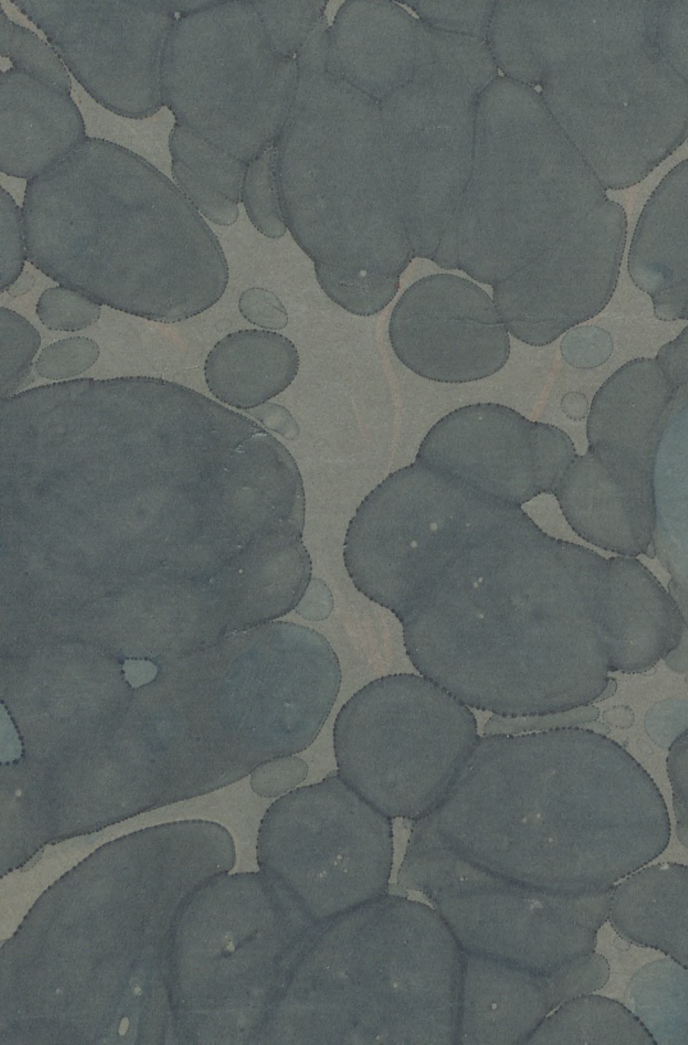
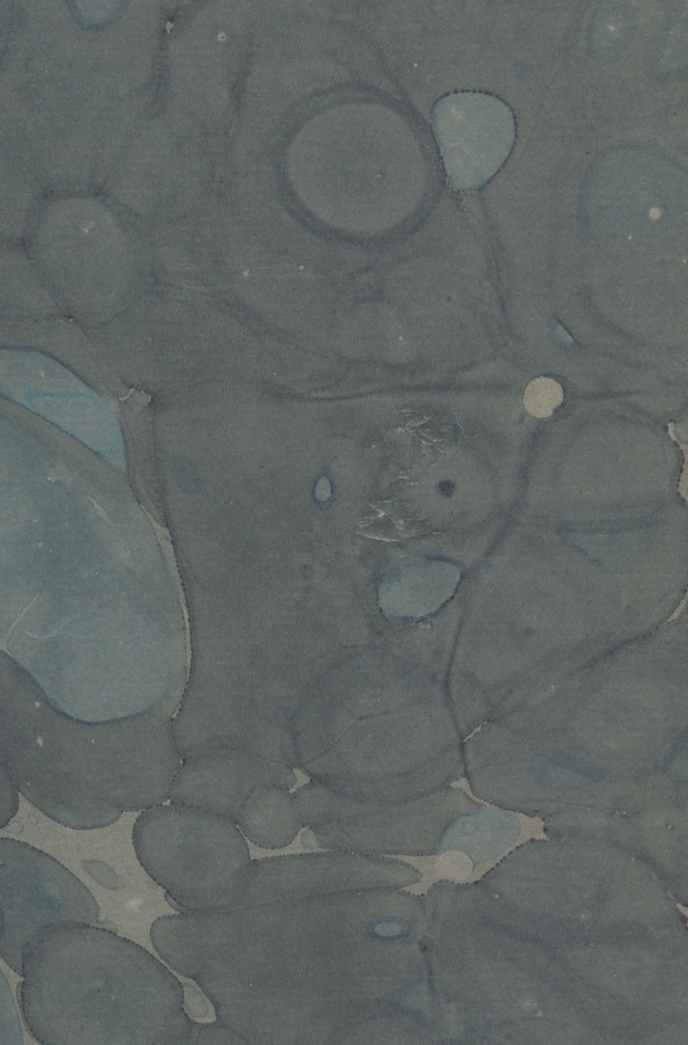

BÁNYAI ELEMÉR.

ÖRMÉNY

ANEKDOTÁK.

ÖRMÉNY
ANEKDOTÁK

ÉS EGYÉB APRÓSÁGOK.

ТЯВОРИ КОРНЭБ
ÖSSZEGYŰJTŐKÖZSÉG
Budapest, VIII. József-u. 16-18.

dr. BÁNYAI ELEMÉR.

MÁSODIK KÖTET

SZAMOSUJVÁR

TODORÁN ENDRE „AURORA” KÖNYVNYOMDÁJA

1902.

ÖRMÉNY
ANEKDOTÁK

ÉS EGYÉB APRÓSÁGOK.

ÖSSZEGYŰJTÖTTE :

BÁNYAI ELEMÉR.

MÁSODIK KÖTET.

TÁBORI KORNÉL
szerkesztő
Budapest, VIII. József-u. 16-18.

SZAMOSUJVÁR
TODORÁN ENDRE „AURORA” KÖNYVNYOMDÁJA
1902.

26. 996/2

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
B 680/1979
LELTÁRI SZÁM

AZ ÖRMÉNYEKRŐL.

A magyarországi örménység politikai élete a beköltözés óta a mai napig a legnagyobb nyilvánosság mellett ment végbe. — Törekvései, szimpátiái, áspirációi egygyek voltak a magyarságéval s a többi nemzetiségektől az különböztette meg mindenkor, hogy országos válságok idején nem csinált külön politikát, nem paktált senkivel, hanem habozás nélkül sorakozott a magyarság mellé. Két és félszáz esztendő alatt nemcsak hogy a maga intézményeit fejlesztette háborítatlanul, hanem hivatását is megtalálta abban, hogy saját nemzetiségének cége alatt, ápolója, fentartója és terjesztője legyen a magyar törekvéseknek. Testületi élete azonban ott, a hol zárt társadalmakat alkotott, a más nemzetiségű népek részére teljes inkognitoban és nagy exkluzivitás mellett folyt le.

Az örmény nem szívesen keveredett senkivel, a sok üldöztetés, melyben része volt, óvatossá tette az idegenség iránt s ez a hajlandóság a kompaktabb szervezetű központokban, minők Szamosujvár, Gyergyó-Szent-Miklós, Csikszépviz, Erzsébetváros, Kolozsvár, egyes esetekben, mint például a házasság stb. ma is uralkodik. Kétszázötvenesztendő alatt természetesen sok változás történt s az örmények zárt társadalmán is rést vert az idő és főként a gazdasági és kereskedelmi viszonyok alakulása, mely lassanként megbontotta az egységes szervezetet. Végleg ma sem tűnt ugyan még el ez a pátriárkálizmuson, vallási, családi és történelmi hagyományokon izmosodott élett, de omladozó, pusztuló állapotban van s előreláthatólag száz év leforgása alatt az elkövetkezendő „uj erkölcs“ teljesen magába fogja felszívni.

Nem csoda tehát, ha a magyar közönség ezt a világot a legujabb időkig nem ismerte s az örményekről való tudása csak az üzleti érintkezések alkalmával szerzett benyomásaiból állott. Maguk az örmények saját „hirhedtségük“ érdekében épen semmit sem tettek, sőt nagyon is rajta voltak, hogy minél ritkábban essék róluk

szó s még a ki érdeklődik is irántuk, annak se legyen könnyü alkalma ezt az érdeklődést elérnie. Ez a felfogás tette Szamosujvárt az örménység Mekkájává, a hol teljes zárkozottságban, külön intézmények mellett, külön szokások és erkölcsök között, de sovén magyar szellemben folyó élet uralkodott még az 1850 után következő években is, majdnem 1877-ig, a Lukácsi Kristóf plébános haláláig. Szamosujvár volt a többi kolóniák között a legtipikusabb örmény város, melyet pátriárkális szellemben, a nemes hagyományok tiszteletben tartásával, életrevaló és erőslelkű generációk kormányoztak. Persze, hogy más lévén a társadalmi és családi millieu, mint ma, nem érezték szükségét a modern ujitásoknak sem, mert az a szellem, melyet intézményeik terjesztettek, tartalmasabb volt, hogy sem konzervatív hajlandóságu lelkük a műkultura frivolitásaival megbarátkozhatott volna. Ma egy csomó iskola és nevelőintézet iparkodik terjeszteni a műveltséget és megnyerni a művelődés számára az embereket s mégis nyugodtan elmondhatjuk, hogy az örménység egyetemét ez a mekhanikus nevelés még arra a nivora sem juttatta el, a hol az száz évvel ezelőtt állott. Akkor az élet,

az apáról-fiúra öröklődő hagyományok, az iskola és a templom voltak a nép nevelői, azzal a különbséggel, hogy ezek az intézmények maguk is termékeny szellemet leheltek és meg volt bennük az aktualis erő, mely ebben millieuban élő nemzedéket *egyéniséggé* tudta formálni.

A polgárság kivétel nélkül kereskedőkből állott, csakhogy ezek között is rendfokozatok uralkodtak. Az első osztály, melyből a város kormányzói és szenatorai kerültek ki, mindannyian, mint a Homér emberei „politropos áner“-ek valának. Minősítvényi táblázatukban ma is olvasható, hogy legalább *öt nyelvet* mindenik beszélt, vagyonuk volt s a kereskedést kifelé, Hamburgig, Olaszországig, Párisig közvetítették. A középrendet a jómódu kereskedők és iparosok alkották, kik Bécsig kereskedtek, ezek után következtek az u. n. *bázerqán* és *kikicsár* örmények, kik „rövid járat“-ban dolgoztak s működésük szintere három-négy vármegyére terjedt ki. Irni, olvasni majdnem mindenik tudott s nem is volt igazi kereskedő, a ki *legalább* három nyelvet nem beszélt.

A míg ez a három osztály és újabb alakulatai zárt társadalomban éltek, az örménység gazdaságilag és erkölcsileg virágzott, városaít hatalmas

gazdasági erőben tartotta s képes volt a modern hatásokkal szemben sikeresen megküzdeni. Hogy első sorban gazdaságl avagy erkölcsi természetű volt-e az ok, mely ezt a zárt társadalmat megbontotta és a régi, jellemzetesen kialakult világ-szemlélet helyébe merőben ellentétes felfogást vitt lassan bele, annak itten való megbeszélése igen hosszadalmas volna. Elég, ha röviden reámutatunk az eredményekre.

Az első osztály leggyorsabban asszimilálódott s miután egy nagyobb hányada az örmény központokon kívül, a magyarság közé beékelve élt, csakhamar előnyös pozíciókhoz jutott s annál könnyebben átvehette a magyar szokásokat, mert maga is magyar műveltségen nevelkedett. A Szamosujvárról és a többi telepekből való kiköltözés után, körülbelül a harmadik generációban következett be a „magyarországi“ örménységnél ez az asszimiláció s ezen kiköltözött családok sarjai alkották meg első sorban az új tipust, az *örmény gentryt*, mely később az örmény faji szokások és hagyományok elfakulásával még a központi jellegű koloniákból is kapott és kap erösséget.

A második rend egy része a legujabb időkben lateinerré alakult át, míg a másik rész meg-

maradt öröklött hivatása mellett és a harmadik renddel egyetemben alkotja az igazi örménységet. Az utóbbinál a faji tudat még tisztán él, de gazdaságilag dekadenciába jutott s a fejlettebb üzleti viszonyok között, primitív régi eszközeivel alig-alig tudja magát felszinen tartani, úgy hogy ma-holnap proletárrá kényszerül átvedleni.

A magyarországi örménység létszáma jelenleg huszonöt-harminc ezer között áll. Ebből a számból nagyobb mennyiség Szolnok-Doboka, Kolozs és Csik megyékre esik. Legerősebb központjuk Szamosujvár, utánna Gyergyó-Szent-Miklós és Csik-Szépviz. Az örménység számarányát tekintve Kolozsvár mindjárt Szamosujvár után következik (1400—1600 örmény lakik Kolozsvárt), de itt nincs egyházi szervezetük, épen úgy mint a Bánátban, hol van ugyan örmény plebánia, az ujvidéki, de ez alig 20—30 család számára áll fenn, mivel az Arad, Temes és Krassó-Szörény vármegyékben elszórodva élő családok számára nem bir központi fekvéssel és földrajzi elterjedésüknek épen a legvégső pontján fekszik. Van még egy örményváros Kis-Küküllő vármegyében, Erzsébetváros, mely szintén Apaffi Mihály fejedelem idejében épült s egy időben erősebb

szervezettel birt, mint Szamosujvár is, ma azonban züllő állapotban van s az örmény faj itt kezdi leélni magát leggyorsabban. Pedig, hogy mekkora kár háramlik a magyarságra az örmény városok pusztulásából, azt a pusztulás következményével járó egyes tünetekből is meg lehet itélni. Különösen nemzetiségi vidékeken, mint Szamosujvár és Erzsébetváros, hol a magyarság gazdaságilag és társadalmilag igen gyönge, az örménység teljesíti és teljesítette azt a missziót, melynek betöltésére a magyarság ezeken a helyeken képtelen. Ha az örménység pusztul, akkor nyomban előtérbe tolul a szászság és az oláhság, mely számbeli tulsulyán kívül, társadalmi és egyházi szervezeténél és vagyoni erejénél fogva is kisebb ellentállást talál maga előtt s így biztosabban törhet előre.

Az örménység iránt való érdeklődés és érdekeltetés némi felkeltésére e helyen talán ez a pár sor is elegendő. Ez a szándék magyarázza meg egyuttal ennek a kötetnek a megjelenését is, mely hagyományokat, apróságokat, anekdotákat, szálló igéket és közmondásokat tartalmaz a magyarországi örménység egyes csoportjainak életéből.

Itt-ott bizonyára lesznek egyes dolgok, melyeket a viszonyokkal nem ismerős közönség előtt talán illő lett volna kommentálni, de ezekért már eleve egy kis elnézést kérek. Különösen egyes alakoknak a bemutatásánál fog tetszhetni kicsinyesnek, hosszadalmasnak vagy erőszakoltnak a mód, a hogyan tárgyaltatnak, tekintetbe kell azonban venni, hogy ezek nélkül hiányos és sok tekintetben céltalan volna ez a könyv s végül, hogy bármily szerény pontoknak is látszanak egy nagyobb kör távlatából tekintve, a maguk helyét jól betöltötték s annak az életnek, melyben hivatást találtak, elsőrangú tényezői voltak.

Szamosujvár, 1902. aug. hó elsején.

B. E.

KRÓNIKÁS ANEKDOTÁK, KURIOZUMOK,
APRÓSÁGOK.

A BOROK BESZÉDE.

Apaffi Mihály fejedelem tudvalevőleg jó barátságban élt az örményekkel. Ő hívta be őket Erdélybe, ő adott engedélyt nekik a letelepülésre s ugyancsak ő volt az, a ki kiváltságokat biztosított az új gyarmatosoknak a kereskedés szabad folytatására. Az örmények ezen jóindulata miatt, nagy bizodalommal és tisztelettel voltak Apaffi iránt, kit mindannyiszor felkerestek, valahányszor jogaikban sérelmet tapasztaltak.

Ámde, mint afféle kereskedő és világlátott népek, ismerték jól a derék fejedelem gyöngéjét s ha ügyes-bajos dolgaikban látogatást tettek nála, üres kézzel sohasem mentek.

— Nos, hát hogy vagytok? — szokta ilyenkor kérdeni Apaffi.

Az örmény nem szereti a sok beszédet, azért ők is *tényekkel* fejezték ki magukat. Az ilyen „tények“ a szokásos pénzajándék mellett, kitűnő szirakuzai borokat is jelentettek, a miknek Apaffi felettébb megörült. Az első látogatás után minden apró-cseprő dologban megjelentek Apaffinál

az örmények s a kitünő szirakuzai és egyébfajta borok majdnem állandóan napirenden voltak. Később már annyira megértette Apaffi fejedelem a borok jelentőségét, hogy valahányszor örményeket látott, a kik így szóltak hozzá:

— Egy kis bort hoztunk Felséged számára...
— be sem várta a továbbiakat, hanem rögtön közbe szólt:

— Csak gyorsan, gyorsan, adjátok elő, *mi kell már megint?*

ÖRMÉNYEK BUDA VISSZAFOGLALÁSÁNÁL.

1848—49-ben egy szamosujvári előkelő örmény ifjú, Novák Tivadar hadnagy volt az első, kinek mártír halált kellett szenvednie a miért kitudodott, hogy hetek óta konspirációt folytat Budavára bevétele érdekében. Bizonyára véletlen a találkozás, de 1685—86-ban, másfél századdal előbb, mikor Budának és Budavárának visszafoglalása a töröktől szintoly történelmi jelentőséggel bírt, ismét örményeket látunk lelkesedni a magyar ügy mellett s ők azok, kik az igaz lelkesedés mellett a legtevékenyebb szerepet viszik ennek a fontos nemzeti ügynek szolgálatában.

Négy érdekes szereplője van ennek a konspirációnak, mindannyian bevándorolt örmények, kik közül kettő Budán, kettő pedig Bécsben tartózkodik s innen értesítik egymást és Badeni

Hermann őrgrófot, a hadi tanács elnökét a török tábor fontosabb dolgairól. Egyik kivételével, ez Sáhin Lukács* bécsi orvos, mindannyian kereskedő emberek, kiknek azonban mellékfoglalkozásuk is van, mert a török hódoltság korabeli állapotok nem nyújtottak oltalmat a személy és vagyonbiztosságnak s legtöbb esetben a bizonyos veszedelembé ment a kereskedő, mert két alternatíva előtt állott: vagy rajtaveszt a portékáján, vagy ha szerencsésen tuladott rajtuk, a török harácsolja el a nyereséget.

Az első, névszerint Gábor mester, a kereskedésen kívül szabó mesterséget folytatott. Ő a konspiráció mozgatója, ki leveleit Gregor nevű kipróbált hűségű szolgájával Bécsbe juttatja Johann Diodato *Armeno* ötvösmesterhez és Sáhin Lukács orvoshoz, honnan a bécsi hadi tanács elnöksége informáltatni szokta magát. Gábor mester sok nyelvet beszélt, üzlete Budán volt, tehát könnyen érintkezhetett a törökökkel és nagy összeköttetésénél fogva alkalma volt a török tábor belső életének fontosabb mozzanatairól is tudomást szerezni. Így például 1865. tavaszán már jelenti, hogy a törökök nagyon ki vannak merülve és mindenáron békét óhajtanak. Levelének egyik paszusa így szól:

* Sáhin tekintélyes bécsi örmény orvos, ismerőse úgy a budai pasának, mint a hadi tanács elnökének, ki őt ügynökéül használta. Károlyi Árpád: Buda és Pest visszavivása 1686-ban, 5. l.

— Bezzeg *meglapultak* a törökök Érsekujvár eleste óta. Ugy beszél velem a pasa (Abdurahmann budai pasa) *mintha testvére volnék*, s kér, hogy írjak Sáhin doktornak Bécsbe, a békét kéz alatt is előmozdítandó. Nagyon sokat remélnék e levelek irásától Abdurahmannék, pedig tán nem fog semmit sem használni. Ne is *használjon*; mert a török oly gyöngye most, a milyen még soha nem volt, s *ezer esztenáöben egyszer ha jó ily kedvező alkalom* az ozman hatalomnak legyőzésére.}]

Kevéssel az ostrom előtt, 1686-ban a várbeli török őrség létszámáról, a beérkezett segítségről, a parancsnoklásban felmerült személyi változásokról küld pontos tudósításokat Gábor mester, sőt még tanácsokat is ad az ostrom sikeres keresztülvitelére.

Hat ilyen levél maradt fenn tőle, mind a hat örmény nyelven írva, melyeket Diodato János Armenus utján Badeni Hermann örgrófhhoz intézett. A bécsi állami levéltár (Turcica) engedte azokat át a milleniumi kiállítás alkalmából a történelmi osztály számára, ugyanekkor Molnár Antal néhai orsz. képviselő lefordította őket és közölte a szamosujvári „Armeniá“-ban. Az első három levél 1686. jun. 18-án kelt, a többin a kelet nincs megjelölve. Nemcsak a levelek írójára, hanem az egykoru eseményekre nézve is érdekesek, sokatmondók és jelentősek ezek a levelek, melyek megfelelő sorrendben így következnek.

1686. június 28-án pénteken küldte Gábor mester (családneve ismeretlen) az első három levelet:

I.

Tudtára adom, hogy mindenekelőtt a folyót kell hatalmukba keríteniök. Mihelyt birtokukba vették, a vár is övék lesz. A folyóhoz vezető uton három akna van, a Toprak-tabiaszinál (Földszáncz) szintén három, a Karakas-kuleszinál (Fekete-szemöldök torony), valamint a Frenki-kuleszinál (Európai torony) egy-egy. Robbantsák fel a Toprak-kuleszit (Földtorony), mely a Becskapuszi (bécsi kapu) sarkánál áll, s akkor beveendik a várat. Ha a löpor-torony dolgában kérdez ön: a *kutya* nem akarja felrobbantani, mondván, hogy ő nem kapott levelet. A mi engem illet, több ízben tudósítottam már önt, hogy egy levelet juttasson hozzám, hogy rábeszélhessem ezt a kutyát. Mit tehetek róla? Ez az ön hibája. Jövőben tegyenek a mit akarnak, csak kerítsék hatalmukba a folyót. *A vár romlása a víznek elvételétől függ.*

II.

Eleve tudtára adom, hogy mindenáron hatalmukba kell keríteni a vizet. Azonban a vízhez vezető uton három akna van, a Toprak-tabiaszi erőd alatt szintén három kész, a Karakas-kuleszinál pedig, valamint a Frenki-kuleszinál is egy.

Ha a löporraktár felgyújtását illetőleg kérdez ön, ime azon bizonyos egyén válasza:

— Már mondtam neked, hogy onnan felülről levelet várok; majd meglátjuk, micsoda jutalmat fognak felajánlani! Én azt mondtam neki, magamra vállalom a felelősséget, hogy ezer darab aranyat fog kapni, mire ő azt válaszolta, hogy azt nem hiszi el addig, míg onnan felülről levelet nem kap. Így áll a dolog; én mitsem tehetek; én tudósítottam önt, s ha ön nem tud oly levelet hozzám juttatni, melylyel tette birhatnám, az ön hibája, s nekem nincs mit szememre vetnem. Ezek itt csak attól félnek, hogy a Bolakikapu alá van aknázva, ez haláluk lenne. Már gyakran akartam önnek írni, de ezek a barbarok nem engednek keresztény ember közelébe jutnom. Azonban kérdezze ki jól Gregort a felől, a mit élő szóval reá biztam.

III.

Tudtára adom, hogy minden lehető el kell követniök, csakhogy a vizet hatalmukba keríthessék. Ha már egyszer hatalmukban van, övék leend a vár is. A Toprak-tabiaszinál három van, a Karakas-kuleszinál pedig, valamint a Frenki-kuleszinál is egy-egy. Kövessenek el mindent, hogy a viz uraivá lehessenek s robbantsanak fel egy aknát a Toprak-tabiaszi oldalán. *Ez a kutya* nem akarja felrobbantani a löpor-raktárt, mondván, hogy nem kapott onnan felülről levelet.

Mit tegyek? Pedig már oly sokszor megírtam, hogy küldjön egy levelet e végből, hogy biztossithassam őt.

— Mit kell tennem?

— Ön a hibás, mondá, most félek.

Jövőben kövessenek el mindent, hogy hatalmukba kerithessék a vizet. A vár romlása a viz elvételeától függ, s azon aknától, mely az erőd egy részét fel fogja robbantani, melynek utána ostrommal könnyen beveszik. Azon bizonyos egyén azt mondá:

— Ha valaki vezéreknek egy levelét küldte volna el, melyben *ezer aranyat* ígér a löporos torony felrobbantásáért, most már mindennek vége volna.

A légberöpités után, mondja, elszököm önnel; ha azonban nem adják meg a dijt, mily helyzetbe jutok? Kezeikbe esem.

A negyedik levél, melyen a kelet helye kiégett, következőleg hangzik:

IV.

Tudtára adom, hogy a vár romlása a viz elvételeától függ. A viz elvétele után a várat is beveendik. Azonban a vízhez vezető uton három akna van, a Khorosz-kapuszi (Kakas-kapu) irányában. A Toprak-tabiaszinál is három akna van, ugy a Frenki-kuleszinál is egy. Most épen azon vannak, hogy ott, t. i. a Frenki-kuleszinál egy új aknát ássanak. A várban kevés az em-

ber, naponta 40—50 vész el. Kövessenek el minden lehető, hogy a víztől megfoszszák őket s robbantsanak fel egy aknát a Toprak-tabiaszi táján, mert akkor az ostrom könnyebb leend. Az emberek félnek itt benn a víz miatt, ostromoljanak a Khorosz-kapuszi táján s induljanak a Tabak-hane (timár-ház) felé, mely a Bole (?) oldalán van. Ha két oldalról támadnak, hatalmukba ejtendik a vizet, mert nincs annyi erejük, hogy a várat is, meg a vizet is egyszerre megvédelmezhetnék.

Még inkább megviselte a tűz az utolsó két levelet. A pontozott helyek az égés nyomait jelzik:

V.

Tudtára adom, ha kérdez ön a vár állapota felől, hogy alig van benne ember; naponta 40—50 öletik meg. A Toprak-tabiaszinál három kész akna van s egy a Karakas-kuleszinál. Van még a Frenki-kuleszinál is egy, de most . . . egy másik . . . két akna . . . a Frenki-kuleszi . . . három akna van . . . a Khorosz-kapuszi táján . . . ez . . . kerítsék hatalmukba a vizet . . . fogják a várat is . . . vagy robbantsák . . . a Toprak-kapuszit . . . mely oldalán . . . a víz, a víz. A lőpor-raktárt illetőleg még egyszer értesitem, hogy ez a kutya levelet várt az örgróftól; már 5—6 levelemmel tudtára adtam önnek, hogy írjon, de ön semmit sem irt; ez az ember nem fog nekem elhinni semmit. Fog-e bizni

szavaimban? Lehetetlen, ön nem tesz helyesen. Két magyar érkezett ide s hozott a szegedi főparancsnoktól levelet a pasa számára, mely szerint a nagyvezér megérkezett volna Belgrádra. Azt mondták, hogy a főparancsnok eljön Pes . . . Nem tudom, igaz-e; annyi bizonyos, hogy a magyarok levelet hoztak s átadták a pasának. Kövessenek el mindent, hogy a vizet hatalmukba ejtsék. A viz, a viz az ő romlásuk.

VI.

Értesitem, hogy a várban csak igen kevés ember van. Naponta 50—60 öletik meg a tarackgranátok által . . . kerítsék hatalmukba a vizet, s urai lesznek a várnak . . . a Khorosz-kapuszi . . . akkor a vizet könnyü szerrel . . . Három akna van . . . ugyan csak három a Topraktabiaszinál . . . ostromoljanak . . . a Topraktabiaszi oldalán . . . Mire várnak még? Kevés az ember, nincs mit félni. Itt mindenki csüggeteg . . . A Frenki-kuleszinál is van még egy akna, valamint a Karakas-kuleszinál is. Két magyar érkezett Szegedről, levelet hoztak a pasának . . . azt írja, hogy két ezer tatárral segítségre fog jönni. Kerítsék mindenáron hatalmukba a vizet; a vizet, mindig csak a vizet! A lőpor-raktár dolgát, illetőleg az a kutya most sem akar, s mindig csak azt mondja, hogy nem kapott onnan felülről levelet; s még azt is mondja:

— Mit fognak nekem adni, ha megtettem?

A mi engem illet, mit tehetek? Ön a hibás. Többször irtam önnek, de ön nem irt még csak feleletet, egy levelet sem a végből, hogy ennek a *kutyának* eloszlathassam kételyeit. Én nem vagyok hibás.

*

Gábor mester, miként a levelek mutatják értékes szolgálatokat tett Budavára ostromlóinak. Nemcsak adatokat közölt, hanem terveket is is ajánlott, melyek közül az egyik, t. i. a Duna vizének elrekesztése, merész koncepciójánál fogva kivihetetlen volt ugyan, de ő már annyira benne élt ebben a kalandos eszmében, hogy egyetlen levelében sem mulasztotta el különös figyelmét felhívni a haditanács elnökének erre vizi manipulációra, melytől szerinte a vár biztos bevétele függött. A másik terv a „Toprak-tabiaszínál“ levő lőporos aknák felrobbantása kevésbé látszott kivihetetlennek, mert itt a siker a „kutyának“ adandó és megígért ezer darab aranytól volt függővé téve. Látjuk a levelekből, hogy Gábor mester gyakran megsürgette az ezer aranyat és sokat panaszkodik a „kutya“ bizalmatlankodása miatt, de végül mégis célt kellett érnie, mert még ez év jul. 22-én a lőpor-raktár felrobbant, mintegy másfélezer török harcos oda-veszett s az ostrom egyik legnehezebb része ezzel az epizoddal el volt intézve. Valószínű, sőt majdnem bizonyos, hogy a lőporos aknák felrobbantása annak a bizonyos török csorbád-

sinak a műve volt, kit Gábor, mint igazi örmény és keresztény következetesen kutyának titulál s a ki végre is engedett a Gábor mester rábeszélő tehetségének, vagy talán a csengő aranyokat sikerült még időközben megkapnia. Az érdem mindenesetre a Gábor mesteré, mert az eszme tőle eredt s annak végrehajtásait is keresztül tudta vinni a „kutya“ belevonásával. Hogy erről a szövetséges társról ilyen lenéző és megvető hangon ír, az Gábor mesterben a faji tradíció elevenen élő erejét mutatja a gyűlölt törökkel szemben. Talán ez az ősi gyűlölet volt egyik oka, hogy az örmények olyan tevékeny részt vettek ebben a dologban s már eleve mindent elkövettek, hogy a törökök letörését a maguk részéről is előmozdítsák.

AZ ÖRMÉNY VASÁLARCOS.

Könyvtárakat irtak már össze a rejtelmes *vasálarcos* kilétéről, kit XIV. Lajos Pignerolban, később a Sainte-Marguerite szigeteken, 1693-tól 1703-ig pedig Marchiali név alatt, a Bastilleban őriztetett. Ennek a világtörténeti mende-mondának sokféle nevezetes szereplői között van egy Ávedik nevű, állítólag *szamosujvári* eredetű örmény pátriárka is, kinek révén a *vasálarcos* titokzatos személye körül folytatott nyomozás a magyarságra és az örménységre nézve is aktualitással bír. Ávedik pátriárka 1790-ben volt

„vasálarcos“ fogoly és pedig azért, mert mint schizmatikus örmény pátriárka annyira üldözte a konstantinápolyi katolikusokat, hogy Ferriol francia követ végre feljelentette a török szultán-nál és kieszközölte száműzetését. Mikor Khiosz szigetére akarták vinni, — mondja Tóth Béla, ki „Mende-mondák“ című könyvében szintén foglalkozik ezzel a dologgal, — a jezsuiták utközben elrabolták (!) és Meszinába szállították, ahol még 1707-ben is élt a tömlőc fenekén.

Konstantinápolyban és a velencei Szent Lázár szigeti mechitháristáknál maig is él az emléke ennek az Ávedik nevű pátriárkának, kiről mindkét helyen úgy tudják, hogy armenopolisi (szamosujvári) születésű volt és 1701 óta viselte a pátriárka tisztséget. Az a kérdés tehát, hogy van valami hiteles alapja ennek a történetnek vagy pedig mende-monda ez is, mint a többiek, melyek a „vasálarcos“ legendáját megalkották. Először is a mi a pátriárkaság dolgát illeti, bizvást mondhatjuk, hogy habár armenopolisi születése nagyon is valószínűnek látszik, de 1701-ben, mint schizmatikus püspök avagy pátriárka, sem ő, sem más nem volt Szamosujvárt azon az egyszerű okon, hogy ekkor az örmények, sőt még püspökük is, a schizmatikus Minász már egyesültek a katolikus egyházzal, az erdélyi örménység választott püspöke pedig Verzár Oxendius volt, ki az örményeket a katolikus vallásra térítette s 1700-ban megalapította

Szamosujvárt. Ilyen formán Ávedik, mint schizmatikus pátriárka, csakis Konstantinápolyban juthatott ehhez az álláshoz.

Erdélyben 1701-ben, valamint azelőtt is, Ávedik nevű örmény pátriárka tehát nem volt, hanem igenis születhetett itten, mert, hogy a beköltözött örmény családok között Ávedik családnévvel többen birtak, azt mai napig kilehet mutatni nemcsak a Szamosujvárt, hanem Erzsébetvároson és a többi örmény koloniákban őrzött oklevelekből. Az Ávedik család ma is él, azonban írott emlék avagy szóhagyomány nem maradt fenn Erdélyben az örmény „vasálarcos“ szamosujvári életéről s így egyelőre a velencei és konstantinápolyi örmény papok értesülése alapján kebelezzük be őt a magyarság, illetve a magyar-örménység világtörténeti nevezetességei közé.

A LABANC PÜSPÖK.

A II. Rákóci Ferenc szabadságharcának idején, nagy szerepe jutott a beköltözött örménység legkiválóbb alakjának, Verzár Oxendius püspöknek is, kit egyenesen Lipót császár kért fel a II. Rákóci Ferencsel való békealkudozások közvetítésére. Az örmények püspöke ugyanis labanc volt, miként ma mondanák, miután az örménység annyira lekötelezettje volt az uralkodó háznak, hogy a kuruc mozgalmakkal szemben való leg-

őszintébb szimpátiája mellett sem foglalhatott nyílt állást Lipót ellen, ki éppen ezekben az időkben a letelepülésre, város alapításra és különböző kiváltságok megnyerésére vonatkozó kérések alkalmával a legmesszebbmenő jóindulatot tanúsította az örmények iránt.

Verzár Oxendius püspök azonkívül személyileg is grata persona volt Lipót előtt, neki tehát semmiképen sem lehetett magatartást változtatnia olyan körülmények között, midőn hitfelekezetének ügyei iránt és a saját személyét illetőleg is mindig csak jóakaratot és méltányosságot tapasztalt. Nem lehetett büntetlenül kuruccá azért sem, mert ebben az időben — 1704 — a labancok hadi szerencséje nagyon alászállott. Rákóci Erdély egyrésze, a Drávántuli vidék s néhány császári vár kivételével egész Magyarországot hatalmában tartotta és diadalmasan nyomult előre. Ilyen körülmények között megtagadni a hűséget és cserben hagyni a megszorult császárt, nemcsak gyávaság, hanem rut árulás lett volna, mit a labanc püspök, noha az elvek kezelése ebben az időben meglehetősen szabadossággal ment, nem akart megtenni. Ilyenformán megmaradt labancnak, kit Lipót császár utasítására Rabutin generalis Mikes Mihály háromszéki főkapitánynyal együtt küldött a „székely rebellio“ lecsöndesítésére. Cserei Mihály is megemlékezik Historiájá-ban erről a küldetésről, melyet így ad elő:

„General Kabutin megértvén a székelyek rebellioját, az *örmény püspököt* Mikes Mihálylyal, ki háromszéki főkapitány, de akkor Szebenben vala, kiküldi, hogy menjenek ki a székelysége és csendesítsék meg a rebbelliot. Egy néhány német kíséré vala őket. Mikor közel Brassóhoz érkeztenek vala, a háromszéki kurucok Herman nevü szász faluban lévén, hírekkel esék Mikes jövedele, sok százan eleiben menének; a németek békében elszaladának Brassóban, — Mikes Mihály beteges lévén, elfogatók az *örmény püspökkel együtt . . . Erdélyből kiviszik Rákócihoz, ott csakhamar kuruccá lön . . . Az örmény püspököt is eléggé kényszerítgeté Rákóci, hogy az ő hűségére álljon, de rá nem veheté; sokáig raboskodtatá, utoljára elbocsátá, Bécsben felmene, onnan Erdélybe vissza.*“

Hogy mi történt ezután az örmény püspökkel, a krónikás nem igen tudja, mivel alkalmasint nem is érdeklődött iránta. A hagyomány kegyetesebb volt a néhai város alapító emlékével szemben és megőrzött egy epizódot, mely a püspök és Rákóci között állítólag lefolyt. A kuruc tábor és Rákóci ekkor Kassán tartzkodott. Ott volt fogva Verzár Oxendius püspök is, kit Rákóci minden nap az esti órákban maga elé hivatott, barátságos beszélgetésekre. Ez az idő volt ugyanis a puhítás órája, mikor Rákóci a kemény fejü örmény püspököt az átpártolásra szokta kapacitálni.

— Kárpótolni fogom Kegyelmedet is, az örményeket is, legyen Kegyelmed az én emberem.

A püspök mind egyre ezt felelte:

— Nem tehetem. Oda ígértem szavamat a császárnak.

Rákóci türelmetlenül közbevágott:

— Hiszen most a kurucok az urak, az ország is az én kezemben van.

— Ugy van. De én még sem tehetem.

Hasztalan próbálta kapacitálni a püspököt, nem ment vele semmire, mert az, mindig ugyan egy választ adott. Végre, egy ilyen sikertelen rábeszélés után, mérgesen kifakadt Rákóci:

— Szeretném tudni, mit akar Kegyelmed?

— Én semmit sem akarok, — felelt Verzár Oxendius, — hanem azt tudom, hogy Felséged akarja, hogy kuruc legyek. Ezt pedig nem tehetem.

Belátta Rákóci, hogy hiábavaló minden ígéret és rábeszélés, azért egyelőre békében hagyta a püspököt. Napok mulva azonban ismét szóba hozta előtte a dolgot, de a püspök következetesen most is így felelt:

— Nem tehetem.

— Nó hát ha nem teheti, akkor *menjen Kegyelmed Isten hírével* — szolt mérgesen kifakadva Rákóci és utnak eresztette az örmények püspökét, ki mint labanc került a Rákóci udvarába és labancnak is tért meg pár évi raboskodtatás után.

GYÖNGÉD AJÁNDÉKOK.

Szamosujvár város területét tudvalevőleg pénzért vásárolták meg az örmények Mária Tereziától s ettől az időtől kezdve a legkisebb engedmény is, melyet a város magának biztosítani akart soha meg nem szünő pénzáldozatokba került. Az örményeknek különben is megvolt az a természetük, hogy még a legapróbb-cseprőbb bagatell ügyekben is mindjárt deputációt menesztettek az udvarhoz s holmi olyan ügyekben, hogy a heti vásár például péntek napon legyen és ne szombaton vagy kedden, egyenesen a császárhoz fordultak és kértek-könyörögtek mindaddig, míg az igazságot végre is ők kapták meg. Persze a bécsi udvar tisztában volt ezeknek a látogatásoknak előnyeivel s azért az örmény mindig szívesen látott vendég volt, mert a különféle ajándékokon kívül, mindig arannyal és pedig sok arannyal kedveskedett.

Rövid idő elteltével az ajándékozás művészetét már odáig fejlesztették, hogy képesek voltak pátronusaiknak legprivátabb igényeit is kielégíteni. A pénz természetesen mindig ott szerepelt az ilyen ajándékoknál, de következtek ezenkívül még a jóféle borok, minővel például Apaffi fejedelemnek szoktak kedveskedni, majd az örmény konyha hiresebb speciálításai, de még egyebek is. Szamosujvár régi *deftereiben* igen tanulságos adatok szólnak arról, hogy a bécsi

udvaron kívül, minő összeköttetéseket tartottak fenn az örmények egyes befolyásos személyiségekkel s minő gyöngédségekkel visszonozták ezen uraknak ügyükben tanusított jóindulatát.

Az I. Lipót, III. Károly, Mária Terezia, II. József és V. Ferdinánd-féle diplomák megszerzése, tisztán csak a pénzajándék nagyságát tartva szem előtt, 60—70 ezer forintnál többet tett ki. De ide még nincsenek felvéve a „befolyásos személyiségeknek“ juttatott ajándékok, melyek már azt bizonyítják, hogy az ajándékozás technikájának elsajátításában az örmények a legvégső határig elmentek.

A III. Károly-féle diploma megszerzése alkalmából jó szolgálatokat tevő „befolyásos személyiségek“ közül az egyik például 7000 forintot kapott.

De hát a többi?

Nyugodtak lehetünk, hogy azok is megkapták a magukét és pedig ilyen formán. Az egyik, aki nagyon rajongott a tokaji borért, *25 hordó tokajit* kapott „hálánk fejében.“

A másik, ugy látszik sokkal szerényebb volt, mert ez csak *két mázsa cukrot* kívánt. Ő is megkapta.

A harmadiknak „ráadás gyanánt“ *fél mázsa kávé* kellett, a negyedik pedig, ki nyilván vegetáriánus volt, csekély *50 font malázsáért* remegett.

Alkalmasint voltak olyanok is, kik pizstrángot, napon sült pogácsát, avagy uj szülött kolibri

husából készített pástétomot kivántak. A defterek ilyesmikről ugyan nem szólnak, de nem lehetetlen, hogy ilyen kivánságok is jelentkeztek, a miket szintén kikellett elégiteni.

Igaza van Szongott Kristófnak, a magyar örménység e kiváló és lelkes tudósának, hogy sok pénzbe került Szamosujvár privilegiumainak megszerzése, de ehez hozzátehetjük még azt is, hogy ez a vállalat nemcsak sok pénzébe, hanem sok malozsájába is állt a városnak.

Mert Gábrus Zachar, a polihisztor magyar-örmény tanítómester csak alig néhány évtizeddel ezelőtt merte mondani:

— Az én nevem elenyészhet, de Szamosujvár városáé örökké élni fog; — addig azonban, míg ez a mondás megfogamzhatott, az örményeknek ugyancsak kellett izzadniok, hogy a malozsákat, kávékat, cukrokat és tokaji borokat pontosan szállithassák a bécsi udvarnak és az ottan settenkedő „befolyásos személyiségeknek.“

SZÁZEZER FORINTOS BÉKESSÉG.

Mikor az örmények megalapították Szamosujvárt, a városhoz tartozó uradalom ára 50 000 forint volt, a mit az örmények nem vásároltak meg s így annak haszonélvezeti joga 1717-től kezdve az akkor idetelepített szamosujvári oláh püspökséget illette. De alighogy letelepedett a püspökség, meg is kezdődött a háboruság. A

sok eset között megtörtént az is, hogy a báró Pataki Nemes János püspök udvarbirája kalodába záratott és megvert egy örmény szolgát, a miért ez nem fizetett meg egy olyan vámot, a mivel gazdája nem tartozott. Ez azonban még nem volt elég, hanem ugyan így bánt a gazdával, Márton Kristóf nevezetű nemes emberrel, kit megütött és kikergetett házából, mikor az szolgálja után tudakozodott. Képzeltetni, hogy az örmények között nagy elégtelenség támadt a méltatlan eljárásra és legtöbben a püspököt hibáztatták, úgy vélekedvén, hogy az ő tudásával történnek ezek a dolgok.

Nem változott az állapot a br. Pataki halála után következő szádi br. Klein Innocentius püspök alatt sem, ki plane azt tette meg, hogy magához hívatta az örmény plebánossal együtt a város néhány főemberét s mikor azok ott voltak, elmondta őket mindennek, épen csak becsületes embereknek nem, sőt borzasztó gorbáskodásai után még házából is kiüzte az örményeket. Természetesen mindkét részről nagy hajbakapás történt, hanem a szamosujváriak ezzel még nem voltak megelégedve.

Különösen bántotta őket az, hogy a püspök épen Teodorovics Mihály főesperessel bánt így, ki a pápától „vicarius apostolicus“ címet kapott, tehát nagytekintélyű ember volt s azonkívül ugyanazon egyház keretébe tartozó pap volt, melyet az oláh püspök is szolgált.

— Ha kiüzött bennünket a házából, majd üüzük mi is őt, nemcsak a házából, hanem a árosból is, — mondogatták s miként ilyen esetben szokás volt, menesztették egyre-másra a eputációkat az udvarhoz.

Nem kívántak egyebet, minthogy a kincstár tulajdonát képező szamosujvári uradalmat adja II. Károly nekik zálogba. Hosszas tárgyalások után megkapták végre a III. Károly-féle diplomát a szamosujvári uradalom zálogba vételéről ekkor kiderült, hogy az örmények *egyrészt* rossz üzletet csináltak, mert ugyanazt az uradalmat, a mit 54 évvel azelőtt örök áron 50·000 forintért megvehettek volna, most mint zálogbérletet épen kétszeres áron kapták meg.

Hanem *másrészt* előnyös volt a vétel, mert beteljesedett ez által ígéretük és visszaadhatták egy zseniális formában kieszelt furfanggal a kölcsönt br. Klein püspöknek a velük elkövetett méltatlan eljárásért. A szamosujvári uradalom haszonélvezete ugyanis a szamosujvári oláh püspökségé volt, csakhogy most, a zálogbérlet megtörténtével a birtoklási jog átment az örmények kezébe, minek folytán a püspökségnek is távoznia kellett 1737-ben Szamosujvárról. Így végződött az örmények és a püspökök között felmerült lovagias affér.

Egy ideig még szóba hozták a dominium ügyét azok, kik a 100·000 forint bérösszeget kissé

soknak tartották, hanem az ilyen kritikákra csak ennyit mondtak az örmények:

— Lehet, hogy sok a 100·000 forint, de nemcsak a dominiumot, hanem a *békességet* is megvettük vele s ez nekünk külön is megéri a 100·000 forintot.

A GERGELY NAPTÁR ÁTVÉTELE.

1757-ig, vagyis 85 éven át a beköltözött örmények az időszámításban az ó-naptárt (calendarum Julianum) használták. Ebben az évben Dániel Tódor udvari consiliarius és Theodorovics Minász plebános, mint deputatusok Bécsben jártak és ott értesültek arról, hogy az erzsébetvárosiak megkezdték az első fontos reformot és az első jelentősebb lépést a magyar szokások átvételében s régi naptárukat a ma is érvényben levő Gergely-féle naptárral cserélték fel.

A szamosujváriaknak ez ügyben Dániel Tódor consiliarius rögtön levelet írt örményül s igen érdekesen indokolta meg, hogy miért kell az örménységnek alkalmazkodni az uralkodó viszonyokhoz. Levelének ez a része így szól:

— Önök is kezdjék azonnal az *ujat* használni, mert a főtisztelendő ur (Theodorovics Minász plebános) is akarja az *ujat* használni; miből nemcsak *lelki haszon* hárul, hanem *nagy tisztesség* is; mert *jobb a tisztességes nemzetekkel egyszerre tartani, mint a parasztokkal és tudatlanokkal.*

AZ ÖRMÉNYEK NYUZÓJA.

A Szamosujvárra való letelepülés első idején annyira óvatosan jártak el a régi örmények, hogy nemcsak semmiféle ut nem vezetett a városba és a város közelébe, hanem még falakkal is körülfalolták magukat, hogy az idegenségnek még rövidebb természetü tartozkodásra se legyen alkalma a városban. Az örmények ugyszólván légmentesen elzárták magukat a környékező világtól s ebben a zárkozott helyzetben úgy állott a város, mint a tenger közepén levő sziget, melyet csak nagy bajjal és kitartással lehet megközelíteni.

Helyes avagy helytelen volt tőlük ez a bizalmatlanság, döntse el más, de tény, hogy a nyugalmat szerfelett megbecsülték s annak biztosítékát egyedül az idegenség távoltartásában látták. És ez a számítás nem volt egy csöppet sem alaptalan, mert még a legóvatosabb zárkozottság mellett is alig mult el hónap és év, hogy az örmények s a velük lakó népek között nagyobb háboruságok ne történtek volna. A görög kath. püspökökkel s azoknak embereivel állandó volt a viszálykodás, de alig intéződött el ez a csete-paté, következtek az újabbak, a deési főispánnal, a megyebeli hadnagyokkal, egyes nemesekkel való háboruskodások, melyek mindig nagy lármával és patáliákkal végződtek.

1729-ben ismét volt egy ilyen rebellio, melynek hogy komolyabb következményei nem lettek,

az akkori szamosujvári plebános, Theodorovics Minász tapintatosságának és a vármegye erélyes közbelépésének köszönhető. Az történt, hogy egy Kapitány Ilyés nevű boncnyiresi magyar nemes lerészegedett és torkaszakadtából elkezdett az utcákon kiabálni:

— *Megnyuzom még ma az öszves örményeket!*

De később mégis belátta, hogy ez igen nagy és okatlan vérengzés volna, tehát alább szállott s az utcákon való botorkálása közben alkotmányosabb igényeket hirdetett:

— Addig nem nyugszom, míg egy vagy két örményt meg nem nyuzok.

Ilyen kitünő ígérekkel eltelve lépett aztán be az örmény plebános házához, kit összevissza szidalmazott s mikor ez megtörtént, kijelentette, hogy legközelebb kalodába vereti magát s az lesz legkedvesebb mulatsága, ha bus magányában egy vagy két örményt amugy boncnyiresi szakértelemmel megnyuzhat.

De már erre az örmények is mozgolodni kezdettek s talán nagyobb baj is történhetik, ha a vármegyei alispán közbe nem lép és el nem rendeli a vizsgálatot. Itt aztán kiderült a Kapitány ludassága és 20 magyar forint birságra ítéltetett, mit a békés szivű Theodorovics plebános elengedett neki. Az ingyenc embert annyira meghatotta ez a nagylelkűség, hogy bocsánatot kért a plebánostól, megígérte, hogy örményeket sohasem fog nyuzni és visszament falujába.

Évekig éldegélt még falusi otthonában, de ígéretét rendületlenül megtartotta. Örményekkel gyakran volt érintkezése s némelykor talán fel-
támadt benne ifjúkori reminiszcencia képen az örmény nyuzási vágy, de — és ez férfias akarat-
erejének legszebb bizonyysága — megtudta fékezni magát, tudott parancsolni szenvedélyeinek és a nyuzásra szánt kést az utolsó pillanatba mindig visszarejtette csizmaszárába. Valóban az örmények egy igazi hős karaktert tisztelhetnek a megboldogult „néhaiban.“

BIRÓ-VÁLASZTÁS A RÉGI VILÁGBAN.

Az örmények alkotmányos életében a bíró-választás hajdanában nagyobb szenzációval járt, mint ma akár a képviselő-választás. Habár 1720-ig a város főbírája nem kapott fizetést, az állást mégis nagy tisztességnek tartották, mert jó ideig nemcsak a szamosújvári, hanem az erdélyi „örmény kompaniák“ felett való felügyelet is ehez az álláshoz volt kötve, mely viselőjének, diszt, tekintélyt és nagy tiszteletet szerzett. A főbíró volt az első világi ember a kompániákban s az örmények patriarkális társadalmában felért ez az állás legalább is egy kis hercegséggel.

Vágyott is utánna sok ember s ha az egymást felváltó főbírók lajstromán végig tekintünk, ott találjuk közöttük a legkiválóbb személyiségeket, kiknek sarjadékai utóbb a magyar társadalomban

is a legelsőbb rangú pozíciókhoz jutottak. — Főbíró-választás idején alig lehetett ráismerni a városra. Pro- és contra pártok, tekintélyes családok küzdöttek tüzes temperatummal jelöltjük mellett s nem egyszer nagyobb zene-bonák is támadtak, míg végre megtörténhetett a választás. Maguk a magistratusbeli notabilitások is belátták ezen állapot ártalmas voltát, mert 1724. dec. 11-én ünnepélyesen kijelentették az egykorú örmény protokolum tanúsága szerint, hogy: Mi, Gerlában lakó örmények mindnyájan azt határoztuk, hogy bíró-választás alkalmával többé zavart nem csinálunk és a *várost fel nem forgatjuk* (Minkh Gérla géchogh Hájérê amenekheánk kêdánk, or alsád birov-phogutheán zsámánág khághákhê tulburát cshêllá*).

1721-től kezdve megállapították a főbírónak járó évi fizetést 200 frtban, 40 veder borban és egy kalangya szénában — *bárki is legyen a főbíró*. Ez utóbbi kitétel burkolt célzás volt a nagybefolyású és dúsgazdag Dániel Tódorra, a mai báró Dániel család őseire, ki a főbíróság elvállalását rendesen feltételekhez kötötte s ha neki ajánlották fel a tisztséget, mindig aztal kezdte:

— Mennyit adtok?

— Adunk száz forintot, — volt a válasz.

Egy más alkalommal ismét Dánielre esett a választás, a ki újra kérdezte:

* Szongott K.: Szamosujvár monografiája.

- Mennyit adtok?
- Mint rendesen.
- Dehogy! Adjatok most száz *aranyot*.

Megadták ezt is, csakhogy megnyerjék Dánielt, ámde ezzel a módszerrel csak ártalmas precedenseket honosítottak volna meg, azért a community határozatban rendezték a fizetési ügyet s diplomatikus furfanggal jelezték, hogy ettől a megállapodástól nem térnek el, még a Dániel Tódor kedvéért sem. Ez pedig nagy szó volt, mert Dániel Tódor első embere volt akkor a városnak.

A FRANCISKANUSOK SZAMOSUJVÁRT.

Másfél századnál több ideje, hogy a franciskanus barátok Szamosujvárt letelepedtek és rendházzal bírnak. Próbáltak a minoriták és jezsuiták is sátrat verni a városban, de nem sikerült. Botár Joáchim, a franciskanusok főnöke, Karl Miklós rendtársa javaslatára azonban meglátogatta 1742-ben Szamosujvárt, tisztelgett Dániel Tódor udvari consiliariusnál s az ő pártfogása révén sikerült még ez évben megtelepedniök.

A nép, az örmény klérus, sőt a tanács is ellene voltak a letelepedésnek s mindenáron azt akarták, hogy a franciskanusok hagyják el azonnal a várost, de ekkor már késő volt, mert Dániel Tódor már pártfogásába vette őket. Szóba került a dolog egyik tanácsi ülésen is, hol Novák

szenátor a tanácsbeliek élénk derültsége mellett, így argumentált a megtelepedés tudomásul való vétele érdekében:

— Ereszszük, ne ereszszük? Ezek már benn vannak; *ki nem mennek*, melyre nézve jobb, ha — így tudván a dolgokat — akceptáljuk őket.

Azóta állandóan Szamosujvárt tartózkodnak a franciskanusok. A nép megszerette őket, ők a népet s ha ma arról volna szó, hogy eltávozzanak, aligha volna ember, a ki nyugodt szívvvel eleresztené a derék papokat.

AZ ÖRMÉNY RIP-RIP.

Megporosodott régi irások száraz feljegyzései között, olykor-olykor megállásra kényszerít egy-egy jelentéktelenül odavetett szó, valamely burkolt célzás vagy semmisnek látszó megjegyzés, melyet a krónikás minden különösebb megindulás nélkül vetett papirra s aztán gyorsan tovább ment, mint a kinek nincs érkezése reá, hogy holmi potomságok részletezésével bibelődjék.

Sokszor egy-egy ilyen odavetett szó egész tragédiákat beszél el, máskor megvilágít egy egész életet, melynek nagy mértékben kijutott az, a mi bennünket régi dolgokban legközvetlenebbül érint: a szenvedés, fájdalom és a csalódás.

Ilyen szomorú élet jutott osztályrészül az örmény Rip-Ripnek is, kit valódi nevén Jakabffy

Jánosnak hívták s a ki igen vagyonos, művelt, öt nyelvet beszélő ember s azonkívül városi szenátor volt. 1801 június havában befogatott négy lovas hintójába és egyenesen Pestre hajtattott. Onnan visszaküldte kocsisát fogatával együtt s azóta többé nem látták.

Hivatalosan is köröztették mindenfelé, de eredmény nélkül, mert teljesen nyoma veszett. „El-távozásának oka ismeretlen“ mondja a kísérő irat, melylyel személyleírását a Guberniumhoz felterjesztették s az igen csekély számú beavattottak kivételével, meg volt győződve az egész város, hogy ok nélkül távozott el Szamosujvárról és kalandos tervek kergetése miatt hagyta el előkelő állását, feleségét és három gyermekét.

Csak később tudták meg a valódi okot, hogy a szegény ember lelkén féreg rágodott, hogy még Szamosujvárt való léte alatt is nagy lelki-rázkodtatásokat állott ki, de elbujt a fájdalommal és az előkelő lelkü emberek diszkreciójával magába fojtotta összes keserveit. Egyszer aztán elviselhetetlennek találta az életet és elbujdosott idegen országokba. Élete vége felé 26 évig egyfolytában Jassy-ban tartózkodott „Monsieur Jan“ név alatt és élt napról-napra, anélkül, hogy lelkét valaki előtt megnyitotta volna. 54 évig nem látta senki s azok is a kik érdeklődtek iránta, bizonyosra vették, hogy már réges-régen meghalt az idegenségben.

1854-ben egyszerre csak óriási izgatottság terjedt el a városban. Azt vélte mindenki, hogy

csoda történt és Jakabffy János, a kit mindenki halottnak véjt, titokzatos módon feltámadt. Legtöbben nem is emlékeztek reá, az öregek közül is csak egy embernek, egy Katona J. nevű örmény polgárnak tűnt fel a piacon végighaladó kocsija, melyben a 85 éves Jakabffy ült. Nézte, nézte sokáig a kocsiban ülő aggastyánt s egyszer csak hirtelen elkiáltotta magát teljes erejéből:

— Neme hasze Bogiát!*

Egy pillanat alatt lázban állt a város, férfiak, nők, ifjak, öregek rohantak az ötvennégy évi távollét után megtért Jakabffy elé, ki a nagy elfogodottságtól alig tudott szólni. Kortársai közül alig egy-két ember volt életben, mindenütt új arcokat, új dolgokat kellett látnia s ez még jobban megihlette lelkét. Aztán a város, a régi Szamosujvár, mely a XIX. század kezdetén még elpusztíthatatlan fészke gyanánt látszott az örmény patriarkalizmusnak . . . Bizony ez sem volt már a régi többé, itt is, ott is meglátszottak rajta a változás jelei s ezzel együtt sok minden.

A visszatérő Rip-Rip előtt minden egyes dolog az elmulás szomorú képében jelent meg. Jóbarátjától Der-Ohánnestől óvatosan megkérdezte:

- Hol a feleségem?
- Meghalt.
- Hát a gyermekeim?
- Meghaltak.

* Értelme körülbelül ez: Halljatok csodát, megérkezett Bogiát. (a Jakabffy-család örmény neve).

— Hát János fiam? *

— Meghalt ő is.

És így ment tovább a szomorú vallatás, melynek refrénje mindig ez volt: meghalt, elpusztult. Mert elpusztult az ősi ház is, új lakó költözött bele és oda ugyan hiába ment volna. Nem is alkalmatlankodott senkinek sem s annyi sok év után még jóbarátjának, Der-Ohánnesznak sem tett említést róla, hogy mi kényszerítette a bujdosásra és miért távozott el a városról.

Csak a piac közepén méltóságosan kiemelkedő örmény templom volt egyedül, melynek harangjai most is biztatólag, hívógaatólag szóltak hozzája. Betért a templomba, letérdelt egy oltár elé és imádkozott áhitatosan, mint régen, mikor az ő lelke is ép, erős és érintetlen volt. Sok régi emléket ujíthatott meg lelkében a templom áhitatos csendje, mert sűrű könyhullatások között távozott és így ballagott el a temetőbe, hol kortársainak nagyrésze, szülői, testvérei, felesége, gyermekei egyszerű sírhantok alatt békésen porladoztak. Ez a hely volt legkedvesebb előtte s alig múlt el nap, hogy meg ne látogatta volna az ottan nyugovó régi ismerősöket.

* Hires főjegyzője volt a városnak, ki főként arról nevezetes, hogy ő kezdte a jegyzőkönyveket *magyarul* vezetni. A hagyomány azt tartja róla, hogy pesszimista ember volt, nőtlenül élt és már életében elkészíttette koporsóját, hogy a halál eszméjével könnyebben megbarátkozhassék.

Közbe-közbe pénzt osztogatott ki a szegények között, segített néhány bajban levő felebarátján, pár heti tartózkodás után aztán még egyszer és utóljára tért be a templomba és a temetőbe, hogy bujdosó utját tovább folytathassa.

Hova ment, miért, meddig — most sem tudta senki. Egy nap azonban hire ment, hogy „Bogiát“ nincs a városon. Miként a Budha könyve mondja : egyik családtalan életből elment egy másik családtalan életbe. Ez volt az örmény Rip-Rip szomorú története.

A RUBENS-KÉP LEGENDÁJA.

Van a szamosujvári örmény templomnak egy értékes Rubens-képe, mely Krisztusnak a keresztfáról való levételét ábrázolja. Hogy került ez a kép Szamosujvárra és melyik időben, erről még ma is egyre-másra járják az anekdoták, legendák, apróságok, hitelesen eldöntve a kérdés azonban még ma sincs. Egyedüli feltevés a mi valószínűnek látszik az, hogy Ferenc császár ajándékozása révén került a gyönyörű kép az örmények tulajdonába. Írásos dokumentum azonban erről sincs, a mi szinte hihetetlen, hogy ennek a fontos eseménynek ne akadt volna kronikása. Nemcsak az örmények, hanem a magyar történészek is megbolygatták ezt a kérdést, de eredményt nem értek el, mert még jobban összezavarták a dolgot s a kép ajándékozási idejére,

valamint az örmény küldöttség Ferenc császárnál való látogatására, *új dátumokat* állapítottak meg, a mi még nehezebbé teszi a dologban való eligazodást. Ujabban négy változatát ismer-tjük a Rubens-képre vonatkozó legendának, nem tartva egyebet szem előtt, minthogy a köz-lések abban a formában és tartalomban kerül-jenek nyilvánosság elé, a hogyan a hagyományban és az egyes írók feljegyzéseiben élnek.

I.

A Rubens-képre vonatkozó legendák majdnem mindenike a Bécsben 1800—1805 körül járt örmény küldöttség szereplésével hozza kapcso-latba a kép odaajándékozását. Van azonban egy olyan legenda is, mely ezekről a dolgokról mit sem tud és a Ferenc császár 1817-beli szamos-ujvári látogatásának tulajdonítja a kép megszer-zését. Ezt a legendát Lukácsi Kristóf plebános állítólag hitelesnek mondta és ugy emlékezett róla mindig, mint a melyet elődei tartottak emlékezetben a Ferenc császár szamosujvári látogatásáról.

Ferenc császárt ugyanis 1817-ben, mikor elő-ször tett látogatást, az örmények nagy pompával és hódolattal fogadták. A mai felső-vizutcát, látogatásának emlékére „Király“-utcának neve-zték el s ezenkívül a külső fény emelésében kifejtettek mindent, a mit csak lehetett. A császár állítólag az akkori plebánosnál volt szállva és

a villásreggeli alatt feltűnt előtte egy rendkívül diszes veretű, antik cukortartó, melyről a plebános úgy nyilatkozott, hogy az több száz éves eredetű és készítési helye Örményország volt.

— Enyje be szép! — mondta állítólag a császár, — és kezébe véve a cukortartót, hosszasan gyönyörködött benne.

A vilás reggeli végeztével nemsokára kocsira szállt a császár s ekkor a plebános hódolattal meghajtva magát előtte, így szólt:

— Adja meg Felséged nekem és az örményeknek azt az örömet, hogy e cukortartót, mely Felséged magas tetszését megnyerte, hódolattal felajánlhassam.

A császár természetesen szabadkozott egy ideig, de végre beleegyezett, hanem ekkor ő fordult a plebános felé és mondta a következőket:

— Most már én kívánom, hogy kérjen Fő-tisztelendőséged tőlem valami ajándékot.

Mit tehetett ebben a helyzetben a plebános, minthogy alázatosan hajlongott és hallgatott. A császár környezetében levő urak közül az egyik erre odasugott a plebános fülébe:

— Kérje Rubensnek a „Krisztus levétele“ képét.

A plebános azonban nem mert szólani most sem s csak mikor feléje fordult ismét a császár és siettette a kérelmet, beszélt ilyenformán:

— Felsőged kegyes jóvoltából, kérem templomunk számára a Rubens-képet.

— Az nekem is becses ereklyém, de jól van, legyen a tiétek; — szólt a császár és azóta a Rubens világhírű képe a szamosujvári egyház tulajdonát képezi.

II.

Szamosujvár piaci temploma egyik mellék oltárán Rubens egy eredeti műve van: Krisztus keresztfáról lett levétele, mit olvasóink metszések után is ismerhetnek. Hogyan került a festészet e remeke hozzánk, azt következőleg beszélük.

Mint mondják, e kép eredetileg Rómában volt. Onnan a napoleoni mozgalmak alatt Bécsbe került, a Belvederbe. Történik azonban, hogy 1800-ban Szamosujvár város részéről küldöttség megy Bécsbe, kik jó szolgálatukkal annyira megnyerik Ferenc császár kegyét, hogy a küldöttséget arra jogosítá, hogy a Belvederből tetszésök szerint egy képet válaszszanak.

Örmény polgártársaink el is mennek, megnezik a képtárt, s midőn Rubens e remekén megnyugodnának, jelentik az igazgatónak, hogy e lesz azon kép.

— Miféle kép?

— Melyet mi Ő Felsőged kegyéből magunkkal viszünk.

— Az nem lehet. E kincset nem ígérhette el Ő Felsőged . . .

Az igazgató az ügyet a fejedelem elé viszi. Mindenáron megkivánja ígéretét másoltatni. De Ferenc császár ígéretét vissza nem vonta, s a képet lehozták.

Azonban a remek mű egy kissé nagyobb volt, mintsem a hely hová alkalmazhatták. Mit tettek tehát? Lábát a képnek levágták . . . Így szól az adoma. De nem áll, mert e kép alsó része csak be van hajtvá, a mű megcsonkítása nélkül.

Kővári László.

III.

I. Ferenc király alatt sok pénzt emésztettek föl a háboruk; az állampénztár már üresen állott . . . E költségek fedezéséhez igen jelentékeny összegekkel járultak hozzá az örmények. Most is utban van a küldöttség, mely sok aranyat visz Bécsbe. A „Burg“-ban szállásolták el. Estve a királyi asztalhoz ültetik.

— Szeretem az örményeket — szólott a király — de örmény szót még nem hallottam; beszéljetek valamit, hadd halljam: szép-e az örmény nyelv?

Mire az egyik így szólott Chácshádur nevü társához:

— Chênámi Chácshádur! Chonthikhârê gi-chêntre or churên u chârên choszkh chárnink.*

* Նընամի Նաշատուր խոնթիքարը կիխընդրէ որ խուրըն ու խարըն խօսք խարնիր:

(Chácshádur rokonom! a Király fölkért, hogy egymással pár szót váltsunk).

Lehet, hogy a *ch* (*h*) torokhang, mely a szándékosan választott szavak mindegyikében előfordul, nem nyerte meg az uralkodó magasztosságát, de azért viszonzásul a sok aranyért, ajándékot ígért Szamosujvár városának.

— Most menjetek, járjátok körül székvárosomat, nézzetek meg mindent, aztán jertek és mondjátok meg: mivel jutalmazalak meg titeket.

Visszatértek az örmények.

— No mit adjak?

— Fölséged határtalan kegyétől a Rubens-képet, mit a „Belveder“-ben láttunk, kérjük hódoló tisztelettel.

— A király be szokta váltani ígéretét; azért habár nem szívesen válok meg e remekműtől, de odaadom.

Igy jutott e fejedelmi ajándék, mely Krisztus levételét a keresztről ábrázolja és műértők által 60.000 forintra van becsülve — Szamosujvár birtokába 1806-ban.

Szongott Kristóf.

IV.

Szamosujvárnak és a szamosujvári nagytemplomnak egyik büszkesége a fönséges Rubens-kép, melyet az imaház egyik fülkéjében féltő gonddal őriznek.

Igen bizony, egy valódi eredeti Rubens-kép Krisztus levétele a keresztfáról, melynél szebbet

nem igen alkotott a nagy művész. A képen a főalakon kívül József és Magdolna alakjai csodálatos szépek, oly igaz fájdalom van kifejezve arcaikon, hogy önkénytelen könnyek gyűlnek szemeinkbe és lelkünket, melyet a kor szelleme oly fásulttá tett, mély áhitat fogja el s térdünk önkényt hajlik meg az Igaz előtt.

E gyönyörű műkincsről keveset beszélnek az emberek, még kevesebben tudják létezését. Mint a féltve őrzött titkot takargatják a jó örmények, vagy legalább is nem hirdetik a világnak, mintha félnének, hogy valamely hatalom még elveheti tőlük. Szó sincs róla! Becsülettel szerezték; áldozatkészségükért, hűségükért kapták jutalmul, övék a dicsőség és tulajdonjog.

Ferenc császár a sok háboruskodás folytán gyakran jött abba a helyzetbe, hogy kénytelen volt alattvalói áldozatkészségét igénybe venni s ily esetben többször voltak segítségére az örmények. Mindig készséggel, bőkezűen áldoztak fejedelmükért s szerényen megelégedtek egyes kiváltságokkal a város (szab. kir. város stb.) és nemesi címekkel a maguk részére.

Egy alkalommal a pénzhozó küldöttségtől kegyesen kérdi a császár, ha nincs-e valami különös kívánságuk, a mit teljesíthetne? Nincs-e valamire szükségük?

Az örményeknek élelmes eszük volt s nem utasították vissza a fejedelmi jóakaratot, hanem egész alázattal kinyilvánították, hogy nekik bizony

volna egy igen-igen nagy kérésük. Ugyanis épen új templomot építenek s abba kellene egy egyszerű oltárkép.

Oh csak egy oltárkép! Ez bizony elég kis kívánság és Ferenc császár sajátkezü utalványt adott a Belvederbe, hogy adassék át Szamosujvár képviselőinek az a szent kép, a melyet ők választanak maguknak.

És az örmények müizlését egy felséges Rubens-kép nyerte meg, melyet az igazgató fájó szívvvel csomagoltatott be. Inkább tiz mástól vált volna meg, mint ettől az egytől; de hát nem tehetet kifogást: a királyi szó, a királyi ígéret szent.

Mikor a Belveder igazgatója jelentést tett a császárnak a dologról, rögton a küldöttség után indította futárjait és kérte a visszahívott örményeket, hogy válaszsanak más képet, akár tizet, épen csak ezt az egyet nem.

— Vagy ezt Uram, vagy egyet sem, felelték a küldöttek — a mi templomunkat csupán ez az egy találja.

És mert a királyi szó adott szentség, Ferenc császár fájó szívvvel ugyan, de fejedelmi nagylelkűséggel egyezett bele az elszállításba . . . és ma oly kincset képez e kép, a melyre ugyan-csak büszkék lehetnek Szamosujvár polgárai.

Harmath Lujza.

LELEPLEZETT ÁLLAMCSINY.

A várbeli rabok között 1809-ben, hogy-hogy-nem, az a hír terjedt el, hogy a franciák bejönnek Magyarországra az oláhság felszabadítása végett.

A rabok szájról-szájra adták egymás között a hirt és rémitgették vele többek között a városi polgárságot is, mely a fenyegető híreknek hitelt adott. Sokan azt vélték, hogy elkövetkezett a végítélet órája és házról-házra jártak panaszaiikkal, míg végre eljutott a hír a városi magistratushoz is, mely szigorú vizsgálatot rendelt el és annak eredményéről sürgős felterjesztést intézett a Guberniumhoz Kolozsvárra. A készülődő forradalom előzményét Szamosujvár monografiájában Szongott Kristóf így adja elő:

„Épült a Szongott Joachim háza a mai Alsó-posta-utcában. A kőmiveseknek segítget néhány várbeli rab. Egyszer munka közben egyik rab tüzet kér a pipájába egy munkástól, de nem kapott. Mire a rab:

— Jaj ha most is katona volnék, adnék én neked tüzet a — puskámból. De semmi! Majd három nap múlva újra kezembe veszem a puskát . . . *A miért ez az örmény köre követ rakat, ha eljön a francia, tűzbe borítja az egész várost.*

Egy másik rab:

— Nem hallottad, hogy a francia irt az oláh papoknak?

— Mit irt?

— Azt írta, hogy imádkozzanak ő érette a templomokban; mert nemsokára ide jön és igazságot szolgáltat, hogy mi is egyenlők legyünk a magyarokkal... És akkor nem fogja a magyar nyuzni az oláhokat úgy, mint nyuzza *az örmény a berbécst.*“

A kihallgatás Lászlóffi Antal főbíró vezetése mellett történt és még jobban megerősítette a városban elterjedt mende-mondákat. Az iratokat a főbíró rögtön Kolozsvárra küldte azzal a kéréssel, hogy a minden órában várható lázadás megakadályozására, küldjön a Gubernium hathatós segítségét Szamosujvárra. Egyben tudatta a franciák bejöveteléről szóló rémmesét és a készülőben levő államcsinyt érdeme szerint leleplezte. Mikor ez is megtörtént, várták, hogy mikor teszik be lábukat a franciák az országba és Szamosujvárra és mikor tör ki a lázadás a várbeli rabok között. Vártak egy napig, két napig, egy hétig, egy hónapig s a franciák sem itt, sem másutt, még mindig nem jelentkeztek. Végre nem volt mit tenni, mint hivatalosan is konstatálni, hogy a franciák bejöveteléről szóló hír, nem egyéb közönséges kacsánál és a Szamosujvárt kipattantott államcsiny egyelőre nem számíthat országos szenzációra.

EGY SZENT ÉLETŰ PLÉBÁNOS.

Az örmények társadalmában a papok a legelső és legdiszesebb pozíciót töltötték be. A nép előtt nagy tekintélyben voltak s valahányszor az örménység, mint testület politikai vagy más jellegű reprezentációknál szóba jött, majdnem mindenkor papjaiknak szimbolumában ismertették meg magukat a világgal. Egy hosszú generáció kiválóbbnál kiválóbb papjainak és plébánosainak emlékezetét őrizte meg a hagyomány, kik nemcsak vallási, hanem politikai és társadalmi téren is vezérei voltak az örménységnek. Ilyen kiváló alak volt a múlt század első felében élt Simay Lukács szamosujvári plébános is, kit példás élete és jó lelke miatt valóságos szentnek tartottak. Ott élt ő is a főtéri nagytemplom tövében, áhitatos zsolozsmák hangja között, a templomból kiáradó tömjénfüst illatában és szolgálta késő véniségeig az Urat, keresztényi alázatossággal és töredelmes hívességgel. Haláláról egy jellemző apróság maradt fenn, mely az ő romlatlan lelkének erős voltát hirdeti.

Tudta nagyon jól, hogy meg vannak immár számlálva napjai, azért békességes szívvél várta a nagy óra közeledését. Mellette volt egy Várbed Rózsi nevű apáca, a ki betegségében ápolta. Halála előtt néhány perccel feltámaszkodott ágyában Simay plébános és hosszasan nézte a templomot, majd később szeliden nevetni kezdett.

— Mit nevet? — kérdi tőle az apáca.

— Apáca! Nevetem a világot és nézem a templomot, hol én annyi évet töltöttem.*

Ezek voltak utolsó szavai s azután örökre elnémult, panasz, zugolodás nélkül, mint azok a régi emberek, kik lelkük harmoniáját a legváltóságosabb pillanatban is megőrizték.

CÉH ITÉLET A MULT SZÁZADBÓL.

Két örmény került 1826-ban Ó-Radnára. Szamosujvári volt mindakettő; egyiket Gárábed Gergelynek, másikat Gámenczi Józsefnek hívták. Miután az ó-radnai korcsmában kissé leitták magukat, a templomba mentek, mert az örmény érzi, hogy még ilyen állapotban sem szabad elkerülnie a templomot. Az volt a két örmény terve, hogy a templomban előbb imádkoznak s azután dolgaik után néznek. Ámde az ördög hatalmába vette a két boldogtalant és elkezdett incselkedni velük. A vége az lett a dolognak, hogy imádkozás helyett mindketten nevettek és nevetésükkal botránkoztatták az ájtatos hívőket.

Mise végeztével egy ember megfeddette őket illetlen viseletükért, de erre már atyánkfiában is felbuzdult a virtus és borzasztóan hajbakaptak ott a templom cintermében. Csakhamar fülébe jutott az eset az ó-radnai plébánosnak, ki nem

* „Várbéd! gi dzidzághim êz áschárhê; gi náim êz zámê, uruch jész ádechâ dári áncucilim.“

tehetett egyebet, minthogy bejelentette őket a szamosujvári kereskedő társaságnak, hogy miként a nemzetközi vitáliáknál szokás, az tegyen igazságos törvényt a külön autonomia mellett élő örmények felett.

A kereskedő társaság elnöke gyűlés elé hívatta a két verekedőt és kezdte a vallatást röviden, de erélyesen:

— Igaz-e, hogy 1826. febr. 24-én az ó-radnai templomban illetlenül viselkedtetek és mise után verekedtetek.

— Igaz, de . . .

— Semmi *de*, kimondom az ítéletet. Fizetni fogtok a templom számára egy-egy font viaszgyertyát, áristomot ültök *kétszer huszonnégy óráig katonavasban*, bőjtölve, elmentek a plébánoshoz és megkövetitek és külön adtok még a halottakért egy misére valót.

A bünösök kiállották a büntetést, lefizették a birságot és többé nem rendetlenkedtek, mert különben meggyült volna bajuk a céhhez, melyhez tartoztak. Ime, ilyen elvek mellett kormányozták az örményeket Szamosujvárt a múlt század első évtizedeiben, mikor még nem pusztultak ki az életből a régi „nemes hagyományok.“

BR. NALÁCZI ÉS AZ ÖRMÉNYEK.

Hogy ki volt báró Naláczi István, erdélyi embereknek elmondani fölösleges. Nagyon talen-

tumos, daliás, szellemes ember hirében élt, de mindezeknél is nagyobb volt különcsége s ezen a réven valósággal hirhedt alakká vált. Annyi adoma és apróság, a mennyi róla keringett, még a leghiresebb embereknek is elég lett volna. Br. Jósika Miklós érdekesen írja le emlékirataiban ezt a cinikus különcöt, kinek volt vagyona, nagy talentuma, előkelő származása s ellátták az égiek minden földi jóval, még sem tudta azokat értékesíteni s úgy halt meg, hogy életéből sem magának, sem másnak, semmi haszna nem volt. Külső megjelenésére nézve egy igazi dalia, élete vége felé azonban mégis egy madár-ijesztő lett, ki abban találta kedvét, hogy bajuszának, szakállának és hajának szálait egymásután tépegette ki, hogy minél torzultabb kifejezést adjon magának.

Ennek a különc embernek, ki a XIX. század első felében élt Szolnok-Dobokában, többek között sok baja volt az örményekkel. Br. Jósika Miklós azt mondja, hogy a sok perpatvarkodás, a mi közte és az örmények között lefolyt, fizetetlen számlákra vezethető vissza, melyeknek kiegyenlítését a szamosujvári örmények sürgették, ő pedig makacson halasztgatta. Természetesen exekucio lett a sok halogatás vége, a mi Naláczi-nak nem tetszett. Egy ilyen alkalommal levelet irt br. Naláczi a guberniumnak, melyet abban a bizalmas, pajtáskodó modorban tartott, mint a hogy bizalmas ismerősöknek szokás. A guber-

niumnál volt akkor egy Theil nevű tanácsos és egy félszemű ur, valami titkár féle. Ezeknek és a guberniumnak aztán a következő levelet írta br. Naláczi:

„Kedves Gubernium!

A gubernium egy patriculájától (Theil) vettem egy levelet, melynek következtében ezennel az *örmény uraknak* tartozásom fejében assignálom Grangza nevű cigány vajdámot a *purdékkal együtt*, mert ennél kedvesebbet nem tehetek; minekutánna akár nyughatatlanságukat vesszük, mely hasonlít a kényesőhöz, akár cifra nyelvüket, a cigány és az örmény nemzet között a legnagyobb atyafiság van.“

Ebben a modorban folytatta tovább levelét br. Naláczi, hagyományozva az örményeknek még tücsköt-bogarakat s a végén tudatta, hogy üdvözli a félszemű titkár urat és tiszteli a „Kedves Guberniumot,“ melyet legközelebb atyafiságosan meglátogatni szándékozik.

A PUDLISTA FIA.

Nem anekdota, inkább kulturtörténeti érdekességű az az apróság, melyet a gubernium aktái és a hagyomány megőriztek. 1848-ig, a jogegyenlőség életbelépéseig, kevés örmény nyert alkalmazást az egyes hivatalokban, úgy hogy valóságos csodának tartotta mindenki, mikor egy Cziriák nevű örmény ifju, ki 17 évig szol-

gált a kolozsvári guberniumnál dijtalanul, végre, valahára fizetéses irnoknak kineveztetett.

Nemsokára ezen eset után elhatározták, hogy a nagytekintélyü és kiváló jogi képzettségü Issekutz Bogdánt, ki maga is nemes ember volt, a bécsi udvari kancelláriától lehozatják Kolozsvárra. A dolog azonban nem ment könnyen, mert a nemesi előjogok és előítéletek korában egy ilyen eset sokak előtt képtelennek tetszett, magukra nézve kellemetlenséget és szégyent láttak az exkluzivitás feladásában, azért mindjárt azon a gyűlésen felállott egy nemes és méltatlankodva szólt:

— „Tiltakozom az Issekutz lehozatala ellen, mert csak nem fogok széket ülni egy olyannal, *kinek az apja a pudli mellett állott.*“

A kereskedést tudvalevőleg ekkor még lealázó foglalkozásnak tartották s a tiltakozó nemes felszólalásának meg is lett az eredménye, mert a pudlista Issekutz fiát nem hozták le Kolozsvárra.

A GUBERNIUM IDEJÉBŐL.

A gubernium elé idéztek a XIX. század első éveiben egy örményt. Tudni kell, hogy ebben az időben az örmények mint külön felekezet, még nem voltak törvényesen elismerve s az akkori hivatalos kifejezés szerint, csak mint „megtürt népek“ szerepeltek az alkotmányos életben.

A kihallgatáson azt kérdi a gubernium egyik főembere a megrémült örménytől, hogy kicsoda, hogy hívják, mi a vallása stb.

A szegény örmény érezte, hogy már maga az egyszerű tény, hogy önhibáján kívül örménynek merészkedett születni, demonstrációnak tűnhetik fel a büszke főúr előtt, azért az abszolút megbánás hangján, bocsánatkérőleg felelte:

— *Engedelmet instállok, én örmény vagyok.*

—

AZ ÖRDÖG ÉS A KÁNTOR.

Salamon-templomnak hívják Szamosujvár legrégibb templomát, melyet a beköltözés után néhány év múlva a letelepülés és városalapítás emlékére a legelőkelőbb örmény családok építettek. A múlt század elején volt ennek a templomnak egy Gopcsa László nevű híres kántora, ki nevezetes volt egyebekben arról, hogy a sárágánokat, az örmény rítus ezen legősibb énekeit igen szépen tudta énekelni. Aféle tipikus egyházi ember volt ez a Gopcsa László, ki a templom szolgálatában töltötte el életét s miként egy igazi szent életű férfiúnak, neki is csak két útja volt; a templom és a templom.

Egy izben a Salamon-templom felszentelésének évfordulója következett. Erre az alkalomra ünnepi diszt öltött magára a kis templom s a szentély, az oltárok és a korus valóságos fényárban usztak. Az öreg kántor annyira ment

buzgóságában, hogy még a szószék alatt levő festett ördögnek is gyertyát gyújtott, a mi nyilván nagy megtiszteltetés egy közönséges ördögre. Itt kezdődik különben az anekdota.

Az öreg kántor a nagy nap elmulása után boldogan nyugalomra tért, de álmában is ott volt az ő Salamon-templomában és gyujtogatta egyre-másra a gyertyákat. Mikor a prédikálószék alá ért, egyszerre váratlan dolgok következtek. Kilép ugyanis az ördög a szokott helyéről, meghajtja magát a szent életü kántor előtt és így szól:

— Derék férfit! A tegnapi napon olyan megtiszteltetésben részesítettél, a mi közönséges ördögöt még sohasem ért. Gyertyát gyújtottál nekem s én most meg akarom hálálni neked ezt a megtiszteltetést, azért ide vigyázz.

A szent kántor tetőtől-talpig füllé változott és úgy hallgatott. Az ördög tovább folytatta:

— Mint mondtam, meg akarom hálálni irántam tanusított figyelmességedet, azért még egyszer felszólítlak, hogy jól jegyezd meg magadnak a miket mondok.

— Beszélj, oh elvetemedett ördög, — szólt keresztényi kíváncsisággal a szent kántor.

— Tehát figyelj! Látom, hogy szegény ember vagy, a kántorság keveset jövedelmez, mától fogva azonban ur leszel. A templom udvarán levő fa alatt megszámlálhatlan kincsek vagynak. Menj rögtön oda, tégy *jelet* a fa alá és holnap

este, ha a szürkület beáll, fogj hozzá az ásáshoz. A mi kincs ott van, mind a tied legyen.

Itt befejezte az ördög mondokáját és mielőtt a meglepett kántor szólhatott volna, gyorsan elfoglalta a szószék alatt levő helyét.

Miként a tengeren egy váratlan vihar, olyan érzések kavarodtak fel most a szent életű kántor lelkében: Nyugtalanul forgolodott ágyában, félrebeszél, lehányta magáról a takarót, kivetette az ágyból a párnákat és hatalmasan rugdalozott jobbra-balra, úgy hogy a szokatlan zajra a felesége is felébredt.

— Hiszuszú Kriszdasz!* Mit csinálsz Gapcsa? — rebegette a megrémült asszony, miután többszörösen keresztet vetett magára.

Ámde ekkor már nem volt az ágyban a kántor, hanem a szoba különböző pontjain szaladgált, összetapodva a párnákat, ágyneműket, szőnyegekét stb.

Az asszony még egyszer rákiáltott:

— Mit csinálsz Gapcsa?

— Hallgass, hallgass te aktalan! Nem látad, hogy *jeleket* teszek. Sak kincs, nagyon sak kincs.

Végtére is erőszakkal kellett visszafektetni ágyába, hogy ideglázát egy kissé kiheverje. Másnap reggel a szegény asszony aztán tapasztalta nagy keserőséggel, hogy a szoba tele van ugyan *jelekkel*, de kincs — miként a *Vén bakancsos*-ban mondják — az nincs, sehhol sincs.

* Jézus Krisztus!

HARUC ÉS DEIN.

Erdélyben az örményeknek *haruc* a nevük. Miért kapták ezt a gunynevet, nem tudjuk, de bizonyára nem megtiszteltetésből. A *haruszt* szó, melyből a *haruc* származott, *gazdagot* jelent ugyan, tágabb értelemben pedig előkelőt, nagy családból valót, mindazonáltal elvesztette eredeti jelentését s ma már, mint gunynév él, melylyel az örményeket szokás illetni.

Van egy hagyomány, mely azt tartja, hogy a *haruc* elnevezés mindjárt a beköltözés utáni évtizedekből datálódik. Az aggályoskodók megnyugtatóra azonban gyorsan kijelentjük, hogy ennek a vélekedésnek aktaszerű bizonyága nincs, mert nyilván nem tartották olyan emlékezetesnek ezt a momentumot, hogy még hiteles aktákat is őriztettek volna róla. Ezen hiányosság következtében a hagyománynak még mindig meg van a maga értéke, főként érdekessége, ez pedig azt mondja, hogy a beköltözött örmények szerettek mindenütt eldicsekedni gazdag voltukkal és azzal hogy nem ajándékozás útján jutottak városaikhoz, hanem saját pénzükön szerezték meg azokat maguknak.

Az idegen fül minduntalan kiérezte beszédeikből a *haruszt*ságukkal való büszkélkedést, megelégedést és elteltséget s miután a *haruszt* szót itt is, ott is, sűrű egymásutánokban hallotta, magyar nyelvérzék szerint *harucot* csinált belőle és ezzel bosszantotta az örményeket.

Mit tett erre az örmény?

Először nem vette tudomásul, azután figyelmes lett a gunyos szólamra, később pedig ha szemére hányták ismét haruc voltát, örmény politikával csak ennyit mondott: *dein*. Ezt már a magyar nem értette s nagy meglepéssel látta az örmény, hogy ebben a szóban neki is van egy fegyvere a bosszantásokra. Ez a specialis *dein* szó szimbolikus jelentésű, mert a magyar nemzetiség megjelölésére a *mádzsár* és *mágyáre* szókat szokta használni az örmény, szemben a *deinnel*, melynek értelme körülbelül ez: huncut magyar, kutyaházi magyar.

Persze, hogy harucozták az örményeket ezután is, sőt talán még inkább, mint valaha, de ilyenkor az örmény csak a *dein* szóhoz folyamodott s azzal az ügyet lovagiasan elintézte. Mit bánta ő, hogy a magyarok az ő gunynevüket nem értik, fődolog, hogy könnyített egyet ő is a lelkén s ha nem értették, legalább annál bátorosabban mondhatta szemükbe a legártatlanabb arccal: *dein, dein*.

A BOLTOK ALATT.

Minden városnak szokott lenni egy kiválasztott helye, mely rendesen arra szolgál, hogy ünnepnapokon összetalálkozzék ott egymással a nép különböző rétege, melyet más napokon a munka és az életgondok az ilyen tömeges összejövetelek-

től visszatartanak. Alföldi városokban a városháza környéke, a piac valamelyik alkalmasabb pontja vagy az utcai forgalom központjába eső valamely kut, szobor, oszlop képezik az ilyen alkalmi kaszinóknak rendes helyét, hol a nép időről-időre pontosan megjelenik, hogy eszméket váltson, pletykázzék, egy szóval az ő szerény igényeinek megfelelő szellemi táplálékban részesüljön. Némely helyen az ilyen összejövetelek ugyan nem állnak még ma sem egyébből, mint köpködésből, pipázásból és ismét köpködésből, de a kultúra bizonyára majd ezen a bajon is segíteni fog. Ezuttal különben nem szocialis elégiákat akarunk forgalomba hozni, hanem az örmény népkaszinó mivoltával óhajtjuk az olvasót megismertetni.

Az örmény városokban s általában az olyan városokban, hol örmények tömegesebben éltek, nem ritkák az olyan görög vagy inkább olasz stílusban épült házak, melyek hosszú oszlopcsarnokokkal vannak ellátva. Ezek a félivalakban lenyuló oszlopok aztán kör, néhol félkör avagy négyszögalakban huzodnak át az épületen s az így támadt folyosók a külső csintől eltekintve igen alkalmasak voltak arra, hogy ott zivataros idők alkalmával is árulgathassák portékáikat az örmény kereskedők.

Szamosujvárt és Erzsébetvároson régebben több ilyen épület volt, sőt még ma is van belőlük valami, a miket a nép „lábas házak”-

nak és „boltok alatt“-nak (bolterun dágê) nevezett, miután a nagyobb áruraktárak ezeken a helyeken állottak. Kora nyári délutánokon, az esti órák idején és olyan időben, mikor a vásár szünetelt, a „boltok alatt“ igen nyájas, eleven élet uralkodott. Járt ide mindenki, a ki a barátságos beszélgetéseket szerette s nem telt bele sok idő, hogy a nép ezeket a lábas házakat a maga kaszinójának tekintette, hol nyári időben este 9—10 óráig folyt pátriárkális mederben a legbarátságosabb népélet. Ugy járt ide a nép, mint ma a kávéházakba s ha keresni kellett valakit vagy ha találkozni akartak egymással az emberek, bizvást elmondhatták a szállóigévé vált mondást: „a boltok alatt vagyok.“

Évekkel ezelőtt aztán a lábas házak felett is megjelentek a csákányok. Kő-kő után hullott alá a régies formájú épületekről s a templom jobb és bal oldalán levő bolthelyiségek egymás után tűntek el a semmiségben. Velük együtt tűnt el az a romlatlan, derüs világ is, mely ottan tanyát vert és évtizedeken keresztül volt az örmény népéletnek és a népkedélyeknek egyik megragadó aziluma. Ma már csak egy szárny maradt meg emlék gyanánt a híres régi lábas házakból s elhaladva olykor alattuk, egy-egy percre mintha hallani vélnök régi öreg urak nyájas beszédét, egy-egy jóizü mondást és a rákövetkező kedélyes nevetgelést, a mi elszállt örökre, mint azok az emberek, kik ezt a derüs szellemet fentartották.

A GUBERNÁTOR SZÁLLÓIGÉJE.

Szamosujvárt járt a XVIII. század vége felé a kolozsvári gubernium. Valami hivatalos dolog elintézéséről volt szó, melynek befejezése után szétnéztek egy kissé a városban. Elmentek többek között a Salamon-templomba is, mely mint örmény régiség igen érdekelte őket. A gubernium tagjainak mindjárt feltűnt a sekrestye felett levő freskó kép, mely tudvalevőleg a templom építőit és azoknak nejeit ábrázolja az akkori magyar viseletnek megfelelő öltözetben. A férfiak és nők vállán diszes arany sujtásokkal kivarrott karmasin-vörös mente, kék nadrág gazdagon sujtásosza, a nőknél selyem szoknya, a lábakon pedig vörös csizma ezüst patkóval kiverve.

Gr. Bánffy gubernátor elcsodálkozva szólt:

— Valóságban is így jártak akkor az emberek?

— Hogyne; — felelt a kalauz — hiszen még ma is meg van ez a viselet.

S hogy állításának nagyobb nyomatékot szerezzen, mindjárt meg is mutatott néhány gazdagabb nőt, kik prémes mentét és ezüst patkóval kivert csizmát viseltek.

Nagy bámulatában a gubernátor csak ennyit tudott mondani:

„Vörös csizma, ezüst patkó . . .

Jaj be nagy lukszus.“

Ez a mondás aztán szállóigévé vált és ilyen bevezetéssel „jól megmondta a gubernátor,“ az

öreges ma is alkalmazzák ugyancsak gyakran, mert habár a vörös csizma és ezüst patkó kimentek divatból, de a nagy luxus megmaradt s talán még nagyobb, mint valaha.

A PÜSPÖK SZAKÁCSA.

Az istenben boldogult Szepessy Ignác erdélyi püspök 1825—30 körül Szamosujvárt is meglátogatta, hogy megismerkedjék örmény hiveivel. Ez a látogatás a Simay Lukács plebánossága idejében történt, mikor a városi leányiskolának egy Várbed Rózsi nevű híres apáca-tanítónője volt. Miután Szepessy püspök a plebánián volt szállva, naponként kétszer-háromszor is meg-
esett, hogy szakácsa odafordult a konyhán segéd-
kező tanítónőhöz és rozsolist kért tőle, még pedig mindig egy egész üveggel.

Ha levest főztek, ha pecsenyét sütöttek, a szakácsnak mindegy volt, ő következetesen kérte az egy üveg rozsolist azzal a magyarázattal, hogy Szepessy püspök még a kenyeret is csak úgy eszi meg, ha jóféle rozsolis pálinkában van megáztatva.

— Miféle püspök lehet ez, a ki úgy issza a rozsolist, mint egy gödény? — gondolá rettegve a szent apáca, de magába fojtotta keserveit.

Másnap reggel a szakács ismét előállott.

— Kérek egy üveg rozsolist!

Az apáca felelt:

— Ő Excellenciája talán még a szent ostyát is rozsolisba mártva szokta bevenni?

— Meghiszem azt. De ugyancsak meg legyen ám mártogatva, mert különben . . .

Egyéb sem kellett az apácának, szaladt rögtön Simay plebánoshoz és közölte vele a borzasztó híreket.

— Képzelve Főtisztelendőséged, ez egy rettenetes ember. Rozsolist kávézik, rozsolist ebédel, rozsolist vacsorál, rozsolisban fürdik s még a szent ostyát is csak úgy veszi be, ha rozsolisban van megmártogatva.

— Igazán mondod?

— Persze, hogy igazán. Épen most hallottam a szakácsától.

A szakács említésére egyszerre világosság támadt a plebános elméjében és nyájas humorral mondá:

— Vigyázz fiam, mert téged lóvá tettek. Ő Excellenciája a mióta nálam van, kenyeren és vizen kívül nem evett semmit, mert szigoruan böjtöl. A szent ostyát is csak úgy rozsolis nélkül vette magához, ezt a szememmel láttam; hanem az a te szakácsod, kezd nagyon gyanus lenni előttem. Vigyázzatok, mert még titeket is rozsolisba fog mártogatni.

De már erre egészen oda lett a szent apáca. A plebános szavai gyanut vertek naiv lelkébe s a mint visszafelé ment a konyhába, elhatározta, hogy figyelemmel kíséri a szakácsot. A konyhába

érve, első pillantása a szakácsra esett. A derék férfit meglátva őt, támo­lygó léptekkel közeledett feléje s mint a legkipróaáltabb hatásu refrént ordította :

— Egy üveg rozsolist!

— Csak egyet? Mindjárt itt lesz.

A jámbor szakácsnak nem volt ideje még egyszer megismételni kérését, mert jobbról is, balról is egymást érték hátán a különféle rozsolisok, mikkel Várbed Rózsi ellátta. Mert hát szent életü, nagy eszü és jó szivü volt ugyan ez a Várbed Rózsi, de asszony is volt ám a maga talpán, a ki nem szaladt meg a maga árnyékától. Nem is mert csinálni többé a szakács „rozsolisos“ ebédeket Szepessy püspöknek.

AZ ÉRDEM.

Simay Lukács halála után Gajzágó Kristófot nevezte ki Kovács Miklós erdélyi püspök szamosujvári plebánosnak. Már a jelöltetés sem tetszett sokaknak, pedig az öreg pap mellett hatalmasan kardoskodott egy párt, melynek legnagyobb argumentuma az volt, hogy Gajzágó németül is tud, tehát neki kell lennie plebánosnak. Az ellenpárt azonban deputációt menesztett a püspökhöz és kérte a Gajzágó mellőztetését azon cím alatt, hogy nagyon öreg.

Ezt persze nem hagyhatták szó nélkül a Gajzágó hivei és egy test, egy lélek gyanánt dörögték:

— *De németül is tud!*

A konkurrenszek vissza menydörögték:

— De nagyon öreg, nekünk nem kell.

— No jól van, — szólt ekkor a püspök. —

Ugylátom, előttetek az sem érdem, hogy németül tud és az sem érdem, hogy 42 évig szolgálta az egyházat. Én pedig úgy tudom, hogy közületek sem a ki németül tudna, sem a ki legalább harminc évig egyfolytában szolgálta volna hivatalát egy sincs.

— Vagy talán van?

A kérdezettek szemérmesen lesütötték szemüket.

— Most beszéljete!

Felelet helyett ismét mély hallgatás következett.

— Tudjátok meg hát, hogy ezt meg *én nem tartom* érdemnek, azért Gajzágót teszem plebánosnak, mert ő megérdemli.

Igy beszélt a püspök, de volt is foganatja, mert Gajzágót ezután vitáliák nélkül akceptálták.

ERETNEK JÁNOS . . .

Megjelent egy ember Gajzágó Kristófnál és kérte, hogy engedje el neki a péntek napi böjtöt.

— Miért épen a péntek napit?

— Mert a többit már elengedte a *másik* tisztelendő ur.

Az öreg plebános megcsóválta a fejét és nagyokat hümmögött. Vagy öt percig sétált így

fel s alá szobájában, de egyszerre megállott a kérelmes ember előtt s szólt:

— Egy feltétel alatt elengedem. Ha megmondod nekem igazán, hogy hogyan hívnak téged.

— Krecsun János vagyok.

Az öreg, mint egy tigris, dühösen felpattant.

— Nos látod, még ezt sem tudod. Nem Krecsun János vagy te szerencsétlen, hanem *Disznó János*, *Paraszt János*, *Istentelen János*, *Eretnek János*, mert ez még péntek napon is zabálni szeretne, de Krecsun János nem fog, mert ő tudja, hogy mivel tartozik az istennek.

Még mondott volna egyebeket is a derék pap, de már nem volt kinek, mert Krecsun Jánost mintha a föld nyelte volna el, végkép eltűnt a Gajzágó további igéi elől.

—

KERESZT A HEGYTETŐN.

Naszód és Ó-Radna között végighuzódó hegy-csoportok egyik legnagyobb pontján a mult század negyvenes éveiben élénk csengő szó mellett haladt felfelé egy portékával megrakott szekér. Vásárba igyekező örmény kereskedők ültek rajta s mialatt a lovak a meredek hegytetőn kapaszkodtak, fent a szekér tetején a két testvér és a kocsis egészen belemerültek a régi dolgok beszélgetésébe.

Különösen a kocsis volt aféle négy kapitulációs alak, ki végig járta isten tudja hányadszor már az összes erdélyi és magyarországi vásárokat s akárhol elhaladt szekérével, mindjárt eszébe jutott egy epizod, egy kaland, melyet valamelyik kereskedővel hajdanában átélt. Most is épen azt magyarázta, hogy mi történt egy alkalommal, midőn sátoros cigányok támadták meg gazdáját, hogyan kapta elő a lőcsrudat, mely vitézséggel rontott neki a cigányoknak s miként kiáltotta gazdájának, „csak a fejét tekintetes ur, hogy meg ne sántuljon,“ midőn a nagyszabásu Hári Jánosiádák közepette egy borzasztó meredek pontra ért a szekér. Jobbról is, balról is mélységek tántogtak a keskeny hegyi ut két oldalán s talán minden pillanatban befordul a szekér portékástul, kereskedőstül és kocsisostul együtt, ha az isteni gondviselés nem örködik a beszélgetésbe merült emberek élete felett. Mert már a meredély felé tartottak a lovak, midőn a szekér egy kissé megroppant, néhány lépésre visszazökkent és a lovak hirtelen megállottak.

A szekér tetején ülő emberek ijedten néztek szét ekkor magok körül és megfagyott ereikben a vér, midőn látták, hogy minő helyzetbe jutottak. A szekér hátsó kerekei alá ugyanis véletlenül kődarabok kerültek és ez volt a szerencséjük, mert ez feltartoztatta pár pillanatra a szekeret a lezuhanástól, úgy hogy még volt idejük gyorsan leugrani és megtámasztani a kerekeket,

miáltal a biztos halált kikerülhették. Halálsápadtan álltak egy darabig a szekér körül, végre megszólalt az egyik:

— Az isten csodát tett velünk.

— Ugy van, csoda történt; — szólott a másik kettő is, de már ekkor térdre rogytak és hála-imát rebegtek az Urhoz, a ki megmentette őket a haláltól.

— Mi tévők legyünk most? — kérde ezután az első. A másik kettő mintha az isten sugallta volna szavukat, egyszerre mondá:

— Állítsunk erre a helyre egy keresztet, hogy valahányszor mi és társaink errefelé járunk, jusson eszünkbe a mi csodálatos megszabadulásunk és az isten végtelen jósága.

Ugy is tettek. Megjelölték a helyet galyakból font keresztrel s a vásárból visszajövet ácsokat hoztak magukkal, hogy kereszt álljon azon a helyen és hirdesse az arra elhaladó utasok előtt az Ur dicsőségét. Azóta, ha örmény kereskedő járt azon az uton, a kereszt előtt megállította szekerét és imádság nélkül sohasem ment el előtte. Csak mostanában nincs meg ez a szép szokás, mióta az örmény kereskedőknek sincs már keresni valójuk arrafelé és a kereszt is elkorhadt, mivel hogy a kik odaállították, azok is föld alá kerültek.

„HÉTKERESZTEK.“

A szamosujvári vasuti pályaházzal szemközt húzódó hegyoldal viseli a „Hétkereszt“ nevet. Megtört lelkek áhitata és vallásos szivek buzgó-sága avatta szentelt helylyé ezt a területet, mely távol a profán élet lármájától, mint egy kis sziget vonul meg a felette elhuzodó kopár hegy tövében.

Évtizedek nemzedékeinek közös szenvedése, bánata és reménye adott büvöletes költői varázslatot ennek a kedves helynek, hova vigaszt és enyhületet keresni jár mindenki, kit a lenn folyó tusakodásokban sebek értek. Itt béke honol és reménység él, hogy a sebek majdan begyógyulnak, a csalódások megszűnnek, a remények valóra válnak és a szenvedések meg lesznek jutalmazva. Beteg lelkek, kiket az élet letört s a fájdalmak lesujtottak, ide vonulnak meg sebeikkel gyógyulást keresni s míg lenn nagy lármával zajlik alá az élet, a sebesültek napról-napra tömegesebben jelennek meg itten, hol dulakodások helyett a hit vigasztaló ereje fogadja őket.

Még a mult század első tizedében került fel a hegyre a „hét kereszt,“ melyeknek tövében azóta mindennap megújul a földi kálvária járás egy-egy jelenete. Egy Márkovics nevű vagyonos örmény ember állította azokat a hegyre, hogy erőt merítsen ott mindenki, a ki hitben és bizodalomban gyarapodni akar.

Évtizedekig állottak aztán az egyszerű keresztetek a kopár hegydombon és azalatt sok köny száradt fel azon a helyen, sok tragédiák temetődtek el panaszos sóhajokba és sok beteg lélekre áradt szét a vigasz és megnyugvás érzése.

A nyolcvanas években a keresztetek korhadni kezdtek s ekkor ujakat állítottak helyükbe. De miután két jótevő is akadt, megegyeztek abban, hogy az egyik is, a másik is állíttasson hét-hét keresztet s a kálvária stáció utolsó pontjául még egy tizenötödiket, mely a hegydomb legmagasabb pontját foglalja el. Hozzá is fogtak gyorsan a munkához, mert hiszen vallásos fogadalom fűződött a keresztetekhez s azalatt, míg a keresztfákat ácsolták minden pillanatban kegyelemért esdekelt az Ur előtt két haldokló lélek, kiket övéik szerettek volna az életnek megtartani.

Az épülő keresztetek fölött azonban a halál szele terjengett. Meghalt az ifju lány és az ifju feleség is, kiknek megmentésére a keresztetek készültek. Fent a hegyen azonban egymásután emelkedtek elő a keresztetek, kezdetben az első, aztán a második-harmadik, végre, mire ismét kivirult a tavasz, fenállott a tizenötödik kereszt is, a kiengesztelődést, a békét és Ur végzéseiben való megnyugvást hirdelve.

KIEGYENLITETT TARTOZÁS.

V. Ferdinánd alatt a magyar királyi testőrség-nél élt egy Kardos nevű százados, kit később a közöshadsereghez helyeztek át, de csak rövid ideig, mert az 1848—49-iki mozgalmak idején Kardos a magyar hadseregbe lépett át s mint honvéd őrnagy vitézül végigküzdötte a szabadságharcot. A világosi fegyverletétel után néhány évre Kufsteinba került, innen pedig kiszabadulva Bécsbe ment, hogy dolgait elintézzze.

Ebben az időben lehetett mintegy 60 éves a daliás katona, ki mostan legkevésbé sem hasonlított az egykori híres testőrhöz. Miután dolgait szerencsésen elvégezte, betért egy ismert örmény nagykereskedő boltjába és ruhákat vásárolt. Csak mikor az üzletben volt, vette észre, hogy ez az a kereskedő, kinek még testőr korában adósa maradt meglehetősen nagy összeggel, de vissz térni már nem lehetett, azért nyugodtan kiválasztotta a ruhákat és azután fizetett.

Ugyanekkor az örmény kereskedő így szólt hozzája :

— Ha nem tévedem Uraságod nemde Magyarországból való?

— Igen.

— Nem ismer véletlenül egy Kardos nevű századost, a ki 1840-ben Bécsben testőr volt s nekem adósom maradt.

— Kardos . . . Kardos . . . ez a név olyan ismeretesnek tetszik előttem. Nem szolgált ő a közöshadseregénél?

— De igen, a testőrségtől helyezték oda.

— Aztán milyen volt a kinézése? — kíváncsiaskodott tovább az igazi Kardos.

— No a mi azt illeti elég ügyes ember volt, de nem szeretett fizetni. Tudja kérem aféle adósságcsináló szoknyahős volt.

— Most már emlékszem rája egész határozottan. Ugy-e mindig monoklit viselt a jobb szemén?

— Ugy van, ő az. Hol lakik jelenleg?

Vajjon mit akar ez még mondani, gondolta Kardos és egygyel még megtoldva a füllentéseket, így felelt:

— Meghalt szegény a hadjárat után. Egyszerű, de megható temetése volt.

— *Hála istennek, csakhogy meghalt* — sóhajtott fel megkönnyebbülten a kereskedő és könyvvezetőjéhez fordulva mondá:

— Törülje ki Kardosnak a tartozását a régi könyvből. Hála istennek meghalt.

No ha te így örvendsz az én halálomnak, gondolá Kardos, bolond volnék, ha kifizetném tartozásomat. Vette is rögtön botját, kalapját és távozott, mialatt a könyvvezető épen azon fáradozott, hogy egykori tartozását végérvényesen kitörülje a defterből.

MÁLY TÁBORNOK.

Mint kis diák került Szamosujvárról Besztercére, hol mindjárt feltűnt kiváló tehetségével. Pompásan tudott rajzolni s az iskolából kijövet rendesen azzal mulattatta magát, hogy megállott az utca valamelyik pontján és sorba lerajzolta a vásáros örményeket. Mikor ezekkel kész volt, kezdte a házokat rajzolgatni. Miután örmény volt és örmények között élt, ezeknek a házaif örökitette meg rajzónjával s egyszer csak azon vették észre magukat atyjafiai, hogy ez a kis gyerek jobban ért a pingáláshoz, mint a professzorai. Mondogatták is gyakran az egyszerű emberek, hogy ez a gyermek valamikor még nagy ember lesz s a sejtelem nem volt alaptalan.

Lehetett 15—16 éves suhanc, mikor a szülői háztól megszökött és Nagy-Váradra ment, hogy magát katonának felvétesse.

— Hová való vagy? — kezdte faggatni az ezredes.

— Szamosujvári.

— Miféle nemzet vagy?

— Örmény.

Egy darabig tünődtek magukban a katonák, mondja a hagyomány, végre előállott egy főtiszt és odaszólt az ezredesnek.

— Vegyük fel ezt a fiut, mert ez épen nekünk való. Ennek nincs se hazája, se nemzete, az isten is katonának szánta.

Megtörtént a felvétel s a szegény szamosujvári örmény portékásnak a fia ott maradt a katonaságnál. Mint közlegény kezdte, de tarolyában már ott hordta azt a bizonyos marschall boltot.

*

A katonai pályán gyorsan haladt. Bevezényelték a hadmérnöki iskolába, hol a legelsők közzé küzdte fel magát. Nemsokára, mint kapitány Veronába került és egy hatalmas erődöt tervezett, melynek elkészítése után rögtön előléptették. Innen kezdve folytonos emelkedés volt pályája s a távoli országokból minduntalan újabb és újabb sikereiről érkeztek hírek Szamosujvárt lakó egyszerű rokonaihoz.

*

Halála igen érdekes és megható körülmények között történt. Egyik fiu-testvére Bécsben járt, hogy magát operáltassa. Az operacio meg is történt, de nemsokára meghalt. Mály tábornok épen ujságot olvasott, midőn testvére halálhírét tudatták vele. Egy darabig elgondolkozni látszott, de alig néhány másodperc mulva kiejtette kezéből az ujságlapot és összeesett.

Mire környezete segítségére ment, már halott volt.

—

„LUMINACIO“ A NEGYVENES ÉVEKBŐL.

Az uralkodó nevenapját, mint hü és loyalis alattvalók, mindenkor megünnepelték az örmények. Az ünnepség, mint a hogy akkor nevezték „lumináció“-val („illuminacio“) vette kezdetét, vagyis az egész várost, különösen a piacot és a városházát diszesen kivilágították. A városháza terraszára ki voltak aggatva és megvilágítva a Ferdinánd és nejének, Mária Tereziának és más régibb uralkodóknak képei s mikor a „lumináció“ kezdetét vette, különféle cigány zenekarok rázendítettek a Rákócy-indulóra s a nép örömrivalgása mellett zeneszóval járták be a várost.

Egy ilyen luminációs alkalommal történt, hogy a diszbe öltözött örmény városi hajduk egyikétől egy egyszerűbb vásáros kereskedő megkérdezte, hogy kiket ábrázolnak a megvilágított képek.

Az örmény hajdu megcsóválta a fejét e nagy tudatlanság hallatára.

— Mig ezt se tudad, na várjál csak, majd megmandam in niked.

És összeszedve minden tudományát, hozzáfogott a magyarázathoz:

— Az, a ki küzbül van, a király. A ki mellette van, vagy vut király, vagy csak ezután lesz. A ki tüle jubbra van, az mast tanulja a királyságot; azak a kit asszanyságak pedig in se tudam, hany kicsadék, me' nikem se manta senki.

Mikor aztán szerencsésen bevégezte magyarázatát, büszkén hátat fordított a népeknek, így jelezvén, hogy egy művelt embernek nem gyönyörűség ilyen paraszt népséggel vitába állani.

DER OHÁNNESZ.

A derék János papról sok apróságot tartottak emlékezetben az ő hivei, kiknek igazi pásztora és vezetője volt. Tipikusabb örmény pap kevés volt Szamosujvárt ennél a Der Ohánnesznél, kinek nagy népszerűségét nyilván az okozta, hogy a nép megérezte benne saját magának a képmását. Az eddigieken kívül* még a következő epizodok adják érdekes képét az ő egyéniségének.

*

Tejet vásárolt a hetipiacon valamelyik szegény hivének Der Ohánnesz. Mindjárt az első oláh asszonyt, a ki utjába akadt, megszólította:

— Hogy adod ezt a csupor tejet?

— Nyolc krajcárért.

— Nyolc krajcárért? Nagyon kevés, kérj inkább tizet, hogy te is nyerjél valamit, ne mindig csak a gazdag bankárok.

*

A templom felé indult Der Ohánnesz, midőn egy paraszt ember megállította.

Örmény Anekdoták I. kötet.

— Nézze tisztelendő ur — szólt a paraszt — vegye meg ezt a szekér fát, olcsón adom, mert vége a vásárnak s ugysem veszi meg már senki.

Der Ohánnesz jóságosan megfeddette:

— Hogy beszélhetsz ilyen badarságokat fiam. Miért adnád olcsóbban, a miért véletlenül vége a vásárnak. Kérd csak meg az árát, mint rendesen.

— Hát adjon a tisztelendő ur egy forintot.

— De bizony nem adok én annyit, — szólt a jószivü pap, — hanem adok két forintot, hogy legyen egyszer neked is egy jó napod.

*

Volt Der Ohánnesznak Hezsdáton szép méhészte. Szabad idejében itt tartózkodott állandóan és itt irogatta a méhészetről szóló érdekes könyvét, mely annak idején Kolozsvárt meg is jelent.

Egy alkalommal ott dolgozott sekrestyésével a méhek között, midőn két kas kifordult. A sekrestyés, mint aféle jámbor lélek, rögtön futásnak vette a dolgot.

— Állj meg jó lélek! — kiáltott utánna Der Ohánnesz.

Ámde a sekrestyés most még jobban szaladt, mert nyomában volt a sok méh s ugyancsak összeszurkálták a szent férfiut.

Nem volt mit tenni, tehát Der Ohánnesz is követte s nagy nehezen utól is érte az ut közepén, de a sekrestyés olyan volt ekkor, mintha kitetovirozták volna. Össze volt szurkálva az

arca mindenütt, sőt már a dagadás nyomai is látszottak.

— Jó lélek, hát miért nem állottál meg, mikor kiáltottam.

A sekrestyés siralmasan nyöszörgött.

— Nem ment el az eszem. Így is úgy össze-szurkáltak, hogy holtom napjáig megemlegetem.

— Pedig nem kellett volna, jó lélek. Mert látod, a ki az istenben bizik, az nem csalódik, de te a magad lábában bizakodtál, nos hát meg is kaptad a jutalmadat.

A tréfa azonban csak egy percig tartott, mert rögtön ftastromokat vett elő a jó pap és megtapasztgatta vele a jámbor sekrestyést, a kinek ez volt az utolsó barátkozása a méhekkal.

*

1839 Szent-István napján egy hatásos predikációban megfeddette a városi Tanácsot, hogy nem teljesíti elég buzgón kötelességét.

Épen csak ez kellett. A nemes Tanács olyan lármát csinált a dologból, hogy Der Ohánnesznek még az állása is kockán forgott. Azt akarták volna, hogy vonja vissza szavait egy másik predikációban, de Der Ohánnesz nem engedett.

Végre is úgy állott be a békesség, hogy Kovács Miklós püspök védelmébe vette a szókimondó bátor papot és azt írta a Tanácsnak, hogy a predikáció témáját ő rendelte el s azért ha valakinek nem tetszik, vele pereljenek.

Ámde akkor is bölcsek voltak az emberek s tudták jól, hogy a hatalmasokkal nem jó kezdeni s ilyenformán beletörődtek a dologba.

JAJGATÁSOK EGY VIZSGÁN.

Évzáró vizsgát tartottak hajdanában a városi leányiskolában. Inkább a szülők megnyugtatósára és örömeire voltak rendezve ezek a vizsgák, mert a programm vajmi szerény volt. Az *ABC*-ből, a *Lelki kincs*-ből és *Katekizmus*-ból vizsgáztak ilyen alkalommal a gyermekek s a vége az volt, hogy mindenkiről konstatálták az igyekezetet.

Egy alkalommal Várbed* Rózsínál folyt az évzáró vizsga, melynek cenzora Papp Tódor lelkész volt. Az *ABC*-ből kellett egy gyermeknek sillabizálni ezt a mondatot: *Jani jajgat jajjal*.

Ez bizony nem valami lélekemelő mondás, de tiz-tizenöt évvel ezelőtt még a legifjabb generáció is az első elemi osztályokban a Gábrus-féle *ABC*-és könyvből ilyen mondásokat analízált: *Dani diót dugott*, — s azért mégis mindenki megtanult olvasni.

A kis gyermek hozzá is fogott a nagymunkához.
— J-a, ja; n-i, ni; Jani.

Nagyon jól van, — biztatta Papp Tódor, — folytasd tovább. — Ugyanilyen módorban el-

* *Várbed*: tanító.

mondta a gyermek a második szót is, hanem most következett a harmadik, melybe rendesen valamennyi gyermek belebonyolodott.

Általános csendben megkezdődött a sillabilizálás.

— J-a, ja ; j, *ajajajj*.

Miként látható a gyermek ennél a szónál merész ugrásokat csinált, a mit Várbed Rózsi nem hagyhatott szó nélkül.

— Vigyázz leányom, mert nem *ajajajj*, hanem *jajj* van odairva.

De a kis leány most még annyira sem tudott boldogulni, mint előbb, tehát ismét rosszul olvasta.

— *Ajjajjaja* — mondá alig hallhatólag.

Várbed Rózsi közbekiáltott :

— Nem *ajjjajjaja*, hanem *jajjal*.

Kinos percek következtek. A kis leány végleg megzavarodott, a szülők idegesen feszengtek, Papp Tódor pedig a cenzori székében, mint egy hadvezér a döntő pillanatban, úgy nézett szét maga körül.

— Hogy is van csak? — kérdé a gyermeket.

Az sirva felelé :

— *Ajjajjajaj!*

Várbed Rózsi azonban tiltakozott :

— Mondtam már, hogy nem *ajjjajjaja*.

A kinos jelenetnek véget kellett mindenáron vetni, mert a gyermek sirt, a szülők idegeskedtek,

tehát Papp Tódor *tapintatosan* közbelépett és rászólt Várbed Rózsira.

— Jól mondta a gyermek; *ajjjajjjaj*.

— De tisztelendő ur! nem *ajjjajjjaj*, hanem *jajgat jajjal*

— Már hogy mondhat ilyet, tám tudam én, hogy *ajjjajjjaj*.

— *Jaj, jaj, jaj!* — fakadt ki mostan elkese-
redve Várbed Rózsi. — Azt mondja most is,
hogy *ajjjajjjaj*, pedig *ajjaj*, mintha nem látná,
hogy *jajjal*.

— Engem ne tanítsan maga — szólt türelmét
vesztve Papp Tódor. És a vizsga azzal végző-
dött, hogy cenzor, tanítónő, gyermekek és közön-
ség, egy általános szuggesztio hatása alatt
elkezdtek jajgatni s még az utcán is egyre
kiabálták:

— Haj-jajj, hajjjajaja ajaja . . . aj . . . haj . . .
Egy szóval a fonetikai vita megoldatlan maradt.

AD CONSERVANDAM SANITATEM.

Egy tekintélyes szamosujvári kereskedőnek a régi világban volt egy hasonlóan tekintélyes, deákos műveltségű üzletvezetője. Rend lévén a dolgok veleje, az üzletvezető a legkisebb kiadásról is naplót vezetett, még pedig deák nyelven.

Mikor főnöke olykor-olykor a naplóba bele-
tekintett, majdnem mindenik oldalon ott találta
ezt a titokzatos tételt: *ad conservandam sanitatem*

és utánna egy bizonyos fix összeg. Hallgatott és nem szólt. Az üzletvezető megbízhatóságához legkisebb gyanu sem férhetett. Munkás, serény, kitartó, lelkiismeretes ember volt, miről tanuskodott a napló is, csakhogy az a gyanus tétel hova-tovább mind gyakrabban ismétlődött.

Egyszer a főnök rászánta magát, hogy tisztázni fogja a helyzetet. Meg is szólította az üzletvezetőjét:

— Nézze csak barátom. Én megvagyok magával minden tekintetben elégedve, legyen szives azonban és mondja meg nekem, hogy mit jelent a naplóban az a sok „ad conservandam sanitatem.“

— Oh főnök ur . . . — rebegé szemlesütve és szemérmesen pirulva a finom műveltségü ur. — Én . . . azaz ő . . . azaz én . . . — de miután nem boldogult a szavakkal, odahajolt a főnök füleihez és nagy óvatossággal sugott valamiket.

— Tehát *ez*, — szólt a főnök mosolyogva; — akkor rendben vagyunk.

És az üzletvezető ezután még fokozottabb buzgalommal írta naplójába a latin kifejezéseket.

CSAK HOMEOPATIKUSAN.

Szüz-Máriát szidta egy örmény a régi világban, a mi általános megbotránkozást keltett. Részeg volt az istenadta és mikor csendesíteni

próbálták, még jobban kitört belőle a spiritus, csak azért is tovább káromkodott.

Ott volt közelében egy szent életű férfiú is, kinek igen fájt, hogy nem akad ember, a ki torkára forrassa a szót az istentelen káromlónak, azért közbelépett.

— Nem félsz az istentől, hogy megbüntet.

— Még ő beszél, így . . . meg úgy . . . az Szüz-Máriád lelkét . . .

— Micsoda? megint a Szüz-Máriát káromoltad. Na hát vigyáz magadra *az apád keserves istenét*, mert ha még egy szót szólsz, véged van.

S miután a szent férfiú néhány kiadósabb káromkodással könnyített a lelkén, sikerült homeopátiikus módszerrel elhallgattatnia az istentelen káromkodót.

HA TE ÜTÖD AZ ÉN ZSIDÓMAT . . .

Alexi János szamosujvári gör. kath. püspök installacioját nagy ünnepélyességek között tartották meg 1857-ben. A nép számára a Szent-Antal nevű réten ökröket sütöttek, bort, pálinkát osztogattak, a városi notabilitások pedig ebédre voltak hivatalosak a püspök asztalához.

Igy került oda Gábrus Zachar profeszor is, a polihisztor magyar-örmény tanító-mester, ki szerényen meghuzodva ült a maga helyén, úgy hogy Alexi püspök eleinte észre sem vette. Ámde a jó lovat megkeresik az istállóban is, mondja az örmény példabeszéd, Gábrusnak

sem kellett tehát sokáig várnia a püspök figyelmére, mert Alexi egyszer csak magához szólította és diskurálgatni kezdett vele.

Mit beszéltek, mit nem beszéltek ezen idő alatt, nem lehet tudni, az anekdota azonban úgy mondja, hogy Alexi igen csipős megjegyzéseket tett az örményekre, a mik Gábrust feletébb bántották.

Alexi mindezt kedélyes nevetgélés között tette, a mi feljogosította Gábrust is, hogy ugyanolyan kedélyeskedéssel megmondja Alexinek:

— Eminenciád most gunyolodik velem, de nyugodt lehet, nem fogok adósa maradni a válaszszal. Most azonban nem szólók, mert nem akarom a jó kedvét elrontani.

Három nap múlva Alexi püspök levelet kapott Gábrustól, melynek lényege ez volt:

Excellenciás Püspök ur!

Tegnap, hogy nem volt egyéb dolgom, unalmamban le és fel sétálgattam a városban. Utam véletlenül a fegyintézet felé vitt. Gondoltam magamban, megnézem ezt az intézetet, melynek lakóiról annyi sok szomorú dolgot hallottam.

A mint a fegyházba beléptem, rögtön feltűntek előttem az udvarokon járkáló és mukáló rabok.

— Ugyan kérem, nem volna szives megmondani, — szoltam vezetőmhöz — hogy ki ez a szerencsétlen ember, a ki előttünk áll.

— Egy oláh ember, a ki tiz évi rabságra van ítélve, — volt a felelet.

- Hát az a másik, a ki az udvart sepri?
 — Az is oláh.
 — Hát amott jobbra, meg balra, elől és hátul.
 — Azok is oláhok.
 — Hihetetlen. Aztán hány lakója van az intézetnek?
 — Körülbelül nyolcszáz.
 — És hány magyar van közöttük?
 — Nagyon kevés.
 — Hát örmény?
 — Az meg épenséggel egy sincs.
 — De hogy lehet az, — szólék meglepetve,
 — hogy nyolcszáz ember közül magyar alig néhány, örmény pedig egy se legyen.
 — Nagyon egyszerűen, úgy, hogy az intézet lakói majdnem kivétel nélkül mind oláhok.

Ime! Excellenciád lefestette előttem a multkor, hogy milyen az örmény, én tehát lefestem most Excellenciád előtt, hogy milyen az oláh, azzal a különbséggel, hogy a mig Excellenciád nem tudta előttem állításait bebizonyítani, én akár hiteles számadatokkal igazolom, hogy a miket elmondtam, igazak.

alázatos szolgálója:
 Gábrus Zachar.

Alexi püspök elolvasta a levelet, bosszankodott rajta, de végtére is jó arcot csinált a dologhoz, miután ő volt az, a ki Gábrust megsértette és védekezésre provokálta. Mikor legközelebb ismét találkozott Gábrussal, elő sem hozta a kényes ügyet, hanem csak ennyit mondott neki:

— olvastam leveledet. Kicsi vagy az igaz, de az is igaz, hogy nagy huncut vagy.

Ezzel az ügy lovagiasan el volt intézve és Alexi és Gábrus továbbra is jó barátok maradtak egymással, a mit úgy kell érteni, hogy Alexi nem gunyolta többé az örményeket, Gábrus pedig nem irt Alexinek einografikus felfedezésekkel spékelt leveleket.

*

Arról lehet még szó, hogy igaz-e ez az anekdota vagy sem, nehogy a hitelesség eldöntésében majdan még béka-egér harcokra adjunk alkalmat. Alexi püspökről úgy emlékeznek a szamosujváriak, mint egy angyali szelidségű, gyöngéd lelkű és nemes szívű papról, a ki mindenkivel csak jót tett s e miatt a legnagyobb tisztelet vette körül egész életében. Ámde a kik az anekdotát ismerik és ismertették, mindannyian az ő személyével hozzák összefüggésbe ezt az epizodot és annak megtörténtét egyértelműleg az ő installaciojával keltezik.

Persze ez csak szóhagyomány, de hiszen tudott dolog, hogy anekdotás történetekről nem szoktak közjegyzői okiratokat készíttetni. Plane a lokalis irodalom és zszurnalisztika Szamosujvárt csak a legujabb idők vivmánya, tehát az ilyen apróságok emlékezete csakis a szájhagyományban maradhatott fenn. Ez pedig így őrizte meg a Gábrus Zachar és Alexi püspök között lefolyt állítólagos affért s ennél fogva a hitelesség ténye bővebb fejtegetésekre nem is szorulhat.

TULVÁJ GYINCI.

A megboldogult Törös Tivadar, a ki az itt következő anekdotát hároféle változatban is, igen terjedelmesen megírta; úgy beszéli, hogy egy falusi örmény kereskedő feleségének az ötvenes években udvarolgatott egy oláh pap. A kereskedő nem szólt semmit, hanem bement Szamosujvárra és Der Ohánnesznak két forintot adott át azzal a kéréssel, hogy mondjon neki „jó szándék“-ért egy misét. És most bátran elkalandozhatunk e kis bevezetés után s miként a regényekben szokás, kérjük a nyájas olvasót, ne rösteljen velünk néhány lépésnyire tovább sétálni.

Kis történetünknek a színhelye ezuttal Szamosujvár, hova az Alexi püspök installacioja alkalmából a gör. kath. papság nagy számban sereglett össze. A püspök diszebédet adott a gör. kath. papság és a városi notabilitások tiszteletére s ezen az ebéden ott volt az a falusi pap is, ki üres óráiban barátságos pillantásokat vetett a kereskedő nejeére. Vidáman lakmároztak az ebédelő polgárok és tisztelendő urak, midőn az inasok harsány hangon jelentették, hogy most következik a vaniliás fagyalt, tehát elő a kis kanalakkal.

Sokan megörvendtek e kellemes biztatásnak, de talán senki sem annyira, mint épen az a pap, kiről itten szó vagyon. Csillogó szemekkel

nézte a kis fagyalt szeletkéket a tányérokon és arca egyszerre kiderült. Végre egy étel, a miből amugy isten igazában ehetik. Mit tehetett róla szegény ember, hogy puliszkának vélte a sárga színü vanilliás fagyaltot. A mint maga előtt látta, hirtelen egy kanálra szedte mind a két szeletet s mielőtt bekapta volna, odaszólt az inashoz :

— *Máj o porcie!* (Még egy adaggal!)

Felállott és ugy kapta be mohón, kéjjel, mind a két szeletet egyszerre.

A jelenlevők azt hitték, hogy beszélni akar és odakiáltottak :

— Halljuk! Halljuk!

Ebben a pillanatban egy irtoztató kiáltás harsogott végig a termen. A vendégek rémülten ugráltak fel helyeikről, az öreg püspök alig tudott szólni a meglepetéstől.

— *Tulváj gyinci!* (Jaj a fogaim!) — ordította a szegény pap, kit gyorsan egy mellékterembe vittek, az ebédnek pedig hamarosan vége lőn.

Az eset persze fülébe jutott az örmény kereskedőnek is, ki midőn a szegény pap kalamitárait megtudta, csak annyit mondott feleségének :

— „Jó szándékért“ misére valót adtam Der Ohánnesznek, ime beteljesedett.

A NAGY SERHÁZ.

„Nagy serház“ volt a neve annak a szamosujvári fogadónak, hol ma a vágóhid áll. Hogy milyen élet uralkodott ebben a fogadóban, mielőtt még vágóhiddá nem degredálodott, azt legfejebb borba és sörbe mártott tollakkal lehetne hiven visszaadni.

Volt ennek a fogadónak valami érdekes népies stílje, mint annak a kurta korcsmának, melyről Petőfi megírta, hogy „oda rug ki a Szamosra.“ Ez is a Szamos közvetlen közelében állott, elhagyatva, de rendületlen talpazatokon. Az érdekessége pedig nyilván abban van, hogy nagy zenebonák emléke fűződik hozzája, míg ma, azokban a termekben, hol apáink és nagyapáink buslakodtak szomoru magyar nóták mellett, megtermett vágólegények végeznek ki napról-napra egy-egy állati életet.

Vigadalmaknak igen kitünő tanyául szolgált a „Nagy serház,“ miként többi társai, a híres „Cserepes“ és „Hegyalatt,“ hol a kandi szemektől távol, szive szerént kibusulhatta magát minden szamosujvári honfiu. Nem is volt hiányosság sohasem a jókedvben, de borban, sörben sem. Megemlítek egy epizodot, hogy majdan, ha valakit a vágóhidra viszen utja, érezze azt a kegyeletes meghatottságot, mivel a tisztességtörténelmi romok iránt tartozik minden halandó.

Éjféli állapotok uralkodtak ugyanis a „Nagy serház“-ban. Lehet immár 50—60 éve ennek a dolognak. A jó borok annyira felcsigázták a mulatok kedvét, hogy valamennyien a legexotikusabb nyelven kezdtek diskurálni. Némelyek madár nyelven beszéltek, a mi arra indította az átszellemült fogadóst, hogy ő meg vizibogár nyelven rebegje:

— Hozom azonnal.

Ezen előrehaladott pillanatokban az asztal tetején termett egy vialis szőcsmester és a jelenlevők mulattatására elmondta a csimadia üdöz-légy-et ilyenformán:

Üdvezlégy!
Csirizzel vagy teljes.
Kapta hited,
Sámfa reménységed.
Kerekítő, kármentő,
Üsse meg a szősz menkő.

Ugy kell legyen, hogy voltak a társaságban csizmadia érzelmü férfiak, mert elismerés fejében, se szó, se beszéd, megragadták a szavaló embert s egy pár jól irányzott lökéssel a Szamosba dobták. Mindez a legnyugodtabb tonusban történt s azután, mintha semmi sem történt volna, mindenki előbbeni helyét elfoglalta.

De im' mi történt? Nehány perc mulva ott-honos léptekkel megjelent a fogadóban a vízbe dobott ember. Éljen, vivát, hurráh, hangzott minden oldalról s a vizi lény, mint egy sziu

indián fejedelem az ő alattvalói között, barátságosan hajlongott. A következő percben aztán megteltek az asztalok boros üvegekkel s a vízi és szárazföldi barátok egyaránt összeölelkeztek.

Ez csak egy kép a „régii jó idők“-ből, de minek megbolygatni a többieket. Jó helyen nyugosznak azok ott, a hol vannak.

A DEVÁLVÁCIO IDEJÉBŐL.

Az 1814-iki deválváció nagy rémületet okozott a kolozsvári kereskedők között. Erdélyben a kereskedelmet tudvalevőleg majdnem kizárólag az örmények közvetítették ekkor, ennél fogva a deválváció is talán őket érintette legérzékenyebben. Az első vészhirre, még az olyan tekintélyes kolozsvári kereskedők is, mint Szentpéteri Lukács, Kapdebó, Gyertyánffy, igyekeztek portékáikon tudni s potom áron vesztegették áruikat, csak hogy minden holmijuktól megszabaduljanak.

Volt is nagy kelete a portékának különösen a vásáros tótok körében, kik igen helyesen úgy vélekedtek, hogy bárminő legyen is a deválváció, az áruk értéke rövid idő múlva növekedni fog s akkor bőségesen kárpótolva lesznek. Az egyik örmény kereskedőnek feltűnt végre a tótok mohó vásárlási kedve, azért megszólította őket:

- Mit akarnak maguk azzal a sok portékával?
- Eladjuk.
- De kinek?

— Hát az urnak.

— Hogy hogy?

— Csak úgy, hogy most az urnak nem kell a portéka, nekünk pedig nem kell a pénz. Két hónap múlva majd az urnak fog kelleni a portéka és nekünk a pénz; akkor aztán itt leszünk.

És a tótoknak igazuk volt. Mert a deválváció után következő hónapokban ismét felment az áruk értéke s akkor aztán az örmény kereskedők a mit olcsón eladtak a tótoknak, visszavásárolták tőlük drága pénzen s így a deválvációra másodszor is ráfizettek.

Br. Jósika Miklós után.

A VERBUNK.

Verbunkosok jártak 1846-ban Szamosujvárt. Nyalka huszárok muzsika szó mellett, toborzó nótákkal vonultak végig a városon, a nép azonban bizalmatlan volt és csak félve mert feléjük közeledni. Egy szegény sorsu örmény fiu mégis lépre ment s csak mikor fejébe nyomták a huszár csákót, vette észre, hogy mi történt vele. A közelében levő emberek biztatták, hogy szökjön meg, mert nem ivott a verbunk borából és nem csapott fel a verbunkosnak.

Erre már az örmény sem volt rest, uccu neki, egy pillanat alatt elszökött, a verbunk pedig utánna. Nem tehettek azonban semmit sem ellene, mert nemesi portára menekült, oda pedig

nem követhették, lévén a nemes ember házatelke szent és sérthetetlen.

— Gyere ki és add vissza a csákót! — kiáltotta utánna egy kipödrött bajuszu vén káplár abban a reményben, hogy a dezentor kibujik s akkor majd elfogják.

Ámde volt annak is esze és a kerítés mögül így felelt vissza:

— Tegye fel a kalapomat egy rudra kend és akkor majd én is kiadom egy rudon a csákót.

Miután hasztalan olázkodtak a vitéz legények a porta körül és hasztalan várták a szökevény kijövetét, kénytelenek voltak rudat keríteni s azon adni át a kalapot, minek fejében visszakapták sértetlenül a csákót, de az élelmes legény megmenekült.

PETŐFI SZAMOSUJVÁRT.

Az örmények között egy mende-monda jár a Petőfi szamosujvári tartózkodásáról. Ugy beszélnek, hogy 1847. okt. havának egyik napján Petőfi a főtéren levő „nagy vendéglő“-ben volt megszállva és a délután folyamán meglátogatott egy családot a plebánia épület szomszédságában levő házban, hol tiszteletére az akkori időkben szokásos „szuvárét“ rendeztek.

Hogy miként mulatott ezen a „szuvárén“ Petőfi, a mende-monda szerint az sem utolsó dolog. Kezdetben társasjájékok folytak, de nem

sokáig, mert Petőfi annyira jól érezte magát, hogy elkezdett verseiből szavalni. De ez még nem minden. Azt is mondják, hogy rögtönzött verseket készített, azokat nagyhatással előadta s a „véletlenül“ nála levő verseinek egy példányát igen szép ajánló sorok kíséretében átnyújtotta a házi kisasszonyoknak.

Volt természetesen uzsonna is, kitünő örmény speciálításokkal, a mik Petőfit felettébb elragadták. Folyt tehát vigan az idő, de nemsokára a költőnek mennie kellett, azért szives bucsut vett a háziaktól. Hogy azonban látogatásának emléke megmaradjon, távozása előtt szentet (!) kért és azzal a folyóson levő oszlopok egyikére különféle feljegyzéseket tett. Azután még egyszer kezet szoritott mindenkivel és távozott.

Igy szól a mende-monda, minek természetesen semmi alapja sincs. Verébre való ágyulövöldözés volna cáfolgatni, hogy ez a mese nem történt meg s hogy a benne szereplő *szenek* és *oszlopok* igen naiv lelkeknek együgyü koholmányai. Élnek azonban még ma is olyanok, kik mérget mernek venni ennek a mesének igaz voltára. A kik biztosak abban, hogy nemcsak látták, hanem hallották is Petőfit s jelen voltak akkor is, midőn kezében széndarabokkal valamely karcsu oszlop falára önhallhatatlanító feljegyzéseket tett. És az ilyen eseteknél nagyon érdekes, hogy hólapdaszerűleg, miként terjednek, növekednek és rögeszmék gyanánt, miként furakodnak be az

agyakba, anélkül, hogy okát és apropóját ismerné az ember. Él nagyon sok ilyen mende-monda Petőfiről, különösen Erdélyben s habár egyetlen egy igaz szó sincs bennük, de épen, mint *Petőfi koholmányok* érdekességgel bírnak.

A Petőfi szamosujvári látogatása különben meg van örökítve az „*Úti jegyzetek*“ ezen pár szavában :

— Koltóhoz Kolozsvár két napi járóföld, legalább azon esetben annyi ha az embernek oláh kocsisa van, különben kevesebb. Utba esik Deés a Szamos mellett és *Szamosujvár, az örmények Jeruzsáleme*, csinos két város.

Ezek a sorok 1847-ben irodtak, Koltóról való eljövetele után. De hogy Szamosujvárt még csak keresztül sem utazott s így semmiféle „szuvárékban“ részt nem vett, annak egyik nyomós argumentuma még az is, hogy *országot ekkor még nem vezetett keresztül a városon* s az utas ember, ha csak nem Szamosujvár volt utjának célja, akarva-nemakarva, kénytelen volt a városon kívül vezető kérői utvonalat használnia. Ez a tény alkalmasint elég erős bizonyosság arra, hogy már magábanvéve megdöntse a Petőfiről támadt mende-monda hitelét.

A FRANKUC DOKTOR ORVOSSÁGA.

Frankuc doktor régi világbeli ember volt. Egyébként tisztelték, becsülték és szerették az

örmények. Egyik fucsasága abban állott, hogy kopasz volta miatt vuklik logtak a fején és azokkal fedte be művészileg fejét, hogy a hajzat hiányát eltüntesse. Másik furcsasága az volt, hogy a *gy* és *ly* hangokat mindig *dj* és *l*-nek ejtette, a mi beszédének igen komikus árnyalatot adott. Egyszer meglátogatta egyik betegét.

— Na hodj vadj Károl, mondjad csak?

— Borzasztóan fáj a fejem doktor ur, mintha hasogatnák.

— Lédj csak nyugadt, majd adak én néked olan orvasságot, hodj táncalni fogsz.

— Biz' a jó lesz, — nyögdösött a beteg és várta az orvosságot.

Frankuc doktor ekkor nagymennyiségű tormát reszeltetett, beáztatta a legerősebb fajtájú borcetetbe és az ecetes tormát ezután kiterítette jó vastagon egy kendőbe.

— Mast djere ide Káral, hodj rakjam a fejedre az orvasságot.

„Káral“ ujjongott örömeiben, hogy a Frankuc orvossága meg fogja váltani kinjaitól, azért villámgyorsan ott termett. De az erős torma illat nagyon csipdeste az orrát.

— Ne csinálj nékem olan komol pofákat, — szólt közbe a doktor, mialatt a tormáskendővel jól bekötözte a „Káral“ homlokát és fejét.

Ám az erős illat és az intenzív csipés, mint a gyilkos tűz hatottak a beteg fejére.

— Jaj . . . végem van . . . segítség! — kiáltozott nagy kinjában és ide-oda ugrándozott.

Frankuc pedig, mint a jós, kinek igéi teljesedésbe mentek, fenséges hidegséggel szólt:

— Lédj csendesen Káral. Udjibár, hodj megmandtam, hodj táncalni fogsz. Mast azt is megmondam, hodj mindjárt jobban leszel.

Pár percig még hagyta pokoli kinok között szenvedni az embert, aztán levette fejről a kötést és megkérdezte:

— Hodj érzed *most* magadat Káral?

Nagy prüszkölések, hápogások és sziszegések után kénytelen volt „Károl“ konstatálni, hogy *most* sokkal kellemesebben érzi magát, mint tormás állapotában és hálálkodott a doktornak, hogy fejének nagy hasogatásaitól megszabadította.

GÁBRUS ZACHAR.

Profán hasonlatot alkalmazva, nevezhetnök őt örmény Klein Zach-nak is, mert termetre nézve épen olyan kicsiny emberke volt Gábrus, mint akár a Hoffman mesebeli Klein Zach-ja. De erős lélek és zsenialitás lakozott benne, miként egész élete példázta. Nevelt, tanított, gyámolitott egy hosszú generációt és a hálátlan utódok még annyi kegyeletet sem tanusítottak emléke iránt, hogy lakóházát legalább egy szerény emléktáblával megjelölték volna vagy valamelyik utcának az ő nevét adták volna. Ha nincs két-három

müvelt lélek, talán már sirhantját is elnyeli a föld, pedig róla még az idegenek is a feltétlen bámulat hangján szólottak.

„Ő vala — írja Kőváry László 1854-ben, szamosujvári látogatásának hatása alatt — az itteni örmény Sion *Dávida*, meleg lelkének dalai hangzanak ma a város (Szamosujvár) örmény ajku templomaiban. S hányan vannak ma a hazában, kik e *festő, gépész és költői szellem* nevét ismernék, kik meglátogatták e férfit, kinek most egyik fővágya, hogy szerzett mükincseiből városának községi muzeumot állítson. Im pátriciusi törvényhozás *egyik élő sirköved*, míg a gazdag Cs . . . dálnak, kinek még indítványozója sem tudá kimondani nevét, mert tán gazdag vala, kiváltságot szavaztatok; *e férfinak, mert csak szellemben vala dus, nem jutott egy cimeres levél*. S ő nem csügged, érez és gondol, reménye, lelke nem törött meg; vajha csüggedni nem tudásának örökösei lehetnének.“

*

1817-ben a gyulafehérvári szemináriumban tartózkodott Gábrus, midőn értesültek I. Ferenc és neje látogatásáról. Rudnay püspök maga elé hívatta a kis emberkét és így szólt hozzája:

— Tudnál készíteni egy szép beszédet Ő Felsegeik tiszteletére?

— Megpróbálom, — felelte Gábrus.

— Hát valami diszes illuminációt tudnál csinálni?

— Megpróbálom.

Rudnay püspöknek ez a szerény és tartózkodó felelet elég volt, mert ismerte emberét s tudta, hogy ha valamire vállalkozik azzal nem fog szégyent vallani. Csinált is Gábrus a várban olyan diszitéseket, képeket, illuminációkat és mondott a királyi pár megérkezése alkalmával olyan gyönyörű beszédet, hogy alig győztek vele betelni. Mindezek dacára Gyulafehérvárt még sem maradhatott, mert mint említettük, mindenáron pap szeretett volna lenni, akkoriban pedig bizonyos testi hosszúságot a papoktól is megkivántak. Neki azonban nem volt hosszúsága és ez volt a végzete. Kicsinyke kis „Klein Zach“-nak maradt egész élete folyamán, kinek csak a lelke és talentuma volt nagyarányu.

*

Negyvenkét éves tanítói pályája alatt 2452 gyermeket nevelt fel. De ebben még nem merült ki munkássága, mert irt templomi énekeket, vallásos, történelmi, nyelvészeti és filozofiai tárgyú könyveket, komponált templomi dalokat, készített különféle műtárgyakat s majdnem minden nevezetes alkalomra irt kisebb színműveket, melyeket tanítványai adtak elő. A műkedvelői előadások kezdete innen csirázodik ki Szamosujvárt és meg volt ezeknek az előadásoknak az a misszioja is, hogy a magyar szó gyorsabban tért hódított az örmények között s e mellett az örmény hagyományok sem voltak elhanyagolva.

*

Többek között szenvedélyes régiség gyűjtő volt Gábrus. Tervezte egy városi muzeum felállítását — a mi még ma sincs meg — és annak számára gyűjtögette a régiségeket. Ezt a jó szokását már annyira ismerték a városban, hogy ha valamely háznál voltak régiségek, melyeknek később lába kelt, az emberek bizonyosra mondták:

— Gábrus megint itt járt.

*

Reményi Ede első vendégszereplése alkalmával Szamosujvárt is felkereste. Megérkezése után nemsokára meglátogatta Gábrust és huzamosabb időt töltött nála. Mikor a beszélgetés régiségekre került, Reményi, mint szintén szenvedélyes gyűjtő, megkérte Gábrust, hogy mutassa meg neki gyűjteményét.

— Egy feltétel alatt szívesen.

— És mi az?

— Ha megigéri, hogy nem fog nyulni semmihez.

Reményi ígéretet tett, eltávozása után mégis kiderült, hogy egy pár régi pénz eltűnt. Nagy volt azonban csodálkozása, midőn másnap már Gábrusnál találta az eltűntetett pénzdarabokat.

— Ugy-e azon csodálkozik, — szólt Gábrus, — hogy miként kerültek vissza a régi pénzek.

— Valóban, meg vagyok lepődve.

— Nos hát én is meg voltam, midőn a pénzek eltűntek. De mikor megtudtam, hogy azok nagykabátjának belső zsebében vannak, egy

csöppet sem lepődtem meg, hanem kivettem őket és visszahoztam. Ennyi az egész.

Hanem most már hiába kérte Reményi Gábrnst, nem mutatott ez neki semmit; sem régiiséget, sem ujdonságot, de még közlékenységet sem.

*

Hiresek voltak a Gábrus beföttjei, melyeket a legkülönbözőbb gyümölcsökből készítette. Volt olyan üvegje is, melyben ribizli állott és azoknak minden egyes darabjából gombostüvel szedgette ki a magvakat. Ez is olyan foglalkozás volt, mire csak agglegény ember vetemedhetik, hanem azért hozzértő nyalánkok úgy mondják, hogy az ilyen ribizli beföttek a leghiresebb csemegékkal vetekedtek.

Megtörtént olykor-olykor, hogy tanítványai olyan galibákat csináltak házában, hogy kénytelen volt egyiket-másikat szeliden meghusángolni. Természetesen az érzékeny szivü Gábrus nem nézhette sokáig a gyermekek pityergését, hanem, hogy kárpótolja őket, megtraktálta mindeniket jobbnál-jobb beföttjeiből. A kis nebulok ezután, ha beföttre éheztek, megverették magukat, mert ekkor biztos volt, hogy a jutalom sem fog soká késhetni.

*

Halála után irodalmi hagyatékának nagyrésze elkallodott, épen úgy, mint a Lukácsi plébánosé. Ribizli beföttjeit, ha még voltak, bizonyára nagy

gondossággal megmentették, de holmi kézírások, írott könyvek, versek vagy szótárak, ugyan kit érdekeltek volna. Hü és lelkes tanítványa, Szongott Kristóf kegyelettel összeszedett néhány iratot, melyek itt-ott még kaphatók voltak, de a nagyobb rész elkallodott és semmivé lett. Pedig azok az írások egy hosszú és küzdelmes munkában eltöltött életnek voltak tiszteletet érdemlő bizonyosságai.

KÉT CSODA.

Régebben az örmény vallásos volt s nagy becsületben állott előtte minden, a mi vallásos vonatkozással birt. Negyven-ötven mértföldet megtenni gyalog, étlen-szomjan a kolozsvári bucsu alkalmával rendes dolog volt, mert nagy számmal voltak olyanok, kik sokkal nagyobb utakat, mint Mária-Pócs, Mária-Radna stb. szigoru böjt mellett és folytonos imádkozás között ugyancsak gyalog tettek meg.

Egy-egy csoda hallatára pedig képes lett volna az örmény akár a világ végére is elmenni. Az ötvenes években épen hire ment, hogy Mező-Sármáson szintén csoda történt s van ottan egy leányzó, a ki elaludt és azóta tudja, hogy mi történik a másvilágon. Persze, hogy Szamos-ujvárt nem kevésbé szerették volna tudni a másvilági dolgokat, azért három ember, Balla, Láda és Szongott nevűek rögtön szekérre ültek

és Mező-Sármásig meg sem állottak. A kérdéses házban való megjelenésük alkalmával már nagy csődületet láttak a leány körül, a ki vakmerő fantáziával egyre-másra elfecsegte a tulvilági dolgokat. A nép fogvacogva hallgatta a rémes híreket s szentül megvult győződve, hogy, midőn a leányzó hagymázos fővel képtelenebbnél-képtelenebb meséket csacsog, mindezt tulvilági látása után cselekszi. Lehorgasztott fővel tértek vissza az örmények, mert róluk azt látta meg a leányzó, hogy nemsokára a másvilágra kerülnek és ott abban a nem mindennapi élvezetben lesz részük, hogy tüzes vedrekkel fogják egymás fejét locsolgatni.

Kapor község határáig a rémes jóslat hatása alatt szótlánul ültek, de ekkor megszólalt az egyik:

— Én nagyon éhes vagyok.

— Együnk valamit, — mondák a többiek és bementek az első parasztházba, hogy valami ételnemüt kérjenek.

Egy asszony volt csak a házban, a ki tudatta a jövevényekkel, hogy csupán tejjel szolgálhat. Amazok siettették:

— Jó lesz az is, csak minél gyorsabban.

Az asszony távozott egy sajtárral és a kapu előtt megállott. Egyszer csak hallják az örmények, hogy a kapu egyik oszlopát képező sasfa hangot ad: *csorr, csorr . . .*

Kíváncsian nézték vajjon mi idézi elő a szokatlan hangokat s ekkor rájöttek, hogy az asszony a sasfát feji, abból pedig vastag sugarakban tej csordul a sajtárba. Megállapították rögtön, hogy itt boszorkánynyal van dolguk, ámde hallgattak, nehogy maguk ellen bőszietség a tulvilági hölgyet. A tejet is kelletlenül megitták, jól megfizették s iparkodtak a legrövidebb uton menekülni a boszorkánynak képzelt asszony házából. Hanem az uton folytonosan ez a hang üldözte őket: *csorr, csorr . . .*

— Ugy érzem, mintha valami csorogna bennem, — panaszkodának egymásnak s rettenetes görcsök között hányakodtak a szekérben. Így töltötték az egész időt, hazaérkezve azonban külön-külön kellett őket levenni a szekérről, mert kiderült, hogy valamennyien tengeri betegséget kaptak.

Néhány napig még mindenik nyomta az ágyat, hanem azután első dolguk volt hirül adni a népségnek az átélt csodákat. Az persze elhitte és szent borzadálylyal gondolt sok ideig a sármási leányzóra és a kapori boszorkányra, kik saját külön csodájuk titkaiba szivesek voltak a három szamosujvári örményt nagylelkűen beavatni. A modern időkben ez volt az utolsó csoda, melyben örményeknek is jutott egy kevés dicső, de háládatlan szerep.

INDOKOLT FOHÁSZ.

Nagy tüzvész pusztította Szamosujvárt 1857-ben. Megkezdődött úgy déltájban és másnap reggelig feltartóztatlanul égett. Menteni semmit sem lehetett, de az örmények, mint aféle keleti kényelemszerető nép, nem is igen buzgólkodtak az oltásban, hanem Szent-Flóriánra bízák a nagyobb munkát.

Egymásután döltek össze a házak, roskadtak be a tetőzetek s mikor már azt hitte mindenki, hogy a tűz elcsendesült, váratlanul új helyen bukkant fel a vörös kakas az emberek nagy rémületére. Egyik házról a másikra, egyik utcából a másikba terjedt el s rövid idő múlva épen a ferenc-rendi barátok templomát nyalogatta, midőn a báméskodó örmények egyike letérdel Szent-Flórián szobra előtt és így imádkozik fenhangan :

— Dicsősiges Szent-Flárián! legalább tartsál meg az isten házát, ha mijink el is ig;

A háta mögött álló örmény erre meglöki a másikat és hangosan, hogy az előbbi is hallja, fülébe kiált :

— Tudad, mir kiri ugy ez a Lakács Szent-Fláriánt?

— Mir?

— Hát csak azir, hogy a templam hejján niki is van háram szalannája felakasztva.

KRÓNIKÁS ADOMA.

Erdélyben egy anekdota járja az örményekről, mely szerint az örmény kicsi korában *Geci*; ha felcseperedik *Gergely*; ha férfiuvá lesz *Korbuly*; ha aranyórára tesz szert *Bogdán*; öreg korában *Lukács*; ha nagy hivatalba jut, lesz belőle *Gajzágó*. (*Politikusaink pongyolában.*)

Hentaller Lajos.

SZAVAZÁS ELŐTT.

Élt Nagy-Bányán 1840 körül egy *Zati bácsi* nevű örmény prokátor, ki nagy népszerűségnek örvendett a nagy-bányaiak között. Városi közgyűlésre kellett volna mennie az öregnek, de előbb betért egy üzletbe, hol magához vett néhány pohár sziverösítőt.

Innen a piacra ment és két halat vásárolt, melyet azzal a meghagyással küldött haza, hogy felét *sülve*, felét pedig *főve* készítsék el ebédre.

Miután egyéb dolga nem akadt, a városházára tartott, hogy részt vegyen a közgyűlési tanácskozásokon. A tanácskozások azonban nélküle is megtörténtek, mert az öreg egész idő alatt boldogan hortyogott. Ámde szavazásra került a sor s ekkor felrázták az öreget, hogy adja le szavazatát.

— Mondtam már, hogy felét *sülve*, felét pedig *főve*, — válaszolt az öreg s a következő percben már tovább hortyogott.

ELTÉVEDT HALAK.

Ugyancsak Nagy-Bányán történt ez is. Egy odavaló esküdt polgár, névszerint Csáusz Bogdán két nagy darab halat vásárolt egy izben a piacon. Testvérek között is megért a kettő három forintot. Az épen ottan járkáló városi dobost megszólította Csáusz és így szólt hozzá:

— Ezt a két halat aztán *vidd haza*.

— Viszem, kezét csókolom . . . hogy ne vin-ném . . .

Csáusz mérgesen ráfordult:

— Mit beszélsz annyit, *vidd haza*. Érted?

— Értem, kezét csókolom, hogyan érteném . . .

A dobos repült a halakkal, mint a madár, de nem cselekedett különben Csáusz sem, mert valamennyi jó emberét, kivel utjában találkozott, meghívta egy kis halpecsenyére.

Délben összegyülekeztek a Csáusz jó emberei és jóízűen hozzáfogtak az ebédhez. A leves pompás volt, a sóbafőtt hasonlóképen, de Csáusz mindezekről igen lenézően nyilatkozott.

— Megjárja, megjárja — mondá; — hanem a *hal*, azt kell majd megnézni.

Harmadik fogásnak liba pecsenye jött, mire Csáusz odaszólt feleségének:

— Liba? Hát még ez is étel, lássuk inkább a halakat.

— Miféle halat?

— A mit a reggel küldöttem.

— Hova, kinek?

— Neked.

— Halakat?

— Persze, hogy halakat, a városi dobos hozta.

— Ide bizony nem hozott senki ember fia halakat. Nekem csak tudnom kellene róla.

— Hol vannak akkor a halak? — tünődött magában Csásusz és nyomban egy embert szalasztott a városi dobos után.

A következő percben jött a dobos. Arcáról a meglepődés, szemeiből az öröm fénye sugárzott.

— Hivatni méltóztatott kezét csókolom . . .

— Ugy van, hivattalak. Mond meg, mit csináltál a halakkal?

— Haza vittem, kezét csókolom, haza vittem . . .

— És?

— És megettem . . . megettük . . . kezét csókolom, nagyon jó volt; — és a világosabb beszéd okáért kezdte hasát simogatni.

— Hogy merted megenni te . . .

— Magamtól bizony sohasem mertem volna, hanem azt méltóztatott parancsolni, kezét csókolom, hogy: *vidd haza*. Én hát hazavittem és úgy a magam, valamintképen a feleségem és a nyolc gyermekem nevében köszönöm szépen, mert épen egy heti koplalásunkat kárpótoltuk vele.

Csásusz Bogdán megnyult orral hallgatott, hallgatott és megint hallgatott, később pedig félénken odaszólt feleségének:

— Ugy tetszik, mintha *kitiinő* libapecsenyénk volna, együk meg azt.

— Helyes — indítványozták a többiek; — jobb ma egy liba, mint holnap két hal, — és hozzáfogtak ismét az ebédhez, melyet halak nélkül, de jó kedélylyel elfogyasztottak.

EZ A KIRÁLY?

Péchy Manó gróf, Erdély kir. biztosa a hatvanas években látogatást tett Szamosujváron, hol a város akkori polgármestere, Simay Gergely fogadta és kalauzolta.

A mint az ünnepi diszben történt megérkezés és fogadtatás után a nagy néptömeg körében fölcsillogtak a diszes magyar nemzeti öltözetek, a kócsagtollas kalapok, menték, diszkardok, melyeket a kir. biztos és előkelő kísérete viselt, érdekes epizod adta elő magát.

Egy szerény falusi román polgártársunk ugyanis a ki a kir. biztos helyett alkalmasint magát a királyt várta, — megpillantva a Simay polgármester diszes magyar öltözetét, annyira megilletődött, hogy e félenk kérdéssel fordult szomszédjához:

— Ugyebár *ez a király?* (Ásá dár' eztá kráju?)

NÉGYES FOGATOK AZ ORSZÁGUTON

Simay Gergely képviselő, mint Szamosujvár választott követe, kiről az 1870-iki lapok, ugy

emlékeznek, mint az akkori országgyűlési viták „legelhatározottabb“ szónokáról, több ízben felszólalt az 1869—70-iki országgyűléseken az egyes vidékeken még érvényben levő utvámok ellörlése érdekében. Akkoriban ez a kérdés meglehetősen fontos, nagyérdekű és rendezetlen voltánál fogva igen aktuális volt.

Simay azt követelte, hogy az állam rendezze ezt a kérdést véglegesen, szüntesse meg az addigi állapotokat, mert egyes helyeken a nép ezen rendezetlen viszonyok következtében aránytalan megterheltetéseknek van kitéve. Több ízben meginterpellálta Simay e miatt Kerkápoly minisztert, a ki megígérte, hogy a kérdést „alkalmilag“ tanulmányozni fogja. Ekkor Simay újra felszólalt, indítványt terjesztett a Ház elé s hosszas viták után az országgyűlés elfogadta az abszolút korból fenmaradt utvámok törlését.

Egy-két év múlva ezután Kerkápoly miniszter megtekintette a deés-aknai sóbányát. Visszajövet Simay Gergelynek volt a vendége, kinek szamosújvári házánál villásreggeli várta a minisztert és kíséretét. Dél tájban kocsira ültek és Kerkápoly a Simay Gergely társaságában utazott tovább Kolozsvárra. Alig értek ki a városból, egy négylovas hintóval találkoztak. Nyomban félóra múlva ismét egy négylovas hintó tünt fel az uton s ezután alig telt el negyedóra, hogy itt-ott ne láttak volna egy-egy négylovas fogatot.

— Mond csak barátom, — szólott Kerkápoly, — ezen a vidéken mindenki négylovas fogattal jár?

— Igen, — felelé Simay nevetve. — *Mióta az utvámokat eltörölték*, mindenki négyes fogaton jár.

A SIMAY GRÓFSÁGA.

A kiegyezés után következő években a városi főispánságok szervezését hozta életbe a belügyminiszterium. Erdélyben egyik ilyen városi főispánságra Simay Gergely orsz. képviselő volt kizemelve, kinek feladata lett volna a következő öt város, u. m. Szamosujvár, Deés, Zilah, Szék és Kolozs kormányzását vezetni.

Egy izben Gajzágó Salamon megfordult a belügyminiszteriumban, hogy a belügyminiszterrel bizonyos dolgokban értekezzék. Épen asztalánál ülve és egy térkép felé hajolva találta a minisztert.

— Talán valami sürgös ügy? — kérde Gajzágó.

— Meghiszem — felelt a miniszter. — Épen most rajzolom ki a Simay Gergely *grófságát*.

HAYNALD PÜSPÖK BESZÉDE.

Az 1857-iki nagy tüzvész után Haynald püspök Szamosujváron járt. Bérmált, gyóntatott, prédikált állandóan, utoljára pedig felszentelte

a főtéri templom harangját, melynek Miklós nevet adott, abból az alkalomból, hogy a felszentelés ideje Miklós napjára esett. Az isteni tisztelet közben felment a prédikáló székre és egy hatalmas beszédet tartott, melynek hatása annál közvetlenebb volt, mivel kapcsolatba hozta a közelmúlt nagy szerencsétlenséggel. Beszédét nem jegyezte le senki, nem örökítették gyorsírók, azért egyik paszusa mégis fenmaradt, jeléül annak, hogy a miket mondott, azok a szivekhez találtak és ott is maradtak.

Ez a paszus így szól:

„Legyen ez a harang a békességnek, szeretetnek, isteni félelemnek a hirdetője. A mikor megkondul, hirdesse e város minden fiának az Ur dicsőségét és nagyságát, a ki mindnyájunk felett örködik. Hozzon egyetértést, türelmességet a szivekbe és gyűjtse össze *a derék ösapák ivadékat* ezen város falai közé, hogy abban a szellemben, mely az ő életöket kormányozta, élhessenek ők is szeretetben, békességben az Ur dicsőségére.“

GAZSIÁDA.

Képtelen tulzások, karrikaturaszerűségek, fejetejére állított dolgok, melyek bizonyos egyéni vonással bírnak, képezik a gazsiadákat. Némi patinájuk is van ezeknek az élceknek, mert az ötvenes-hatvanas évek leggyászosabb idejében

sokasodtak el s az akkori nemzedék gyászos életének voltak felvidítói. Mesterük Bernát Gáspár volt, egy olyan típus az irodalomban, minő sem azelőtt, sem azóta nem jelentkezett. Ő volt ebből a fajtából nálunk az első és az utolsó is, ki önmaga volt különös dinasztiájának megalapítója és egyben befejezője. Hogy az ilyen típusok, mint Bernát Gáspár, zavartalanul legelhettek egykor az irodalmi mezőkön, a mi irodalmi viszonyainknak kedves képét, hogy ne mondjuk barbarias voltát mutatja.

Mert csak el kell képzelni, hogy létezett idő, mikor ez a derék ember, a ki képtelen szóficomok és levegőben logó élcek kitalálásában ismerte fel élete célját, egy sorba került a legkomolyabb írói nevekkkel valahányszor irodalomról vagy írói mozgalmakról volt szó. Hirlapokban, képes hetilapokban, mint költő, író és a humor „jeles képviselője“ évtizedeken keresztül szerepelt s jelesen képviselt humorával iskolát csinált, melynek élclapokban még a hetvenes években is voltak buzgó terjesztői. De adassék tisztelet és elismerés az elhunytnak, a gazsiádák jeles feltalálójának, kiről azon alkalomból történik megemlékezés, hogy a Jókai „Üstökös“-ében egyik örmény gazsiádáját megörökítette. Lévén ennek a gyűjteménynek teljesség a célja, ennek okából a magunk módja szerint való szerény hallhatatlanságban részesítjük ezt a kiásott adomát, mely a „gazsiáda“ hiteles jegyében fogantatott.

Nagyjában így szól:

Két örmény lépett be az „Arany Sas“ vendéglőbe. Az egyik egy csésze fekete kávéért, mire a másik egy egész hordóval rendelt. Maros legények fáradoztak rajta, míg a hordót behozták és az örmény asztalára helyezték. Négy szőke ember a fekete kávé láttára nyomban megbarnult és örménnyé lett.

De mit csinált az igazi, ki a hordó kávéért megrendelte.

Ő bizony nem kért sem kanalat, sem edényt, sem szivattyút, hanem bátran belevetette magát a hordóba és addig ki sem bujt onnan, míg a fekete kávé az utolsó cseppig ki nem itta. Ekkor előbujt és harsányon kiáltotta:

— Fizetek!

S miután a hordó kávéért kifizette, mint egy szerecsen fejedelem távozott.

Ilyen volna a gazsiáda, melyet iparkodtunk lehetőségig a „szerző intencioinak megfelelőleg“ visszadni.

LUKÁCSI KRISTÓF.

Miként régi emberek mondják, Gáguhiján* derder-nek nevezte a nép Lukácsi plébánost, kinek előkelő modorát, finom lelkületét már első fellépése idején megéreztek. Később „méltóságos

* Lágý; más értelemben: finom, előkelő

ur“ lett a neve s ez a hódoló cím a nép részéről az ő nagyságának és tekintélyének szólt, mely előtt ösztönszerűleg meghódoltak. Külső élete ugyszólván majdnem semmi sem volt. Ott élte le életének nagy részét a templom szomszédságában levő plébániai épületében s az ő nyilvánosságát a könyvek, a régi irások és az egyes társadalmi és egyházi kiválóságokkal folytatott levelezések képezték. Megannyi ünnep lehetett az egyszerű plébániai lakban, midőn leveleket hozott véletlenül a posta Toldy Ferentől, Wenczel Gusztávtól, majd Bécsből, Rómából, Konstantinápolyból és a kis-ázsiai örmény telepekből. Napról-napra folyó csendes, egyszerű élet volt ez, melynek minden szenzációja lélekből fakadt és abban simult el.

Az utca vajmi keveset tudott azokról a dolgokról, melyek a Lukácsi dolgozó szobájában folytak. Pedig a milyen csöndesnek és igénytelennek látszik ez az élet külsőségeiben, annál küzdelmesebb, elevenebb és zajosabb volt, midőn dolgozó szobájában nemes ábrándjainak magát átadta. Itt keletkeztek egymásután a *Historia Armenorum*, az *Adalékok*, a *Magyarok őselei*, az örménység és magyarság életéből vett egyházi *Beszédek*, a röpiratok, kérelmek, *Emlékezetek* stb., melyekkel a magyarországi örménység egyházi és a magyarság társadalmi érdekeit szolgálta. Ezekben a törekvésekben folyt le az ő igazi élete és a ki lelki erejének, hatalmas szellemének

nagyszabásu voltát ismerni akarja, ide kell betekintszen az ő könyvei és írásai közé, melyek az ő lelki képét őszintén megőrizték.

Hogy milyen lelkes hazafi, kiváló lélek és igazi lelkipásztor volt, nemes egyszerűséggel mondja el Gajzágó Salamon egyik megemlékezésében, melyet mi is ideigtatunk, mint egy becses emlékét annak a szeretetnek és tiszteletnek, melylyel Lukácsi előtt a magyar-örményiség legkiválóbbjai is meghódoltak.

*

A Nagy-Szebenbe 1863-ban összehívott ugynevezett „országgyűlés“-t a magyar követek ott hagyták a nélkül, hogy abba beléptek volna.

Annak okát, hogy ezt miért tették? egy közösen megállapított emlékiratban fejtették ki, melyet a gyűléshez azzal a kérésükkel terjesztettek, hogy az a gyűlés előtt felolvastassék.

Előre sejtették, hogy ez nem fog megtörténni. Nem is csalódtak. A terem szűknek mutatkozott az emlékiratból visszasugárzó szellem befogadására; de még az is felette kétséges vala, ha vajjon megengedi-e annak a kornak jellege, hogy az egyáltalában nyilvánosságra juthasson.

De hogy ez a nagyérdékű okirat a maradékra nézve el ne vesszen és hogy az ország a követek ilyképeni eljárásának indokaival tisztában legyen, a benyújtott emlékiratot annál is inkább szükséges volt a maga eredetiségében megőrizni, mert annak érdemére nézve a szűkebb értelemben

vett Magyarországból ez alkalomra Szebenbe jött nagytekintélyü férfiak is némileg ellentétes nézeteket nyilvánítottak, részint helyeselvén, részint nem egészen helyeselvén azt.

Mielőtt tehát Szebenben egymástól bucsut vettek volna, minden választókerület részére egy-egy példányban lemásoltatták, s saját kéz-aláírásaikkal hitelesítették.

Simay Gergely barátom- és követtársammal mi is hoztunk haza Szamosujvárra egy ily hitelesített példányt. Azt polgártársaink egy részével, azzal a részszel t. i., mely minden nagyobb lárma nélkül volt feltalálható, közöltük. Barátaink ezt minden kifogás nélkül egészen helyesnek találták, a miről nekünk — ismerve hazafias érzetüket — azelőtt se volt egy pillanatig se kétségünk.

Mindez jó, megnyugtató lett volna; de most már azzal, az akkori időben felette kényes kérdéssel állottunk szemben, hogy tulajdonképen hová is tegyük le ezt az okmányt, hogy biztonságban maradjon és tanuságot tehessen mellettünk, a város mellett egykor, esetleg még akkor is, a mikor nem élünk.

A már egy kissé hosszuvá és csüggesztően unalmassá lett tétovázást egy szelid, de határozott hang szakította félbe:

„Elteszem én — a *plébánia* levéltárába.“

Siri csend.

„És bizonyára megörzöm — hangsulyozá a következő szót, mialatt jelen volt paptársaira tekintett — *megörizzük.*“

A plébános — *Lukácsi Kristóf* szólott így.

Az ő és a mi jó szerencsénk, hogy nem sokáig kellett titkolnia, a mit oly féltékenyen őrzött.

Alig négy évvel később: Magyarország királyt koronázott.

És milyen egy királyt!

És ki nem tudja, mit jelent Magyarországra nézve, ha királyt koronáz!?

Fülembe csengett a Lukácsi hangja azóta számtalanszor, akkor is, mikor alig egy évtizeddel később, egy őszi napon, a képviselőház pénzügyi bizottságának ülésén, egy rám nézve különben igen drága emlékű órában azt a szomorú hirt vettem, hogy az a bátor, derék hang létezni örökre megszűnt.

Alig volt valaha ember, a ki saját *faji* önérzetét annyira birta volna összeegyeztetni annak a nemzetnek önérzetével, melyhez politikailag tartozik; alig volt valaha ember, a kinek *saját faji* önérzete politikai nemzeti érzületéből annyira nem vont volna le semmit és politikai nemzeti érzülete oly kevéssé lett volna terhére saját faji önérzetére, mint Lukácsi Kristóf.

Az ő házában, annak legdrágább szentélyében volt felállítva az oltár, mely előtt faji ösztönének, büszkeségének hódolva az örmény nemzet régiebb és újabb történetének, hagyományainak, kultu-

rájának hangyaszorgalommal áldozott; de akkor is úgy áldozott, hogy a közvetlen-közelebbe emelt ama másik oltárnak is gyarapítsa egyuttal fényét, annak a másik oltárnak, melyet mint hazafi, tántorithatlan ragaszkodással, hűséggel, szeretettel tömjézzett körül, kutatva a magyar nemzet eredetére vonatkozó örmény kutfőket, kutatva szerencsével, szívvvel, lélekkel minden tartalék-gondolat, minden feltűnni vágyás nélkül nemesen csakis azért, hogy annak irodalmát történelmi buvárkodásaival és nagy tudománya kincseivel gazdagítsa; gazdagítsa pedig azért, mert szerette az örményt és drága volt szive előtt a magyar.

Megvont önmagától mindent, hogy mindene azoké legyen, a kik szükölködnek.

Valóban „Sacerdos magnus“ volt, nem csak az isten, hanem a haza oltára előtt is!

Sokszor látom még ma is: rám mrsolyogni az ő elköltözött szelid arcát! Szellemdus szemeknek biztató sugárzása nem egyszer bátorított! A buval és büszkeséggel vegyített visszaemlékezés ez órájában leteszem hantjára én is a hála hervadhatlan koszoruját s utánmondom megdicsőült alakjára némi kiegészítéssel, a mit kiegészítés nélkül ezelőtt 50 évvel a nagy Horváth István ravatalánál a költő után elmondottam, azt t. i.:

„Hogy megtanuljuk a hont hűn szeretni
(Hogy megtanuljunk jó örménynek lenni)
Sírodhoz küldünk minden gyermekeket.“

A viszontlátásra! tul a csillagokon.

Gajzágó Salamon.

Az árvaintézet megalapítása után összegyűjtötte Lukácsi a gyermekeket és beszédet intézett hozzájuk. Szorgalomra, engedelmességre, kötelességtudásra és egyszerűségre intette őket.

Ám az egyik gyermek előállott és jelentette, hogy rossz a csizmája.

— Járhatsz még fiam azzal a csizmával, — mondá Lukácsi, — mert nekem sem volt különbség csizmám, mikor olyan korban voltam, mint te, mégis megsegített az isten.

*

Az 1848—49-es mozgalmak idején Gyulafehérváron tartózkodott Lukácsi. Egy izben a szeminárium ablakából kinézett, midőn látta, hogy egy osztrák vadász altiszt felemeli a puskáját és egyenesen reá céloz. Nyomban lehajolt és még idejekorán, mert a következő pillanatban már eldőrdült a fegyver és a golyó Lukácsi felett furodott a falba.

Ezt a golyót aztán sokáig tartotta magánál Lukácsi, mint szerencsés megmeneküléssnek emlékezetes bizonyítékát.

*

Református emberhez akart nőül menni a hatvanas évek végén egy uri leány. Lukácsi hosszasan kapacitálta, hogy álljon el szándékától, de a leány állandóan azzal felelt, hogy megfontolta, a mit cselekszik, különben is a vallásra nem sokat ad.

Ekkor bevezette Lukácsi a plébániai tanácskozó termébe a leányt, hol Szamosujvár régi

plébánosainak arcképei vannak a falon kiaggatva és ezt mondá:

— Gondolja meg még egyszer, hogy mit cselekszik. Látja — és egy arcképre mutatott — Önnek egyik nagybátja még ennek a templomnak volt a plébánosa, Önnek tehát nem szabad a családi kegyeletet ilyen ridegen megsérteni.

— Nekem mindegy; — felelte a leány.

— No hát akkor nekem is mindegy; — mondá Lukácsi és nem beszélt többé a dologról.

*

Feljegyezzük róla még ezt az apróságot is, mely épen úgy nem anekdota, mint a többiek, de alkalmas arra, hogy kiválóságával közelebbről megismertessen.

Wenczel Gusztáv előtt vizsgázott a 70-es években egy szamosujvári joghallgató. Wenczel a keleti típusu ifjut megpillantva, érdeklődve kérdezte tőle, hogy hova való.

— Szamosujvári, — volt a felelet.

— No lássa kérem lakik ott egy igen kiváló férfit, Lukácsi Kristóf plébános, a ki nagy tudós. Iparkodjék ön is az ő nyomdokait követni.

Wenczel Gusztáv ugyanis levelezésben állott Lukácsival, tekintve, hogy a hun-magyar kérdés tisztázása érdekében maga is tanulmányokat tett közzé. Ekkor ismerkedett meg Lukácsival és innen datálódik közöttük az a szellemi barátság, mely a Lukácsi haláláig fennállott.

KÜLÖNBSÉGEK.

A szamosujvári származásu Eröss Sándor kanonok, ki az előpataki kápolnát építette, jó barátságban élt Gyulafehévárt egy közöshadseregbeli kapitánynyal.

Közös barátságuk később annyira bizalmassá vált, hogy a kapitány gyakran fordult Eröss kanonokhoz ilyen kérdéssel:

— Mondja meg nekem Nagyságod, hogy mi különbség van Nagyságod és a szamár között?

Eröss kanonok megfelelt a kérdésre hiven és becsületesen, mondván:

— Én a mellemen, a szamár pedig hátán hordja keresztjét.

Ámde a kapitánynak ez a megfejtés nem volt elég, mert ezután is mindig ezzel a kérdéssel fordult a kanonokhoz. Egy ízben Eröss épen jó kedvében volt, midőn a kapitány ismét a közötte és a szamár között levő különbségekről kérdezősködött.

— Ha olyan kíváncsi, megmondom még egyszer, — szólta Eröss kanonok. — Én a mellemen, a szamár pedig a hátán hordja keresztjét. — Hanem mondja meg most a kapitány ur nekem, hogy mi különbség van Ön és a szamár között?

— Nem tudom, — felelt a kapitány.

— Én pedig tudom: *semmi*.

TENGERBE FULT MEGRENDELÉSEK.

A hatvanas évek végén egy örmény pap Rómában járt. Hogy melyik volt a sok közül, azt bizony mi sem tudjuk, mert az örmény papok között még ma is megvan a régi szokás, hogy életükben legalább egyszer ellátogatnak Rómába.

Az ismerősök megrohanták a messzeutazót különféle kérésekkel. Az egyiknek imakönyv, másiknak szentelt olvasó, a harmadiknak szent kép kellett és így tovább. Kettő kivételével azonban elfelejtettek pénzt adni az öreg papnak a kívánt tárgyakért, minélfogva ő is csak azoknak vásárolt, a kik fizettek.

Mikor a nagy utból visszajött, ismét megrohanták az ismerősök.

— Elhozta tisztelendő ur az én olvasómat stb.

— Hoztam, hogyne hoztam volna, — szólott a pap, — hanem az uton egy kis baj történt. Mikor a tengeren utaztunk, eszembe jutott a sokféle megrendelés, azért elővettem a cédulákat és a hajó párkányán kiraktam őket, hogy lássam kinek, mit kell hoznom. Ámde ekkor egy nagy szél kerekedett és kettő kivételével az összes cédulákat a tengerbe fujta.

Ekkor átadta két ismerősének, kiktől annak idején a pénzt felvette, a hozott tárgyakat, a többiek előtt pedig hivatkozott a nagy szélre és a tengerre, melyek a cédulákat magukkal nyelték.

GAJZÁGÓ CONTRA VENNINGER.

1870. június 23-án, csütörtökön este a Deák-kör értekezletet tartott, melyen szóba jött, illetve csak szóba jött volna a megüresedett főszámvevői szék elnöki helyének betöltése. Már megelőzőleg az értekezleten való megjelenésen, a miniszterek nagytöbbsége Gajzágó Salamon mellett foglalt állást, míg Csengery Antal és Deák Ferenc, mint kiváló szakembert Venninger Vincét óhajtották. Midőn tehát az említett értekezleten Deák Ferenc azt indítványozta, hogy a jobboldal jelöltjeinek sorába Venninger is vétessék fel, jóformán még be sem fejezhette mondatát, midőn a Gajzágó pártján levő miniszterek és képviselők egyhangulag kiáltották:

— Nem kell, nem kell.

Deák haragosan felállott és odakiáltott, — miként nevezte — „a vad ordítózó” felé:

— Nem vagyok-e én is tagja ezen Körnek? Nincs-e jogom azt proponálni, a mit jónak látok?

— Nem kell Venninger, éljen Gajzágó! — tört ki ismét a többség.

— A kinek nem tetszik propozicióm, az szavazzon másként, de ne kiabáljanak, — szólott Deák nagy haraggal.

Ebben a pillanatban emelkedett fel Hrabár Manó, hogy a Gajzágó jelöltsége ügyében némi információt adjon. Azért egyenesen Deák felé fordult és beszélni kezdett:

— Tisztelt pártvezérünk! . . .

— *Pártvezérük az uraknak az ördög, de nem én!* — mondá felingerülve Deák és ott hagyta az értekezletet, mely ezután sem akart tágitani a Gajzágó jelöltségétől.

A TÓGÁTUS ADOMÁJA.

Az állami főszámvevőszék elnöki állásának betöltése élénken foglalkoztatta 1870-ben az összes politikusokat. Komoly jelölt tulajdonképen kettő volt; Gajzágó és Venninger, mert a többi jelöltek nevét csak azért emlegették, mivel a törvény úgy rendeli, hogy a képviselőháznak három jelölt közül kell megválasztania az elnököt.

Venninger pártján Deák, Csengery, néhány Deák-párti képviselő és majdnem az egész baloldal ott állott, míg Gajzágó érdekében gróf Andrássy Gyula és a jobboldal kardoskodott. Abban az időben sokat hangoztatták, hogy Gajzágót fontos politikai szolgálataiért óhajtja megjutalmazni a kormány ezzel az állással, mert ellenjelöltjéről, Venningerről köztudomásu volt, hogy kiváló szakismeretei folytán legilletékesebb az elnökségre. A korteskedés mindkét oldalon nagy hévvel folyt s ebben a tüzes hangulatban állítólag megtörtént az is, hogy egy Gajzágó-párti képviselő magát Deákot is kapacitálni kezdte, dicsérve előtte a Gajzágó kiváló képességeit.

Mikor a képviselő már kibeszélte magát, Deák is megszólalt :

— Ha a kertész meg is menti életemet, még sem jutalmazom azzal, hogy szakácsommá teszem.

— De Gajzágó — ugymond a képviselő — oly parlamentileg iskolázott fej, hogy a szokatlan hivatalban is hamar otthon lesz.

A helyzet megvilágítására ekkor a következő adomával felelt Deák :

— Egy tógátustól megkérdezte a házikisaszszony: tud-e zongorázni? mire a tógátus azt mondá: nem tudok, de majd megpróbálom.

DALLAMÓS MEGSZÓLÍTÁS.

Gajzágó Salamon országos főszámvevőszéki elnök 1882 körül látogatást tett szamosujvári rokonainál. Ez alkalommal felkereste őt a kereskedő társaság elnöke is, hogy a viszontlátás öröme alkalmából a szintén vezetése alatt álló fuvó-zenekar ügyében egy és más főbenjáró dolgokat előadjon.

Az érdeemes elnök bátor léptekkel haladt a Gajzágó Salamon lakása felé, azzal az eltökélt szándékkal, hogy a fuvó-zene állapotait alapos magyarázatok kíséretében feltárja. Már épen a ház elé ért, midőn eszébe jutott, hogy még a fuvó-zene elodázhatatlan dolgainál is fontosabb,

hogy minő címen szólítsa meg az előkelő pozícióra emelkedett Gajzágót.

— Városunk disze, fajunk büszkesége . . . ez címnek elég szép volt ugyan, de az elnök ur igen költőinek és igen pathetikusként találta. Tehát más cím után kellett nézni.

— Tekintetességed, nagyságod, kegyelmes-séged, excellenciád . . . vagy talán . . . kegyelmes főexcellenciád . . . igen, — miután az összes címzések megforogtak az elnök fejében, ezt a megszólítást nemcsak méltónak, hanem dallamosnak is találta, tehát megállapodott abban, hogy kegyelmes főexcellenciádnak fogja Gajzágót titulálni, a ki valamikor régen, mint szamosujvári kis diák tegeződő pajtása volt, kivel együtt káréztak, együtt játsztak a homokban, de hát bizony ez egy kicsit régen volt.

Egyszerre felujultak a régi emlékek az elnök lelkében, csak hogy nem sok idő volt az ábrándozásra, mert keze már az ajtó kilincsen volt. Egy-két másodperc múlva pedig megjelent az inas és jelentette, hogy Gajzágó Salamon várja az elnök urat.

A jámbor franciskánus barát nem állhatott azzal a megilletődéssel a pápa előtt, a hogy állt az elnök az ő egykori osztálytársa, Gajzágó Salamon előtt. Egyszerre összezavarodott fejében a sok titulus és majd nagyságos kegyelmes főtekintetességed, majd tekintetes nagyságos főkegyelmed lett Gajzágóból, közbe illedelmes

hajlongások, alázatos és szerény mosolyokkal kísérve, mindez persze csak pianissimo, mert az elnök ur a nagy megilletődéstől alig volt képes szólni.

A megható jelenet azonban nem sokáig tartott, mert Gajzágó Salamon odalépett az öreg ur elé, keblére ölelte, szívélyesen megrázta kezeit s aztán így szólt:

— Szervusz kedves barátom! *Tán csak nem bolondultál meg . . .* Nevezd engem egyszerűen Salinak, úgy mint régen.

— Igenis Salinak . . . mint régen . . . egyszerűen . . . igen . . . — eszmélkedett magában az elnök és kezdte a dolgot furcsának találni. Hogy ő csak per Sali beszéljen a főszámvevőszék elnökével, ez nem járja. Ez nemcsak, hogy nem méltó, de nem is dallamos, azért hát ismét meghajtotta magát Gajzágó előtt szerényen és szólt:

— *Kegyelmes* Sali . . . én mint elnök . . . a fuvó-zenekar . . . városunk zenei élete . . . a mivel nyugat . . . a kultúra osztályosai . . .

— Jól van kedves barátom, legyen meg a te akaratod — felelt mosolyogva Gajzágó és az elnök, miután a fuvó-zene dolgait legjobban elvégezte, — boldogan távozott.

URI VIRTUS.

Gajzágó Salamon testvéröccsének némai birtokán éldegélt M. K. nevü előkelő családból

származó magyar ur, kinek rokonai, valamint maga is, vitéz szerepet vittek a szabadságharc alatt.

M. K. igazi tipusa volt a magyar gavallérnak. A férfiak bátornak, vitéznek, bőkezűnek ismerték, a nők pedig egy igazi chevalier sans peur-t láttak benne, kinek mindössze az volt egyetlen, de nagy hibája, hogy nagyon könnyedén vette az életet.

Szamosujvárt ezt az érdekes alakot nagyon jól ismerték, ki néha, mikor unalmában már nem tudott mit csinálni, lóra ült és a becsületes örmények nagy rémületére felvágatott lovával a mai Korona-szálló emeleti tánchelyiségébe, hogy egy csárdást eljárhasson. Még jóformán magukhoz sem térhettek az emberek az első izgalomtól, midőn M. K. kackiásan meghajtva magát táncosnője előtt, lován termett, hogy a teremből kivezető legrövidebb uton, az emeleti folyosó egyik ablakán ugrasson le az utcára. De ez már nem történhetett meg, mert az örmények közrefogták és addig kérlelték, míg végre ő maga is belátta, hogy egy esetleg bekövetkezhető nyaktörésnek nem okvetlen feltétele az ablakon való ugratás, megtörténhetik ez a lépcső lejáraton is, még ha nem is olyan biztos sikerrel.

A gavalléros élet aztán anyagi örvényekbe sodorta a költekező nemest, kit a mostoha viszonyok mindjobban megtörtek, végre még elméje is lassanként homályba borult. Ilyen

állapotban élt még sokáig, de tartása, modora, viselkedése még ekkor is elárulta az egykori híres gavallért.

Egy ízben megtörtént, hogy Pestre ment és szokás szerint meglátogatta jó ismerősét, Gajzágó Salamont, hogy tőle némi segítséget kérjen. Gajzágó öt forintot adott a néhai gavallérnak, azután bucsut vett tőle és várta távozását. Ámde az előszobában várakozó inas, alighogy meglátta a koromfeketére festett, monoklis urat, rögtön előrohant s abban a hiszemben, hogy az idegen legalább is néger fejedelem, mély hajlongások között adta reá a kabátot.

Az egykori gavallérban ösztönszerűleg felébredt az uri virtus és a Gajzágótól kapott öt forintot, melylyel talán pillanatni ebéd és vacsora zavarait kellett volna rendeznie, úgy a hogy kapta, oda adta az inasnak.

De már ezt Gajzágó Salamon sem állhatta meg szó nélkül, odament hozzá és feddőleg kérdezte:

— Az isten szerelmeért miket csinál? Persze az uri vér, az uri vér...

A gavallér azonnal válaszolt:

— Persze, hogy az uri vér! De megengedjen méltóságod, öt forintért talán még sem kívánhatja, hogy a vérem vízzé váljék.

A TANU.

Az 1863-iki nagy-szebeni tartománygyűlésre kapacitálták az örmény városokat is, de egyik sem küldött oda követeket. Azaz, hogy küldtek, hanem azzal az utasítással, hogy jelentsék ki a gyűlést törvénytelennek és mandátumaikról ugyanekkor mondjanak le. Az örmények hallani sem akartak arról, hogy követeik a bécsi rájkszrátba belépjenek, mert jól tudták ennek a lépésnek közjogi következményét. A nemzetiségek 1848. óta tehát másodszor hagyták cserben a magyarságot, az örmények azonban azonosították magukat ezuttal is a magyar állásponttal s a nagy-szebeni tartománygyűlést a leghatározottabb formában törvénytelennek jelentették ki.

Ekkor (1863) írt Kőváry László a *Korunk*-ban a nagy-szebeni gyűlés törvénytelen megalakulását fejtegetve, egy nagyobb cikket, melyben az erdélyi szászok és oláhok ellenében, mint *tanukat*, az örményeket és székelyeket mutatta fel, kik mint nemzetiségek a többi nemzetiségektől eredő mozgalommal minden szolidaritást megtagadtak.

Szerencsére a nagy-szebeni áspirációk puccsal végződtek s ekkor az örmények, mint *tanuk* ismét felvonultak, hogy szolidaritást vállaljanak a magyarság igaz törekvéseivel. A magyar társadalmi és politikai életben ez a történelmi szerep jutott az örménységnek a múltban, de

ma is a legfontosabb állami érdek, hogy saját külön nemzetiségének cége alatt, de a magyarságéval mindenben azonos törekvésekkel álljon elő mindannyiszor *tanunak* és a magyarság ellenségeinek ellenében, mint élő tanu szálljon sikra és tegyen bizonytságot a jogos nemzeti törekvések védelmében.

K. PAPP MIKLÓS.

Közmondásszerű, hogy minden örmény vagy kereskedőnek vagy újságírónak született. K. Papp Miklós az utóbbiak fajtájában a legkiválóbbak közé tartozott. A kolozsvári zszurnalisztikának legszebb évei füződnek az ő nevéhez s aligha lesz egyhamar a vidéki sajtónak olyan agilis, tehetséges, temperamentumos és rátermett alakja, minő Papp Miklós volt. Szinvtal tekintetében a kolozsvári és fővárosi sajtó között akkor még nem volt az a tátongó különbség, a mi ma van s ebben óriási része van Papp Miklósnak, a ki nemcsak temperamentummal, hanem szivós akaraterővel, tudással és lelkes tüzzel volt szószólója minden jóra való törekvésnek. Születésére nézve deési volt, de élete legnagyobb és legszebb részét Kolozsvárt töltötte, mint publicista, szerkesztő és a közügy harcosa. Ott esett el ő is a harc mezején, a közügy szolgálatában, de halálát megérezte még sokáig a kolozsvári sajtó, mert elsőrendű erő dőlt ki vele a sorból

és egy szimpatikus alak távozott el vele az életből.

*

Nagy-Boldogasszony-napját kegyelettel ünnepelte meg minden év aug. 15-én Papp Miklós. Ilyenkor szokott lenni a kolozsvári bucsu s az örmények között hagyományos szokás még ma is, hogy nevezetesebb egyházi alkalmak idején kék ruhát öltenek magukra, ha valamikor fogadást tettek.

Papp Miklós ezen a napon mindig kék ruhában volt látható és öreg édes apjával, a ki rendkívül büszke volt fiára, együtt ment ilyenkor a piaristák templomába istentiszteletet és prédikációt hallgatni.

*

Az öreg Papp Joáchim, a Papp Miklós apja, kolozsvári kereskedő volt. Megtörtént gyakran az öreggel, hogy adósai nem akartak fizetni. Felszólította, figyelmeztette, kérte őket többször, de akadt egy makacs ember, a ki még ilyenkor sem hederített a dologra. Meglátogatta egy izben adósát s miután az ekkor sem akart fizetni, mérgesen rászólt:

— Azt hiszi, hogy a bírósághoz megyek és beperelem? Dehogy; nincs nekem erre szükségem. Hanem vigyázzon az ur, mert ha elmegyek az én Miklós fiamhoz, a ki az ujságokat írja és elmondom neki a dolgot, *majd beteszi az*

magának úgy az ajtót, hogy még halála napján sem fogja elfelejteni.

*

A „*Magyar Polgár*“-t egy izben kitiltották Bécsből, mivel Papp Miklós egy igen hazafias tenorban tartott cikket közölt benne. Mikor Papp Joáchim meghallotta a dolgot, elment több kereskedő ismerőséhez és suttogva mondá nekik:

— Nagy ember az én fiam, még a király is fél tőle.

„PUNKTUM“ ÉS FOLYTATÁSAI.

Mikor Karácsony Márton, a mostani marosvásárhelyi apát-plébános, még szemináriumi igazgató volt Gyulafehérvárt, megtörtént, hogy többszörös felszólalásai ellenére sem akarta egy háztulajdonos a szeminarium szomszédságában levő disznó-ólat eltávolíttatni. Pedig ez nemcsak alkalmatlan, hanem kellemetlen is volt a szeminariumnak, mert az előadások alkalmával a nyitott ablakokon csak úgy özönlött be az erős ambrozia illat, mit a disznó-ól naponként kiárasztott.

Megsokallta a dolgot Karácsony Márton s azért magához hívatta a disznó-ól tulajdonosát.

— Hordassa el az ur azt a disznó-ólat, mert különben bejelentem.

— Azért sem hordatom el, *punktum*, — vágott vissza a tulajdonos.

Most már Karácsony is egy oktávával magosabban kezdte:

— Dehogy punktum édes uram, dehogy punktum. Mert én az urat előbb beperelem *vessző*, akkor az urat megbirságolják *pontos vessző*, az ur ekkor fizetni fog birságokat *kettős pont* s ha tovább is henceg, akkor én az urat elpáholom *felkiáltó jel* s csak ezután lesz majd *punktum*, érti?

ÁVÉD JÁKÓ.

Hires profeszora volt Ávéd Jákó a csik-somlyói gymnasiumnak. Mikor a gyulafehérvári püspök oda kinevezte, bizony aféle aranguezi állapotok uralkodtak az iskolában, de egy-két év alatt olyan rend és fegyelem állott be, hogy azóta a csik-somlyói gymnasiumnak legjobb hire van a székelyföldön. Lehetett mindez huszonöt-harminc évvel ezelőtt. Ávéd Jákót a diákok nem szerették eleinte, mert nagyon szigoruan vette a dolgot. Csináltak is reá egy verset annak alkalmából, hogy Ávéd nősülési szándékkal gyakran átjárt Gyulafehérvárra. Ime:

Belovagol görbén,*
Az üzletes örmény.
Mit se tanít a számár,
Gyulavárra menyasszony után jár.

* Az első két sor Imecs Fülöp Jákó *Memnotechnikájából* van véve, hol így fordul elő: Belovagol görbén Erdélybe az üzletes örmény.

Ezt a verset aztán egy siralmas melodiára széltében-hosszában énekelték. Meghallotta Ávéd Jákó is, de nem szólt semmit, hanem még jobban szoritotta a diákokat. Két-három hónap elteltével már a legnagyobb rend uralkodott az iskolában s egy diák sem mert az Ávéd órájára készületlenül menni, mert vele nem lehetett tréfálni. Később áthelyezték Ávédot Gyulafehérvárra, hol igazgató lett és elismerésül a Ferenc József-rend lovagságával és a pápai Szent-Gergely-renddel tüntették ki a derék tanárt.

—

A KI TEREMTETTE! . . .

Valami felett összetűztek hajdanában a gyulafehérvári teologusok. A lármás vita hevében az egyik is, a másik is elkáromkodta magát, a mi nagyon meghatotta az egyik örmény teologust és békitőleg lépett közzéjük:

- Ne káromkodjatok az isten szerelmeért!
- Könnyü neked, mert te örmény pap vagy,
- szólának többen, — de mi magyarok vagyunk *az áldóját neki . . . a ki teremtette!!!*

—

A BOSSZU.

Lászlóffy Antal országgyűlési képviselőt tréfás embernek ismerték a szamosujváriak. Utolsó éveiben gyakran eljárogatott egyik családhoz s egy izben ajánlotta, hogy a legközelebbi csütör-

tökön tegyenek kirándulást az u. n. kilencágu fához.

— Nem lehet, nem lehet, — panaszkodtak a háziak, — mert akkor épen *nagy mosás* lesz nálunk.

Lászlóffy tudta, hogy minő égszakadást-földindulást jelent egy háznál a „nagy mosás,“ azért úgy tett, mintha tisztelettel meghajolt volna az argumentum ereje előtt és kalapját véve távozott. Egyenesen a ferencrendi barátokhoz tartott és a derék pátereknek nagy örömmel ujságolta:

— Tisztelendő urak, egy kellemes hirt hozok. Sz.....ék megbiztak, hogy *csütörtökre* hivjam meg a tisztelendő urakat lakomára. Keresztelő is lesz, tehát ne tessék elfelejteni a szentelt vizet.

Elkövetkezett azlán a csütörtök s mikor a legnagyobb felfordulásban volt a ház, megjelentek a páterek szentelt vízzel, imakönyvekkel, egyben lakomázási dispozióval. A guardián még udvariasan is tudakozódott:

— Fiu-e vagy leány?

Persze a háziak alig tudtak szóhoz jutni a nagy zavartól. A tisztelendő urak azonban teljes számban ott voltak, nem lett volna tehát illő elbocsátani őket. Pár óra késéssel mégis megtörtént a lakoma s mikor mindennek vége volt, elküldtek egy cselédet Lászlóffyhoz azzal az üzenettel, hogy sziveskedjék megjelenni, mert a lakoma kezdődik.

Lászlóffy jött, de senkit sem talált már ekkor a háznál. A háziak úgy vélték, hogy jobbnak hiányában ezzel is megbosszulhatják magukat Lászlóffyn és a cseléddel addig marasztották, míg végre ő is megunta a dolgot és megszökött.

Az egész dologban, mint látható, egyedül a barátok jártak jól, mert ők egy mérsékelt jóságú vicc kedvéért pompás ebédhez jutottak.

TISZTELETBELI ÖRMÉNY PÜSPÖK.

A hatvanas évek közepén Lönhárt Ferencet nevezte ki Fogarassy püspök a kolozsvári plébánosi állásra. A kolozsvári örmények Ágoston Károly, későbbi gyergyó-szent-miklósi plébános érdekében működtek, kit a hármaskandidációban a jelölő-bizottság elsőnek ajánlott, de a püspök óhaja és akarata folytán mégis Lönhárt lett a győztes a mérkőzésben.

Lönhártnak első dolga volt érdemes ellenfelének párthiveivel ismeretséget kötni és azokkal a barátságot fentartani. Rövid idő alatt olyan jó viszony támadt Lönhárt és a kolozsvári örmények között, hogy azok nem egyszer mondták neki tréfásan: „mihelyt felállítják az örmény püspökséget, elvisszük a plébános urat Szamosújvárra örmény püspöknek.“

— Köszönöm a bizalmat, — válaszolá Lönhárt mosolyogva. — De addig is, míg az örmény püspökséget felállítják, tekintsenek engem örmény

plébánosuknak, hogy később annál jobban beletaláljam magamat az örmény püspökségbe.

A DOKTORÁTUS.

Dr. Publig Gerő magyar-igeni plébánost többször bosszantották a doktorátussal. Egyszer nagy méregbe jött és kijelentette, hogy fogadásból a legrövidebb idő alatt kanonjogi doktorátusra jelentkezik és leteszi a szigorlatot. Ugy is tett. Mire hármat kukorékolt volna a kakas, Publig Gerő már, mint kánon doktor sétált Gyulafehérvár utcáin.

Ha ezután kérdezősködött valaki a doktorátusa után, rögtön leemelte kalapját, kivette belőle a kutyabőrt és így beszélt:

— *Véletlenül* mindig magammal szoktam hordani a diplomát. Tessék, itt van; nézze meg, egye meg, süsse meg, mert én e nélkül is meg tudok élni.

LUKÁCS BÉLA.

A magyarországi örménység között Lukács Béla volt a második, a ki politikai karrierjét a miniszterségig felvitte. Mint jómódu ifju került fel Erdélyből Pestre és csakhamar ismert nevet szerzett magának tollával. Nehéz pályán küzdött, de mindig előre tört. Attól az időtől kezdve, hogy Szamosujvár országgyűlési képviselőjének

választotta, folytonos emelkedés volt pályája. Mint képviselő került a Magyar Államvasutak élére és onnan az államtitkárságba Baross Gábor mellé. Baross halála után Wekerle miniszterré tette, a mi után újabb emelkedés már nem következhetett, legföljebb kvietálás, miben a Wekerle-féle kabinetválság idején részesült. Szerencsés karrierjének röviden ez a története.

*

Az 1872-iki szamosujvári választás idején Lukács Bélának hatalmas ellenfele akadt egy népszerű szamosujvári tisztviselő személyében. A küzdelem mégis a Lukács Béla győzelmével végződött, de ebben a győzelemben sem az írói toll, sem az ambicio nem segítette Lukácsot. Hanem segítette a Gajzágó Salamon befolyása és főként gyönyörű leánya, ekkor már a Lukács Béla neje, kit Hermann Ottó a K. Papp Miklós *Magyar Polgár*-jában *Gajzágó Fátum*(Fatime)-ának nevezett, ezzel a szójátékkal jelezvén, hogy az esetben, ha Lukács Béla nem a Gajzágó leányát veszi nőül, Szamosujvár sem választotta volna meg képviselőjének.

*

Jellemző apróságot mondtak el halála alkalmával a lapok a Lukács Béla takarékoságáról. Egy ízben kihallgatáson jelentkezett nála egy hirlapíró.

— Mivel szolgálhatok? — kérde Lukács, ki ekkor még államtitkár volt.

— Méltóságos ur Bécsbe szeretnék menni, de . . .

Lukács Béla erre szó nélkül kivett 30 forintot tárcájából és átadta a hirlapírónak a következő szavakkal:

— Ezzel elmehet és vissza is jöhet.

— De nem azért voltam bátor államtitkár ur, hanem szabadjegyet . . .

— Mit? Szabadjegyet? Azt még az apámnak sem adnék!

*

Ezt az apróságot Mikszáth Kálmán jegyezte fel Lukács Béláról.

„Néhány év előtt történt, hogy a pénzügyi bizottságba ki volt jelölve egy gróf (nem tudom már, hogy kicsoda-micsoda) és Lukács Béla. Valamelyik képviselő neki indult korteskedni a gróf javára s ebben a járatban megszólít egy barna kopasz urat a „habarékos“ padok egyikében:

— Remélem te is a grófra szavazol pajtás. Derék fiu, megérdemli. De meg kicsoda, micsoda is az a Lukács Béla! Nos megigéred?

— Légy nyugodt barátom, — feleli a megszólított — minden bizonynyal a grófra szavazok, minthogy *épen én vagyok* az a Lukács Béla és nem szavazhatok magamra.“

*

Az 1894-iki leMBERGI kiállítás alkalmával az ottani örmény érseknél, Izsákovics Izsáknál

látogatást tett Lukács miniszter. Mikor kocsijával az érseki udvarban megállt, csak egy fiatal papot látot a kertben, a ki egy szobor felirat olvasásába volt elmerülve.

Kiszállt a kocsijából és egyenesen feléje tartott.

— Guten Tag! — Köszöntötte németül a fiatal papot és ugyancsak németül kérdezősködött az érsek után.

Nagy volt azonban a meglepetése, mikor a pap a kérdezősködésre magyarul mondá:

— Méltóztassék *Excellenciádnak* velem jönni.

Most még nagyobb meglepetés érte a minisztert, mert ime kiderült, hogy a pap ismeri őt. Ószinte érdeklődéssel fordult hozzá:

— Hol tanult meg a tisztelendő ur magyarul és honnan ismer engemet?

— Láttam Excellenciádat a napokban Szamosujvárt, mikor ott járt.

— Kicsoda ön és hogy került ide — kérde Lukács, de most már fokozottabb érdeklődéssel.

— Szamosujvári születésű örmény szertartású papnövendék vagyok, felszentelés végett jöttem ide.

— Nagyszerű! — szólott Lukács, megragadva a fiatal pap kezét és bizalmasan megrázta. — Hát miért nem szólott előbb, hiszen mi *atyafiaik* vagyunk.

Erre már mit sem mondhatott az ifju papnövendék, hanem lesütötte szemeit és szemérmesen elpirult, mint a hogy az egy jó nevelésű örmény papnövendékhez illik.

JÓZSEF FŐHERCEG ÉS AZ ÖRMÉNY HONVÉD.

Még nem volt a honvédségnek a mai szervezeti beosztása, midőn 1878—79 körül József főherceg szemlét tartott a marosvásárhelyi honvéd zászlóalj felett. Miután katonáéknál az ilyen szemle nem tréfa dolog, érthető, hogy napokkal azelőtt már nagy sürgés-forgás volt a kaszárnyában és mindenki csak a fogadtatásról beszélt. A parancsnok tizszer is elpróbáltatta a teendőket és személyesen utánna járt, hogy emberei kifogástalanul megértsék a feladatot. Kitünően ment minden. Kürtjel a Fenség érkezésekor, az őrség fegyverbe lépése, az örparancsnok jelentkezése, ugyanekkor az eszményi tisztaságu legénységi szobákban a legénység sorakozása vagy az udvaron való diszfelállításhoz villámgyors sorakozása stb., mindez semmi kivánni valót sem hagyott hátra. Ámde a parancsnok eszében megvillant egyes eseteknek a lehetősége. Tegyük fel, hogy a Fenség meg óhajtja tekinteni a kaszárnya helyiségeket, belép valamelyik század körletébe avagy talán nem lép be, hanem csak az udvaron fog szemlét tartani, esetleg ezt sem tartja meg, hanem valami egyebet . . . egy szóval mindenre el kell készülni. Tehát a parancsnok minden századból kiválasztott egy *legügyesebb* tizedest s miután minden lehetőségre utasítást adott, a kiválasztott legügyesebbeket kijelölte *naposoknak*.

Rögtön oda is fordult az egyikhez, a ki véletlenül szamosujvári örmény volt.

— Mit csinál maga, ha véletlenül József főherceg Ő Fensége megjelenik a század körletében.

— Jelentkezem.

— Mit csinál?

— Jelentkezem.

— De hogyan?

A tizedes elmondta mély megilletődéssel a formulát, melynek így kellett volna hangzania: *Császári és királyi Fenségednek X. első századbeli tizedes alázatosan jelentem magamat, mint napos.*

Csalhatatlan bizonyosságok okáért az őrnagy parancsa folytán mindenik tizedesnek le kellett írnia és szóról-szóra betanulnia a formulát. Alighogy pihenő lett, a kötelességtudó örmény elvonult az ő formulájával a kaszárnya legtávolibb részébe és a pokróc-raktárak aljában buzgón hozzáfogott a jelentkezéshez. Bealkonyodott, besötétedett, villámlott, dörgött, de mind hiába, mert az önérzetes katona egyedül csak a jelentkezésre gondolt. Mialatt a zászlóalj aludt, százszor és százszor megjelent képzeletében a hatalmas főherceg alakja, mire ő feszesen kihuzta magát, összeütötte sarkait, megállott előtte és jelentkezett . . . ugy, a hogy napos talán még sohasem jelentkezett.

Már verték az ébresztő dobot az őrségen, mikor ő még mindig hatalmas pásokkal méregette fel s alá a pokróc-raktár előtti utat és mindegyre jelentkezett. Pedig már nem sok idő volt, mert az alvó kaszárnya megmozdult és készütődött a szemlére. Most már neki is mennie kellett.

Ettől az időtől kezdve reggeli 9 óráig izgalmas várakozásban telt az idő. De pont kilenc órakor megszólalt élesen a főherceg közeledését hirdető trombita, hallani lehetett az őrség fegyverbelépését s azután a főherceg kíséretének kardcsörtetése hallatszott.

A főherceg egyenesen a századkörletnek tartott. Mint a gondolat, úgy termett előtte a tizedes és mély meghatottságtól remegő hangon előadta keserves kinnal betanult mondokáját:

— Császári és királyi *Szentségednek* alázatosan jelentem magamat, mint napos.

— Még nem szentség, csak fenség, — szólott nevetve József főherceg a szobor merevséggel előtte álló fekete legényre és vidáman tovább ment, mialatt a fekete vitéz még mindig ott állott azon a helyen, sáppadtan és mozdulatlanul, mint egy cövek.

A szemle végeztével az őrnagy odament hozzá és átadott neki egy fényes tallért a következő szavakkal:

— József főherceg ur Ő Fensége küldi magának ezt a tallért és figyelmezteti, hogy máskor

csak akkor nevezze őt *Szentséges* urnak, ha *reverendát* lát rajta. Megértette?

— Megértettem.

Az őrnagy még szeretett volna egyet-mást mondani a sáppadt vitéznek a korhely katonákról, kik a helyett, hogy jelentkezni tanulnának, egész éjszaka bizonyára csak korhelykednek, de már nem volt idő, mert jött a főherceg és kísérete. Azért még egyszer végignézett rajta, de mosoly támadt ajkain, mikor a fekete vitéz megilletődött arcát megpillantotta:

— Áber tökfilkó, — szólt hozzá igen nyájas hangon. — Menj, feküdj le és aludd ki magadat, mert látom, hogy azt sem tudod, fiu vagy-e vagy leány. Tökfilkó! . . .

— Igenis; — mondá tisztességtudóan a tizedes s miután keményen tisztelgett, elvándszorgott a szobájába, hogy kialudja magát, mert érezte, hogy csakugyan közel áll ahoz a ponthoz, mikor az ember nincs tisztában vele, vajjon fiu ő avagy leány.

NÉGY VALLÁSU BOR.*

Kopár Simon plébános, ki a plébánosságban Lukácsi után következett, gyakran hívott vendégeket házához. Általában az egész városban, mint

* Kopár Simon gyakran elmondotta ezt az adomát, minek folytán a szerzőséget is neki tulajdonítják Szamosujvárt. Lehet, hogy így van, de az is igaz, hogy az ország több vidékén ismeretes ezen adomának különféle változata.

igen szives házigazda volt ismeretes. Jóféle borok természetesen sohasem hiányoztak ilyenkor asztaláról, de megtörtént nem egyszer, hogy ötven-hatvan éves borok is kerültek az asztalra, mikre az öreg plébános igen büszke volt.

Mindannyiszor megszokta kérdeni ilyenkor vendégeitől:

— Mondjátok meg nekem, milyen vallásu ez a bor?

Mindenki mondott valamit, a mit tudott, de az igazi definíciót egyik sem találta el, míg Kopár plébános meg nem szólalt:

— Először: *katholikus*, mert erős. Másodszor: *kálvinista*, mert tiszta. Harmadszor: *zsidó*, mert nincs megkeresztelve. Negyedszer: *lutheránus*, mert akár én iszom, akár ti isszátok, neki az mindegy.

—

PAP TÓDOR.

Társasjátékot játsztak a hetvenes évek közepén egy uri háznál. Pap Tódor épen akkor lépett be a szobába, mikor ezt a találos kérdést kellett megfejteni: hurok vannak rajta, ha pengetik szépen szól, mi az?

A társaság egyszerre zajongani kezdett:

— Mondja meg a tisztelendő ur, lássuk mit tud.

Pap Tódor nyugodtan leült és meghányta-vetette a kérdést. Tehát hurok vannak rajta és

szépen szól, ha pengetik. Mi más lehetne, mint cimbalom. A felfedezők nagy örömeivel meg is mondta: *cimbalom*.

— De fel van akasztva, a falon lóg és hegedű formával bir, — szólottak többen, hogy megsejtsék a derék pappal a gitárt.

Pap Tódor ismét mély gondolatokba merült. Tehát fel van akasztva és a falon lóg.

— Áhá! kiáltott egyszerre nagy örömmel. — Most már tudom: *szalonna*.

*

Abból az alkalomból, hogy Ő Felsége a Ferenc József-rend lovagságával kitüntette, a polgármester vezetése mellett a fiu és leány iskolák tanítótestülete és a papság tisztelgett lakásán. Az öreg pap mentegetőzött, hogy nem volt elkészülve a látogatásra s így nem kínálhatja meg a társaságot semmivel. Pár percre azonban mégis eltűnt s a társaság el volt készülve rá, hogy valami csemege még is csak fog kerülni az asztalra. Nem csalódtak, mert Pap Tódor megjelent egy nagy tejes köcsöggel és az asztalra téve, így szólt;

— Egy kis tejet tudtam találni; igaz, hogy összement, hogy egy kicsit megaludt s a tejfölét a kutya lenyaldosta, *hanem azért csak parancsoljanak belőle, mert igen kitünő*.

KAPATÁN MÁRTON.

Plébános korában Kapatán Mártont Fogarassy püspök több ízben kiakarta nevezni kanonoknak, de Kapatán mindannyiszor eljárta, hogy előléptetése elmaradjon. Azzal argumentált, hogy közte és hivei között annyira megszilárdult a jó viszony és egymást annyira megszokták, hogy előléptetésével bekövetkező eltávozása esetén újabb tévelygéseknek volnának kitéve hivei.

Egyszer-kétszer hallgatott szavára Fogarassy, de mikor Kapatán mindig ezzel az argumentálással akarta elejét venni előléptetésének, elismeréssel mondá neki:

— Olyan papot, a ki kanonok szeretne lenni, láttam már eleget; de olyant, a ki nem vágyik kitüntetésekre, még nem ismertem. Épen azért, ha tetszik neked, ha nem, kanonok leszesz és jönni fogsz velem Gyulafehérvárra, mert reád szükségem van.

BABILONIA.

Vanasa János szamosujvári gör. kath. érsek a hetvenes években Párisban járt. Miután örmények, magyarok és románok kivétel nélkül tisztelték és szerették a derék főpapot, megérkezése alkalmával tömegesen tisztelegtek nála.

Szivélyes beszélgetések során rákerült a diskurzus Párisra is.

— Milyen város lehet az a Páris? — kérde a püspöktől a társaság egyik tagja.

— Több, mint gondoltam. Szép város, nagy város, hanem még Babiloniánál is nagyobb Babilon.

— Hát Babilonia milyen? — kérde most egy romlatlan lelkű hívő, ki úgy vélte, hogy Babilonia szintén valamely létező város.

— Őszintén szólva magam sem tudom, mert még nem jártam benne, hanem annyit hallottam róla, hogy *Kis Miska volt Párishoz képest.*

—

JÓSTEHETSÉGÜ ORR.

Az istenben boldogult Korbuly profeszornak, a ki valaha, mint színész is nevezetes napokat élt, olyan érzékeny orra volt, hogy az időváltozásokat képes volt a legprecizebben előre megjósolni. Valóságos istenáldás az ilyen orr egy olyan városban, melynek lakossága kereskedésből és gazdálkodásból él.

Nem egyszer keresték fel őt az emberek, megtudni egyet mást az idők titkaiból. Korbuly profeszor ilyenkor csak az orrára tette a mutató ujját s rögtön kész volt a felelettel, mondván:

— Holnap szép idő lesz.

Egy izben a majálisok szezonja kezdődött. Az elemi iskola multságát már vagy tizszer elmosta az eső, azért elhatározták, hogy a leg-

közelebbi csütörtökön még ha jégeső szakadna is, meg fogják tartani a majálist.

Óvatosságból meglátogatta N. pap Korbuly profeszort s miként a Madách tanítványa Kepler-től, alázatos hangon egy kis időjósást kért:

— Szeretném tudni tisztelt profeszor ur, milyen idő lesz holnap reggel?

— Szép, — felelte Korbuly Miklós, ámde ez egyszer tévedett, mert másnap reggel felhőszakadásnak is beillő zivatal támadt.

N. pap rögtön Korbulyhoz szaladt és szemére hányta neki tévedését. Mérgében még olyanokat is mondott, hogy *igy* meg *ugy* az olyan orra, a melyik még jövendőlni sem tud s mégis azt tartja magáról, hogy ő thermometer, egy szóval: *igy* meg *ugy* . . .

Korbuly profeszor hasonlóképen *igy* és *ugy*okkal vágott vissza s mikor ellenfele már egy szót sem birt szólani, szájalommal nézett végig rajta:

— Még ő merészel beszélni az én orromról, a kinek olyan orra van, hogy még a legutolsó ugorka is barometer hozzá képest. *Igy* meg *ugy* az ugorka orrodát! — kiáltott még egyszer Korbuly Miklós és nagyrabecsült jóstehetségű orrával bevonult legbelsőbb termeibe.

ÖRMÉNY MENDE-MONDA NAPOLEONRÓL.

Az örmény jellegű koholmányok között egyike a legérdekesebbeknek az a mendemonda, mely a Napoleon hadvezéri szereplését magyarázza. Mese, képzelődés és történeti valótlanosság vagy a mint ma mondják, koholmány az egész, de azt mutatja, hogy a Napoleon tüneményes pályafutása ezeknek az egyszerű népeknek a képzelését is megragadta és foglalkoztatta. Az erdélyi örmény népélet ismerői nagyon jól tudják, hogy a Napoleon történeti szereplése az örmény családok körében mindenkor kegyeletes beszéd tárgya volt. Ismerünk még ma is hetven-nyolcvan éves öregeket, kik a Napoleonra vonatkozó ponyvaverseket nagy áhitattal éneklik s egyszerre megered a nyelvük, ha a híres *Bonapárté Napoléan* viselt dolgai kerülnek szőnyegre.

1848 idején, míg a forradalom ki nem tört, különösen az ó-radnai, radnai, naszódi, besztercei és beszterce-naszód vidéki örmények között járta nagyban a Napoleon kultusz, mert ezek sűrű érintkezésben voltak a határszéli grenicer ezredekkel, melyeknek tisztjei sokat tudtak a híres hadvezérről beszélni. De tudtak Napoleonról maguk az örmények is, persze megannyi naiv és meseszerű dolgot, melyek az élénk képzelődés hatása alatt támadtak és a mesék regényes világában tűntek el. Két ilyen mese, illetőleg mendemonda él az erdélyi örmények között

Napoleonról. Az egyik „*Héléna*“ szigetéről való szökését mondja el.

*

Szent Ilona szigetén való rabsága már elviselhetetlen lett Napoleonnak. Minden áron szöki akart, de egyelőre maga sem tudta, hogy mi módon. Egy izben, midőn gyóntató papját meglátta ablakai előtt sétálni, behivatta magához azon ürügy alatt, hogy gyónni akar. Ekkor már el volt határozva szándékában.

Mikor a pap a szobába lépett, Napoleon hirtelen rázárta az ajtót, tört vett elő és a papot leszurta. Most gyorsan magára vette a pap reverendáját és megjelent az őrizetére rendelt katonák előtt. Így szólt hozzájuk:

— „*Löjjetek meg, ha mertek*: én vagyok „*Bonapárté Napoléan*“, a ti császáratok“.

A katonák körülfogták, csókolták, éljenezték s ekkor Napoleon elment velük harcolni. Ámde most már nem volt szerencséje, mert a seregét elverték s ő megint vissza került „*Héléna*“ szigetére, hol addig busult, míg eszét vesztette és meghalt.

*

A másik mese a Napoleon sérthetetlen hadi ruhájáról szól és a következő:

Mikor legelőször ment csatába Napoleon, mint hadvezér, egészen új öltönyt csináltatott magának szabójával. Olyan volt ez a ruha, hogy

bárhogyan löttek reá, a golyó nem fogta és nem tudott semmiféle kárt tenni benne.

Napoleon nagyon megörvendett a ruhának, de nem szólt felőle senkinek. Hanem első dolga volt befogatni szabóját, annak legényeit és a feleségét s mikor együtt voltak, mindnyájukat főbelövette, hogy ne árulhassák el a titkot és soha senkinek se készíthessenek ilyen ruhát.

A szabó gyermekei iránt azonban irgalmas volt, mert azok még kicsinyek voltak és nem kellett tartania tőlük, hogy a ruhacsinálásának titkát elárulják. Sok pénzt adott számukra, de elvitette őket az országból, hogy az apjuk által kitalált csodaruhának még a hírét se legyen alkalmuk meghallani.

—

EZ IS GAZSIÁDA.

Ily cím alatt a Jókai Üstökös-ében egy másik adomát is közölt Bernát Gáspár, mely 1872-ben jelent meg. Szóról-szóra a következő:

„A napokban két telivér örmény ebéd után bevetődik a Korona-kávéházba. Az egyik azt kérdi, hogy jár-e ide a cigánylap? Ezt csak hamar kilökték, mert gorombáskodott. A másik letelepedik. Jól táplált tömeg volt. Lehetett mintegy négy mázsa.

— Pincér!

— Befél.

— Három itce kávét kérek.

A pincér elájult. A vendégek megugrottak. Körültekint. — Furcsa nép ez a pesti. Mindjárt meghökken. Hisz én otthon kakaó kávéban fürdöm, melyet magam termelek. No már erre a tréfára rágyujtok.

Rövid idő alatt a telivér polgártárs oly borzasztó füstöt szuszszantgatott ki az öblös pipából, hogy a füstgömböc kitörvén az ablakot, a szomszédban leselkedő boltos görög zápfogát kirántotta.“

A NEMESSÉG HATÁSA.

Mikor Gajzágó László, a híres deési főorvos érdemei elismeréseül Ő Felségétől magyar *nemességet* kapott, első dolga volt meglátogatni Szamosujváron lakó öccsét és rokonait. Az uton ismerősökkel találkozott, kik érdeklődve kérdezték, hogy hova megyen.

— Megyek Szamosujvárra, — felelt az uj nemes Gajzágó büszkélkedve — hogy meglátogassam azt a *paraszt* öcsémet.

A FELETTIG VALÓ DOLOGRÓL.

Papp Kajetán, mint érdemekben megőszült örmény franciskánus egy ideig Széken hirdette az Ur igéit. Prédikációi különösen tetszetek a népnek, pedig korántsem lehetett vádolni azzal,

mintha Bossuet vagy Pázmány szolgáltak volna orációiban mintaképül. Ugy beszélt, miként isten tudni engedte; cikornyák nélkül, ápertén, de nyomatékosan. Annyira a nép szájaíze szerint szólott, hogy még a széki dialektus szokottabb szavait is bevette beszédeibe, mik a népre szinigazságok erejével hatottak. Egy mondását, mint utolérhetetlent, maig is megtartották emlékeztükben a székiek. A nagyzolásról, a kevélykedésről s általában az emberi természet pöffeszkedő voltáról szólott ekkor Papp Kajetán. Beszédét így kezdte:

— Tudjátok meg keresztény atyámfiai, hogy a *felettig* való dolog mindig rossz volt és sohasem ért *egy hajító fát sem*.

Többet akár ne is mondott volna, mert zugó taps, azaz hogy zugó megelekedés morajlott végig a hivek között, kiknek egyszerre kinyilt a szemük és tisztába jöttek a *felettig* való dolog haszontalanságáról.

NEMESZ SZARJADÉKOK.

Ábrahám Gábor a legtipikusabb és a legnépszerűbb örmények egyike a Szilágyságban. Zilahon lakik évek óta, de alig van ember a vármegyében, a ki ne ismerné és jóízű beszédeit ne élvezte volna. Gentry örményekkel hozta össze egyizben a véletlen és az egyik ifju gentry nagyban dicsekedett előtte az ő és a neje ne-

mességével. Ábrahám tisztelettel meghajolt az előtte szólónak és mély hódolattal jegyezte meg az ő selypitő modorában:

— Tudom kedvesz öcém, hogy te egy nemesz *szarjadék* vagy; az isz bizonyosz, hogy a feleséged igen nemesz *szarjadék*; egy szóval ti mindaketten valódi nemesz *szarjak* vagytok.

A KIRÁLY LÁTOGATÁSAKOR.

Erdélyi körutazása alkalmával 1852-ben I. Ferencz József Szamosujvárt is megszállott. A fogadtatás és a tisztelgések elvégzése után a fegyintézet meglátogatására is rákerült a sor, hol akkor az orvosi teendőket Frankuc doktor végezte. Helyettes orvosféle minőségben működött, a mit bóhozati nyelven úgy mondanának, hogy ő volt a hivatalos orvos titoknoka titoknokának a titoknoka. Hogy némely hangokat minő selypitéssel ejtett, továbbá, hogy minő radikális módon szokott gyógyítani, egy alkalommal már elmondtuk. Jellemrajzának kiegészítéseül legfeljebb még azt lehetne felhozni, hogy egy kicsit hiu ember és amellet egy kicsit fontoskodó volt. Mindezt annál bátorságosabban elmondhatjuk, mert végtére egyik dolog sem tartozik az ugynevezett hét fő bünök közé.

A rendkívüli alkalom aprojából magára aggatta Frankuc doktor egyetlen medáliáját, mit

még Ferdinánd idejében kapott és a Felség kalauzolása alkalmával iparkodott magát hasznossá tenni. Izgett-mozgott, beszélt, magyarázott állandóan, sőt egy észrevétlen pillanatban egészen közel jutott a Felséghez és medáliájára mutatva, önmagát illető szerény megjegyzéseket is megkockáztatott. Abban a hiszemben, hogy a Felség kíváncsi, vajjon mi módon jutott a mellén levő medália birtokába, a kellem és a hódolat utánozhatatlan gráciájával mondá:

— Ezt a kitüntetést... izé... he... he... még V. Ferdinánd legkegyelmesebb urunktól voltam szerencsés... izé... he... he... kiérdemelni.

És most elhallgatott, azt véelve, hogy ezuttal a rendjelek bősege fogja mellét elárasztani. A Felség azonban mosolyogva rátekintett és nyomban megszólalt:

— *De akkor ugyebár tisztábbak voltak a helyiségek, mint most.*

— Igen is... izé... he... he... próbált valamiket mondani a megilletődött Frankuc, de az „izé“-ken kívül semmi sem jutott eszébe.

A szemle végeztével Ő Felsége meglegedését fejezte ki az igazgatónak a láttottak felett, de Frankuc doktort ez már nem érdekelte, mert tudta, hogy a Felség szavai után még holmi Napokhoz és Oroszlánokhoz címzett rendjelekhez sem lehet többé szerencséje.

A FAKANÁL.

Ábrahám doktor, kit a nép csodaorvosnak tartott, nagy prakszisznak örvendett az egész vármegyében, sőt még azon is tul. Hívták is őtet mindenfelé, a hol nagybeteg volt, mert tudták róla, hogy nagy tudománya van és a pénz még sem csábitja.

Egy izben megint falura kellett mennie egy nagybeteg meggyógyítása végett. Mikor dolgait elvégezte, a beteget orvosságokkal, a háziakat pedig utasításokkal ellátta, vette kalapját és régi ismerőséhez, az odavaló református paphoz ment, hol vacsorával és szállással várták. Vacsora után engedelmet kért a lefekvésre, mert nagyon törődöttnek érezte magát.

A református pap maga kísérte el Ábrahámot szobájába s mikor Ábrahám már az ágyban volt, rázárta az ajtót. Azaz, hogy csak próbálta, de mitán a zár el volt romolva, elővett egy fakanalat és nyelével a kilincsfogó közé illesztette és spárgával az ajtókilincsre kötötte, hogy az ajtó szilárdon álljon. Azután jóéjszakát kívánt és ő is lefeküdt.

Éjfél után két óra körül Ábrahám doktor felébredt és gyertyát akart gyújtani. De hol a gyertya, ezt kellett volna megállapítani, miután a szobában a borzasztó sötétség miatt nem tudta magát tájékozni. Hanem ez még hagyján, de nem volt képes tisztába jönni azzal sem,

hogy merre vannak az ablakok, hol van az asztal, fejjel avagy lábbal fekszik-e az ajtónak, egy szóval a tér- és időképzetek sikeresen összezavarodtak fejében, pedig ő mindenáron az ajtót szerette volna elérni.

Kinos vajudás és sok tapogatozás után végre az ajtóhoz ért, de most még nagyobb meglepetések érték, mert az ajtókilincs bárhogyan szorongatta, nem akart mozdulni, a fakanál pedig minden feszegelési kísérletnek ellentállt. Bizonyosan nem jó helyen járok — gondolta Ábrahám — és a nagy sötétségben tovább tapogatozott, tovább csuszkált, hogy az ajtót gyorsan megtalálja. Pedig úgy szeretett volna már kimenni, hogy hallja a fülemüle énekét és a kerti fák lágy susogását . . .

Hasztalan volt minden, mintha boszorkányok házába tévedt volna, nem tudott a rettenetes sötétségben eligazodni. Ámde most olyan intenzív erővel tört ki belőle a fülemülék és a susogó falombok hallgatásának vágya, hogy visszabotorkált a fakanállal elrekesztett ajtó elé és rémesen dörömbözni kezdett rajta. Amugy istenigazában verte, hogy rengett bele a ház és lehetetlen volt a papnak meg nem hallania. Nehány másodperc múlva már az ajtó előtt termett a pap és bátor hangon tudakozódott.:

— Mi az! mi baj van?

— Ne beszélj annyit, — kiáltott belülről Ábrahám — hanem nyisd ki gyorsan az ajtót.

A pap kioldotta a spárgát, eltávolította a fakanalat és megnyitotta Ábrahám előtt az ajtót, a ki, mint a ketrecből kiszabadult tigris, úgy rohant kifelé a fülemülék és zizegő falombok hallgatására.

Kora reggel, mikor a református pap Ábrahámot a reggelineél meglátta, kénytelen volt kiszökni a szobából, mert a nevetés fullasztotta. Neki támaszkodott a kertben egy almafának és nevetett, borzasztóakat és isszonyuakat nevetett és nem mert Ábrahámra pillantani, nehogy még görcsöket kapjon a nevetéstől. Nem is szólt a doktornak semmit, hanem hóna alá kapta imádságos könyvét és ment egyenesen a templomba, hogy a népeknek prédikáljon.

Már javában prédikált a sok népség előtt, midőn a szószékről észrevette, hogy Ábrahám doktor megjelenik a templomba. Mire még egyszer oda pillantott, látta, hogy Ábrahám kiveszi zsebéből a fakanalat és jelentősen mutogatja neki. Képtelen volt tovább folytatni beszédét, hanem egy *Amen*-nel hirtelen befejezte a szeretet fejtegetését s miként reggel az almafa alatt, borzasztóakat és isszonyuakat nevetett ismét az Ur igaz szolgája.

A nép azt gondolta, hogy váratlan betegség érte a papot s részvétellel akart közeledni feléje, de a pap nem állott szóba senkivel, rohant egyenesen haza és ott egy pamlagra esve, kimerülten terült el. Előkerült nemsokára Ábrahám

doktor is, kezében a fakanállal, melyet ünne-
pélyes pózok kíséretében helyezett az asztalra:

— Ugyebár barátom, reggel te mulattál raj-
tam a *fakanál miatt*; most tehát rajtam volt a
sor, hanem ezt a fakanalat hányd el, mert nem
szeretnék vele még egyszer találkozni az életben.

A FEGYVERNEKI PUSZTA HARAGOSA.

Van egy kitünő örmény közmondás, mely így
szól: *Giszordodi árcsê morunê, u morin ászor
vêrájen ikhmál cshide*. Magyarul: A medve
haragszik az erdőre, de az erdő mit sem tud róla.

Élt a mult század elején egy ilyen medve-
ember Szamosujvárt, kinek emlékezetét szintén
az tartotta fenn, hogy ő is nagy haragot táplált
egész életén keresztül az erdő ellen, anélkül,
hogy az valaha tudomást szerzett volna az ő
haragjáról. Magyarán szólva: ennek az Izsáky
nevű embernek az volt az esete, hogy haragu-
dott a *fegyverneki pusztára*. Valamikor régen
vítás ügyei lehettek a fegyverneki puszta bérlő-
jével, talán jussbeli differenciák adódtak elő s
ekkor fejébe vette, hogy a fegyverneki pusztára
megharagszik és szavát hűségesen meg is tartotta.

Reggeltől estig, estétől reggelig nem csi-
nált egyebet, minthogy haragudott a fegyver-
neki pusztára, pedig ez egy csöppet sem volt
praktikus dolog. Sok mindentől eltekintve, nem
volt praktikus azért sem, mert az örménynek

csufondáros természete vagyon, nagy megfigyelő lappang minden egyes emberben s ha ez a sok megfigyelő valamely gyöngeséget, gyarlóságot vagy tökéletlenséget egyszer észre vett, akkor meg van pecsételve az illetőnek a sorsa. Sok kiváló szamosujvári embernek még a létezéséről is alig tud a néphagyomány, de az ilyen csufondáros ságokat, melyekhez személyeknek az esete fűződik, mindig nagy figyelemben részesítette és mulatott rajtuk.

Mihelyt megtudták tehát, hogy néhai atyánkfia nagy haraggal viseltetik a fegyverneki pusztá iránt, egyenként felkeresték és mürészvéttel szóltak hozzá :

— Épen most jöttem a fegyverneki pusztáról . . .

— Micsoda . . . hogy . . . mi . . . ki . . . — pattant fel vérbenforgó szemekkel a haragos ember. — Ha azt akarod, hogy békességben éljek veled, ezt a pusztát ne említsd előttem soha.

Alig ment el az egyik, jött a másik és szóba elegyedett a haragossal, a ki ilyen felettébb luxus élvezeteket engedett meg magának :

— Most üzente a „pusztádzsi“ bátyám a fegyverneki pusztáról, hogy . . .

— Elég volt, elég . . . a fegyverneki pusztáról egy szót se halljak!

És izgatták, heccelték mindenféle módon a dühös embert, a ki, mint a példabeszéd medvéje,

egész életén keresztül haragudott a fegyverneki pusztára, az pedig semmit sem tudott az ő fenséges haragjáról.

—

MINDEN JÓ, HA A VÉGE JÓ.

A szabadságharc után egy örmény család Veszprémben telepedett le. A férj mint huszár altiszt végigküzdötte a szabadságharcot és a világosi fegyverletétel után egy darabig bolyongott, később megnősült és azután a megélhetés után nézett. Így került családjával Veszprémbe, hol óvatósan eltitkolta honvéd voltát, nehogy meggyüljön a baja az osztrák policájjal, mely a rebellis katonákat ugyancsak nagy figyelemben részesítette.

Egy gyönyörű holdvilágos éjjel arra ébredt fel a férj, hogy felesége remegő hangon szólítja.

— Mi baj van?

A feleség a nagy remegéstől alig tudott beszélni. Rámutatott az ablakra, melyen keresztül a hold fénye vetődött be a szobába.

— Mi baj van? kérdé ismét a férj, most már hangosabban.

A feleség halálos ijedtség között kezdett suttogni:

— Majdnem öt perc óta beszédet hallok az udvaron és embereket látok járni a fal mellett. Bizonyosan érted jönnek vagy rablók akarnak betörni.

Pár pillanat múlva a férj már talpon volt és kezében tartotta karabélyát. Várta a titokzatos vendégeket, de azok mindegyre csak suttogtak az udvaron. Végre felkelt az asszony is ágyából s a mint az ablakhoz közeledett, látta, hogy az átellenben levő falhoz létra van támasztva és a falon embereknek az árnyalakjai tűnnek fel és buknak alá. Halálos remegés között támolygott vissza ágyáig és szinte önkívületben várta minden pillanatban, hogy mikor fognak házukba betörni.

Az árnyék alakok ekkor megkezdték kísérteties járásukat a falon. Egy, kettő, három, négy és még mindig tartott a titokzatos lélekvándorlás. Most ismét egy árnyék tünt fel és bukott alá, utánna megint egy és úgy tetszett, hogy a sok alak halk léptekkel a szoba ajtajához közeledik. Az asszony kétségbe esve, meredten ült ágyában, férje azonban nem vesztette el lélekjelenlétét. Felhuzta a karabély ravaszát, felemelte kezét és az ajtó elé lépve, lövésre készen tartotta. Ekkor ismét gyanus zörejt hallatszott. Az asszony halálragyötörten imádkozott és hideg verejték ült ki homlokán. A rémes titokzatosság eme megdöbbenő perceiben a férj felnyitotta az ajtót és elkiáltotta magát:

— Álj! ki vagy?

Semmi felelet, csak az asszony kétségbeesett sóhajtása hallatszott.

— Állj! ki vagy? ismétlé a férj s pár lépést előre tett az ajtóból.

Felelet helyett egyszerre csak hallani lehetett a mint lágy, suttogó hangon megszólal a zene és a holdvilágos éjszakában bájos melodiának a hangjai sirják az aktualis nótát: *Csak egy kis lány van a világon . . .*

— Tehát nem rablók, — szólt az asszony megkönnyebbülve és újra felkelt ágyából, kinyitotta az ablakot és hallgatta a zenét, mely még mindig arról szólt, hogy: *Csak egy kis lány van a világon . . .*

Igy lett aztán a borzalmasnak ígérkező tragédiából bájos kisvárosi idill, mely két szerető szívet kapcsolt egymáshoz. Még az éj folyamán kiderült, hogy a rablóknak nézett alakok cigány muzsikuskok voltak, kiket egy forró vérü ifju, miután a leány házának kapuja zárva volt, a szomszéd kerítésen át, létrán vitetett a szép leány házának udvarába, hogy elmondassa még egyszer szíve választottjának az ismeretes nótát arról a bizonyos leányról, aki csak egyedül van a világon . . .

Egy elbeszélés után.

HARAPOS MANDULÁK.

Nagy-Bányán a hetvenes években mindennapos vendég volt egy Horácsek nevü fűszeres boltjában az öreg Csáusz Bogdán, a pesti egyetem egykori anatómiai profeszorának, a híres Csáusz Mártonnak közeli atyafia. Miután nem vetette

meg az öreg a nyalánkságokat még ha mandula formájában is jelentkeztek, első dolga volt minden reggel belenyulni a mandulás fiokba s néhány darabot onnan kivenni. Így szórakozott már évek óta, midőn az imposztor segédek csinyt eszeltek ki ellene.

A mandulás fiokban egy egérfogót helyeztek el és várták, hogy mikor fogja Csáusz Bogdán az ujjait ott felejtteni. Következő napok egyikén Csáusz ismét megjelent és egyenesen a mandulás fioknak tartott. Ámde alig dugta be ujjait, a segédek, inasok és a boltiszemélyzet titkos nevetése között, hirtelen visszakapta. Jó arcot csinált a dologhoz és tettetett nevetéssel mondá a segédeknek :

— Furcsa, hogy a mostani mandulákat harapni is tanítják.

— Harapni? Hihhi... nagyszerű... hihhi... és már már már ájuldozni akartak volna a segédek.

Vasárnap reggel teletömte Csáusz mandulával a zsebeit és belépett az üzletbe.

— Ez aztán a kitünő mandula, — mondogatta a segédeknek és sorban megkinálta őket.

Egyszerre ketten is nyultak zsebeibe, de ugyanakkor jól bekapta ujjait a zsebében elrejtett harapófogóval.

— Jaj! Fáj! kiáltottak a segédek, mire Csáusz nevetni kezdett.

— Fáj? Hát aztán nagyon fáj... hihhi... mert a tegnap nekem is fájt, de akkor ti nevettek... hihhi... no hát mostan én is nevetek... hihhi...

A PADON.

A pad, melyről itt szó van, nevezetes szerepet játszott a régi Szamosujvár életében. Télen, nyáron, hóban, esőben, ott lehetett látni a patika előtt és jó időn keresztül ugyanazon embereknek nyújtott pihenő és szórakozó helyet. Mintegy nyolc-tíz év előtt aztán eltűnt és helyette egy másik, „a kor igényeinek megfelelő“ csinosabb jelentkezett s ezzel az új paddal körülbelül meg is szűnt minden a mi a réginek tradiciót, nemes patinát és egyéniséget kölcsönzött. Olyan volt pedig az a régi pad, mint Maupassant egyik karosszéke, mely két-három generációt kiszolgált, egykoron élt és már porrá vált embereknek volt a fáradságukban enyhítője és maga előtt látta lefolyni a család egész életét.

Az a régi pad, mely immáron eltűnt, úgy állott egyszerű kopottságában hosszú időn keresztül a szárnyabontogató ifjuság előtt, mint a még bizonytalan, homályos törekvések „gradus ad Parnassum“-ja. A ki ide jutott és félénken, a meghatottságtól elfogodottan néhány percre helyet foglalhatott, itt érezte először jelentéktelen egyéniségének valamely értékét és itt éreztették vele

először, hogy *valaki* lett, a ki érdemes a megelémedett, tekintélyes és komoly urak társaságára.

Mert az örmény patriciusoknak volt ez a pad gyülekező helye. Csak érdemes emberek foglalhattak rajta helyet és a nép lassan-lassan megszokta, hogy az odavaló jutást a sikerek végső célpontjának tekintse. Voltak ennek a padnak törzsökös alakjai, minők: Placsintár polgármester, Czetz professzor, Bárány plébános, Pap Tódor, Voith Miklós, Gajzágó deési főorvos és mások, kiket nap-nap után ott lehetett látni, nyájas és okos beszélgetések között az *Ave Maria* megkondulásáig. Nehány percre üres lett azután a pad, de nyolc órakor már gyermekzsibongás és előkelő hölgyek esti szoáréja élénkitette meg, míg nem ismét üres lett másnap reggelig, hogy ismétlődjék körülötte ugyanez az élet. A padon folytatott diskurzusok és adomázások gyorsan elterjedtek a városban és növelték a pad tekintélyét, mely mindennap kedélyt terjesztett maga körül és egész adoma köröknek vált központjává. Ezekből valók a következők is:

*

Czetz Gergely professzor és Gajzágó László deési főorvos a patika padján ülve beszélgettek. Miután a komunitási dolgokat letárgyalták, hogy-hogynem, szóba került a fősvénység is.

Gajzágó László dicsekedve mondá:

— Annyit mondhatok, hogy egyetlen kívánságomat sem szoktam magamtól megtagadni.

— Könnyü neked, — szolt Czetz profeszor nevetve, — hiszen te *sohasem kívánsz semmit.*

*

Az iparos stilus precieuse finomkodásainak kigunyolására mondta el Czetz profeszor nagy derültség között egy izben, hogy a szamosujvári sétatéren minő beszélgetésnek volt tanuja, mely egy cipész segéd és három szsbaleány között lefolyt. A cipész segéd megpillantva a szobalányokat, leghódítóbb mosolyával és legműveltebb nyelvezetével fordult hozzájuk:

— Botczánat kiarszonyaim! Nem-e méltattak valjon látni, hogy *mely tölgynek árnyékában nyugodnak delnőink.*

A szobalányok megrémülve mondták:

— Bocánatot kérünk, *de nem tudunk franciául.*

*

Dicsekedve mondá egy apa Czetz Gergelynek, hogy minő karriert csinált fia, a ki alig huszonéves és már is ezerhatszáz forint fizetése van.

— Ugy-e nagy tehetsége van a fiamnak, — kérkedett az apa.

— Nagy tehetsége van, az bizonyos, — felelt Czetz, kinek az illető ifju legrosszabb tanítványa volt. — De annyit mondhatok, hogy azzal a tehetséggel én vagy más szegény ember még kérői fürdőig sem tudtunk volna eljutni.

*

Pap Tódorral egy izben elhitették, hogy a pápa megházasodott. Léven Pap Tódor naiv és becsületes ember, megkérdezte egyik barátját a padon, hogy mit tud a dologról.

— Semmit.

— Hát maga kitől hallotta?

— K. végrehajtó manta a kaszinuban, hogy ü a lapokban alvasta, — felelé Pap Tódor megtörve.

— Aztán maga elhitte?

— Hát bit csidáljak, ha azt manta az istentelen ember, hogy ü a lapokban alvasta.

*

Ilyen adomák, bon-mot-k és elméskedések folytak a padon, melyeket persze csak a szamos-ujváriak méltányolhatnak. De történtek ott nagy viták is, mert a város ügyeit, a politikai környülállásokat és a vármegye dolgait itt beszéltek meg nagy alapossággal, a mig voltak arra való emberek. — De később, hogy az öreg padot legkitartóbb és leghüségesebb vendégei egyenként elhagyogatták, az ott való élet is fanyarabbá vált. A pad alakjai — egy-ketiő kivételével — egymásután a temetőbe kerültek, az uj nemzedék pedig uj viszonyok között növekedett és nem sokat törődött a paddal. Én sem bolygatom tovább sebeidet öreg pad, régi, derék barátom; pihenj babéraidon.

KARÁCSONYI ANTAL.

Gyermekkori barátság füzte össze Prielle Korneliával a Técsön (Mármarosmegye) lakó Karácsonyi Antalt, a ki három vármegyében egyike volt a legismertebb alakoknak. Rögtön befogatott és lóhalálában vágatott Mármaros-Szigetre, midőn megtudta, hogy Prielle Kornelia az ottani színházban vendégszerepelni fog. Előadás után Prielle Korneliához ment az öreg és a közönség szemeláttára megcsókolta.

— Hm, hm, haj—haj, enyje, no nézz te ide ;
— így incselkedtek a körülötte álló diákok és jogászok.

Az öreg alaposan és apertén rájuk szólt :

— Óh ! ti szemtelen disznók. Már mindjárt rosszat gondoltok, pedig tudjátok meg, hogy a ti ordinaréságotokra volna szükségem, ha olyanokat akarnék gondolni, mint ti.

*

A budapesti nemzeti színház ötven éves jubileumán Prielle Kornelia felkereste a színház pénztárosát és megmondá neki, hogyha egy magyar ruhás, sarkantyus csizmás, kipödrött bajuszu és idősebb koru barna ember a foyerben megjelenik, adjanak neki rögtön egy jegyet az első sorba.

Nemsokára megjelent Karácsonyi, kit a Prielle leírása után lehetetlen volt fel nem ismernie a

pénztárnoknak. Oda ment tehát hozzá és bizalmasan átnyújtotta neki a színházi jegyet.

Karácsonyi fizetni akart, de a pénztárnok föllenteni kezdett.

— Tegye el a pénzét kedves Tóni bácsi, mert a mai előadáson mindazok, kik az első előadáson jelen voltak, ingyen kapják jegyeiket.

Az öreg krokodilus könnyeket hullatva monologizált:

— Igazán szép dolog, hogy így megbecsülik az embert s még hozzá épen azt a jegyet adják a mit ötven évvel ezelőtt váltottam.

Igy beszélt az öreg, a míg Prielle Kornelia ki nem derítette, hogy az ötven évvel azelőtt való előadáson jelen sem volt.

*

Nagy színházlátogató és színészbarát volt Karácsonyi, a ki e mellett azt a jogot is vette magának, hogy előadások közben hangosan diskurálgatott, sőt még el is teremtettézte magát, ha valami nem kedve szerint való dolog történt a szinpadon.

Egyszer Csiky Gergely *Örök törvény*-ét adták és a hősszerelmes nagyon akadozott a szerepében.

Karácsonyi felkiáltott hozzá:

— Öcsém! soh' se kinezd magadat. Inkább gyere le és igyál, egy liter bort fizetek.

*

Törös Tivadar Mármaros-Szigeten való jártában, mint kiváló örményt, felkereste Karácsonyi Antalt, a kápri pilulák feltalálóját. Karácsonyinak megtetszett Törös, mert az épen *Örmény városból*, Szamosujvárról jött és igen sok „hazai“ dolgot tudott neki elmesélni. Estefele azt proponálta, hogy menjenek színházba.

A *Haza* című színművet adták és kényelmesen elhelyezkedtek üléseiken. Játszott a darabban egy Rónay nevű színész is, ki a szerep értelmében nagy veszekedést rendezett egyik honfitársával, mikor Karácsonyi Antal felemelkedett helyéről és a közönség nagy hahotája között mondá:

— Azt a másikat! azt az Alba herceget *üssed*, mert az a huncut!

A FOGADALOM.

Halálos beteg volt a felesége egy dúsgazdag szamosujvári embernek. A férj nem sajnált volna néhány ezerest sem, ha a doktorok meggyógyítják, ámde azok lemondtak az asszoy életéről. Miután sem orvosság, sem doktor, sem pénz nem használt, elment egyik paphoz a férj és fogadást tett, hogy az esetben ha neje meggyógyul, százakra menő gulyájából kiválasztja a legszebb pár ökröt. és azoknak árát a templom számára adja.

A fogadalom megtette hatását, mert neje napról-napra jobban érezte magát, pár hónap

mulva pedig egészségesen hagyhatta el az ágyat.

A pap ekkor figyelmeztette a férjet fogadalmára beváltására. Annak kelletlenül esett a figyelmeztetés, de végtére mégis csak eleget kellett tenni a fogadalomnak. Legközelebbi hetivására kihajtatott tehát egy pár gyönyörű ökröt és egy kakast. Rögtön jelentkezett vevő, nem egy, de tiz.

— Mi az ára az ökröknek?

— Külön nem eladók, hanem csak a kakassal együtt.

— Megvesszük ugyis, — szólának a vevők; — de mit kér érte?

— A kakas ára — felelt nagy bölcsen az örmény, — *kétszázkilencvenöt* forint, a két ököré pedig *öt* forint.

— Az ur nyilván bolond!

— Tah pakaj, hagyjan csak rajtam!

Kacagtak magukban nagyokat a vevők, de kifizették a kivánt árt és pedig a kakasért kétszázkilencvenöt forintot, a két ökörért ötöt, összesen háromszáz forintot. A vásár megkötése után a férj megjelent a vevőkkel együtt a papnál, hogy a templomnak tett ígéretét beváltsa.

— Mi járatban vagytok? kérdezősködött a pap.

— Csak azért jöttem ezekkel a becsületes emberekkel, válaszolt a férj, hogy eleget tegyek fogadalmamnak.

Ekkor vevői felé fordult és kérdé tőlük:

— Mennyiért vettétek tőlem a kakast?

— Kétszázkilencvenöt forintért, — mondák azok hűségesen.

— Hát a két ökröt?

Öt forintért.

Ekkor leszámolta a két ökör árát, az öt forintot a papnak, a kakas árát zsebre vágta és illedelmes köszönés után eltávozott. Körülbelül azóta mondják, hogy az örmény, ha üzletről van szó, még a templomot is becsapja.

ÉS . . .

A ki dolgozott valaha vidéki napilapoknál, jól tudja, hogy vidéken a lap előállítása minő körülmények között történik. A recept legtöbb esetben ez: végy elő óllót, forgasd meg néhányszor a levegőben és vágj, vágj, vágj . . . A vágások mellé változatosság okáért jön még néhány sor az elmaradhatatlan színházról, néhány hir a sertés zárlat feloldásáról, a veszett ebek garázdálkodásáról, aztán egy kis polemia valamelyik helyi lappal, no meg a „kroki,“ mert ezt Pesten is ugy csinálják.

A jeles szerkesztő, Korbuly József kolozsvári működése idején azonban megtörtént egyszer, hogy az *Erdélyi Hiradó* veszett ebek, polemiák és krokik nélkül jelent meg. Pedig az Erdélyi Hiradó egy időben a legjobban szerkesztett

erdélyi napilap volt, hanem ebben az időben némi nézeteltérések merültek fel a szerkesztőség és a kiadó között, továbbá Korbuly Józsefet már kiszemelték a fővárosi *Nemzeti Újság* szerkesztőjének, tehát minden pillanatban mennie kellett. Ilyen körülmények között nem csoda, ha a szerkesztőség a lappal nem sokat törődött. Így vélekedtek a szedők is, s ha volt kézirat — jó, ha nem volt, akkor sem csaptak lármát, hanem elővették a *Budapesti Hírlapot* és szedtek belőle taláalomra. A milyen volt a szerkesztőség, olyan volt a nyomda is. Szemelvényképen az 1891 szeptemberi folyamból az élclapok mohó gyönyörrel közölték a következő *fontos külpolitikai* hirt:

Még egy királyi taklozás. Az „Agence Roumaine“ a a következő komüniquéét teszi közzé: Néhány itteni lap jelenti, hogy Károly király meg fog fogja látogatni az olasz területen fog tartózkodni, és a két uralkodó csekély királyt. Minthogy a *román király* olasz távol-sásban lesz egymástól, valószívü, hogy a két souverain találkozni; de találkozásnak, mely csak véletlen és semmiképpen sem véletlen tervezett, sem hivatalos, sem polititkan jelløge belesz.

Nincs ennek a *fontosnak* jelzett külpolitikai hirnek semmi értelme, de miért is lett volna. A lap napról-napra pontosan megjelent és ez a fő. Egy izben aztán, — miként a lap szedői mondják, kik ezt az adomát megörökítették, — elhatározták a szerkesztőségben, hogy mielőtt átadnák a lapot a csöndes kimulásnak, utoljára

még egyszer jól megszerkesztik, hogy öröme teljék benne a kiadónak is. Nosza lett sürgés erre a szerkesztőségben. A *Budapesti Hírlap* dirib-darabra tépve feküdt az asztalon s valahány szedő bejötl, mindenik kapott belőle egy foszlányt, hogy élénkitse vele az *Erdélyi Híradó* hasábjait. Másnap megjelent a lap és ott, a hol végződnie kellett volna mindenféle politikának, krokinak és szenzácionak, kurzivosan állott ez a két betű: *és . . .*

Sem több, sem kevesebb mint *és*, vessző, pontos vessző, felkiáltó jel és minden egyebek nélkül. Állítólag ez a szám nyerte meg legjobban a közönség tetszését, mert ilyen sikerült lapot azután sem tudtak összeállítani.

ÖRMÉNY ISMERTETŐ JEL.

A kolozsvári Nagy-Boldogasszony napi bucsu legpontosabb látogatói a szamosujvári örmények. Régebben kék ruhát öltöttek magukra és úgy járultak a csodatevő kép elé, hogy az fohászaikat meghallgassa. A kék ruha ugyanis a Szüz-Mária tiszteletére való gyászt jelenti és az örmények között ez a szín épen e miatt nagy népszerűségnek örvendett. Ha nehéz utjokból megérkeztek Kolozsvárra, templom után első dolguk volt felkeresni a boltokat és megtudakolni:

— Van kik ruha?

A kék ruháról aztán mindjárt tudták a kereskedők, hogy az érdekelt látogatók szamosujvári örmény bucsusok.

FRÁTER EDUÁRD EGEREI.

Az isten dicsőségének és a templom szolgálatának szentelte életét Fráter Eduárd, a szamosujvári ferencrendi barátok egykori jobbkeze. Harangozáshoz, sütéshez, főzéshez, templomi szolgálatokhoz kitünően értett a derék fráter, ezért volt neki nagy becsülete a barátok előtt.

Egyszer barátságos ebéd volt a barátoknál, melyen a városi notabilitások is részt vettek. Legjobb hangulatban telt el az ebéd, minélfogva a kellemes együttlétet közös akarattal az esti órákig meghosszabbították. Eduárd barátunknak most kezdődött az igazi munkája, mert minduntalan szólították:

— Hallod-e fráter! menj gyorsan a pincébe és hozzál egy kancsó bort.

Alig hogy letette a kancsót az asztalra, ismét hívogatták:

— Fráter! egy kancsó bort!

Hozta hűségesen Eduárd a borokat, de az alkalom és az ördög incselkedése az ő jámbor lelkét is megejtették. Hátha én is megpróbálnám — gondolá magában — s mikor ismét a pincében járt, megmerítette a felül nyitott hordón kancsóját és jó nagyokat huzott belőle. Három-

szor is megállott, miközben a kancsó tartalmát nagyjában kiürítette. De miként Noé, ő sem ismerte a bor hatását s mikor az ebédlőbe került alig tudott lábán megállani.

— Mi bajod van fráter? — kérdék a barátok és civilek egyaránt.

— Nem tudom, — nyöszörgött keservesen Eduárd — mert mikor a bort ittam, olyan csikorgást éreztem *háromszor* a torkomban, hogy még most is reszketek bele.

— Vajjon mi lehetett? — tudakolták mély részvettel Eduárdtól, kinek kezeiből ekkor a kancsó is kihulott.

Az egyik ur gyorsan ott termett, székre ültette a reszkető Eduárdot és vizsgálni kezdte a kancsó tartalmát. És megrémülve látta, hogy a kancsó fenekén egy kis egérke nyugszik, melyet Fráter Eduárdnak már nem volt alkalma lenyelnie. A másik három azonban ott pihent már az Eduárd gyomrában, ki, mikor torkában a különös csikorgásokat érezte, három egeret nyelt le a boros pince sötétjében.

—

A TOSZTOLOGIA PROFESZORA.

Dr. Mály István kolozsvári orvos ritka erdélyi specialitás. Olyan örmény ő, kiben a legfajbb magyar tulajdonság van megtestesülve. Az ilyen típusok már kiveszőben vannak, mióta a régi pátriárkális élet mindenütt pusztulásnak indult.

Sokféle jelességéről lehetne itten szólnunk, de csak azt említjük meg ezuttal, a mi az ő legfőbb érdekessége. Ez nem más, minthogy Erdélyben. Ő a leghiresebb tósztózó, ki két évvel ezelőtt mondta el *ezredik* pohárköszöntőjét Kolozsvárt.

Magyar, örmény és latin nyelven szokott beszélni és nem volt még olyan nevezetes alkalom Kolozsvárt, a hol az ő szavát ne hallották volna. A piaristák diszebedjeit el sem lehet nélküle képzelni, évtizedek óta nélkülözhetetlen vendég ezeken a lakomákon, hol egyszerre három féle nyelven is szórja páratlan kedélyének derüs fényét. Ezredik pohárköszöntőjét 1900. február havában mondta el a Szvacsina Géza kolozsvári polgármester tiszteletére rendezett diszvacsorán és ekkor a jelenlevő egyetemi profeszorok egyike felállott és hosszabb beszéd után tréfásan ajánlotta, hogy nevezzék ki Mályt a tósztologia tanszékére profeszornak.

— Helyes! — felelt vissza Mály doktor és nagy derűtség között mondá: — Önt, tisztelt jelölt ur ezennel értesitem, hogy a tósztológiából elégtelen osztályzatot nyert, minél fogva három havi gyakorlatra utasítatik.

Ez volt, mint profeszornak, egyetlen és utolsó vizsgája, midőn a kandidatust a tósztologia összes tárgyaiból egyhangulag elbuktatta.

EGY MAGYAR-ÖRMÉNY BUDHISTÁRÓL.

Mármaros-Szigeten élt Budha tanainak újabbkori magyar terjesztője. Hollósy József volt a neve, bátyja Hollósy Simon festőművésznek, lélekben és zsenialitásban is testvér vele. Mint mesterének, neki is bőven kijutott a földi javakból. Fiatal művész volt, midőn feltűnt külföldi profeszorai előtt talentumával, kik nagy jövőt jósoltak neki és érdeklődve figyelték fejlődésében. Anyagi gondok nem gyötörték, szenvedések nem bántották, a fiatal művész mégis ott hagyta pályáját és visszatért Mármaros-Szigetre. Egyetlen képe maradt meg, tudomásunk szerint az egyetlen, mely az örmény népéletből van merítve s melyen a művész neve, a munka készitési ideje örmény betűkkel van feltüntetve.

Sem a művészet, sem egyéb földi sikerek nem csábították többé. Elmélkedő életet élt, mire a hajlam külömben is megvan minden keleti race-ban, és bezárkozott egy kicsiny, egyszerű szobába, hogy életét kizárólag a Gotamo királyfi tanainak szentelje. Sokszor hónapokig, évekig nem lehetett látni, megszakított minden összeköttetést a világgal és csak éjszaka idején hagyta el lakását, mikor sétáit szokta végézni. A táplálkozásban is a legnagyobb mérsékletet tanusította. Fekete kávé és egy kis kenyér, ebből állott éveken keresztül a menüje s ugyanilyen

aszkéta szigorúsággal volt berendezve lakása. Egyszerű fekhely a földön, asztal a szoba közepén, rajta toll és papír az egyedüli fényüzés, a mit úgy látszik nem birt magától megtagadni.

Körülbelül tizenkét-tizenhárom évvel ezelőtt adta ki két könyvét, a *Budhista katekizmus*-t és a *Budha mesék*-et, melyek külföldön is élénk figyelmet keltettek. A fővárosi sajtó kutatta a magyar budhista kilétét, fejezeteket közölt könyveiből és napokon keresztül ismertette a keletről szivárgó szellemet, de a budha tanítvány kilétét nem tudta kinyomozni. Nehény évig még elégedt magánosan, komoly elmélkedések között, míg nem neki is mennie kellett. Távozása csöndben, feltűnés nélkül történt egy őszi reggelen . . .

LOVAG, A KI NEM LOVAGOL.

Ötvenkét évi papi szolgálata elismerésül, 1893. nov. 12-én a Ferenc József-rend lovagsággal tüntették ki Csákány Ádeodát szamosújvári esperest, az akkor már betegeskedő örmény papot. Mikor átnyujtották neki a kitüntetést, szomoru resignációval mondá :

- Hoztatok volna inkább egészséget.
- Megjön az magától — vigasztalták tisztelői
- hiszen most már lovagolni is kell tisztelendőségednek. Milyen lovag az, a ki nem tud lovagolni.

— Majd ellovagolok én nemsokára, hogy még a híremet sem fogjátok hallani — felelt szomoruan a jóságos pap és egy év múlva a város öszinte és mély részvéte mellett elköltözött az életből.

FITZGERALD ADOMÁIBÓL.

Fitzgerald Károly, a *Daily News* londoni munkatársa a lap megbízásából Ázsiában járt az örmény kérdés tanulmányozása végett. Visszajövet említést tettek előtte az ázsiai és török-örmények az Erdélyben élő „testvérekről“, tehát Szamosujvárra is ellátogatott 1893. év december havában, abban a gyanuban, hogy találni fog itt is elnyomott örményeket. Nagy volt azonban meglepetése, midőn a tiszteletére rendezett banketten Bárány Lukács kanonok-plébános így szólott magyaros, mondhatni kurucos konstrukcioban tartott, de emlékezetes francia beszédében :

— Le dernier Armenien en Hongrie même mourant benira la nation hongroise, vagyis: *Az utolsó örmény Magyarországon még haldokolva is áldani fogja a magyar nemzetet.*

Nagy öröme lett erre az angol tudósítónak, hiszen ő úgy tudta, hogy az örményeket mindennütt üldözik, gyilkolják, fosztogatják s ime a Kelet küszöbén talál egy államot, melynek örményei úgy nyilatkoznak, hogy még halálukban is áldani fogják a magyar nemzetet. Nosza mentek

erre a *Daily News* szerkesztőségéhez a hosszú tudósítások a lovagias magyarokról, a kiknek vendégszeretetéről ilyen magasztaló hangon szólnak az örmények. Nagyobb hitelesség kedvéért a Bárány plébános beszédéből is közölt egy részletet. Folyt aztán tovább a vacsora a legkitünőbb hangulatban s felállott Fitzgerald is, hogy megköszönje a szives fogadtatást. Beszéde végén az ázsiai örmények siralmas állapotát feltüntető következő adomákat mondotta:

*

Törökországban nem ismerik a szabad sajtó előnyeit; itt minden kéziratot erős censura alá vetnek. E három szó: *Armenia, bomba, dinamit* nyomtatásban soha sem jelenhet meg.

*!

Távirat útján rendel a konstantinápolyi örmény Erzerumból 7000 darab kecskebőrt. Hónapok telnek és még se kapja meg a megrendelt bőroket; azért a távirda-hivatalba megy és kérdi, hogy elküldötték táviratát?

A főnökhez utasítottatott, hol azt a választ kapta, hogy nem lehetett elküldeni táviratját, mert ő bizonyára nem kecskebőroket, hanem *valami egyéb*et rendelt, szóval távirata — politika.

*

A fürkésző rendőr az örmény imádságos könyvében ezt a szentirási idézetet látta: *Bánjátok meg büneiteket, mert közeleg az új királyság.*

— Mivel könyved — mondja a tudatlan rendőr — államellenes tant hirdet, kövess engemet . . . és elzáratta az örményt.

*

Török-Örményország határán vonul át az orosz katonaság — szép rendben, mi kárt sem tett. Erre egy fuvaros, ki orosz alattvaló való volt így szól a török-örményekhez: „Hasonlíthatlanul jobb dolga van az orosz-örménynek; mert nálunk személy- és vagyonbiztonság uralkodik . . .“ — „Biztat a remény, — válaszolt egyik török-örmény — hogy idővel lerázzuk a nyomasztó igát, de ti, míg a világ világ lesz, ki nem szabadulhattok az orosz körmei közül.“

*

Az itt következő feljegyzésben nincs semmi adomaszerü, de mégis ide iktatjuk, miután Fitzgerald annak idején elmondotta és ez is jellemzően világítja meg a török kormány viselkedését.

Összegyül 10—20 fegyveres kurd vagy cserkesz és ráront a védtelen örmény házára: elrabolja juhát, gabonáját, szóval azt, a mit kap, néha — feleségét és leányát is.

Ha az örmény megy panaszra a török bíróhoz és mondja, hogy a török ezt tette . . . elutasítatik, mert nincs igaza; de mindig igazat ad a töröknek, ha az örmény ellen panaszodik: néha nemcsak a vádlottat, hanem ártatlan családjának minden tagját is — megbüntetik.

TÖRÖS TIVADAR.

Igazi nevén Marosán Tivadarnak hívták, Szamosujvárt pedig Áfgánisztán Vártán volt a neve azóta, hogy ily című kalendáriumait és a Bolond Istókban az Áfgánisztán leveleket szerkesztette. Tehetséges, invenciozus, költői lelkülettel megáldott író volt, kinek azonban nem ideje kiforrodni, mert mire ide ért volna, már a sirba került. Szamosujvárt ez irányban nagyon keveseket érdekelt különben pályája, hanem mikor az Áfgánisztán kalendáriumokat kiadta, a legemlegetettebb emberek egyike volt. Ekkor észrevették, ocsárolták, idézgették, pedig nem tett egyebet, minthogy nyers, csipős és igen kiméletlen formában oda-mondogatott néhány igazságot, miknek elmondására szükség volt, mert különben a burzsoázi szellem nagyon elhatalmasodott volna.

Kikiáltották csufolódónak, ki a saját nációjának ferdeségeiben gyönyörködik, pedig a ki olvasta azokat a zsárgonban tartott cikkeket, leveleket és vártániádákat, első sorban a jó örményt és a moralistát kellett észrevegye azokból, mert a sorok között jóhiszeműség és nemes lélek tükröződött. Aztán ő volt az egyedüli, a ki annak a speciális szellemnek, melyben az erdélyi és különösen a szamosujvári örménység élt, értékes vonatkozásait meglátta és érvényesítésükre költői formákat keresett. Az örmény származású írók között ő volt egyedül, a ki

tudatosan értékesíthette volna a magyar novelisztika és színmű irásterén az örmény népélet különféle sajátosságait, mert nemcsak kitűnő megfigyelő, hanem melegen érző költői lélek is lakott benne. Szamosujvárról szóló apoteozisa a leggyönyörűbb és legkedvesebb dolog, mit e városról valaha írtak. Épen akkor következett be tragédiája, mikor már remélni lehetett volna, hogy kialakult egyéniséggel és desztilálódott izléssel ismét munkához foghat. Itt csupán *Örmény* című életképének, az aradi és budai színházban nagyhatással előadott darabjának egyik versét, az Áfgánisztán Vártán belépő dalát közöljük, mely azóta népszerűvé vált és egyes kifejezéseiből szállóigék támadtak.

Belépő dal.

(Második felvonás.)

Magyarabbak a magyarnál
 Szamosujvárt a Szamosnál,
 Mi vagyunk!
 A templomban és a boltban,
A szívünk magyarul dobban:
 Halálig!
 Ilyen csendes s ilyen hü
 Generáció
 Voltunk, vagyunk és leszünk:
 Örmény nácio!
 Soha nem zugolodunk,
 Jól van tartva a gyomrunk!

Ételeink,
Nagy kincseink :
Dáláuzi,
Pêthádzkhênis,
Ujját szopja
A püspök is,
Ha eszi !
Dáktákhálva
S a páchláva,
Olyan mint egy
Édes dáma :
Csupa méz !
Angádsábur,
Hát a jámesz !
E nélkül az
Élet kámpec
S mit sem ér !
Buzsenyica,
Szüz herisza !
Ah ! a szivem
Is felissza !
Olyan jó !
Ablemámá,
Bőjti máchoch,
Ha ezt eszed
— Bár haldokolj —
Ujra élsz !
Kaccenjammer
Hogyha bánt,
A churutot

Csak azt kívánd
 S mentve vagy!
 Árménopoliszban
 Már ez mindig így van!
 Mert bölcs politika
 A gástronomia!
 S hozzá — ráti bumm!
Nem kell Erzerum!
 Haj! Mert:
Magyarabbak a magyarnál:
 Mi vagyunk!
 S a templomban és a boltban:
A szívünk magyarul dobban:
 Halálig!
 Ilyen csendes, ilyen hü
 Generáció,
 Csak egyedül mi vagyunk:
 Örmény náció.

—

A DISZÖRMÉNY.

Gróf Teleki Sándort, a „diszörményt,” nagyon szerették az örmények, minek természetes következménye volt, hogy ő is nagyon szerette az örményeket. Ha Szamosujvárra került és eltudták fogni, a szives vendéglátás annyi megható jelével halmozták el, hogy kénytelen volt megszökni, mert különben hetekig sem eresztették volna el. Mindig hálásan gondolt vissza Szamosujvárt töltött napjaira s az örmények iránt való von-

zalma annyira nőtt, hogy egyik dolgozatában azt írta magáról, hogy ha végkép elszegényedne valaha, nem csüggedne el, mert tudja, hogy az *örmények eltartanak*.

MILYEN AZ ÖRMÉNY.

Sokféle definíció és jellemzés van forgalomban az örményekről, de ezek között nem utolsó az sem, melyet Vámbéri Ármin az örmények talentumáról mond.

„Ha bezárod — ugymond — a zsidót, szerbet, görögöt, angolt, yankét s a világ összes számító népét az örménynyel együtt egy szobába, hogy börzét játszanak; félóra mulva minden értékpapír és pénz az ő zsebébe kerül.“

Lehet, hogy ez a jellemzés a keleti vagy az európai örményekre talál, mert a magyarországi örménység ilyesmivel sajnos már rég nem dicsekedhetik. Itt-ott még lehet nyomát észlelni náluk is az üzleti szellemnek, de a régihez képest ez már csak tengődés, minek pár évtized mulva alkalmasint még hirmondói sem lesznek.

A BÁNÁTI ERETNEK.

Tizenhat évvel ezelőtt indította meg Szongott Kristóf az *Armenia* című havi szemlét Szamosujvárt, mely azóta, mint a magyar tudományosság egyik organuma reprezentálja a külföld előtt

a magyar armenisztikát. Igen sokan úgy vélekednek, hogy ilyen organumokra Magyarországon nincs szükség. Ezek a léhák és a felületesek, kiknek előrelátása nem ér tovább az orruknál.

Mi megvagyunk győződve, hogy minden ilyen irányu működés nagyon szükséges; először, mert ez a magyar tudományosság haszna, másodsor, mert kultur kérdés. Ha minden európai nemzetnek megvannak a maga romanistái, germanistái, armenistái és a műveltségi kérdések minden egyéb ágának képviselői, Magyarországon még fokozottabb érdek, hogy ezek a kérdések se legyenek kirekesztve kulturális programjainkból, sőt a maguk helyén valamennyi a legjobb erővel legyen képviselve. Ha véletlenül a vidéknek is jut feladat — mint a hogy kellene — ebből a programból, valóságos istenáldás, mert némi szerény nivóhoz jut ezáltal a vidék, nemesebb törekvéseknek adhat impulzust és kivetkőzhetik lassanként barbár mivoltából.

Egy adomát kell itt elmondani, tehát nincs sok helye a refleksioknak. Az *Armenia*, miként mondtuk, tizenhat évvel ezelőtt megindult. Azóta évről-évre felkeresi Szamosujvárt egy-egy angol, francia, olasz, német örmény, kik tudomással birnak ezen organum létezéséről és megismerkedni óhajtanak az itteni viszonyokkal. Az *Armenia* megadja az információkat, az idegenek jó benyomásokkal távoznak és az összeköttetés a lappal megújul. Ha figyelemmel kísérnék a

belügyminiszteri sajtóirodában a külföldi arménista lapokat, láthatnák, hogy Magyarország állandóan szerepel ezekben a lapokban a legjobb és leghitelesebb információkkal. Nemzeti-ségi fenekedések idején örmény részről mindig akad egy különvélemény, mely tudatja, hogy az elnyomatásról, üldöztetésről és egyebekről szóló hírek, görögtüz kivilágítás mellett való szinpadi koholmányok, mert ime két és félszázad óta örmények is laknak e hazában, kiknek örmény voltuk miatt még a hajuk szála sem görbült meg. Ez volna az *Armenia* egyik missziója.

Megtörtént azonban, hogy a lap megindulása idején egy előkelő bánáti örmény visszaküldte a lapot levél kíséretében, melyben az volt három soros terjedelemben elmondva, hogy ő magyarnak tartja magát és jobban tenné a szerkesztőség is, ha felhagyna az örménykedéssel, mert ennek célja nincs. A tudós Szongott Kristóf elolvasta tizszer is a mérges levelet, azután leült, hogy egy *rövid*, de udvarias válasz kíséretében felvilágosítsa a bánáti „eretnek“-et tévedéséről. Megkezdte az írást reggel és azon vette észre magát, hogy este még mindig az íróasztal előtt görnyed, előtte a megírott papirosok halommal állnak s a levél még mindig nincs készen.

— Fejezzük be gyorsan — mondta magában s miután hirtelen evett valamit, újra leült és csinálta a befejezést.

A toll frissen dolgozott, egymásután írótak tele az üres papiros lapok, melyek mind *rövid*

választ tartalmaztak a bánáti örmény három soros levelére. Késő éjszaka volt, mikor Szongott Kristóf letette a tollat és úgy érezte, hogy a *rövid levéllel* elkészült. Hogy mi volt a papírhalmazban leírva, néhány szóval sommázzhatjuk.

Pro primo: ne tanitson bennünkét az ur hazafiságra, mert talán emlékszik még a szállóigére: *magyarabbak a magyarnál* . . .

Pro secundo: a ki nem tud arabusul, ne beszéljen arabusul!

Mindez persze okosan és érthetően kifejtve, a hogy az *Armenia* tizenhat éves folyama alatt megtette. Ekkor postára vitte a levelet és várt. El volt készülve rá, hogy a bánáti eretnek hadsereget toboroz, megjelenik vele Szamosujvár alatt és Armeniástul együtt kiirtja a földszinéről az örményeket. Két hónapig semmiféle ellenséges jel nem mutatkozott. A harmadik hónap végén azonban rózsaszínű utalvány lapot hozott a posta, melyen nem volt semmi üzenet, csak az eretnek előfizetési díja.

Ez volt a válasz a Szongott *rövid* levelére.

KERESZTELŐ SZT-GERGUC.

Gerguc, azaz Gergely ur b. megye táblalabirája és neje Katica gyermektelen öregek, örmények, tehát jó keresztény katolikusok valának. Történt egy tavaszi sötét éjszakán, hogy ujszülött gyermeksirás forma hang ébreszté föl őket, s a

sötétség dacára kívül az ablakban csakugyan valami csomagfélét vehettek észre.

No táti, no mámi! szólíták meg egymást; s megállapíták, mikép valamely gonosz lélek kis gyermeket tett ablakukba. Gerguc ur tehát föl-kelt a gyermeket beveendő, de figyelmezteté Katica asszony:

— Hátha a gyermek még pogány, még sincs keresztelve, a nélkül hozzá ne nyuljon.

Gerguc ur azért, mielőtt kinyitná — az ablakon keresztül szokásosan hármas keresztet vetve elmondá: „Atyának, Fiunak és Szentléleknek nevében keresztellek én téged ha fiu vagy: Ádámnak, — ha leány vagy: Évának. Mindörökké, ámen.“

De mily nagy lőn csodálkozása, sőt ijedelme, midőn az ablakot megnyitva, onnan saját nagy tarka — kandurzó macskáját látta leugrani.

„Üstökös.“

MOLNÁR ANTAL.

Szamosujvár városa a hetvenes évek elején pályázatot tüzött ki a város történetének megírására. Az előirt határidőre be is érkezett egy munka, melyről a bíráló bizottság elnöke, a hírneves Lukácsi Kristóf plébános is a legnagyobb elismeréssel emlékezett meg és jutalomra ajánlotta. A munka szerzője Molnár Antal volt, műve azonban mai napig sem jelent meg, jóllehet a

város a nyomtatásra szánt költségeket már évek óta megajánlotta.

A Molnár Antal páratlan irói lelkiismeretességének legszebb példája, a hogyan ennek a nagy szakavatottsággal megírott műnek a megjelenését késleltette. Első ízben a nyolcvanas évek elején volt szó „Szamosujvár monografiájának“ kinyomatásáról, csak hogy akkor a város halogatta a dolgot, mert épen akkor folyt a kincstárral a híres dominium-pör, melynek kedvező kimenetelére — úgy vélték — a Molnár művének okmánytára esetleg akadályokat gördít. Később a város és az állam egyezséget kötött, a dominium pernek vége lett s ekkor ismét szóba került a Molnár művének megjelentetése.

Molnár azonban kijelentette, hogy most már ő nem engedi meg a munka kinyomatását mindaddig, míg a bevezető részt, a Szamosujvár helyén és környékén álló római táborra és ezzel kapcsolatban a rómaiaknak Erdélyben való tartózkodására vonatkozó adatokat ki nem igazítja.

— Harminc év alatt — ugymond — sokat fejlődött a tudomány. Az ásatások, kutatások révén új adatok lettek ismeretessé s bármily lekötelező és megtisztelő a város ajánlata, mindaddig nem fogadhatom el, míg a harminc évvel ezelőtt még ismeretlen adatokat fel nem dolgozom.

Betegsége aztán megakadályozta tervének kivitelében s így az érdekes munka ma is kéziratban van.

Tizenhat évvel ezelőtt indította meg Szamosujvárt Szongott Kristóf szerkesztő az *Armenia* című havi szemlét, melyről a szamosujváriak azt hitték, hogy rövid idő múlva pártolás hiányában megszűnik.

Molnár Antal buzdította az elcsüggedt szerkesztőt és megígérte neki, hogy a míg csak él, minden számra küld az Armeniának kéziratot. Tizenhat év telt el azóta s Molnár pontosan küldte minden hónapban az ígért cikkeket.

Az utolsó 1901 december havában érkezett Szamosujvárra. Többet már nem írhatott, mert a cikk megérkezése után pár hétre halott volt.

*

Van az „Armeniá“-nak egy ritka műveltségű munkatársa, kit Molnár Antalhoz rokoni kötelekek fűztek. Előkelő lélek, nemes kedély, páratlan derék sziv, egy szóval igazi ember, minőt lámpással is alig lehet találni. Hozzá még kiváló armenista, ki ezen a téren már eddig is nagy érdemeket szerzett. Egy izben említette Molnár előtt, hogy ugy rémlik neki, mintha valamelyik lapban a tifliszi örmény irodalmi társaság kiadványairól olvasott volna. Molnár utánna nézett, de az említett lapban a fővárosi pékek legujabb nagygyűlésén kívül semmi fontosabb dolog sem ragadta meg figyelmét. A pékekről szóló cikk azonban tele volt a kiflik alakjának és sulyának megállapításáról szóló fejtegetésekkel. Molnár rögtön tisztába jött,

hogy derék barátja egy hazafias tévedés áldozata lett, azért nevetve mondá neki :

— Te már olyan buzgó armenista vagy, hogy a hol *kifliket* látsz, még azokban is *tifliszi* örményeket keresel.

*

Érdekesen jellemző a Molnár Antal nagy népszerűségére az a kortes-nóta, melyet a mult választásra Áfgánisztán Vártán (Törös Tivadar hirlapíró, ki azóta maga is meghalt) irt s a mely így szól :

Örményül prédikál a pap,
Mandátumot csak Molnár kap :
Jöhet ide a muszka cár,
Nem numerál itt a krajcár.

KAKAS BÁCSI.

A kolozsvári nemzeti színház élő relikviája Kakas bácsi, kinek jobb napjaiban, mikor még a *Kakashoz* címzett virágzó üzlete fennállott, földi örömeiben sem volt hiányossága. Ámde a „kis mérnök,“ a „szembelévő,“ a „Mari szakácsnéja,“ a „nagykalapos deák“ és a többiek, kiket ő fehér krétájával a gyömbéres fiókok hátára feljegyzett, elvitték apránként a jövedelmet s egyszer azon vette észre magát az akkor még Medgyesi nevü öreg, hogy a cégéren kukurikoló kakasán kívül semmije sem maradt. Ekkor perelni kezdett, de olyan törvény nem volt,

mely „kicsi mérnök“ és más ilyen című egyéniségeket elítélni tudott volna.

A sors mostohasága ellen a művészetben keresett most vigasztalást Kakas bácsi és felcsapott habitüének. Korbuly Bogdán, mint intendáns állandó szabadjegyet engedélyezett neki az állóhelyre s azóta valahány direktora és intendánsa volt a kolozsvári színháznak, mindenik respektálta Kakas bácsi privilegiumát.

Legutóbb, mintegy két év előtt, mikor a távozó Bölöny intendáns átadta leltár szerint Megyeri igazgatónak a kolozsvári színház felszerelését az utolsó percben, eszébe jutott a jólelkű Bölöny intendánsnak Kakas bácsi.

— Majdnem elfelejtettem — szólt Megyerihez — hogy Kakas bácsit még nem adtam számba.

— Átveszem őt is, — felelte udvariasan Megyeri és a legközelebbi napokban már tudatta az öreggel, hogy régi jussát elfoglalhatja. Azóta, hacsak valami nagy dolog közbe nem jön, Kakas bácsi újra ott látható rendes helyén mindennap és pártolja igaz lélekkel a kolozsvári művészetet.

IZSÁKOCSKA.

Az örmény Izsákocska megjelenése a kolozsvári zszurnalisztikában a Petelei István uralma idejében történt.

— Milyen illedelmes, jóhangzású név ez az Izsákocska; Önt egyenesen a jó szelleme hozta hozzánk.

Igy szólt Petelei Gopcsa Lászlóhoz, ki hóna alatt szorongatta az illedelmes hangzású Izsákocskát. Mert tudni kell, hogy Izsákocska nem egyéb, mint örmény regény, melynek szerzője (Brosiác) ezt az egyszerű nevet (örményül: Száko) adta neki. Persze, hogy tetszett Peteleinek, hiszen akkor az volt a jelszó az egész vonalon, hogy: intimitás és hangulat.

Intimül és hangulatosan kellett megírni még a börzetudósításokat is, nehogy a kávéházi börziánerek véletlenül meleg olvasmányszörpök nélkül maradjanak. Petelei maga is elsőrendű lírikus lévén, nagyon szerette az olyan Izsákocska féle regényeket, melyek csupa szublilitásokból állanak, nyomban közölt is tehát belőle egy részletet és előjegyezte a regényt a legközelebbi üresedésre.

Gopcsa László félénken megkockáztatta:

— Nem gondolja szerkesztő ur, hogy az *Izsák* cím sokkal hatásosabb volna. Bizonyos férfiaság...

— Miket beszél? Férfiasság... no még csak az kéne. Izsácska, Izsákocska, veszi észre, hogy ez a név csupa báj és melodia.

Elvolt ilyen formán határozva, hogy Izsákocska a legközelebbi üresedés alkalmával regényképevé válik. Ámde tudomást szerzett a dologról Korbuly

József is, ki mint jó örmény szintén megkérte Gopcsát, hogy adja át az ő lapja számára a regényt. Korbuly hajlandónak mutatkozott arra is, hogy a férfiasabb *Izsák* címen közli a regényt.

Mialatt az Izsákocska bőrére alkudoztak, heves polemiaiba keveredett Korbuly József Bartha Miklóssal, minek következménye az lett, hogy Izsákocskát „örmény tekintetekből“ egyelőre félretették. Petelei szintén nem közölhette, mert alig pár nappal azelőtt kezdett meg egy hosszabb orosz regényt. Izsákocska tehát bekerült egy láda fenekére és fordítójával együtt utazott Pestre. Eltelt tizenöt év és Izsákocska még mindig a láda fenekén aludt.

Ámde közbe jöttek a konstantinápolyi és ázsiai örmény vérengzések és a harcias idők Izsákocskát is előszólitották a láda fenekéből. A fővárosi szerkesztők az aktualitás okáért örmény regény után tudakozodtak s így esett pillantásuk Izsákocskára, melyről fordítójuk révén egyet mást már hallottak.

— Lesz benne ugyebár sok vér, halálhörgés, gyújtogatás? kérdék mohó gyönyörrel.

Gopcsa igen szerényen válaszolt:

— Egy-két-három veder vér, esetleg négy, de többről aligha kezeskedhetem.

— Ismerjük az ilyen szerénykedést, ide csak azzal az Izsákocskával.

És Izsákocska megjárta most már a pesti szerkesztőségeket, de mindenütt csalodva tették le.

Az első lapok még kecsegtettek némi vérfürdővel, beljebb azonban idilli világ képe tárult fel vidám és szomorú dolgokkal vegyesen, de figyelemreméltóbb vérengzések nélkül.

Visszakerült tehát oda, honnan vétetett, a láda fenekébe. És ott maradt a mostani évig, mikor egy kolozsvári lap, a Petelei egykori lapjának utódja sürgős levelet intézett Izsákocskáért. Gopcsa László ekkor úgy találta, mintha igaza lett volna annak idején Peteleinek. Az Izsákocska névben tagadhatatlanul van bizonyos báj és melodia, tehát csak azt kötötte ki, hogy adjanak Izsákocska nevet a regénynek, ha minden áron közölni fogják.

Posta fordultával jött aztán a levél, melyben tudatták, hogy utólagos beleegyezése reményében megkezdték a regény közlését *Izsák* cím alatt, mert tagadhatatlan, hogy ez a cím, „már a maga neme egyszerűségével *bizonyos* érdekességet fog kölcsönözni a regénynek.“

Husz év múlva tehát, sok kalandok után mégis megjelent végre Izsákocska, az első örmény regény, mely magyar fordításban nyilvánosság elé került.

SZEGÉNY JÁNOS. . .

Élt régebben a fővárosban egy Medgyesi nevű örmény ember, aki valahányszor találkozott fiával,

mindannyiszor elérzékenyülve megragadta kezeit és az apai részvét legigazabb hangján susogta:

— Szegény János... szegény János...

Mondta pedig e résztvevő szókat azért, mert fia rossz házasságot kötött és valóságos pokol volt az élete. De nemsokáig tartott szegény Jánosunknak a kalvariája, mert elvált feleségétől és idők múltán mégegyszer megházasodott, — sok hozománnyal és a legjobb kilátások között. Mikor ismét találkozott apjával, az öreg egyenesen neki ment, megfogta kezeit és újra elérzékenyült:

— Szegény János... szegény János...

— De édes apám, most már ne bánkodjék, hiszen elmúlt minden. Ugy fogunk ezután élni, mint a paradicsomban.

Az öreget nem lehetett vigasztalni, mert ő csak azt tudta, hogy kedves fiát egyszer nagy csapás érte, azért tovább susogta:

— Szegény János... szegény János...

— Értse meg apám, most már jól vagyok.

— Tudom én azt — felelte az öreg; — *de mégis... mégis...*

És tovább szomorkodott.

ÖRMÉNY FÖLD — MAGYAR FÖLD

Évtizedek óta tartó pere volt Szamosujvárnak az állammal a város dominiumainak megtartása végett. Ha az egyik forumon a város nyert, akkor az állam megfelebbezte az ítéletet, ha az állam

nyert, viszont a város nem tudott belenyugodni s ilyen formán állandó perlekedés volt Szamosujvár és az állam között 1887-ig. Ekkor Placsintár Dávid polgármester élén küldöttség ment fel Tisza Kálmánhoz a dominium perben való egyezkedés érdekében. Hozzácsatlakozott a küldöttséghez br. Bánffy Dezső is, Szolnok-Dobokamegye akkori főispánja, hogy mint mondá, „segitsek az örményeknek.“

Tisza Kálmán egyideig tudni sem akart az egyezkedésről, és minden megoldási kísérletnek útját állotta. Ekkor br. Bánffy Dezső felállott és ezt az emlékezetes kijelentést tette:

Kegyelmes Uram!

„Szamosujvár város hazafisága és áldozatkészsége minden magyar ügy iránt elismerésre méltó. *A mig az a föld (dominium) az örményeké — magyar föld: de mihelyt kiveszik azt az örmények kezeiből, rögtön megszűnt magyar föld lenni.*“

Ez a beszéd már hatott Tisza Kálmánra és rögtön egyezkedni kezdett, minek eredményében Szamosujvár visszakapta egykori dominiumait.

HÁTRA ARC!

Tanügyi kiránduláson voltak a szamosujvári diákok Deésen. A történelem profeszora vezette őket, kinek egyben meg volt hagyva, hogy a nevezetesebb középületekről némi információt

adjon a diákoknak. Miután a mérsékelt számban levő deési nevezetességeket rohamosan kimerítették, a nem régiben épült főgymnasiumi palota elé értek, mely tudvalevőleg sokféle stilusban építődött.

A tanár állj-t vezényelt és megkezdte a szemléltető oktatást művészet-történeti alapon, de egyben távirati stilusban.

— A hires deési főgymnasium! Magassága 30 méter, szélessége 50. Földszint *román* stilus, első emelet *reneszánsz* stilus, második emelet *semmiféle* stilus, *A szamosujvári szebb. Hátra arc! Indulj!*

EGY KLASSZIKUS ELŐADÁS.

Korbuly Bogdán intendánsága idején teljhatalmu ember volt a kolozsvári színháznál E. Kovács Gyula. Meglátszott ennek hatása a műsoron is, mert Kovács Gyula egymásután adatta elő a klasszikus darabokat, főként Shakespeare színműveit. Még arra is rábirta Korbuly Bogdánt, hogy a Julius Cæsár színteréhezatalába beleegyezék és azt pazar költséggel kiállíttassa. Korbuly teljesen Kovács Gyulára bizta a kivitel módzatait, ki a siker érdekében sem időt, sem pénzt, sem fáradságot nem kimélt. Kovács Gyula előtt csak Shakespeare és a klasszikus drámairodalom létezett s ha például arról volt szó, hogy Julius Cæsárt előadják, még a két-három millio forintra

menő befektetéseket is igen mérsékeltnek találta. Ha valaki ellenvetést mert volna megkockáztatni, mindig kész volt a felelettel:

— De kérem szépen, Shakespearról van szó és nem a „Trapezunti hercegnő“-ről.

A Trapezunti hercegnő ugyanis kasszadarab volt ekkor, a közönség oda volt érte, Kovács Gyula ellenben utálta és gyűlölte, mint mindent a mi nem klasszikus és nem Shakespearei eredetű.

Hozzáfogott tehát a Julius Cæsar szinrehozatalához nagy lelkesedéssel. Új kosztümök, új diszletek, megkettőztetett statisztéria, egykori fegyverzetek, Julius Cæsar korabeli butorok, mindez csak úgy özönlött a szinpadra. Kovács Gyulának reggeltől-estig főtt a feje, vajjon mit kellene még produkálni, hogy a külső kiállítás is méltó legyen a nagy költő szelleméhez.

— Megvan! — szólt egyszer kitörő örömmel pár percnyi tépelődés után. — Megnagyobbítatom a szinpadot. A fenékajtó fölött levő falat lebontatom és a szinpadot pár méterrel megmélyítem.

És már-már kőműveseket akart rendelni, hogy bontsanak-rontsanak a Shakespeare emlékeztére, midőn Korbuly Bogdán felvilágosította, hogy ez nem lehetséges. Egyszerűen azért, mert nem lehetséges.

— Legalább az egyik falat! — esdekelt Kovács Gyula, de Korbuly megmaradt a mellett,

hogy a falakat lebontatni még a Shakespeare kedvéért sem engedi.

Elkövetkezett végre az előadás. A kiállítás káprázatos volt, a tömegek úgy mozogtak, akár a Julius Cæsar legioi hajdanában, Kovács Gyula pedig csodákat művelt. Közönség azonban kevés volt. Az első napon még megjárta, hanem a következőkben mind kevesebben érdeklődtek Julius Cæsar iránt. Kovács Gyula úgy vélte, hogy a kiállításban van egy némely fogyatékos-ság, azért messzemenő tervekkel indult Korbuly Bogdánhoz és így szólt neki:

— Azt szeretném, ha Julius Cæsar . . .

Korbuly Bogdán be sem várta a Kovács mondanandóit, indulatosan kikelt ellene:

— Azt a *Csézárt* ne is említse nekem. Több *Csézár* nem kell, holnap elővesszük újra a *Trapezunti hercegnőt*.

Mindhiába beszélt Kovács Gyula a klasszikus szellemről, a Shakespeare nagyságáról. A Trapezunti hercegnő képében bevonult a lenge muzsa újra a kolozsvári színpadra s azóta semmiféle klasszikus szellő nem tudta onnan kiűzni.

A KITÜNŐ OPERA.

Korbuly Bogdánt, mint intendánst népszerűség és szeretet vette körül. Színészek és közönség egyaránt kedvelték, ez a magyarázata annak,

hogy egész sereg adoma terjedt el róla és az ő működéséről.

Egy izben állítólag akkor jelent meg a színházban, mikor egy operát adtak. Figyelmesen hallgatta a zenekart, de feltűnt neki, hogy a muzsikások mindegyre pauzálnak. Például mikor a király megjelent a színpadon a pozán kürtösök elég ambicioval fujták, de alig hogy eltávozott, rögtön letették instrumentumaikat.

Feltűnt az éber szemü intendánsnak az is, hogy a hegedűsök megkezdenek egy dallamot, cincognak rajta néhány percig s azután ők is elhallgatnak, hogy átadják a szót a fafuvósoknak, ugymint oboáknak, klarinétoknak és holmi közönséges fagot-knak, melyek aztán a helyett, hogy fujnak teljes tüdőből a felvonás végéig, alig várják a karmester intését, hogy kényelmesen rábizzák a további teendőket a nagy dobra és a trombitákra.

Sehogysen tetszett a dolog Korbuly Bogdán-nak. Felvonás közben lement a zenekarba és keményen megfeddette a hanyag zenészeket:

— Miért nem muzsikáltok tisztességesebben, 'szen azért fizetlek benneteket.

A karmester biztosította az intendánst, hogy a második felvonás jobban fog menni.

Ámde mi történt?

A muzsikások ugyan ugy tettek, mint az első felvonásban. A pozánosok, ha király jött a színpadra, akkor még fujták, de máskor ugy

látszik derogált nekik. Így cselekedett a többi is. Majd a nagy dob, majd a hegedűk, majd a réz- és fafuvók pihentek, egyedül a nagy bőgősöknél lehetett tapasztalni némi becsületérzést, mert ők, ha nem is valami hatásosan, de elég igyekezettel morgatták bőgőiket. Pedig Korbuly Bogdán azt szerette volna, hogy szóljon a nagy dob, működjenek a réztányérok és munkában legyen az egész zenekari üzem, a hogy az más vállalatoknál is szokásban van.

Alig várta, hogy vége legyen a felvonásnak. Nem akart botrányt csinálni, azért a szinpadra hívatta a karmestert és kijelentette, hogy az állapot immár türhetetlen. Vagy muzsikálni fog mindenki, vagy nem, de félmunkát nem tür meg.

A karmester csodálkozva mondá:

— De kérem alásan! nagyon jól ment minden. Méltóztatik hallani, hogy a közönség most is tapsol.

— Nem arról van szó, hanem miért türi ön el, hogy a tagok csak akkor muzsikáljanak, mikor nekik tetszik.

Egy pillanat alatt tisztába jött a karmester a helyzettel. Ajkán alig észrevehető finom mosoly jelent meg és mondá:

— Bocsánat intendáns ur, a partitúrában így van előírva.

— No azt nem hiszem.

— Pedig így van, méltóztassék meggyőződni róla. Hozzá még ez a legkitünőbb operák egyike.

— Na hallja, — szólt megvetőleg Korbuly Bogdán — tisztelem én a maga gusztusát, ha magának ez jó opera. Ilyen operákat én is tudok csinálni, pedig nem sokat értek a zenéhez.

Többet nem szólt, hanem iparkodott minél gyorsabban kijutni a színházból, hogy ne hallja és ne lássa az áldatlan munkát, hol a helyett, hogy becsületesen dolgoznának, mindenki lustálkodik, henyél, alig egy-kettőt cincog s ezt nevezik szemérmetlenül — *kitűnő operának*.

—

BETEGH VAGYOK...

Az örmény származású Betegh Ferenc gyéresi földbirtokos megismerkedett Barcsay Domokossal, a „fejedelemmel.“

Bemutatkozás alkalmával röviden mondá:

— Betegh vagyok.

— Nagyon sajnálom, — felelte Barcsay.

— Betegh vagyok, — ismételte B. a bemutatkozást.

— Menjen a kórházba.

— De kérem, én Betegh Ferenc vagyok nagy B-vel.

— *Akkor* igen örvendek — szólt örömmel Barcsay és hatalmasan megrázta az egészséges Betegh Ferenc kezeit.

—

A KAMAT.

Barcsay Domokosnak egyizben pár napi időtartamra pénzre volt szüksége. Említést tett a dologról apósának, Korbuly Bogdánnak, aki azt ajánlotta, hogy adjon be egy váltót a vezetése alatt álló „Korbuly bankba.“ Barcsay csodálkozva kérde, hogy *miért?*

— Csak azért — szolt a praktikus Korbuly Bogdán — mert így legalább nekem is fog fizetni „kamatakat.“

A TÜZ ELLEN.

Tüzvész támadt egy szepességi faluban, hetven ház égett. Lakott a községben egy Korbuly Nándor nevü Szamosujvárról elszármazott ember, ki midőn a tüzközeledését észrevette gyorsan felfordította az asztalt, melyen ebédelni szoktak és rátette a megáldott kenyeret, melyet legelőbb szoktak sütés alkalmából a kemencéből kivenni és legutóljára fogyasztanak el. A kenyérre ezután rátette anyjától örökölt imádságos könyvét és abból áhítatosan imádkozni kezdett, mintahogy hajdanában vallásos szülőitől látta.

Félóra mulva a tűz csöndesedni kezdett és a vallásos ember háza előtt megállott.

Elbeszélés után.

MÁTYÁS KIRÁLY IGAZSÁGA.

Pár évvel ezelőtt, midőn a Mátyás szobor talapzatát készítették Kolozsvár főterén, egy falusi jámbor oláh paraszt a *standon* álló fiákeresek egyikéhez, egy jó képű örmény emberhez alázatos kérelemmel járult.

Miként a pápa az ő vazallusait, úgy fogadta az örmény fiákeres a becsületes parasztot. Kegyelesen leszólt hozzá a bakról:

— Mi bajod van „tesvér“?

— Azért jöttem — szóla alázatosan a paraszt, hogy tanácsot kérjek kendtől, mert ismeretlen vagyok a városban.

— Csak bátrán, ki vele.

— Ugy áll a dolog, kezdte a paraszt, hogy nekem egy peres ügyem volna. Kiakarnak turni kis házikomból s szeretném, ha valaki igazságot tenne velem. Csak azt nem tudom, hogy van-e ebben a városban olyan *igazságos ügyvéd*, a ki pártomat fogná, hogy ne lökjenek ki a házamból.

A fiákeres egyenesen a dolog lényegére tért.

— Van-e sok pénzed?

— Miért?

— No mert azt talán csak tudod, hogy az igazság pénzzel jár.

A szegény paraszt kezdte vakarni a fejét.

— Még a halálos ágyamon is áldanám azt az *igazságost*, a ki segítene rajtam, de pénzem nincs.

— Az pedig nagy baj, mert látod „tesvér,“ most az igazságnak is pénz dukál. Egy darabig tünődött magában a fiákeres, aztán nagyméltósággal leszállt a bakról, karon fogta a parasztot és elvitte a Mátyás szobor fundamentuma elé.

— Mondjad csak, hallottad-e hírét valaha Mátyás királynak.

— Hogyne hallottam volna — szólt a paraszt örömmel; — *ő volt a mi jótevőnk.*

— No hát azt mondom én most néked „tesvér,“ ne kereskedj te ebben a városban igazságos ügyvéd után, ha nincs pénzed, mert *az igazság látod oda van betemetve.*

És rámutatott a hatalmas kövekkel berakott fundamentumra, hol csendesen szunnyadozik még ma is a Mátyás király igazsága.

A PÜSPÖK VÁLASZA.

Gróf Majláth Gusztáv erdélyi püspök 1900 szeptember havában látogatta meg Szamosujvárt az ő örmény hiveit. Olyan lelkesedéssel fogadták a szamosujváriak az ifju főpapot, hogy még azok a bizonyos legöregebb emberek is kénytelenek voltak beismerni, hogy ilyen páratlan óvációra nem emlékeznek.

Beszéd közben egyik tisztelője, mint az örmények patronusát említette, mire Majláth ezekkel a szavakkal válaszolt:

— Most már csak *fél örmény* vagyok, mert nem ismerem e város történelmét, multját, irodalmát; de igyekezni fogok ezután *örményebb* lenni.

KAPDEBO.

A nasi-vasi divatba jövele alkalmával különösen a fővárosi muzsikus cigányok között vált népszerűvé az új szerencsejáték. Izgalommal és szenvedélylyel jár ez a játék is, mint minden olyan, mely nyereszkesedően alapszik. Szakértőknek felesleges megmagyarázni szabályait, a kik pedig még nem ismerik, azok nyugodtan ellehetnek nélküle, mert csak nyernek vele.

A muzsikus cigányok azonban, mint aféle fegyelmetlen és lenge erkölcsű népség, valahányszor veszedelemben forgott pénzük törvény ellenére elkapkodták a tétet és tudni sem akartak a fizetésről.

Mindez persze sok vért facsart az igazi honfiak szivéből, kik a régi nemes erkölcsök hagyományában nőttek fel és vérző szivvel kellett látniok, hogy miként fajul az ősi virtus és hova süllyed az alkotmányos nasi-vasi a cigány népség kapkodásai folytán. Azért az újfajta játékot, megkülömböztetve az ő alkotmányos törvények szerint folyó nasi-vasijuktól *Kabdebo*-nak nevezték el, ezzel az örmény családszóval jelezvén az új játékosok mivoltát.

Az elnevezésnek örmény vonatkozása tehát csak annyiban van, hogy a *Kapdebo* szóban előforduló első tag alkalmas volt azon ténykedés megjelölésére, melylyel a cigányok az újfajta játékot játszották.

Tóth B. adatai után.

A RICHELIEU SIRJÁNÁL.

A szamosujvári gymnasiumnak van egy érdekes profeszora, ki immár huszonöt év óta járja a világot. Hazaérve aztán hűségesen továbbmagyarázza a ság-ség képzők mivoltát, öregbiti korpótlékait és azontul nem törődik semmivel. Mely szerencsés természet!

1902. nyarán Párisban járt negyedszer egy kissé szertenézni. Lévén az ő szakmája egyebek között a történelem, egyenesen a Sorbonne templomba tartott, hogy Richelieu sirját megtekintse. A sekrestyés rögtön mellette termett és óhajtotta volna magát, mint kalauz néhány franc erejéig megjutalmaztatni. Mindjárt be is mutatta a profeszor előtt szédítő ismereteit.

— Ez egy sir — szólt tudományos könnyedséggel.

— Ugy van, egy sir.

— A Richelieu sirja. Tudja?

— Igen, az Armand János du Plessis-é.

— Aztán tudja-e, hogy ki volt, hogy volt és mi volt ez a Richelieu Armand János du Plessis.

A profeszor megtisztelte magát azzal, hogy nem felelt.

— Látom, hogy nem tudja, tehát megmagyarázom. Ez egy nagy ur volt, egy híres bibornok, egy miniszter volt.

Izgatta a profeszort a sekrestyés pöffeszkedő és lekicsinyelő viselkedése, azért most ő kérdezősködött:

— Mondja meg most maga nekem, ha tudja, hogy hol született, mikor halt meg, mikor lett miniszter, mikor verte le a hugenottákat, hol, kivel, mi módon? . . .

A sekrestyés úgy érezte, hogy gyökeret vernek lábai. Bámult, ámult és hallgatott. A profeszor azonban újabb kérdéstömeggel támadta:

— Mikor adta ki a nimesi rendeletet, miért szövetkezett volna Rákócival a Habsburgok ellen, miért van ebben a templomban eltemetve, mikor alapította az akademiát, hm . . . mi . . . hogy? . . .

A sekrestyés csak sáppadt és hallgatott, a profeszor nyelve pedig gyorsan peregni kezdett. Beszélt tovább egy negyedóránál, miközben a sekrestyés megkövesedve állott előtte.

— Beszéljünk még a műveiről, szolt a profeszor. — Mit tud a műveiről?

A Testament politique-ről, a Memoire-okról, és a satöbbiekről. Hm . . . mi . . . hogy . . . ?

Mint a kit kísértetekkel hozott össze a balsorsa, akként kezdett hátrálni a megrémült sekrestyés.

— Hoho tisztelt uram, tessék csak megállani.
— biztatta most a profesor. — Azt hiszi, hogy én ingyen magyaráztam magának ilyen hosszasan. Téved tisztelt uram, tessék fizetni két francot.

— De moszjö, mit akar? Nekem nincs pénzem, biztosíthatom, hogy én szegény ember vagyok, aztán mi közöm nekem az ön beszédéhez. . .

— Jól van, most az egyszer elengedem a két franc-ot, de máskor ne beszéljen velem olyan félvállról, mert tudja meg, hogy én magyarországi profesor vagyok s ha nekem otthon az én magyar diákjaim csak annyit tudnak Richelieuról, mint ön, akkor én megbuktatom őket, au revoir, alászolgája. . . megbuktatom őket, ugy bizony, megbuktatom.

Igy beszélt a profesor és azután emelt fővel és ruganyos léptekkel távozott a Sorbonne templomából.

EGY BÁLI ÉJSZAKÁN.

Gróf Zichy Jenő a legutóbbi szamosujvári választás után részt vett a szamosujvári polgárság bálján. Könnyedén sassirozott a parketten, elegánsan lejtette a francia négyest és mindenkire volt egy-egy nyájas szava.

Figyelmességében annyira ment, hogy olyan részletek iránt is kezdett érdeklődni, melyek szorosan véve nem tartoztak az ő szakmájába.

Egy iparos hölgytől például legnyájasabb ipargrófi hangján kérdezte:

— Nagysádnak van táncosa?

A hölgy nem felelt, mire Zichy ismét megszólalt:

— Nagysádnak van táncosa?

Ekkor sem kapott feleletet, a mi Zichyt arra bírta, hogy a legmesszebbmenő kíváncsisággal tudakolja:

— Talán nem méltóztatott érteni?

— De igenis megértettem, — válaszolt a hölgy — csak hogy *olyanokkal nem szoktam beszélni, a kik nekem nincsenek bemutatva.*

Zichy Jenő úgy tett, mintha kimondhatatlan fájdalmak hasogatnák lelkét.

— Na de ilyen szórakozottság . . . bocsásson meg édes Nagysád . . . na de ilyen szórakozottság . . . Zichy Jenő vagyok . . . na de igazán . . .

Most már a hölgy is engedékenyebb lett s az öt perccel azelőtt tett kérdésre megadta a feleletet:

— Köszönöm kérdését gróf ur, van táncosom.

— Tehát van. Igazán örvendek, mert nekem is van, de azt hittem, hogy Nagysádnak nincsen, pedig most tudom, hogy van, csupán én tévedtem . . . na de ilyen szórakozottság . . . pedig van, hogyne volna, hiszen saját maga beismerte . . .

Igy szőtte tovább az elmés társalgást a nemes gróf és egy csapásra urrá lett a szivek felett.

Talán még ma is emlegetik, hogy mily utol-
érhetetlen könnyedséggel csevegett a nemes
gróf ama nevezetes báli éjszakán.

A TRAFIKA ELŐTT.

Mikor Horánszky Nándor miniszter meghalt, sehogysem tetszett ez a dolog egy szamosujvári gazdag örménynek. Ebbeli nézetének többek előtt kifejezést adott, úgy vélekedve, hogy nem nagyon érthetik dolgukat azok a nagy urak, a kik miniszterré választanak olyan öregeket, kik minden pillanatban ki vannak téve a halálnak. A „trafika“ előtt ögyelgő társaságnak imponált a merész hang és szó nélkül bólintgattak. Az volt az általános nézet, hogy nevezzenek ki fiatal, harminc-harmincöt éves embereket a miniszteri székre, mert az ilyen emberekkel a halál is nehezebben tud elbánni. Egy trafikai bölcs ekkor megjegyezte:

— Még sem könnyü a dolog, mert a miniszterséget nem lehet olyan hamar kitanulni.

Nyomban szétmorzsolta argumentumaival a gazdag ur a közbeszólót:

— Csemáj miniszter, ha mig harmincöt ives karáig se' tudja a leckijit megtanulni. In mig husz ives se' vutam is már tudtam, hagy *mi külümbsig van a tehin is a bika küzütt.*

A NÉVROKON.

Gróf Karácsonyi Aladárhoz a komornyikja egy névjegyet hozott be. A gróf elolvasta és szórakozottan dörmögte:

— Karácsonyi János... Karácsonyi János... nem emlékszem, hogy ilyen rokonom volna... Bocsásd be!

Egy alacsony emberke lépett be és alázatosan hajlongva mondta:

— Én Karácsonyi János vagyok!

— Jó, jó, ezt már tudom a névjegyéből. Mivel szolgálhatok?

— Kérem, én gabonakereskedéssel foglalkozom.

A gróf elismerően bólintott.

— Ez is szép foglalkozás!... De mivel szolgálhatok?

— Hát kérem alássan, abból az alkalomból, hogy volt szerencsém nevemet Karpfensteinből miniszteri engedélylyel Karácsonyira változtatnom, bátorkodom méltóságod becses támogatását kérni üzletem számára...

A gróf haragosan mondta:

— Ejnye! Még én támogassam? Örüljön, hogy ilyen olcsón jutott a Karácsonyi névhez.

Karácsonyi ur alázatosan meghajolt és mosolyogva válaszolta:

— De méltóságos uram!... Méltóságod még olcsóbban jutott hozzá!

A SÓSBORSZESZ.

Szamosujvárt vendégszerepelt egyik jónevű kolozsvári cigány zenekar. A bemutatkozás olyan jól sikerült, hogy le sem hunyhatták szemeiket egész éjszaka. Reggel felé, mikor távozni akartak egy ur magához rendelte őket és a muzsikaszó ismét megindult. Következett volna az ebéd ideje, de a cigányoknak már nem lehetett semmi hasznát venni. Egyik a másik után dőlt ki, pedig az ebéd alatt még nagy szükség volt rájuk, tekintettel a nagyszámu vendégekre. A primás már csak részletekben tudott muzsikálni s ha csárdást kezdett keringővel fejezte be, az indulókat népdal tempóban jászta, mint a ki nem tudja, hogy hányadán van.

A házigazda belátta, hogy segíteni kell a dolgon, azért a legerősebb fajtájú sósborszeszből néhány üveget hozatott és egyenként kezelés alá vette a bandát. Első a primás volt, a kit mikor a méreg erősségű szeszszel bekenték, rugdalozott, üvöltözni kezdett és azzal fenyegetőzött, hogy megöli magát, de több sósborszeszt látni sem akar. Hasonlóképen orditoztak a többiek is, de nem volt kegyelem, mindeniknek ki kellett állani az operációt.

Mire az ebéd következett, mint az olajba főzött eretnekek, úgy állottak együtt a cigányok. Huzták a tüzes nótákat egy ideig, de az álom ismét erőt vett rajtuk. Próbálták étellel, itallal

mindhiába; a banda készült összeesni. Ekkor kikiáltott a házigazda cselédjeihez:

— *Hat üveg sósborszeszt!*

Mintha villámütés érte volna erre a szóra a bandát, a rémülettől egyszerre mindenik cigány magához tért és úgy játsztak, hogy gyönyörűség volt hallgatni.

UTBAIGAZITÁS.

A városháza előtt álló porkolábhoz ment a hetvenes évek végén egy kolozsvári joghallgató és kérdezte az öregtől, hogy hol lakik a polgármester.

A porkoláb megvetőleg nézte végig:

— Placsintár polgármester? 'sze aztat mig a baland is tudja.

ÓRIÁSI SIKER.

Mükedvelő előadás folyt a hatvanas években a városi Vigadó kis színpadán. Részt vett az előadáson egy szép leány is, kinek a láthatásáért tömegesen tódultak az emberek a színházba. Csak a leány legközelebbi rokonai nem mentek el, mert nem éreztek elég lelkiert a fellépéssel járó izgalmak elviselésére. Még otthon is mindig nyugtalankodtak és a cselédjüket küldték el, hogy hozzon híreket. Mikor a cseléd meg-

jött, ostrom alá vették kérdéseikkel: mit látott, kik vannak a színházban, kik tapsolnak stb.

— Sokan vannak a színházban?

A cseléd, a ki ilyesmit még sohasem látott, magánkívül felelé:

— Jaj istenem! Az *egész világ* ott van.

— Aztán tapsolt valaki?

— *A falakat verték.*

— Hát virágot adtak a kisasszonynak!

— Jézus Mária! Az *egész „álét“* (sétatér) odavitték.

— De mégis hány csokrot kapott?

— Nem tudom én azt elmondani, — felelé az exaltált cseléd. — Kapott hetven százat, tizenhusz százat, annyit . . . hogy még a piacra sem férne el.

A siker egy szóval óriási volt, mert ha a sétatéri virágokat nem is dobták mind fel a színpadra, a szép leány *három csokrot* azért mégis kapott s ez is mutatja, hogy a naiv cseléd csupán a részletekben tévedett.

IDEGENBEN.

Manöver alkalmából Kolozson tartózkodott a deési honvéd zászlóalj. Egy *napos* az egyik század részéről bevásárlásokkal volt megbízva, minek folytán megjelent az odaváló örmény kereskedő boltjában. Mikor már vagy hét forint

áru holmikat vásárolt, a kereskedő figyelmesen vizsgálni kezdte a honvédet.

— Olyan ismerősnek tetszik maga nekem.

— Lehet, de én nem emlékszem, kérek különben még egy krajcárra sót is.

— Adok rögtön, de mondja csak hová való maga?

— Szamosujvári.

A kereskedő arca felderült s bizalmasan fordult a honvédhez:

— Örmény?

— Igen!

— Az isten éltesse! — szólt hazafias melegséggel. — Én is örmény vagyok.

— Nagyan ürvendek, de adjan *egy krajcár*ra mig sút is.

A kereskedő a legnagyobb buzgósággal pakolta be a sót és a meghatottság nagylelkű szavakat adott ajkára:

— A sóért ne fizessen semmit, *ingyen* odaadom magának.

— Nagyan szípen küszünem ezt is, — mondá hálásan és örmény praktikával a honvéd; — de jobban szerettem vuna, ha a *tübbieket* adja ingyen, me' akkor nikem is *tübb hasznam* lehetett vuna.

A „CSIKÓS.”

A vidéki színészet megható küzködéseiről fogalmat nyújt a következő apróság, mely Szamosujvárt történt meg.

Szigligeti *Csikós*-át tüzte ki egy szintársaság előadásra és a direktor iparkodott minél nagyobb közönséget gyűjteni a színházba. Többen fenntartás nélkül megígérték részvételüket, de volt olyan is, a ki kikötötte, hogy csak az esetben fog elmenni, ha kedvenc dalát énekelni fogják.

Az igazgató biztosította, hogy eleget tesz kívánságának és tovább ment, hogy másokat is megnyerjen. Tisztelgett többek között egy urnő-nél is, kérve szives pártfogását és a bérletre való előfizetést.

— Mit adnak este?

Az igazgató a színlapreklámok zsargonjában mondá:

— Szigligeti Ede hallhatatlan, itt még elő nem adott, rendkívül érdekes és izgató darabját, a *Csikos*-t. Ez nagyságos asszonyom egy páratlan darab, egy igen megragadó és megható...

— Mondja csak kérem, lesz sok lövöldözés a darabban?

Az igazgató azt vélte, hogy az urnő a lövöldözésektől teszi függővé megjelenését, azért minden irányban biztosítani akarta:

— Lesz kérem, minden felvonásban három-négy lövöldözés. Az utolsó felvonásra különösen

felhívom becses figyelmét, mert a hős nyílt színen fogja magát meglőni.

— Nagyon sajnálom, akkor nem mehetek el a legjobb akarattal sem. Borzadok az ilyen gyilkosságos daraboktól, igazán sajnálom, de nem mehetek el.

— Tehát nagyságod nem szereti a lövöldözést, én pedig megfordítva értettem. Méltóztassék nyugodt lenni, segíthetünk ezen is a legkönynyebben. A lövöldözési jeleneteket egyszerűen mind kihagyjuk.

— Komolyan beszél?

— A legkomolyabban.

— Akkor elmegyek.

Este megkezdődött a darab, énekelték a betéteket, kihagyták az összes lövöldözéseket, sőt annyira ment figyelmességében a direktor, hogy midőn az utolsó felvonásban az öreg csikós legényeivel megjelenik és a gyilkos Ormodit leleplezi, — a helyett, hogy mint a darabban van, Ormodival zajos puffogatások között öngyilkossággal követne el, kilépett a színpadra és a gyöngé idegzetüekre való tekintettel tudatta, hogy Ormodit már utólérte az igazságszolgáltatás sujtó keze, mert *szívszélhüvésben* váratlanul meghalt.

Ezzel a méla akkorddal aztán mindenki megvált elégedve.

SÜRGÖS!

A m. tud. akadémia könyvkiadó vállalatának megindulása idején előfizetője volt a vállalatnak a szamosujvári örmény katolikus gymnasium is. A könyvek pontosan érkeztek, egy alkalommal azonban ugyanegy műből több példányt is küldtek az iskolának. A tanári könyvtár vezetője gondosan becsomagolta ekkor a könyveket, megcimezte, pecsétékkel ellátta és szállító-levelet készített a csomaghoz *sürgös* jelzéssel, hogy a tévesen küldött munkák helyett a megfelelő könyveket minél előbb megküldhesse a vállalat.

Miután a posta be volt zárva, oda helyezte a csomagot az egyik könyvállványra a szóra-kozott professzor, hogy másnap elexpediálhassa. Másnap persze elfelejtette, később pedig, ha eszébe is jutott, úgy vélekedett, hogy van még idő reá, hiszen úgy sem sürgös a dolog. Ott is maradt a csomag azon állapotában, a hogy a könyvállványra helyezték — huszonöt éven keresztül.

Mikoriban az államivá lett főgymnasium épületébe beköltöztették a régi könyvtárt, akkor fedezték fel a beporosodott és megkopott csomagot, rajta a szállító-levéllel, melyen még akkor is ott állott a többször aláhuzott és felkiáltó jelekkel megtüzdelt *sürgös* figyelmeztetés.

Persze most nem lehetett továbbítani, mert csak a szállító-levél és a bélyeg legalább tiszter

változott meg azóta, aztán meg hiábavaló is lett volna, mert legfeljebb a Rip-Rip mostoha sorsa jut osztályrészül a tisztos csomagnak. Neki sem hitték volna el, hogy azonos azzal a másikkal, mely huszonöt évvel azelőtt viruló pecsétekkel, vadonatúj burkolattal és a kor igényeinek megfelelő stemplikkal készült utra, hogy hasznos szolgálatokat téve a kulturának, különböző tudományos munkák alakjában kerüljön vissza az iskola könyvtárába.

Mint kegyeletos relikvia talán még most is megvan a csomag és hátán a *sürgös* avizokkal, megható dokumentuma a régi idők patriárkális életének.

A BOCOKHINÁK.

Dregán nevű vendéglőse volt valamikor a „Zöldfá“-nak. Egy este kilenc óra tájban utasvendégei érkeztek, a kik mindenáron vacsorálni szerettek volna. Könyörögtek neki, kérelték, négyszeres árat ígérték, de ő, mint aféle igazi örmény korcsmáros sajnálkozva tudatta, hogy nem tud vacsorát adni.

Az utasok tovább rimándkodtak:

— Legalább egy kis sültet.

— Adnék szivesen, de nincs.

— Jó lesz a rántotta is.

— Honnan vegyek én most tojást?

Az utasok elkeseredve kérelték:

— Nem bánjuk akármit, csak étel legyen.

A vendéglőst már a sok beszéd is fárasztotta, de még jobban izgatta a tudat, hogy nem engedik lefeküdni, azért most ő kezdett könnyöroggni:

— Nem kell nekem sem négyszeres, sem tizszeres ár, csak hagyjanak az urak aludni.

— Értse meg uram, mi nagyon éhesek vagyunk! A vendéglős a fejét vakarta:

— Hát mit csináljak? Én nem vagyok oka semminek.

Az egyik utasnak ekkor kitünő ötlete támadt:

— Ugy tudom, hogy maradt egy kis étel a vacsoráról.

— Az nem való az uraknak. Bocokhinák, kicsi bocokhinák . . .

— Nagyszerű lesz, hozza csak minél gyorsabban! — és tuszkolták a vendéglőst az ételmaradék után, kinek végtére is mennie kellett.

Néhány perc múlva becsoszogott és a vendégek elé tette az ételt. Azok rögtön ezüst tallérokat vettek elő és fizetni akartak.

— Nem kell — tiltakozott kézzel-lábbal a derék vendéglős és szájalommal nézte végig az éhes utasokat. Azután örmény nemzeti önértével megszólalt:

— Csêmáj uraságak magak. Hagy van kedvük ilyen bocokhinákat enni. In szeginy ember vagyok, de nem ennim meg mig akkor sem, ha ezen a szent helyen felakasztanának.

Tovább nem dicsérte ételeit, mert eszébe jutott az alvás, minek folytán otthagya a vendégeket, hogy egyék tovább az ő páratlan bocokhináit.

AZ AJÁNDÉK.

Barcsay Domokos anyósa, Korbuly Bogdánne névnapjára egy nagyobb virágvázát akart vásárolni s azért bement egy kolozsvári porcellán kereskedésbe. Az üzlettulajdonos keserves panaszok között épen egy hatalmas virágvázának darabjait szedte össze, a melyet ügyetlen inasa tört össze.

— Látja méltóságos uram — szólt a kereskedő panaszkodva — ilyen az üzlet. Mennyi apró darabot kell eladnom, míg ennek az ára megtérül. Most hoztattam üzletem diszére és tízezer koronába került.

Barcsay rövid gondolkozás után a szomoru kereskedőhöz fordult:

— Mennyiért adja el nekem ezeket a darabokat?

A kereskedő nagyot bámult s mosolygott, de mikor látta Barcsay komoly szándékát, husz koronáért átengedte.

— Kérem, tegyék be egy nagy ládába ezeket a darabokat, szegezzék le jól s majd egy hordárt küldök érte.

Az üzlettulajdonos fejcsóválva bámult Barcsay után s nem tudta mit gondoljon. Barcsay pedig a legközelebbi hordárnak meghagyta:

— Felviszi a ládát anyósom lakására s a mint belép az ajtón, a küszöbnél meg fog botlani és elejti a ládát.

Ezzel Barcsay maga előre sietett az anyósához. Ott aztán így szólt:

— Fiui szeretetem újabb jelét kívánom adni névnapja alkalmából, kedves anyám. Megvettem a legdrágább vázát, a milyen csak királyoknak van.

Mintha csak végszóra ment volna a dolog, kinyilt az ajtó és bebukott rajta a hordár, elejtve a ládát.

Barcsay anyósa felsikoltott és remegve szólt meg:

— Most már eltörött a drága váza!

— El bizony! — szólt lemondóan Barcsay.

Az inasok rögtön felfeszítették a fedelet és a bámulat ekkor lett legnagyobb. Az udvarias kereskedő ugyanis minden darabkát — külön papirosba csomagoltatott.

Pesti Napló.

KÉTÉRTELMŰ VÁLASZ.

Lukácsi plébános megszólított egy izben egy vásárból hazatérő embert. Örményül kérde tőle:

— Incs kênilisz? (Mi az, a mit vettél?)

— Choz kjerhárkjeli (disznó főtisztelendő) — felelé az ember örmény konfidenciával, a mi Lukácsit nagy haragra lobbantotta, miután a kétértelmű választ sértegetésnek is lehetett magyarázni. Az örményt azonban legkevésbé sem zsenirozta a Lukácsi haragja, azért még egyszer megnyomta a szót és ismételte a szójátékot:

— Choz kjerhárkjeli!

— Hazudsz barátom — mondá Lukácsi hasonló örmény szójátékkal a nevetlen embernek. — Nem az a disznó, a kit te magad előtt hajtasz, mert az egy értelmes állat, hanem te magad vagy egy alávaló disznó, a ki megérdemelnéd, hogy a disznó hajtson téged és te rőfögj helyette, mert rajtad nem látszik meg, hogy az isten teremtménye volnál.

Ez a hang már imponált az örménynek, miért is sietett engedelmet kérni és kezét csókolni Lukácsinak, nehogy még tovább is kelljen halania, hogy mennyivel disznóbb ő a disznónál, a mit maga előtt hajtott.

HAZAFELÉ

Régebben az volt a szokás, hogy miként a mohamedánok Mekát, az örmények is, a kik idegen helyre elszármaztak; felkeresték legalább egyszer Szamosujvárt, az ősi fészket, honnan földi bolyongásaikra elindultak. A kit uton vagy idegenben ért utól a nagy óra, azt is haza

hozták, hogy együtt porladozzék a temetőben a jó atyafiakkal, kiktől az élet elválasztotta.

Szegényebb embernek ez az utolsó vigasztalása már nem lehetett meg, azért érte csak csöngettek az ősi templomban s ez a csöngetés üzenet volt a messzeségben elfáradt vándortól hazafelé, a mi azt jelentette: engem már nem látok többé, imádkozzatok értem, mert meghaltam.

S mialatt az éles szavu csengő tudatta mindenkivel a távolból jövő üzenetet, az egész város férfiai és asszonyai elmondták a „lur-der“-t, elimádkozták a három miatyánkot és kérték az örök nyugalommat a hosszú utra elindulónak.

A ki csak tehetett, ellátogatott többször is Szamosujvárra, különösen nagyobb ünnepek alkalmával, mert ez ősi hagyomány volt. De eljöttek a szegényebbek is, mert erős szivbeli kötelékek csatoltak mindenkit a városhoz, hol ifju éveiket töltötték. Történtek az ilyen látogatások alkalmával megható esetek is, melyek közül egyet mi is feljegyeztünk, mint jellemző dolgot.

*

Negyven évi távollét után indult hazafelé négy év előtt egy kolozsvári örmény asszony. Látni akarta még egyszer a várost, az ismerősöket, a temetőt és a templomot, mielőtt mindentől utolsó bucsut vett volna. Az izgatottságtól remegve ült egyik harmad osztályu kocsiban és érezte, hogy a vonat mind közelebb hozza azokhoz, kiktől az élet eltávolította.

Gyorsan iramlott a gőzös, egymásután maradtak el a táviró póznák, a falvak és mindegyre ismerősebb vidék köszöntötte a csöndes utazót. A távolból halvány körvonalai mutatkoztak a szamosujvári határnak s minél gyorsabban haladt a vonat, az öreg nő mindegyre izgatottabb lett.

Eszébe jutott minden, a mit átélt azóta, hogy a szerény hajlékból utra kelt és a szivét szorongatások fogták el.

Zakatolva haladt tova a vonat, a kocsiban vidám társalgás folyt az utasok között, az öreg nő pedig meghuzodva és megtörödvé tünődött az ablak mellett. Egyszer csak éles fütty halatszott és a vonat a hesdái vasuti hidon gyorsan bekanyarodott.

Az öreg nő, mintha szédülés fogta volna el, alig tudott a remegéstől megállni. Ott állott a sik lapályon előtte a város, az impozánsan kiemelkedő templommal. Nézte, nézte hosszasan a templomot, könnyek gyültek a szemébe, majd hirtelen szorongást érzett szive körül és összeesett.

Az utasok segítségére mentek és lassanként magához térítették az elalélt asszonyt. Az állomáson még le is segítették a kocsiból, ő pedig ment egyenesen a templom irányában, mely a hosszú utról megtért utast régi ismerősként üdvözölte.

A „GOMB“ ALATT.

A „GOMB” ALATT.

A hires gomb alatti világról még mindig előszivárognak vidám adomák, derüs régi történetek, pedig a gomb, melynek tövében ezek a dolgok megtörténtek, rég letűnt az ő dicsőséges tronusáról. Eltűntek vele az egykori alakok és észrevétlenül kiosont az a szellem is, mely érdekessé tette a tanács terem világát és szint adott az ott folyó tanácskozásoknak.

Ma már a gomb is relikvia lett, valahol ott rejtőzködik a padláson lim-lomok közé keverve s épen úgy kell néhány pillanatra fáradságosan előkotorászni, mint az ő szimbolumában végbemű élet egyes emlékeit, melyek már nem a jelen időket illetik. Pedig az alatta megnyilvánuló szellem intim és kedves képét adja a régiek pstriárkális életének.

Nem kell azt gondolni, mintha ottan egyéb sem történt volna, mint mókázás és tréfák hajszolása. A város levéltára bizonyítja, hogy állandóan nagy fontosságú kérdések forogtak szőnyegen, melyeknek elintézésére tapasztalt,

nagyműveltséggel bíró és világot járt emberek kellettek. Az udvarral és a kormánynyal alig volt sűrűbb érintkezése egy városnak is, mint Szamosujvárnak, az ilyen professziokhoz pedig ugyancsak tanult emberekre volt szükség.

Ámde a komolyság mellett megfért a vidámság is, a mi szinte elmaradhatatlan volt, tekintve, hogy a közösség alakjai nem mindnyájan voltak literatus és törvénytudó emberek. Egy-egy felszólalás, közbekiáltás, interpelláció avagy indítvány igen gyakran percekig tartó derűtséget eredményeztek s a véletlenül támadt tréfákból kijutott egyeseknek épen úgy, mint magának a magisztratusnak, melynek kívülről is támadtak viszállyai. Nehány apróság, mely újabban előkerült, a tanácssterem életének és a „gomb” kiválóbb alakjainak emlékezetét őrizte meg. Ezekről szól a kötet mostani fejezete.

A NAGY SÁSKA JÁRÁS IDEJÉBŐL.

Nagy sáska járás volt 1780 augusztus végén a Szamosujvár határában levő községekben. Oly nagy mennyiségben lepték el a sáskák a vetéseket, hogy a Gubernium a legerélyesebb intézkedések megtétele érdekében sürgős rendeletet intézett Szamosujvár tanácsához. A tanács rögtön intézkedett és hozzáértő embereket küldött a sáska invázió megakadályozására. Erről az aktuusról a következő érdekes sorokban számolt be

a guberniumnak a város akkori jegyzője, ki a magyar nyelvet nem a legjobban kezelte, de a magyarul való értekezés szándéka megvolt benne, habár nem volt kötelezve a magyar levelezésre, miután az érintkezési nyelv latin volt.

Felséges Csoszári Gubernium!

A Felséges Csoszári Guberniumnak rendeletinil fagvást a suskákat is a szarvaskákat, ugy kiket lehetett összefagdastuk, az kiket nem lehetett zsákba dugdastuk.

Melylyel maradtunk a Felséges Csoszári Királyi Guberniumnak

A szamasujvári magistrátusnál.

EGY KÉNYES FOGALMAZVÁNY.

Szamosujvár város mult századbéli dolgokra vonatkozó levéltárában van egy irat, mely arról szól, hogy miként élt vissza egy bizonyos ember egy bizonyos hajadon ártatlanságával. Az irat fogalmazója nyilván beretvákon ült, mikor ezt a kényes esetet megörökítette, hol tojás-táncot kellett járnia szegénynek a diplomatikusan ildomos és mégis mindent kifejező stil szövevényeiben, hogy a beavatatlanok végül is semmit ne tudjanak meg s így meg se botránkozhassanak.

A jeles pennáju krónikás hiven és diszkrétén megírta az esetet, mikor pedig készen volt a dologgal sommázta a tényállást a következőkben:

„N. N. egy bizonyos N. N. nevü hajadon ártatlanságúak ládáját feltörte.“

De miután a krónikás is belefáradt már a finom és diplomatikus körülírásokba, könnyített egyet a lelkén s az idézett sor végére a gyengébbek kedvéért, persze megfelelő vastagítások alkalmazásával hozzátette: *az az megcsufította, vagyis . . .*

Nincs egyetlenegy okmány sem ezen kívül a város levéltárában, melynek szerkesztésére ennyi fifikát és diszkréciót mozgosítottak volna a derék krónikások csupán azért, hogy megmondhassék végül amugy parasztosan, de nyomatékosan a tényállást.

A SZENÁTOR CSÓKÁI.

Réges-régen, mikor a híres gomb még rendületlenül állott a városháza tetőzetén, az a hír terjedt el a tanácsbeliek között, hogy az egyik szenátor egy csókát nyelt. Hogy, miként mikor és mely körülmények között, azt senki sem kérdezte, hanem továbbították a hirt, mely csakhamar kikerült az utcára is, de ekkor az emberek már három csókáról beszéltek.

A hír terjedésével egyenes arányban növekedett a csókák száma s mire a szenátor feleségéig jutott épen tizenhárom lett belőle. Az asszony ijedten rohant férje után, de nem állhatta meg, hogy találkozásuk örömére egygyel meg ne

toldja ő is a csókák számát. Borzadást mutatva kérdé férjétől:

— Igaz, hogy tizennégy csókát nyeltél le?

— Micsoda csókák?

— Azt beszélik a városban, hogy tizennégy csókát nyeltél le.

— Nem igaz.

— Akkor miért beszélik?

— Ne bosszants fiam!

— Pedig mindenki azt mondja a városban, hogy . . .

A szenátort elhagyta az ő békességes türése:

— Hagyj békét nekem azokkal a csókákkal.

Egyet becsületből beismertem, de elég volt, mert a mióta a csókákat emlegetik, úgy érzem, mintha csakugyan csókák kavarnának a gyomromban. Több csóka nem kell! Ne kinoz hát te is azokkal a csókákkal, mert bizony isten mindjárt károgni fogok.

CENTUMPÁTEREK LAKOMÁJA.*

Gróf Wass Miklós, miként br. Naláczi István, állandó veszekedésben élt a szamosujvári örményekkel. Késő vénségében már el sem tudott lenni patáliák nélkül, annyira életszükségletévé vált az örményekkel való veszekedés. De

* Ennek az adomának egy másik változata az Örm. anekdoták I. kötetében volt ismertetve.

az örmények szintén furfangosak voltak s a hol csak tehették, iparkodtak vissza adni a kölcsönt, a mi ismét nagy háboruságokat kavart fel.

Egy izben gróf Wass Miklósnak valami pere támadt, melynek kedvező elintézése érdekében a szamosujvári kommunitás centumpatereit kellett megnyernie. Magára öltötte legszebbik magyar ruháját és Császáriból gyönyörű négyes fogatán behajtott Szamosujvárra. Tisztelgett a centumpatereknél, előadta nekik ügyét-baját és kérte pártfogásukat. A centumpaterek igen nyájasan fogadták és biztatták:

— Legyen nyugodt gróf ur, pártolni fogjuk kérését.

Igy szólottak egy kettő kivételével valamennyien, de alig várták, hogy régi haragosukon elverjék a port. Mikor tárgyalásra került az ügy, természetesen egyhangulag ellene szavaztak és a gróf pervesztes lőn.

Bosszantotta nagyon a dolog Wass Miklóst és mindenáron megtorlásra gondolt. Befogatott tehát ismét fogatába és újra felkereste a centumpatereket, ezuttal más természetű kéréssel.

— Családi ünnep lesz — ugymond — házamnál, azért szivesen látom az urakat vasárnap ebédre.

A centumpaterek a nagy meghatottságtól mindenfélét összehebegtek:

— Igazán milyen szerencse... de kérem... minő megtiszteltetés... valóban...

A megjelölt vasárnapon azonban ott voltak. A gróf összegyűjtötte őket a „nappaliba“ és traktálta szóval négy-öt órán keresztül, a nélkül, hogy valamivel megkínálta volna a kiéhezett társaságot. Este felé járt az idő, mikor jelentette, hogy az ebéd készen van. A centumpáterek mohó étvágygyal helyet foglaltak, de ekkor különös látvány tárult szemeik elé. Az asztalon egy nagy kandér volt s az inasok mindenféle italt és ételt abba öntöttek. Egyedül a gróf evett. Mikor a hatalmas kandér megtelt a belé öntött kotyvalékokkal, Wass Miklós a legnyájasbb arccal fordult feléjük és kínálta őket:

— Parancsoljanak ebédelni.

Az egyik centumpater megjegyezte:

— Talán jobb volna ez a sok étel *külön-külön*.

— Meghiszem! — mondá a gróf — a kegyelmedék ígérete is jó volt *külön-külön*, de *együtt* épen olyan volt mint ez az étel. Egyék hát meg kegyelmedék is az ebédet *együtt*, a mint én megettem a kegyelmedék határozatát.

MEGKÖVETETT KOMMUNITÁS.

Rendes szokása volt gróf Wass Miklósnak, hogy szóban, írásban gambeceknek és harucoknak nevezte az örményeket. Egy alkalommal megint baja volt a szamosujvári tanácscsal és mérgében levelet irt, melyben a nemes tanácsot leharucozta.

A tanács bejelentette a dolgot a kolozsvári guberniumnak, egyben elégtételt kért a sértésért, azzal fenyegetőzve, hogy különben ő fog tenni igazságot és abban nem lesz köszönet.

A gubernium, csakhogy lecsendesítse a haragvó tanácsot, megparancsolta gróf Wass Miklósnak, hogy személyesen jelenjen meg a kommunitás színe előtt és ünnepélyesen vonja vissza sértéseit. Wass Miklós eleget tett a rendeletnek és tudatta, hogy a legközelebbi szombaton tisztelét fogja tenni a centumpaterek előtt.

Kárörömmel várták a megsértett tanácsbeliek a gróf vezeklését s a nagyobb hatásosság okáért teljes számban megjelentek. Ekkor belépett Wass Miklós, illedelmesen köszönt, mélyen meghajtotta magát a főbiró előtt és megtört hangon beszélni kezdett:

Nemes, nemzetes és tekintetes Tanács!

A Felséges Királyi Gubernium megparancsolta nekem, hogy én *haruc* uraimat megkövessém azért, hogy én *haruc* uraimat *leharucoztam*. Ezért én ünnepélyesen bocsánatot kérek *haruc* uraimtól és igérem *haruc* uraimnak...

— Jal van, jal van! Elig vált! Ne mandjan már tübbet, — kiáltották mindenfelől a tanácsbeliek, mire Wass Miklós még egyszer köszönt és sietve távozott.

SALAMONI ITÉLET.

Gyufavigécek diskurálgattak néhány évtized előtt egyik vendéglőben, Azon tépelődtek, hogy miként lehetne a parajdi és egyéb gyufákat ki-szorítani az általuk képviselt gyárak gyufáival, midőn előttük termett egy örmény s az orruk alá tartott egy égő büdösköves gyufacsomagot.

— Szagoljátok — mondá — mert ugyis ti csináltátok!

A vigécek dühösen rátámadtak:

— Mit akar?

— Csak azt akarom, hogy szagoljátok, mert ugy is ti csináltátok.

Majdnem botrány támadt, de a vigécek jobbnak látták hatásági utra terelni a dolgot. Megjelentek a kapitányságon és előadták panaszukat. Az öreg kapitány tehát alapos megfontolás tárgyává tette az esetet.

— Tehát az a sérelem, hogy büdösköves gyufákat szagoltatott G. magukkal.

— Igen! az orruk alá tartotta és közbe sértő szavakat is mondott.

— Mit akarnak most maguk?

— Tessék szigoruan megbüntetni.

— Szigoruan megbüntetni? Példának okáért megnyuzassam, felakasztassam, a házat elvegyem vagy elzárassam. Melyiket akarják a sok közül, mert ezek mind nagyon szigoru büntetések.

— Tessék igazságot tenni a törvény értelmében.

— Helyes. Akkor felmentem G-t, mert a törvény értelmében, a ki büdös gyufákat gyujtogat és társainak orra alá tartja főben járó bünt követett el.

Nem voltak a vigécek meglegedve az ítélettel, ők minden áron büntetést akartak volna, miért is nagyon panaszkodának a kapitány előtt:

— Miféle igazságot kaptunk mi, ha a főkapitány ur felmenti G-t.

— Jól van. — felelé a bölcs kapitány. — Ugy látom maguknak mindeképen igazság kell, egyféle igazságot tehát adhatok. Menjenek mindahárman vissza a vendéglőbe, üljön le G. az asztalhoz s akkor maguk is úgy tegyenek vele, ahogy ő tett magukkal.

Most már G. is megszólalt:

— Próbálják csak meg, majd kiverem én nekik mind a harminckét fogukat.

— Hallotta főkapitány ur? Azt mondja, hogy kiveri mind a harminckét fogukat.

— Az már más — szólott a Salamoni bölcsességü kapitány. Majd ha kiverte a fogukat, akkor jöjjenek megint vissza. Nyugodtak lehetnek, hogy akkor nem fogja szárazon elvinni, mert erre már van törvény, de büdösköves gyufákra majd csak ezután fognak feltalálni.

A beszéd rövid volt, de okos volt. A vigécek bucsut vettek a kapitánytól és belátták, hogy

külömb igazságot maga bölcs Salamon sem tehetett volna. Pedig az csak egy király volt és nem kapitány a „gomb alatt“.

JAKAB BOGDÁN.

A legkiválóbb emberek egyike volt a gomb alatt. Mint szónok olyan hírnévnek örvendett a régi kolozsvári országgyűléseken, hogy a legjobb nevekkel együtt emlegették. Életének azonban csak egy részét töltötte Szamosujvárt, de azalatt az idő alatt sok üdvös dolgot cselekedett. Egy ízben ő is részesült a nagyságoknak járó csipkelődésekben. Egyik fővárosi élclap életrajzot közölt róla és így kezdte cikkét:

— *A legjakabb Jakab minden Jakabak közt, még legjakabb Eleknél is jakababb Jakabb ez a Legjakabb Jakab Bogdán.*“

Akadtak érzékeny lelkek, akik úgy vélték, hogy Jakab Bogdánnak szóvá kellene tennie a sérelmét, de ő nevetett a dolgon legjobban.

— Mit érnék velem? — mondta barátainak. — Legfeljebb azt bizonyíthatnám be, hogy minden Jakabok között a legjakabtalánabb Jakab vagyok, ez pedig ép oly kevésbé bánt, mint az ellenkezője.

MAGA PENNA, HALLGASSON.

Hogy minő potentatum volt nem is olyan régen a szamosujvári örmény virilista, azt legfeljebb anekdotákkal lehet megmagyarázni.

Jakab Bogdán polgármestersége alatt történt, hogy az egyik városi közgyűlésen két örmény nagyhatalmasság vitába keveredett egymással. Ugy lármáztak és olyan kiabálásokat csaptak, mintha legalább is az ország ügyeit tárgyalták volna.

Jakab Bogdán először megrázta az elnöki csöngettyüt, de mikor ez a figyelmeztetés nem használt, felhívta a vitatkozókat, hogy óvakodjanak a személyeskedéstől s mindenek felett csendesebben diskuráljanak.

Nagyon rosszul esett az egyiknek, hogy őt, a szamosujvári születésű centumpatert a közgyűlés előtt figyelmeztetni merte a polgármester, azért teljes tüdőjéből rákiáltott a polgármesterre.

— Mikar mink, *az urak* beszilünk, akkor maga hallgassan, mert maga csak egy *küzünsiges penna*.

ITT VAN GAPCSA.

Gopcsa Joáchim városi tanácsosnak volt hajdanában egy kedvence, egy álmos szemű, fekete legényke, kivel semmiképen sem tudtak boldo-

gulni az iskolában. Gopcsa tanácsos azonban zsenit vélt látni a gyermekben, minélfogva pártfogásába vette. Adott neki mindennap írónt, tollat, papirost, tintát és biztatta, hogy csak írjon, rajzoljon, mert utja az egekbe visz...

A fekete emberkének jól fogott a sok ajándék, mert rögtön beválthatta mindenféle nyalánkságokra, azért hűségesen megjelent mindennap a városházán és bekiáltott a tanácsterembe:

— Itt van Gapcsa?

A kedvenc megpillantása örömmel töltötte el a tanácsost. Igen nyájas, szelid hangon kérde tőle:

— Mi kell kis fiam?

— Adjan nékem papirast és pennákat.

— Adok kis fiam, hogyne adnék, de mondjad csak, jól tanulsz az iskolában?

— Én vagyok a ledjobb — mondá a gyermek, ki páratlan tehetsége miatt állandóan a számárpadba volt internálva.

Mikor átadta Gopcsa tanácsos az apróságokat, megparancsolta, hogy hozza el iskolai értesítőjét, hadd gyönyörködjék benne, hogy mennyire haladt a tudományokban.

Három nap múlva megjelent a gyermek és a tanácsterem ajtaján bekukkantva, félénken kérdezte a tanácsbeliektől:

— Itt van Gapcsa?

— Itt vagyok.

— *Medbuttam* — kiáltotta ekkor feléje és mint a szélvész eliramodott. Többé nem is látták a

tanácsházán, mert bukott bizonyítványával, nem mert jótevője szemei elé kerülni.

„EGYHANGULATTAL.“

Bizonyos kedvezményeket élvezett a várostól egy centumpater, melyet a közösség később megvont tőle. Épen költségvetési tárgyalások folytak akkor a városházán és az előadó egymásután olvasta fel a szavazás alá kerülő tételket. Kövezet javítás, utcai világítás, sétatér rendezés és a többi tételket megfelelő összegekkel tudatta az előadó.

— Nem kell, nem kell! — kiáltotta mérgében a leszavazott centumpater.

Az előadó tovább olvasta a tételket: polgármester fizetése, tanácsnok fizetése, tisztviselők, orvosok fizetése, rendőrszolgák javadalmazása...

A centumpater újra hallatta stentori hangját:

— Nem kell:

— Hát mi kell tulajdonképpen uraságnak?
— kérdé szerényen az előadó.

— Semmi sem kell! — felelte a centumpater és az összes tételket „egyhangulattal“ leszavazta.

AZ ORVOSSÁGOK ELLEN.

A második gyógyszerár érdekében agitáltak egy közgyűlésen. Tengeri kigyó ez a kérdés, mely évről-évre felbukkan, nagy vizzályokat és

meghasonlításokat idéz fel a nélkül, hogy valakinek használhatna vele, holott nyilvánvaló hogy második patikára egyelőre semmi szükség nincs. Ellenben szükség van igen sok egyéb dologra, de ezekért nem kardoskodik senki.

Egyik patika-vita alkalmával történt, hogy Czetz Gergely profeszor és így argumentált a második patika ellen:

— Ha azt akarjuk, hogy az orvosságot is úgy árulják, mint a fagyos almát minden utca szögletén, akkor szavazzunk meg egyszerre négy patikát, így legalább mindenki lakomázhatni fog az orvosságokból.

A kedélyes kijelentés hatott és levették a kérdést napirendről, mert belátták, hogy vajmi kevés haszna van bárkinek is abból, ha az orvosságok elszaporodnak.

A KIK HALLGATHATNAK.

Közgyűlési tanácskozás folyt a gomb alatt. Részt vettek a vitában többen, két centumpater azonban egy szót sem szólt, csak hallgatott. Az egyik tanácsos végre feléjük fordult és kérte őket, hogy szóljanak ők is a vitához, mert hallani szeretné véleményüket.

Bántotta a két centumpatert a lealáztatás, hogy a tanácsos olyan semmibe veszi méltóságukat, hogy a közönséges tinta nyalóknak való beszélésre sem átallja őket csábítani, azért

centumpateri önérzetük teljes felháborodásával kiáltották:

— Beszilj te, mert azirt tartunk tigatedet, hagy verjil a szádat. Mi nem beszilink suha, me' hálá istennek van mibül iljünk.

EGY NYÁJAS ÖREG URRÓL.

Volt nekünk is egy igen nyájas, csendes polgármesterünk, olyanszerű, minőt Daudet a *Lettres de mon Moulin*-jében megörökített. Szerette nagyon a természetet, s ha hivatalos gondok nem gyötörték, reggeltől estig ott lehetett látni a sétatér kanyargós utain magányos sétákba elmerülve. Fején szürke kalap, kezében szürke napernyő, arcán a nyugalom és a boldog megelégedés érzése. Így ismerte őt mindenki. Szenvedélyek nem kábitották, kétkedések nem gyötörték, hiu dolgok nem izgatták, mert hosszú sétái közben rájött, hogy eredményes élet ezek nélkül is lehetséges. Deákos műveltségű ember volt, ki a temperamentumának megfelelő klasszikus tanácsokhoz okosan tudott hozzá alkalmazkodni és elvéül vallotta: mudi ne reforma!

Egy másik elvét Ovidius után igazgatta: sapientis.. mutare consilium és mutálta a consiliumokat cél és ok szerint. Ő még a régi város kormányzó ivadékból való volt, melynek principiumában a konzervatív erkölcs dogma gyanánt szerepelt, mert a helyzet így követelte.

Meg is maradt élete végeig konzervatívnak, ki mint ilyen, a tovatünőben levő régi hagyományoknak volt utolsó képviselője.

Egy izben szokott sétáját végezte, midőn sürgős írományokkal jött eléje a város hajduja. Aláírni valók voltak, minek okából meg kellett találni azt a bizonyos fát, hol a toll és a tintatartó állottak.

Mert a toll és tinta állandóan ott volt elrejtve egyik faodvában, hova annak okáért helyeződött el, hogy ne kelljen a prefet urnak még a hivatalos gondok bokros teendői közepette sem elhagyni a sétateret, a hol olyan jól érezte magát.

A városszolga egyenesen az ismert fának tartott, ámde hiába kotorászott az oduban, tollnak és tintának nyoma sem volt.

— Megint elvitték a huncutok, — szóla a polgármester, ki a huncutok alatt a diákokat értette.

A városszolga ajánlkozott, hogy a tanácsháztól rögtön hozni fogja a szükséges dolgokat, de a polgármester visszatartotta. Majd hunyorított egyet a szemével:

— Három kalamárisomat már elvitték, de most az egyszer kifogtam rajtuk. Nézd csak meg azt a másik fát, mert oda is tettem egyet *tartalékba*.

— Itt sincs semmi, — jelentette a szolga.

— Akkor hozz a tanácsháztól, — mondta mérgesen — mert több kalamárisom már nincs.

Mialatt a szolga iróeszközök után járt, a polgármester óvatosan kikutatott a sűrűségben egy alig észrevehető, igen alkalmasnak látszó faodut és a legujabb kalamárist és a tollat már odahelyezte el, mint kitűnő rejtkehelyre, nehogy a semmirekellő diákok mindegyre megtréfálják.

Igy élt ő csendesen számos évekig és felette is, a város felett is jótékonyon örködött a Gondviselés.

—

A HÁLÁTLANOK.

Segélyért folyamodott egy asszony a városhoz, megemlítvén folyamodásában többek között, hogy 1848—49-ben ő volt az, a ki *huszezer* forint kiadástól mentette meg a várost. Urbán tudvalevőleg 40.000 frt hadisarcot vetett a városra, de a folyamodó nő, kinél Urbán szállásolva volt, *állítólag* addig kérlelte a generálist, míg az megelégedett 20.000 forintra is.

Hiába mellékelte ezen kitűnő argumentumait az özvegy nő, a centumpaterek mégis leszavazták és semmi segítyt nem adtak neki.

Az asszony ekkor fájdalmasan felkiáltott:

— Hálátlanok! 1848-ban egy szavamba került és 20.000 forintot sporoltam nekik, ők pedig még 10 forintot is sajnáltak tőlem. Na megálljatok! majd adok én nektek huszezer kötelet, csak legyen még egyszer *másvilág* . . . ti hálátlanok . . .

—

„ÉZÉ.“

A gomb alatt folyó ádáz viharoknak és heves szócsatáknak egyik mozgó lelke volt *Ézé*. Mert tévedés azt hinni, mintha csupán nyájas közbeszólásokban, önérzetes visszavágásokban, naponkénti élcelődésekben és szójátékokban merült volna ki a „gomb“ működése. Láttak azok az egyszerű falak ugyancsak emlékezetes jeleneteket, mikor felvonult mindenféle tiltakozásokra berendezett ostromágyuival az ellenzék és órákon keresztül pufogtatta és pukkantotta töltéseit a gomb minden irányában, hogy aztán egyedül uralja a gombi porondot.

Ézé-nek a szereplése ilyenkor kezdődött. *Ézé* valójában egyikéhez sem tartozik a gramatika által bevett névfelekezeteknek, ez a szó szintén a „gomb“ talajából nőtt ki és nem egyéb, mint gunyos megjelölése egy érdekes típusnak, mely a gomb porondján tenyészett in floribus. Ágyunak sem lehet *Ézé*-t büntetlenül nevezni, mert ez az elnevezés illetéktelen volna, ellenben az ágyutöltőgető jobban megközelíti az ő fogalmát, mely, miként az alak, kiről a minta vétetett, azt a feladatot végzi a nagy szócsatákban, mit a golyószórásra berendezett tengeri miltraiellcuseknél a kis kanonir, a ki egyebet sem tesz, mint töltésekkel táplálja az ágyu gyomrát, hogy annak legyen mit kilövéldöznie.

Ézé egy szóval *ézel*, a hogy a szamosujvári zsárgon mondja. Oda megy a debatter háta mögé és hozza a legujabb izgató híreket, a frissen sült kommunítási szenzációkat, mikre a debatter tüzet fog s hatalmas szóáradatával megremegteti a levegőt.

Ha lankad a szónok vagy ha netalán nem volna eléggé stimmolva, *Ézé* gondolkodik róla, hogy a puskapor mindig kéznél legyen. Nem nyelvművész, nem szónok, nem literator, sőt még demagog sem; ő kizárólag centumpáter, a ki beleöregedett a tekintélyébe, tehát nem lehet rossz néven venni tőle, ha a legdiplomatikusabb megfogalmazást igénylő kijelentéseket is elintézi az ő *éze*-jével.

Ézé azt mondta . . . én nem *ézelek* . . . a határozatot nem lehet *ézelni* . . . az alispán *ézeje* nem helyes . . . ezt az *ézet* nem türjük . . . így beszél ő minden körülmények között, mint az Aquinoi Szent-Tamás „Homo unius libiri“-je, azzal a különbséggel, hogy ő nem egy könyvnek a bölcsességével, hanem egy szónak a három betűjével ballag keresztül az életem.

Megtörtént egy kommunítási gyűlésen, hogy miután az ellenzéki öreg ágyuk összes töltéseiket kiadták, mikor már semmiféle tüzelő anyagot nem voltak képesek beledobni a szónokok a vitába, — a tagok nagy zajjal sürgették a szavazást.

— Helyes! Szavazzunk! — kiáltották minden oldalról és a polgármester megindította a szavazást.

Rákerült a sor *Ézé*-re is, a ki ellene akart szavazni a határozatnak és ezt a szándékát a következő tömör kijelentésben összegezte:

— Én nem *ézélek* mellette.

Ez a nyilatkozat azt jelentette, hogy *Ézé* tiltakozik, mert meg akarja menteni „városunkat,” mint minden centumpáter — a végromlástól, azaz: a végézeléstől.

EGY DOKUMENTUM.

Az egyház és a város volt az a két legmagasabb forum, honnan az örménységet évtizedeken keresztül kormányozták. Különösen az egyház, mely, mint a lelkek istápolója, egyetemesebb hatáskör felett rendelkezett, — éber figyelemmel kísérte az erkölcsi élet terén mutatkozó legkisebb mozdulatot is, hogy szükség esetén a régi vallásos szellemtől és hagyományoktól való eltérést a város vezetőségével egyetemben kellő idejében megakadályozza.

Egy 1846 március 12-én kelt levél érdekes bizonyosságot szolgáltat arról a szellemről, mely az egyház és a város kölcsönös fellépése folytán az örmények társadalmi életében érvényesült. A levelet válaszképen Gajzágó Kristóf plébános írta Novák Márton főbíróhoz, a nagybőjti idő

alatt leendő muzsika és egyéb vigasságok megszüntetése ügyében. Nem adoma ez, hanem hiteles dokumentum, mely, mint speciális kulturtörténeti adalék, főként a mai viszonyok között megérdemli, hogy az emberek emlékébe újra felidéztessék. Így szól :

„Mi a Tkts Fő Biró Urnak második feljelentését illeti, t. i. hogy a kortsmákban, nevezetesen a Vár előtti 's a Várhoz tartozó kortsmában számos dorbézőlók' muzsikáival lármájok, dorbézőlások ezen sz. Böjti napokon a *Catholica Religio Rendtartásainak*, 's a Városi közönségnek iszszonyu botrányára szolgálják; arra nézve, minthogy az illetén muzsikáival lármás dorbézőlások a sz. Böjti napokon Felsőbb Rendeleték nyomán szoroson tilalmaztatnak — hivatalosan requirálom a Tkts Biró Urat, miszerint Fő Birói Hatalmánál fogva méltóztasson az helybéli és Városi Hatóságához tartozó muzsikusoknak szoroson megtiltani, hogy ezen sz. Böjti napokon; egy kortsmában is, egyáltjában, büntetés terhe alatt muzsikálni ne merészeljenek. Egyébaránt hivatalos tisztelettel lévén a Tkts Fő Biró Urnak alázatos szolgája : stb.“

1848—49.

A SZAMOSUJVÁRI CSATA.

1848 nov. 13-án ment végbe a szamosujvári csata, melynek előzményei és egyes epizodjai érdekesebbek, mint a minő maga a csata volt. Urbán ellen br. Baldacci a XI. honvéd zászlóaljjal, a kolozsvári nemzetőrökkel és hat ágyuval indult Kolozsvár felől.

Urbánnak volt egy zsidó kéme, ki reggel még kedvező híreket közölt az Urbán segédtisztjével, miért is vállveregetésben és pénzjutalomban részesült, délben azonban sűrű kardlapok érték, mert ekkor jelentette a magyarok közeledését, kik a hesdái hegy gerincén foglaltak állást, a nélkül, hogy egyelőre Szamosujvárt érintették volna.

A magyarok hírére Urbán riadót fuvatott és a kérői hegy irányában vezette seregét. Az örmények között ma is él egy mondás, melylyel állítólag buzdította Urbán embereit:

— *Tri cu tri la deal copii, că vinî ungurî
și dau cu tunurî!* (Fel a hegyre hármanként
fiuk, mert jönnek a magyarok és adni fognak
az ágyukkal!).

Urbán kivonulása után a magyarok bejöttek Szamosujvárra és az u. n. „nagy-serház“-on tul levő térségen álltak fel a széplaki hegyen előre nyomuló ellenséggel szemben. Csupán két óráig tartott a küzdelem, mire a magyarok három ember veszteséggel visszavonultak. Állítólag árulás történt volna s ezért kellett a harcot megszakítaniok. A szerencsés nap örömére Urbán katonáival visszatért Szamosujvárra és itt töltötték az éjt. A Szent-Antal nevü rét tele volt katonákkal, kik egész éjjel égették a mindenün- nen összehordott kerítéseket s annak tüzénél az elharácsolt disznók és majorságok sokaságá- val hatalmas lakzit csaptak.

Másnap ez a sereg is elvonult Szamosujvárról, melynek határában ezt az egyetlen csatát vívták 1848-ban.

A VÁROS VÉDELMEZŐJE.

Szamosujvári nemzetőrök gyakorlatoztak 1848-ban a némai hid közelében levő térségen. Egyszer csak meglátják a deési ut felől egyik barátjukat jönni, a ki egyenesen a városnak tartott.

— Nem állnál meg egy percre! — kiáltották feléje.

— Mi kell?

— Csak az kell, hogy fogj fegyvert és állj be te is nemzetőrnek.

A megszólított dagadó önérzettel felelé :

— Már engedjete meg barátaim, de ha én is nemzetörnek megyek, *ki marad akkor a város védelmére.*

—

MEG KÁPRÁN.

Honvéd káplár volt elszállásolva 1848-ban egy örmény asszonynál. A vitéz káplár mindjárt azzal kezdte, hogy meleg barátságot kötött a háziakkal s egész nap körülöttük sürgölődött. Ugyancsak fött a feje szegény asszonynak, hogy miként tiltsa el a káplárt, de semmit sem tehetett, mert az ifju harcos állandóan ott lábatlanzkodott a konyhában.

Nagy bánatával egyenesen a templomba ment. Beült az egyik padba, ismerőseit köszöntette, aztán hozzáfogott az imádkozáshoz. Szomszédja ugyancsak imádkozás közben átszólt hozzá :

— Hábá incs e? (Mi van?)

Az asszony nem akarta félbeszakítani fohászait, azért csak ennyit szólt: *meg káprán* (egy káplár) s azzal tovább folytatta imáját.

Ekkor szomszédja kezdte :

— Micsoda? Egy káplár?

— Ugy bizony, egy káplár, de milyen káplár — panaszkodott az asszony örményül.

Mindez persze imádkozás közben történt, úgy hogy a közellevők figyelmesekké lettek. A párbeszéd ekkor ismét megindult :

— Felfordítja a házamat az a tolvaj káplár.

— Biz' a nem jó.

— Nem hagyja, hogy dolgozunk, mindig ott van a konyhában és azt mondja, hogy hagyjam, hogy ő csinálja meg az ebédet.

— Legalább tudja?

— Dehogyan tudja. A levest beleöntötte a káposztába, a húst megpaprikázta és behányta a lugba, a pityokát összekavarta a szószsal és azt mondta, hogy ezt az ebédet nézzük majd meg, még a püspök is megnyalhatja az ujjait utána.

— Hát most hol van? — kérde a szomszéd.

— Otthon van főzi az ebédet, de nem bánom, ha felfordítja az egész házat, mert holnap már elmennek.

Ezután ismét mély ájtatosságba merült az asszony, buzgón emelte tekintetét a magosba, de ájtatos imája közben mindig kitört szomszédja felé a sóhaj: *meg káprán . . .* mire a szomszéd őszinte részvétellel válaszolta:

— Ne busulj! majd elviszi az ördög, ánun-khar, jev artva, jev hakuj, szerpo, amen . . . . . és a változatosság okáért ismét egy kicsit imádkozni kezdtek.

—

A PÁRTFOGÓ.

Osztrák lovast kvártélyoztak be egy szamos-ujvári örményhez. Első dolga volt a németnek,

hogy a nyereg felszerelést bevitte a szobába és ráakasztotta a falon függő tükörrre, magának pedig a szobában kényelmes ágyat csináltatott. Mikor a háziak értésére adták, hogy az istállóban van a helye, a vitéz lovas levágással fenyegetett mindenkit, ha kényelmes otthonában háborgatni merészelnék.

Rohant egyenesen a kapitányhoz az örmény és bejelentette a garázda lovast. A kapitány előhivatta, hatalmas lármát csapott s dühében végig vágott korbácsával a házsártos katonán. Az örmény ekkor furfangosan a kapitány elé járult és hangosan, hogy a lovas is hallja, kérlelni kezdte:

— Ne bántsa kapitány ur, nem vétett semmit nekem ez a szegény ember.

A lovas könnyezni szeretett volna gazdája jószívűségének láttára, ámde mihelyt elfordult, az örmény már ott termett a kapitány előtt és suttozó hangon biztatta:

— Adjon még néhányat a gazembernek kapitány ur, mert megérdemli. Adjon még neki, ne kimélje!

A korbács ismét ott táncolt a lovas hátán s mikor a kihallgatásnak vége volt, oda ment a lovas az örményhez és elérzékenyedve szólt hozzá:

— Köszönöm szépen, hogy olyan jó volt hozzám és a pártomat fogta. Ha maga nem szól,

talán még most is verne a kapitány ur. Köszönöm szépen . . .

— Szivesen lelkem, — felelé az örmény. — Ha máskor baja lesz, csak szóljon nekem, beszélni fogok magáért mindig a kapitánynyal.

RÉG VOLT.

A nagy idők alatt a hadisarcok és az állandó pénzsegélyek következtében hamar kiürült a város kasszája. Pedig volt pénz benne bőven, hanem a mit Urbán meghagyott, abból hazafias kötelességéhez hiven a nagy-enyedi szerencsétleneket, az átvonuló honvéd katonákat, a városi őrcsapatokat stb. segítette a város. 1849 második felében már olyan helyzetbe jutott a város, hogy alig volt a legszükségesebbekre pénze, váltópénze pedig épenséggel nem volt, úgy hogy a katonai kórház által felváltás végett átküldött százas bankókat, kénytelen volt a kereskedő társasághoz juttatni, hogy a felváltást az eszközölje.

Hét tagu bizottság indult ekkor körutra a százas bankókkal és minden házban és üzletben bekopogtattak:

— Legyenek szivesek egy százast felváltani.

A váltás még így is nehézségekkel járt, mert kevés olyan boldog halandó találkozott, a ki százasokat tudott volna váltani. A bizottság

tovább ment s nemsokára egy kereskedő üzletében is megjelent:

— Legyen szives egy százast felváltani.

Kezébe vette a kereskedő a százas bankókat, nézte, forgatta őket egy ideig, aztán méla ábrándozással mondá:

— Olyan ismerősöknek tetszenek s mégsem tudom, hogy kicsodák. Pedig mintha láttam volna egyszer őket, de hogy hol, mikor és kinél, bizony már magam sem tudom.

—

WORONYECKY HERCEG ÉS HÁZIGAZDÁJA.

Herceg Woronyecky lengyel ezredes 1848-ban egy ideig Szamosujvárt tartózkodott. Egy előkelő, vagyonos örmény házánál volt szállva, hol olyan kényelemben részesítették, minőben talán még otthon sem volt része. Két-három szobát ajánlottak fel számára, a legkitünőbb ételekkel-italokkal traktálták s azonkívül az inasoknak és cselédeknek egész seregét bocsátották rendelkezésére.

Figyelmességében a házigazda annyira ment, hogy maga ügyelt rá, hogy a ház előtt elhaladó emberek hangcsan még beszélni se merészeljenek, nehogy megháborgassák nyugalmaiban a délutáni órákban alvó ezredest. A kitüntető szivesség és a lépten-nyomon megnyilatkozó figyelmesség annyira meghatotta Woronyeckyt, hogy egyik napon a háziak tiszteletére olyan

fényes bált adott, minő azóta nem is volt Szamosujvárt.

Egy alkalommal a házigazda ismét az utcajárón állott, hogy csöndes viselkedésre figyelmeztesse a ház előtt elhaladókat, midőn Woronyecky felébredt és tolmácsa segítségével megkérte a házigazdát, hogy hívja össze az örmény fiatal-ságot és buzdítsa őket a honvédségbe való minél tömegesebb belépésre.

A házigazda elnevette magát, majd legyintett egyet a kezével és az ezredes felé fordult:

— Ezredes ur! Az örmény szereti ugyan a puskaport drága pénzért eladni, de a patrontásban viselni büdös neki.

— No no, talán nem egészen így van. Az én kíséretemben is van egy örmény tiszt — szólt udvariasan Woronyecky és rámutatott a közelben levő, dévai származásu Deák főhadnagyra.

— Az már más. Tisztnek elmenne mindenki, de közlegénynek egy sem, mert higgye el ezredes ur, hogy az örménynél büszkébb és henegegőbb nép nincs az egész országban.

*

Eddig tartott a párbeszéd K. F. néhai földbirtokos, Woronyecky egykori segédtsíztjének előadása szerint. Az egész dologra csupán annyit kell megjegyeznünk, hogy a párbeszéd még ha szóról-szóra így is történt meg, semmiféle pozitív tényeket nem igazol. Nemcsak lehetségesnek,

sőt nagyon is valószínűnek tartjuk a közölt adoma megtörténtét, mert ismerjük fajtánknak a szabadszájúságát, de ki kell korrigálnunk azt a bizonyára gunyolodásból eredő megjegyzést, mintha az örmények a szabadságharc idején nagyon huzodoztak volna a puskaportól.

Tudomásunk szerint serény munka folyik az örmény származásu 1848—49-beli honvédek egykori szereplésének kimutatására s már az eddig összegyűjtött *hiteles* adatok igazolják, hogy számarányukhoz képest az örmények, még a magyarságnál is *kétszerte* nagyobb számmal vettek részt a szabadságharc küzdelmeiben.

—

AZ ÖRMÉNY VARGA ÉS A KIGYÓ.

Ezt a vidám történetet, mely egy szurkos kezű örmény varga kalamitáisait beszéli el, Jókai Mór jegyezte le és írta meg a szabadságharc derü-
sebb epizodjairól szóló egyik kötetében. „Fránya hadnagy“ cím alatt jelent meg s innen irtuk ki, mint olyan adomát, mely beleillik e kötet keretébe. Ime:

„Egy időben sokszor meglopták a hadnagyomat. Vagy egy vagy más elveszett a szobájából és sohasem tudtunk nyomára akadni, hogy kinek a kezéhez ragadt?

Végre egy örmény vargát kezdtünk gyanuba venni, a kivel a gazdám dolgoztatni szokott, s

ki e végett sokat járt a házhoz, de erre sem lehetett világosan kisütni a csinyt.

Valahányszor benevolum alá vettük, mindig oly szent képet tudott vágni; „én nem láttam, én nem nyulok semmihez, én soha egy gombostüt nem vettem el, nekem, ha utánam hajigálnák sem kellene a másé“ stb. eff.

Egyszer azonban egy pár kedves emlékbe kapott pisztolya tünt el a hadnagyomnak.

— De már ez több mint kettő, ennek végére kell járni. — Monda s egy szép fényes délután kilovagolt velem az erdőbe, ott a lovakat egy fához megkötöttük s azzal elindultunk az erdőben a harasztos közé, a hol legsűrűbb volt a hullott falevél.

— Keress nekem egy kigyót, de ne nagyot, — szólta a hadnagyom — s ha találtál, füttyents.

S azzal elindultunk éjszaknak, délnek, felkutatni az erdőt egy kigyóért.

Nem sokat kellett fáradnunk, az az erdő tele volt ilyen szeretetreméltó paradicsomi állatokkal s nemsokára megpillantottam egyet. Szép nagy állat volt, csigaformán összetekeredve feküdt egy fa tövében, a nyirkos zöld mohában és aludt; zöld pikkelyes bőre aranyat és pirosat játszott a rásütő verőfényben.

A hadnagyom odajött a füttyentésre; mire odaért, már akkor én lefüleltem a lábatlan állatot, a köpenyegemet borítottam rá, abba tekergettem, meg sem mozdulhatott.

Haza vittük, előkerestünk egy nagy skatulyát, abba beleráztuk, ráraktunk egy csomó papirost, hogy ne mozoghasson s azzal a skatulyát bekötöttük spárgával, a spárgák végire iszonyu hivatalos pecséteket ütöttünk s szép lapidáris betűkkel felírtuk a skatulya tetejére:

**2000, azaz kétezer p. forint
tizenöt krajcárosokban.**

A skatulyát elől hagytuk az asztalon s vártuk rá az örmenyt.

Épen apropos az nap délután belátogatott hozzánk. A hadnagyom eltávozott s én egy pillanatra kifordulva a szobából, mire visszatértem, az örmény szemközt jött már s a skatulya már nem volt többé az asztalon.

— Elmegyek, — mondá — majd máskor jövök — és sietett odább.

Kis idő múlva utánna szaladtam.

— Ugyan kérem nem látott az asztalon egy ilyen s ilyen skatulyát? — kérdezém kétségbeesett hangon.

— Hogy miképen láttam volna édes lelkem? Bizony oda sem néztem én. Én nem tudom: maguk engemet tolvajnak tartanak, vagy mi? nekem az orcám majd kiég, ha magukhoz jövök, a nagy szégyen miatt. Hiszen ha engemet olyanak hisz, nem bánom, vizsgáljon meg itt az utcán az egész világ előtt, ha talál-e nálam valamit? — Rettenetes nagy kürtös köcsög kálap volt a fején. Tudtam, hogy abba van

téve a skatulya, hanem nem bántottam, sőt én kértem tőle engedelmet s hagytam haza menni, később távolról követve, hogy észre ne vehessen.

Haza ment az örmény, bezárkozott a szobájába feleségével együtt s tanakodtak. Én meg odalopoztam az ablakhoz s a terebélyes sárgarépa-muskálitbokrok mögül lestem, hogy mitévő lesz?

Az ember elővette kalapjából a skatulyát, szemei még egyszer egy akkorára nyitak fel örömeiben, midőn ismét és ismét elolvasá a ráirt 2000 p. forintot — tizenötkrajcárosokban.

Hirtelen krétát kapott a kezébe s elkezte az ajtón számolni, hogyha a boltos tizenötkrajcárosokért minden százra 15 garas ágiot ad, mennyit nyer rajta?

Elszomorodott, a summa kevésre ütött ki. Letörülte. Harminc garast fog kérni.

— Miért ne kérnél ötvenet? — szólt a felesége. — A boltos szükében van a váltópénznek, megadja.

Hát aztán mit tegyenek a pénzzel? Az örmény marhába akarta verni, a felesége azt vitatta, hogy első dolog az ő számára három öltöző ruha selyemből. Ezen összevesztek. Az örmény megverte a feleségét s azután, hogy megengesztelje, kénytelen volt neki négy öltöző ruhát ígérni, meg egy rókatorkos mentét. A többiből aztán marhát vesznek. Azt megint eladják jó drágán s borokat vásárolnak rajta.

Ebben aztán mindketten megnyugodtak s hozzáláttak a skatulya felbontásához.

— Ugyan össze-vissza van kötözve. Látszik, hogy féltős jószág van benne. — Még sem nyílik, még a pecsétek tartják. — Hozz egy gyertyát, fel kell olvasztani.

A gyertya sütötte a skatulya oldalát, képzelhetni, hogy a benszorult élő állat roszt kedvét mennyire emelte a sütögetés.

Végre engedett a fődél, a skatulya kinyílt a házastársak kezei között s abban a pillanatban mintha tüzes istennyila ugrott volna ki belőle a másfélröfös kígyó, sziszegve és nagyokat csapva farkával.

— Jaj szent ezek és amazok! segítsetek! — orditá az örmény és székestül együtt hanyatt esve ijedtében, míg a felesége metsző sikoltással szaladgált köröskörül a szobában, rázva magán a ruhát, minden lépten azt gondolva, hogy rajta van a kígyó.

Az pedig futott sziszegve sebesen, hol ide, hol amoda, felmászott a falra, megint visszaesett, az örmény feleségéstől rá-rátapodott a szaladás közben s ha olyankor aztán feltekerődött a lábaikra, orditottak, mint a kit sütögetnek.

A kígyó előlük, ők a kígyó elől szaladgálva olyan kontratáncot jártak, hogy csak azt sajnálom, hogy nem volt a ki lefesse.

Végre a kígyó elfutott az ágyra, ott belebujt a dunyhákba s a gyilkos lármára összefutott

szomszédok rátörték az ajtót a házastársokra, kik akkor már kékre-zöldre ijedve jobbra-balra dültek a falnak s csak annyit tudtak mondani, hogy ott az ágyban a kigyó.

A felhányt dunyhák közt csakugyan meg is találták a szép állatot, mire az még mélyebben a szalmazsákba bujt be; az örményre még csak akkor következett az ijedtség, a mint látta, hogy a jóakarói a szalmazsák szétbontásához fognak.

— Jaj ne bántsák — kiáltá odaugorva. — Ne bántsák azt a szegény kigyót, hadd legyen ott szegény. Hisz az is az isten állatja. Majd elmegy magátul is, ha itt nem akar maradni. — S azzal taszigálta el az ágytól a szomszédokat.

— Ne veszekedj Gerguc, — mondá az egyik. — Csak nem akarsz tán rajta háltni?

— De én szeretem a kigyókat nagyon, nem akarom, hogy az én házamnál valami állatot kinozzanak.

— Gerguc te bolond vagy. Hisz az előbb ordítottál, mint a veszett állat féltedben. De ha nem akarsz, hogy megöljük, hát majd kifordítjuk a pitvarban s menjen a merre akar.

Végtére is Gerguc ellenkezései dacára kifordították a szalmazsákot a tornácban. A kigyó egész öntudattal iramodott tova az udvarban a gyepü bozótjai közé.

Az örmény nem bánta volna, ha a többi tárgyak is utánna szaladtak volna, mik a szalma-

zsákból kihullottak. Mert az eltűnt ingóságok nyugodalmasan ott pihentek teljes számban a szalmazsák fenekén.“

A BOSSZU.

Nagy-Enyed pusztulásakor sok kárt szenvedtek az oláhoktól az örmények is. Üzleteiket felölték, kifosztogatták, vagyonukat elrabolták s a kit megkaptak, annak az életét is elvették. Egy Zakariás Imre nevű örmény kereskedő ujján megpillantották a mócok az arany jegygyűrűt, rögtön megfogták és kezdték ráncigálni ujjait. Miután a gyűrű nehezen járt, az egyik lándzsás fejszét ragadott s mind a négy ujját leütötte a szerencsétlen embernek, hogy könnyebben hozzájuthasson a gyűrű birtokába. A rettenetes gyilkosságok és rablások ellen lehetetlen volt a védekezés. Még a templom sem nyújtott oltalmat a menekülőknél, mert az oláhok petróleummal beáztatott zsákokat dobáltak be, meggyújtották és ekkor a templom ajtaját bezárták, hogy élve senki ki ne juthasson. A borzalmas vérengzésekről még ezek az epizodok sem nyújtanak képet, mert ezek csak a szerényebb esetek közül valók. De ezekből is képzelhetni, hogy a vadállatiasság minő jelenetei folyattak Nagy-Enyed utcáin 1848—49-ben.

Ebben az időben történt, hogy egy hatalmas termetű ifjú örmény honvéd, Gajzágó László

megjelent Enyeden. Fia volt id. G. L. enyedi kereskedőnek s épen szülői és testvérei felkeresése végett sietett Szamosujvárról, hova a katasztrófa kitörése előtt pár nappal ment. Enyed ekkor már lángokban állott. Gajzágó nem szólt egy szót sem, hanem megragadott egy piacon álló lándzsás oláhot s egymaga felemelvén, az enyedi uj kollegiummal szemben levő lángtengerbe dobta, viszonzásul azokért, mikben szülőit az oláhok részesítették.

— Ti csináltátok kutyák, melegedj nála, — kiáltotta a kegyelemért esengő embernek s a következő pillanatban a vitéz ember lándzsájával együtt eltűnt a lángok között.

— Szilágyi Farkas adatai után.

A LÁNDZSÁSOK.

A nagy-enyedi veszedelem idején mindenki menekült Enyedről, a kit még le nem koncoltak az oláhok. A menekülők között volt id. G. L. tekintélyes kereskedőnek a neje is, ki midőn többed magával szerencsésen eljutott Felenyedre, azon vette észre magát, hogy három lándzsás ember közeledik feléjük. Jámbor asszonynépek voltak a társaságban, kik a lándzsások láttára visitani és rémüldözni kezdtek.

A lándzsások megszólaltak:

— Csend legyen, mert különben baj lesz!

Az asszonyok rögtön elhallgattak és halálos rettegés között várták a végórát. De kellemesen

csalódtak, midőn látták, hogy a három oláh ruhába öltözött lándzsás ember egészen közel jön hozzájuk, udvariasan megemelik sapkájukat és a rettegő asszonyokhoz a legnyájásabb hangon szólnak:

— Nem kell egy-két lándzsástól mindjárt megijedni, mi is enyediék vagyunk és a nagysádék segítségére jöttünk.

A három lándzsás ember ugyanis három örmény kereskedő segéd volt, az egyik a Kovrig, a másik kettő pedig az id. Gajzágó László enyedi kereskedő üzletéből, kik a megrémült társaságot ekkor biztos helyre rejtették s azután ők is menekültek.

—

JÖNNEK A MAGYAROK!

P. G. balázsfalvi kereskedő többed magával Nagy-Enyed felé tartott az enyedi mézszárlások idején. Sötét este volt, midőn a lovas társaság Felvincre érkezett. Alig pár percnyi pihenő után tovább folytatták utjokat s rendes ügetésben haladtak a falu kijáratáig. Itt azonban kellemetlen meglepetés várakozott reájuk. Mintha a pokolbeli ördögök valamennyien kiszabadultak volna, minden oldalról dühös kutyaugatás, csaholás és vonítás fogadta őket. A romok között levő Felvincről és környékéről, több mint száz kutya gyült össze és leirhatatlan vad orditozást csaptak. Szörnyen megijedtek a lovasok, egyedül

P. G.-t nem hagyta el bátorsága. Remegő társaihoz biztatva szólott:

— Azt hiszem oláhok is vannak a közelben, azért mindenütt nyomomban legyetek. Ha lövök, ti is löjjetek.

A legvitézebb mindjárt peszimista sejtelmeket hallatott:

— De hátha elfognak, mit csinálunk?

— Légy nyugodt nem fognak el, csak kiáltsad bátran, hogy: *jönnék a magyarok!*

Ezután gyorsan megtöltötték fegyvereiket és a P. G. vezetése alatt vágattak előre. A kutya-had rémületes üvöltözés között neki rohant a lovasoknak, ámde alighogy közeledtek, P. G. elkiáltotta magát: *jönnék a magyarok!* mire az összes fegyverek eldőrdültek.

A társaság többi tagjai torkuk szakadtából hasonlóan kiáltották: *jönnék a magyarok* és újabb golyózápör érte a kutya tömeget, mely ész nélkül szétszaladt minden irányban.

De nemcsak a kutyák, hanem a közelben rejtőzködő oláhok sem mertek ezután előbujni, mert az örmények „jönnék a magyarok“ kiáltásaikkal olyan zajt csaptak, hogy a megrémült oláhok óvatosan visszahuzodtak abban a hiszemben, hogy legalább is egy honvéd brigád közeledik ellenük. Mire pedig ismét előbujtak, az örmények már a harmadik határban figyelmeztették a népeket a közeledő veszedelemre s ezzel a praktikával bántodás nélkül eljutottak Enyedre.

SZÁSZ-SEBES MEGMENTŐJE.

Diadalmas erdélyi hadjárata alatt 1849-ben Szász-Sebest is bevette Bem tábornok. Az ellenséges részen ott voltak az oláhok is, kik olyan könyörtelen magaviseletet tanusítottak a megsebesült honvédekkel szemben, hogy Bem tábornok rendeletet akart kiadni a város felgyújtására. Szász-Sebes piacán a temetetlen hullák között hagyták a megsebesült honvédeket, orvosi segélyről, ételmezésről nem gondoskodtak, sőt még ekkor is kinozták a védtelen és tehetetlen sebesülteket.

Bem tábornok ez embertelenségek láttára nagy haragra lobbant és elhatározta, hogy Szász-Sebest dulatni és gyujtatni fogja. A halálra rémült lakosság nevében megjelent ekkor egy tekintélyes örmény nő, Dobál Gergelyné szül. Keresztes Katalin (meghalt 1902 aug. havában Budapestben) a tábornok előtt, hogy kegyelmet kérjen a város részére.

Bem tábornok felelet helyett az eltemetetlen hullákra és a közöttük vonagló sebesültekre mutatott.

Dobál Gergelyné iszonyodva látta a szerencsétlen katonák kinszenvedését, de odafordult ismét Bem tábornokhoz és újra kérlelte szivhez szóló, megkapó szavakkal, hogy kegyelmezzen a város lakosságának és ne büntesse az ártatlanokat az oláhok embertelen kegyetlenségeiért.

Kérlelte mindaddig, a míg a kemény katona meglágyult és az ékesen szóló nő könnyörgéseinek hatása alatt megigérte, hogy a várost bántani nem fogja.

Nem is lett semmi bántódása a szász-sebesieknek, de ezt nem hazafias érdemüknek tulajdoníthatták, hanem a szász és oláh lakosság közepette hazafias lelkü és nemes szívü örmény nő közbenjárásának, kinek egyedül sikerült a haragvó tábornokot kiengesztelni.

JELENET AZ UTON.

Zsibó környékén 1849-ben elfogdostak néhány vásárra menő örményt az oláhok. A legmerészebb paraszt előugrott és így szólt az örményhez:

— Adjátok ide a ruhátokat, csizmátokat, pénzeteket. Viseljétek ti a bocskort.

Az örmények kénytelenek voltak engedelmessékedni és jóminőségű csizmáikat egyéb ruházataikkal együtt kicserélték. Félóra mulva már lovas csapat vágatott az uton, egyenesen az örményeknek tartott.

— Le a szekérről, a ki áldója van! — ordították abban a hiszemben, hogy ellenséges lázadókkal van dolguk.

— Ne minket üssenek, hanem azokat, a kik ott mennek a hegyen, — szólottak ekkor az örmények, felfedve egyuttal a tényállást.

A huszárok vágattak a hegyre és hamarosan elfogták az oláhokat. De most már megjött a bátorsága a négy örménynek is, s mikor a hegyre értek, követelték vissza ruháikat, a mit megkapván, saját jelmezeikben tovább folytathatták utjokat.

BEMUTATKOZÁS.

Debrecen környékén megállítottak a honvédek egy vásáros örményt.

— Állj! Ki vagy?

Az örmény nem szólt, az őrszem pedig ismétlé:

— Állj! Ki vagy?

— Gyecs' hagy van kedve ilyeneket kirdeni. Hát maga mit mandana, ha in kirdenim, hagy kicsada, micsada?

Az őrszem kinyitotta tölténytáskáját és fegyverét az örmény mellének szegezte:

— Állj! Ki vagy?

— Ides fiam! — szólt az örmény — in A. E. kereskedü vagyok. De mast legyen alyan szives is mandja meg maga is nikem, hagy kihez legyen szerencsim.

URBÁN SPIONJAI.

A szabadságharc leveretése után Urbán összefogatta Naszód környékéről az örmény kereskedőket s küldte őket, mint rebelliseket és magyar

spionokat Galiciába, hogy bokros érdemeit ezáltal is tetőzze. Mikor a fogolyörség átadta a galíciai katonai börtönnek az elcsigázott civil társaságot, az ottani helyörség parancsnoka éktelen dühbe jött.

— Huszárokat és honvédeket küldjön Urbán, de nem civileket, — kiáltott nagy mérgében s elnevezte Urbánt spitzbub-nak, kerl-nek és a legjobb információ mellett küldte tovább az örményeket Bécsbe, kiket onnan nemsokára szabadon eresztettek.

ÖRMÉNYT FOGTAM, DE NEM ENGED.

Vitték a magyar rebelliseket szuronyos fedezet mellett Bécsbe. Volt közöttük egy örmény kereskedő is, ki a zsold fizetésével volt megbizva. Egy-két napig még csak birta a nehéz utat, a harmadik napon azonban panaszkodni kezdett s nemsokára kidőlt. Rögtön mellette termettek a fogoly huszárok, vállukra kapták és vitték magukkal. Közbe még vigasztalták is:

— Ne busulj öreg, a mig minket látsz. Elvisszük mi a világ végire is az ilyen jó embert, a ki pénzt ad nekünk.

És vitték a hátukon az összetörődött örményt, a ki olyan jól érezte magát a huszárok hátán, hogy hallani sem akart a leszállásról. Egy idő múlva a huszárok panaszkodni kezdtek:

— Szállj le öreg, mert nagyon nehéz vagy!

— Csak egy kicsit még, — esdekelt az örmény
— jó áldomást fogok fizetni.

— Nem lehet, szállj le.

— Csak egy kicsit még — szólt újra az örmény s még jobban belecsimpászkodott a huszárokba, a kik kénytelenek voltak egy darabig tovább vinni, mert hiába rugdalozodtak és hiába káromkodtak, az örmény nem engedte őket, ugy vélekedvén, hogy oktalanság volna a kitűnő alkalmat elhalasztani.

LUKÁC BÁCI.

Volt egy idő, mikor Erdély csak Csucsából állott (kivéve Háromszéket). Ez egy kis oláh falu Biharmegye szélén. Ha megmondom, hogy ezen idő 1848 volt, mindjárt elhiszi nekem akárki, hogy ebben az Erdélyországban több volt a katona, mint a polgár; több a fogyasztó, mint a termelő. — Lakott ekkor Csucsán egy becsületes öreg örmény fogadós, a kit, mivel ő maga nem mondta soha másként a *cs*-t, mint *c*; ugy hitt minden ember, hogy Lukác báci!

Lukác bácit a katonaság 24 óra alatt ugy ki ette-itta mindenéből, hogy a kamara és pincekulcsot akár a Körösbe dobhatta volna.

Lukác bácit azonban nem bosszantotta ez az eset, mert semmit sem erőszakkal vittek el, hanem mind ő adogatta ki ezen kérésekre:

— Adjon csak Lukác báci egy sütet szalon-
nát; adjon csak Lukác báci egy itce bort; adjon
csak egy darab kenyeret! adjon, — adjon —
adjon.

Végül aztán ez a szó úgy a fülébe csengett,
hogy mikor másnap reggel B. L. százados arra
ment s köszöntötte neki a reggelt, így szólván
„adjon — — Lukác báci nem várta be az
„adjon“ után következő „isten jó reggelt,“ ha-
nem közbekiáltott:

— Nincen: iszten uccigen szemmim szincen,
mindenem megették, itták.

Üstökös.

A JÓ ÜZLET.

Nagy-Enyed pusztulásának jeles krónikása,
Szilágyi Farkas enyedi ref. esperes is említi,
hogy az 1848-iki mérszárlások idején különösen
két örmény vendéglős, névszerint Csiki János
és Tompos Kristóf, kik közül az első az Aper-
féle, a másik a granicsár alap tulajdonát képező
vendéglőt bérelte, — tüntette ki magát nemes-
lelkű viselkedésével.

Bárki ment a menekülők közül vendéglőjükbe,
nyomban ellátták étellel, itallal, szállással és
egyetlen krajcárt sem fogadtak el tőlük sohasem.
Egy alkalommal a Tompos vendéglője ismét
tele volt menekülőkkel, a kik alig győztek hálál-
kodni a jószívü örménynek. Az egyik menekülő
mindenáron fizetni szeretett volna s mikor Tom-

pos a pénzt visszautasította, atyafiságosan tudatta vele, hogy nagyon rosszul cselekszik, mert így előbb-utóbb ráfizet az üzletére.

Tompos nevetett egyet magában, majd sietett megnyugtanni az aggodó vendéget.:

— Ne féltsen engem a ráfizetéstől. Most olyan időket élünk, hogy minden percben semmivé tehetik keresetünket. Maguk legalább megköszönik a vendéglátást és ez nekem jó üzlet. De jön az oláh; kiforgat mindenemből, tönkreteszi mindenemet s a helyett, hogy megköszönné, ráadásul még el is ver. Látja kérem alásan: *ez már aztán rossz üzlet*. Tessék hát csak enni-inni jóízűen és bizza reám az üzletet, azért vagyok én örmény, hogy értsek hozzá.

KELLEMETLEN ATYAFISÁG.

Dr. Danckai Pattantjus Ábrahám Adeodát országos hirü orvos, a szabadságharc alatt Bem apónak táborigorvos volt. Törzsorvos minőségben szolgált végig az 1848—49-iki hadjáratot s ezen hivatásában ott volt mindenütt, a hol vitéz generálisa kereste és osztotta a halált. A segesvári csatában ő vágta le Bemnek egyik ujját, mely egy gyutacs felrobbanása által vérmérgezést fogott.

A szabadságharc után Ábrahámot is elfogták és börtönre vetették. Családja Brünnebe ment, minek folytán minden összeköttetés megszakadt

közöttük. Egy reggelen megjelent Ábrahám börtönében egy őrnagy és tudatta, hogy Urbán generális sürgősen beszélni óhajt vele. Urbán a Haynau szerepét teljesítette ekkor az erdélyi részeken, Ábrahám doktor tehát azzal a tudattal ment most a generálishoz, hogy halálos ítéletét fogják közölni vele.

Ámde meglepő és nem remélt dolgok történtek. Urbán megölelte, karonfogta a fogoly törzsorvost és szabadnak nyilvánította. Ábrahám nem akart hinni saját füleinek sem, olyan különösnek tetszett előtte a kegyelmezés, de Urbán sietett tudatni vele, hogy most kapta meg nővérének, az Ábrahám feleségének levelét, minélfogva kegyelmet ad az eddig ismeretlen sógornak.

Ábrahám csak ekkor tudta meg, hogy felesége révén, kit még 1848 előtt vett el, minő diszes atyafiságba keveredett. Szentől-szemben állt tehát a magyarok hirhedt ellenségével, egyuttal az ő sógorával, a ki ellensége és gyalázója volt mindannak, a mi annyi ezerekkel együtt Ábrahám doktor előtt is legszentebb és legmagasztosabb cél gyanánt lebegett.

Ez a tisztesség elviselhetetlennek látszott a hazafias lelkű orvos előtt, a ki kiszabadulása után akként oldotta meg a fatális helyzetet, hogy feleségével való házasságát felbontotta s az Urbánnal való atyafiságot családi békéjének és lelki nyugalmanak feláldozásával egyszersmindenkorra megszakította.

KITÜNŐ KERESKEDŐK.

A szabadságharc után Szamosujvárt is kihirdették, hogy a Kossuth-bankókat minden ember szolgáltatassa be a hatóságnak, mert el fogják őket égetni. Két örmény együtt haladt a városháza felé. Az egyik különösen szomorú volt, a mit teljes mértékben lehetett méltányolni, tekintve, hogy keservesen összegyűjtött tizezer forintját kellett tűzbe vinnie. Társa vigasztalta:

— Ne busuljon hapár, az én pénzem is oda fog veszni.

— Hogyne busulnék, mikor földönfutó koldus lesz belőlem.

— Dehogy lesz, hiszen megmondták, hogy a király be fogja váltani a bankókat.

Ilyen szomorkás beszélgetések között értek a városháza elé, hol már halommal állott a sok Kossuth-bankó. A kevésbé vagyonos örmény szó nélkül átadta kétezer forintját, társa azonban vonakodott.

— Mi lesz belőlem, mi lesz családomból — jajgatott nagy keservesen.

Ekkor egészen közelébe huzódott társa, vállára tette a kezeit és biztatni kezdte:

— Adja be hapár a pénzeket, mert legalább elmondhatjuk majd az unokáinknak, hogy mi olyan kitűnő kereskedők voltunk, kiknek még a király is tartozott.

A BACH-VILÁGBÓL.

A Bach-világ kezdetén rögtön hozzáfogtak a 48-iki időkből elmaradt hátralékosok adóinak behajtásával. Kolozsvár tanácsához is érkezett egy rendelet, hogy hajtson be *Gebrüder Wolf*éktól bizonyos összeget huszonnégy órák leforgása alatt.

Gebrüder Wolf nevű gyógyszerész cég csakugyan létezett akkor Kolozsvárt, ma is fennáll, tulajdonosai, az örmény Wolfok azonban egyetlen krajcár adóhátralékban sem voltak, tehát megfelebbezték a rendeletet és jelentették, hogy a károlyfehérvári káptalannak fundacionális adóságok kamatai fejében sohasem tartóztak, pénzt a káptalantól nem vettek, nem kaptak, tehát törüljék ki neveiket az adósok lajstromából.

A városi tanács felterjesztette a felebbezést, de alig telt el pár nap, jött az újabb rendelet, hogy *Gebrüder Wolf*-éktól a mellékelt kötlevel alapján hajtsa be azonnal az adót s máskor, ha a helytartó tanácscsal levelezik ne feleselgessen, ne adjon tanácsokat, mert különben így és úgy lesz.

Mikor a tanács elolvasta a magyarul írott kötlevelet, kiderült, hogy abban *Gebrüder Wolf* nevű adósokról egyetlen szó említés se tétetik, ellenben Fráter Farkas nevű adósa van a káptalannak, kinek nevét a német sógorok hü magyar fordításban Gebrüder Wolf-ra változtatták át.

VENDÉGSÉG UTÁN.

Az abszolutizmus idején találkozott Placsintár Dávid polgármester, akkor még mint ifju diák egy szamosujvári örménnyel Bécs utcáin.

Ragyogott az örmény ember arca az örömtől s közel volt, hogy meg nem csókolta az ifju Placsintárt, hiszen épen most szabadult ki a vizsgálati fogságból, hova, mint rebellis magyart és hirhedt spiont az Urbán pártfogása folytán hurcolták. Pedig nem ártott senkinek a szegény ember, vétke is csak annyiban volt, hogy megszánt egy honvéd tisztet s néhány közlegényt, kiknek szállást és élelmet adott, a mig veszélytelenül elmenekülhettek.

Placsintár Dávid szóba elegyedett az emberrel és gyanutlanul kérdé tőle:

— Nos, hát hogy tetszik Bécs?

— Sehogy. Örvendek, hogy megszabadultam a katonáktól, megyek haza.

— Hogyan, a katonaságtól jön? Ezt nem tudtam.

Azután nevetve folytatta:

— Ugyebár, nem kellett a németeknek, azért bocsátották el.

— Dehogy nem kellettem, — felelé keserüen az ember. — Épen az a baj, hogy nagyon is kellettem. Ott akartak tartani még három esztendeig, azt mondták, hogy elvisznek Kufsteinba,

Olmützbe, a hova csak kívánom, de megsegített az isten. Elég volt három hónap a vendégségből.

Ekkor tudta meg Placsintár, hogy a kivel beszél, az egy szerencsétlen áldozat, ki az Urbán jóvoltából ártatlanul három hónapi vizsgálati fogságot szenvedett egy emberbaráti cselekedeteért.

VÁLASZTÁSI EPIZODOK.

FEL — LE.

1848 május 6-án választották meg Korbuly Bogdán és Sárossy Ferenc tanácsosokat a pesti országgyűlésre szamosujvári képviselőknek. Sárossy utközben meghalt, helyébe tehát más képviselőt kellett választani, a mi annál könnyebben ment, mivel a Simay Gergely és Jakabb Bogdán személyében egyszerre két jelölt is akadt.

A nép most ennek a két jelöltnek nevével járta be az utcákat és mindenütt lehetett hallani a pro és contra megnyilatkozó rivalgásokat:

— Simay Gergely *fel*, Jakabb Bogdán *le*.

Az „abcug“ és „éljen“ kiáltások még nem voltak ekkor divatban Szamosujvárt, ezek helyett *le* és *fel* szavakat kiáltották, akárcsak a Kazinczy szinmű fordításaiban, a ki a *hoch* fordítására ilyen példákat adott: Fenn az Oráneai Vilmos! Fenn!

Következett azonban a szavazás, a mi mindkét fél részére egyforma kilátások között haladt. Simay Gergelynek a legutolsó pillanatig csupán

egy többsége volt Jakabb Bogdán felett, ámde a záróra pillanatában megjelent a kandiai gör. kath. esperes és tudatta, hogy Jakabfi-ra adja szavazatát. Miután ilyen nevű jelölt nem létezett, a bizottság nem fogadta el az esperes szavazatát, mely egyébként Jakabb Bogdánnak szólt volna s ilyenformán *egy* szavazattöbbséggel Simay Gergely lett a képviselő.

Mikor a választási elnök kihirdette az eredményt, az összegyűlt néptömeg hatalmas üdv-kiáltásokban tört ki:

— Simay Gergely *fel*, Jakabb Bogdán *le*.

A Jakabb pártja szintén kontrázott:

— *Fel* Jakabb Bogdán, *fel*; *le* Simay Gergely, *le*.

Azonban bármiként lármáztak *fel* mégis csak Simay lett, a ki a város méltó büszkeségére kitűnően megfelelt hivatásának.

A KONCEPTUS.

Az 1843-beli választás idején történt ez is.

Szavaznia kellett volna egy kikicsáros örménynek, a kiben meg is volt ez a jó szándék, de a kortesek még a szavazó terem ajtajában is annyira kábitották fejét majd az egyik, majd a másik jelölt nevével, hogy mire a terembe ért, teljesen ki volt forgatva konceptusából és azt sem tudta, hogy miről van szó.

De jóformán még lélegzethez sem jutott s a választási elnök már is tudakolta az elkábitott fejü embertől, hogy kire szavaz.

— Gyecs' tudja az ördög, — felelt mérgében a kikicsár és otthagya faképnél az egész bizottságot és az elnököt, a ki még jobban kihozta őt konceptusából.

KORTES NÓTÁK 1848-BÓL.

Két rövid kortes nóta maradt fenn a negyvennyolcadiki választásból. Jakabb Bogdánnak a párthivei ezt énekelték:

Szilvaizes pirahi
Nem kell nekem Simay.

Simay Gergelynek a választói szintén csináltak verset Jakabb Bogdánra, a mi valamivel nyomatékosabb volt. Ez így szól:

Kis mise, nagy mise,
Jakabb Bogdán semmise.

AZ 1863-IKI VÁLASZTÁS.

Szamosujvár történetében az 1863-iki választás, nemcsak érdekességénél, hanem jelentőségénél fogva is egyike a legkimagaslóbb és legemlékezetesebb mozzanatoknak. Ekkor adta a város és az erdélyi örménység talán századszor

bizonyítékát annak, hogy hazafiségben együtt érez a magyarokkal és a válságos viszonyok között épen olyan rendithetetlen hive az állam-eszmének, mint akár a szerencse napjaiban.

Tudvalevőleg a nagy-szebeni 1863-iki tartomány gyűlés az erdélyi nemzetiségek kezdeményezésére azon célból alakult, hogy az erdélyi városok követei oda belépve, az alkotmányos képviselőt további teljesítését egyenesen a bécsi Reichsrathba való bevonulással folytassák. Ezen gyűlésnek egyik célzata volt demonstrálni az erdélyi nemzetiségek általános és hő vágyát az abszolút rendszer álláspontja mellett, egyben pedig feltüntetni a magyarság törekvései ellenében a nemzetiségek egyetemes akaratát, mely nem azonos és nem szolidáris a magyar felfogással.

Szamosujvárt az elrendelt választás alkalmából nyomban megbízták Gajzágó Salamon és Simay Gergely követeket a képviseltetéssel, de ugyanekkor utasítást is adtak, hogy a város és az örménység nevében (ugyanígy cselekedett Erzsébetváros is) jelentsék ki a gyűlést törvénytelennek és a tanácskozásokban ne vegyenek részt. Gajzágó Salamon és Simay Gergely rögtön megjelenésük után bejelentették tiltakozásukat és mandátumaikról ünnepélyesen lemondtak.

Elrendelték tehát másodszor is a választást Szamosujvárt, ámde ismét csak Gajzágót és Simayt választották meg, kik újból kijelentették

Nagy-Szebenben, hogy a tartománygyűlést a magyar alkotmány ellen való merényletnek tekintik, törvényes voltát el nem ismerik, minél-fogva lemondanak és a gyűlésbe, mint képviselők nem lépnek be.

Most már szigorú és haragos levél érkezett a városhoz, hogy tartson azonnal új választást és a megválasztott követeket *utasítsa* a nagy-szebeni tartománygyűlésen való jelentkezésre. Nehogy azt véljék az intézők, mintha Szamos-ujvárt Gajzágón és Simayn kívül más képviselő nem akad, nyomban megválasztották az örmények Gajzágó Kristóf és Szappanyos Miklós polgárokat, de az abszolút kormánynak ezekben sem telt sok gyönyörűsége, mert ők is lemondtak, miután előbb kijelentették, hogy a szebeni gyűlés törvényes voltát el nem ismerik.

Sok herce-hurca és tapogatozás után ismét jött egy rendelet, mely az előbbinek szellemében megsürgette a választást. Ez volt a negyedik válasziás és ekkor Duha Imre és Moldován Simon lettek követek, kik mint aféle számító emberek igen praktikusán vették a dolgot s el sem mentek Nagy-Szebenbe, úgy vélekedve, hogy sokkal egyszerűbb, ha a hosszú ut helyett, mindjárt a helyszínén kijelentik, hogy nem kíváncsiak a szebeni gyűlésre.

Több választás aztán nem történt, mert belátták, hogy az örmény rebellisekkel nem lehet boldogulni, még ha örmény püspökséggel is

csábitják őket. Mert csábitotta az abszolutizmus örmény püspökséggel a szamosujváriakat, de az örmények azt felelték, hogy régideje várják ugyan vissza a püspöküket, *Szebenbe* azonban nem mennek érte, mert ez az út egy kicsit messze van és nagyon kanyargós, nem érdemes miatta utrakelni.

Ekkor történt aztán, hogy Kővári László öket irt a *Korunk*-ba a nagy-szebeni gyületről s azon jelszavak ellenében, hogy ez a gyűlés az összes erdélyi nemzetiségek óhajának közvetítésére alakult, rámutatott az örményekre, mint a kik nem magyar eredetük dacára, tiltakoznak és nem ismerik el a törvénytelen gyűlés jogosultságát.

„KÉT DERÉK HAZAFI.“

A hatvanas évek második felében, az 1863-iki választások után újra Gajzágó Salamon és Simay Gergely lettek Szamosujvár követei. Küzdelem nélkül ez a választás sem mult el, de a polgárság nagytöbbsége hiven kitartott a két jelölt mellett, sőt mikor a választás megtörtént, az egyik kortes a következő nyomatékos beszédet intézte a néphez:

Polgártársak!

Nem kaptatok semmit... Igaz ugyan, hogy utólagosan sem kaptok semmit, — hanem azért örvendezetek, hogy *két oly derék hazafit* választottatok meg, — mint Simay Gergely és Gajzágó Salamon! kiáltótok hát velem együtt, hogy éljenek.

A FŐ ÖRMÉNY.

Az 1872-iki tasnádi választáson Guthi és Rázsó nevű jelöltek álltak a porondra. Rázsónak híres főkortese volt egy Sz. J. nevű tasnádi örmény, a ki versben adott kifejezést politikai meggyőződésének és így izgatott Guthi ellen. A vers aztán rövid idő alatt bekerült az élclapokba is, mert annál furcsább kortes nótát csakugyan nem termett a választási Parnasszus, mint a minőt Sz. J. készített saját becses személyének dicsőítésére. Csupán hat rövid strófából áll, de e hat strófában is mennyi bolondság!

Tasnád város járás népe
Rám hallgass, a *fő örményre!*
Én vagyok a ti kalmártok
Velem esztek, velem isztok,

Tömpéné!

Hol van nagyobb korhely, mint én?
Sok pénzt elkártyáztam már én.
Igaz, hogy *nem az enyémet,*
De mit csiptem, — az enyém lett:

Tömpéné!

Voltam én már kereskedő,
Galand, perklivel seftelő,
Igaz, hogy pankrótot mondtam,
De a pénzt zsebembe raktam

Tömpéné!

Rázsó Lipi jó pajtásom,
Nektek követül ajánlom,

Régi *Stir-féle cimborám*
Inni, aludni jól tud ám,

Én nállam.

Küldjétek hát öt követnek,
Hisz itt ugy se kell senkinek,
Alispányságból le maradt,
Ne aludja itt a nyarat:

Én rajtam.

Guthyt meg ne válaszsátok!
Mert kisebb lesz az adótok!!
Vagy jobb az exekucio?
Ugy hát nektek más nem való

Csak Rázsó.

HUSUNKBÓL VALÓ HUS.

A városi Vigadó nagytermében szokták rendes körülmények között programmbeszédeiket és a beszámolót tartani Szamosujvár követei. Lévén a képviselők, a jelöltek és a választók között származási, atyafisági és egyéb kapcsok, nagyon természetes, hogy a beszédek során aprogot kellett keríteni e viszony fejtegetésére.

Meg is tette ezt mindenik követ és mindenik jelölt, tekintve, hogy valamennyien örmény származásuak voltak. Különösen, mikor állandó kifejezési formát találtak e viszony megjelölésére, nagy tetszés és hatás mellett említették a szállóigévé vált mondást:

— Husukból való hus, vérükből való vér!

Kötetekre menő fejtegetéseknél többet ért ez a tömör mondás, mert hallva a husra és vérre való hivatkozást, rögtön tisztába jöttek a választók, hogy a képviselő vagy a jelölt nem jöttment, hanem a „mi nemzetünkől való“ és pártolni fogja „városunkat.“

TISZTELT JELÖLTÜNK!

1873-ban Lukács Bélával szemben az örmény néppárt, vagy mint gunyosan szokták nevezni zsirospárt ifj. Bányai Tivadart léptette fel. El volt határozva, hogy küldöttséget menesztenek hozzá és választói nevében a küldöttség szónoka üdvözölni fogja.

Ámde a szónokkal a legutolsó pillanatban kellemetlen kázus történt. Az utcán folyó fáklyás felvonulások ugyanis kicsalták őt is házából s a mint sietve haladt a muzsika és fáklyák irányában, megbotlott és betörte a fogát. Nem holmi zápfogat, hanem direkt a bölcsesség fogát, féltett kincsét minden embernek.

Belátta mindenki, hogy a derék embernek igaza van. Hogyan tartson ő szónoklatokat, mikor egyetlen bölcsesség foga, miben talán legkitünőbb eszméi rejteztek, kitört. Aztán egészen megdagadt az arca, zugott a feje, nyilalások hasogatták, egy szóval nagyon oda volt.

A választók úgy segítettek a dolgon, hogy egy másik társukat bizták meg a szónoklat

megtartásával, ki eme feladatának hiven megfelelt. Mihelyt a népszerű jelölt lakásába ért, megkezdte beszédét:

— Tisztelt jelöltünk! Kedves barátom! Miután N. barátomnak a foga betört . . .

— Téged ért a szerencse, hogy engem üdvözölhessél, — folytatta tovább B. T. a beszédet s mielőtt a szónok rátérhetett volna „válságos viszonyaink“ feltárására, megölte, karonfogta és a küldöttséggel együtt megvendégelte.

TISZTELT KÉPVISELŐ UR!

A hetvenes években, midőn Molnár Antalt megválasztották, Voith Miklós választási elnök, — mozgató lelke és istápolója évtizedeken keresztül mindenféle jóra való intézménynek, — elindult a Molnár lakására, hogy a vezetésével megbízott küldöttség jelenlétében átadja a város mandátumát. Rövid beszédet is akart mondani, de annyira meg volt hatva, hogy csak ennyit tudott szólni:

— Tisztelt képviselő ur!

Később még egyszer belefogott és kezdte a beszédet:

— Tisztelt képviselő ur! Tisztelt képviselő ur!
Igen tisztelt képviselő ur!

Hova tovább, mind nagyobb elérzékenyülés vett erőt lelkén s nagy meghiúsultságában képtelen volt tovább jutni. Nem is erőltette magát

ezután, hanem átnyújtotta a mandátumot és melegen megszorította a fiatal képviselő kezeit, ki maga is meghatottságtól remegő hangon köszönte meg emlékezetes beszédében az elnök és a választók őszinte vonzalmát.

KORTES ÉS FŐISPÁN.

Jakabb Bogdán és Molnár Antal között folyt 1878-ban a választási harc. Br. Bánffy Dezső, Szolnok-Dobokamegye főispánja Molnárt szerette volna megválasztatni s ezt nyíltan meg is mondta az egyik kortesnek, hozzátéve, hogy kellemetlenségeket fog neki szerezni, ha Molnár ellen dolgozik.

A kortes ugyanilyen okok miatt vesztette el nemrégiben a szamosujvári malombérletet, nem volt oka tehát félnie a Bánffy haragjától, azért nem is tágitott.

Bánffy másodszor is figyelmeztette a kortest az eshetőségekre, mire az vakmerően szembe szállt Doboka nagyhatalmu urával és merészen odakiáltotta ezt a kadenciát:

Nincs már malmom, nem örölök,
Az órára borsot török,
Éljen Jakabb Bogdán!

ALKOTMÁNYOS PRINCIPIUM.

Jakabb Bogdán 1878-iki jelöltsége alkalmával megfogtak a kortesek egy német pléhest és faggatták, hogy kire szavaz. A pléhesnek a képviselőséget illetőleg nagyon életrevaló és megállapodott nézetei voltak, mert csak ezt mondta:

— Wer „nagyságos ur“ vill sein, er soll zahlen.

Ez a mondása aztán szállóigévé vált.

EGY BIZTOS MANDÁTUM.

Molnár Antalt tizenhat éven keresztül mindig egyhangulag választották meg a szamosujváriak. Ellenjelölről szó sem lehetett, mert jól tudták a választók, hogy Molnárnál érdekesebb képviselőt nem kapnának a szamosujvári mandátumra, a ki olyan szívvel-lélekkel tejesítette hivatását, mint még a legbuzgóbbak közül is csak igen kevesen.

Egyik választási napon a városháza előtt álldogáló örmény atyánkfiait megszólította egy választó és fontoskodva kérdezte tőlük, vajjon meg lesz-e Molnár képviselőnek.

— *Ha csak a hutak nem jönnek szavalni* — válaszolák rövidesen az atyafiak, kik e furcsa kijelentés alatt azt értették, hogy Molnárnak olyan jól állnak Szamosujvárt ügyei, hogy a

temetőbeli halottaknak kellene feltámadni és még akkor is kétséges, vajjon tudnának-e ártani neki.

ÁFGÁNISZTÁN VÁRTÁN*

SZAMASUJVÁRI PALGÁR ÉS HAZAFI LEVELE.

Az elsű hónapban legelő.

Fiam szerkesztű úr!

Mast gyűn a viselűs küvetek választása, is beli kell hagy nyamjam a pennámat a dalagba, de csak azirt, hogy itt is kitűnjék fájnul, hogy mink ürmínyek vagyunk, a legakasabb náciu az országban, ebben a dalagban is.

Teszem hát nyamtatásnak, hogy az egész országban *ninesen ujan bizanyas kerület*, mind a miünk: *a szamasujvári*.

Elűszür: Níkűnk csak ürmíny küvet kell.

Másadszar: Csak szamasujvári fiú.

Vígűl: Kell hagy tudjan bänni is a pennával.

Malnár Tani kápás mind a háramra, is míg a jégesű se massa el az ű kerüleytyit. Ezzel víge! Jűhet ide akár a tranűrukűs is viselűs küvetjelűltnek! Legfejebb ángádzsáburral kinájjuk meg, de mándátum, az csak ürmínynek terem nállunk.

* 1892. január elején a küszöbön levő országos választások alkalmából írta Törös T. ezt az Afgánisztán levelet, mely a Bolond Istók jan. 10-iki számában jelent meg.

Mert ha ürmények vagyunk, pártaljuk az ürményt, nem úgy mint nimejhejt a szíkelyek, a kik pínzir — akármí náciút választanak a nyakukra.

Hallam, különben, hagy a zsidúk nagy lármát csinálnak, hagy nikik nincsen elig szabad mazgásuk a vallásban.

Mandak nikik egyet. Csinájjanak úgy mind mink ürmények, is legyenek — *ramai kathalikusak*, akkar egy rabbinusnak se lesz semmi baja.

Ezzel vagyok is maradak:

Áfgánisztán Vártán,

szamasujvári egyhangú választú palgár.

A TITKOS SZAVAZÁS ELŐNYE.

Tisztviselő választásra készültek a városházán. Ilyenkor a jelölt, a ki valamely állást elnyerni óhajt, nyakába veszi a várost és gyűjti a voksokat. Büszke lelkeknek talán kellemetlen vesszőfutás az ilyesmi, de csak az első lépés nehéz, a többi magától megy. Ősi tradicio és ősi jog szentesítette a voksgyűjtés szokását, ezen változtatni ma már lehetetlenség, de nem is tanácsos, mert sikertelen volna. Még csak azt kell megjegyezni, hogy Szamosujvárt a szavazások titkosan folynak és ez közérdekből történik, hogy az inkognitó leple alatt „száz uraim“ sértetlensége annál inkább megóvassék.

Az ötvenes években egy tisztviselői állás megüresedése alkalmával többen pályáztak. Volt a pályázók között egy jámbor életű, szerény magaviseletű, szorgalmas ember, a ki szintén ráadta fejét a voksgyűjtésre, habár nem volt nagy összeköttetése a centumpáterek között. Tizenhárman azonban mégis megígérték, hogy reá fognak szavazni és biztosították mindenképen, hogy nyugodt lehet, hiszen *ők* párfogolják.

Megindult aztán a válaszfás és a szorgalmas jelölt megbukott, mert csupán *egy* szavazatot kapott. El volt keseredve és bánatosan gondolt a kitűnő és költséges ebédre, melyet megválasztatása reményében előre megrendelt s ime most semmivé lett minden. Egyik centumpáter, látva az elkeseredett embert, vigasztalni kezdte:

— Igazán sajnállak, de nem tehetek róla, én rád szavaztam.

Ir és balsam gyanánt hatottak a bukott jelölt lelkére a vigasztaló szavak. Tehát ő volt az a derék, becsületes ember, az a nemes lélek, a ki reá szavazott. Egyedül annyi sok közül. Melegen megszorította a centumpáter kezét s majdnem könnyek jöttek ki szemeiből.

Két perc mulva mellette termett egy másik centumpáter:

— Hallattam, hagy megbuktál. Nagyan sajnálam, pedig in rád szavaztam.

És jött ezután a többi. Egymásután kondoleáltak a bukott jelöltnél, mindenik rendkívül sajnálta

bukását és négyszem között tudatta vele bizalmasan mind a tizenhárom, hogy ő volt az a bizonyos, a ki reá szavazott.

A bukott jelölt feje szédülni kezdett. *Egy* szavazatot kapott s mégis *tizenhárman* bizonykodnak mellette, ki volt akkor az igazi. Ki volt . . . ki volt . . . ezt kérdezte, ezt kutatta mindenütt, de feleletet nem kapott senkitől. Hiába kereste egyetlen jóakaróját, azután sem találta meg, mert könnyebb volt tizenhárom emberről feltételezni, mint egyről bizonyosan megállapítani az igazságot. Ezért szeretik annyira ma is a szamosujváriak a titkos szavazást.

VÁLASZTÁSI NÓTÁK ÉS EGYEBEK.

Az utóbbi időkből csupán két választási nóta emléke maradt fenn, jóllehet voltak azelőtt is, különösen a hatvanas-hetvenes években igen nagy mozgalmak, midőn nemcsak a bort, hanem a tintát és a nyomdafestéket sem kímélték a küzdő felek igazaik bizonyítására. Az egyik kortes nóta 1881-ből való és Törös Tivadartól ered, épen úgy, mint a másik, mely ezután jön.

Csukaolaj hektika,
Összeült a patika;
Bürökflastrom, szunyogháj,
Követ lesznek mert muszáj.

1885-ben megválasztották Molnár Antalt, kit annyira megszerettek a választók és olyan nép-

szerüséget ért el, hogy öt év múlva már ezt írta fellépése alkalmából Törös az Áfgánisztán Vártán levelekben :

Örményül prédikál a pap,
Mandátumot csak Molnár kap ;
Jöhet ide a muszka cár,
Nem numerál itt a krajcár !

Molnár Antal képviselősége idejében a választási lant csupán ezt a jellemző strofát produkálta, de alighogy lehunyta 1902. elején szemeit, minden irányból kirohantak a lant szenvedelmes pengetői s ez a „Sturm und Drang“-féle periódus, mely hatalmába kerítette legjobbjainkat, közel két hétig eltartott. Mindenféle mértékben, mindenféle formában, hosszúságban, úgy mint szélességben, nem kimélve tért és fáradságot, — hihetetlen volt a versek áradása.

Ezer és kétezer példányban tizenkét-tizenöt féle vers, egy részük nyomorék „lengediekkal,“ kificamodott „löpőkékkel,“ azon mód, hogy a költő agyában vizioszerűleg megfogamzottak, zudultak szét az irodalmi csatornáknak s ha majdan akadni fog ennek az időnek krónikása, okvetlenül a szamosujvári literatura aranykorát kell konstatálnia benne, mert ehez fogató termékenység az ország egyetlen kerületében sem történt.

Egyik vers „Talpra örmény“ cím alatt iparkodott megrázni a sziveket, a másik ultramodern

hatások raffinált alkalmazásával, „csuf, csuf csakugyan a kínai tincs“ előrebocsátott jeligével csábitotta az embereket cselekvésre, — mert ugymond — „isten adta eszménket, hogy *ötöt* felkérjük, az is biztos lévén, hogy *Ó* vele többre mehessünk.“ Ez a vers négy tömött srofából áll és ezekkel a melodikus szavakkal biztatja „városunkat,“ mondván, hogy „*ötöt*“ az ellenpárt anélkül is legyőzi, tehát: hess, hess, hess!

Persze ez az árdagály még csak a versművészet eredménye, holott a kötetlen beszédben készült iratok legalább is *harminceszor* ennyit tesznek ki. Rövidesen elég lesz jelezni, hogy műfaj szerint így sorakoztak az alkalmi irományok:

1. **Röpirat** két kiadásban 2000 példány.
2. **Röpirat** (más) 1000 példány.
3. **Genealogiai füzet** 500 példány.
4. **Okmány** reprodukció 500 példány.
5. **Kiáltvány** 500 példány.
6. **Ujabb kiáltvány** 100 példány.
7. **Programm-beszéd** 500 példány.
8. **Ugyanez** 300 példány.
9. **Plakát kiáltványok** 100 példány.
10. **Plakát kiáltványok** 150 példány.
11. **Egyéb plakátok** 3—400 példány.
12. **Hirlapok** (naponként) 600 példány.
13. **Hirlapok** (ellenpárt) 100 példány.
14. **Áfgánisztán levelek** 300 példány.
15. **Áfgánisztán levelek** 200 példány.

Ebben a statisztikában a két jelölt érdekében végbement tisztaontás főbb tényei vannak elmondva, nem szólván a rendes üzemben levő kisebb nyomtatványokról, melyek szintén ezereket tesznek ki. Részt vett ezeknek a gyártásában közvetve majdnem mindenki, közvetlenül nem kevésbé többen, én is, más is, mea culpa, mea culpa! Pedig nem egy, hanem tíz választást, a Jericho falait is meg lehetett volna ostromolni ezzel a példátlanul isszonyu betütengerrel.

KÉT ÖREG.

Két öreg választó kerülgette a piacot az 1902. febr. 4-iki választás előestéjén. Az egyik Gajzágó párti volt, a másik gr. Karátsonyi hívének vallotta magát. Hosszas és nagy lelki tusakodások után megszólalt az egyik:

— Kedves barátom, nekem egy nagy kéréssem volna.

— Mi az?

— Egy nagy kérés. Előbb azonban ígérd meg, hogy megteszed.

— Ha nem kívánsz lehetetlenséget, a legnagyobb szivességgel megteszem.

— Jól van! Tehát arra kérlek, tedd meg az én kedvemért és szavazz Gajzágóra.

Erre a kérésre csakugyan nem volt elkészülve az öreg, azért egy darabig szó nélkül ballagott

barátja oldalán, végre alapos megfontolás után megszólalt:

— Megteszem, Gajzágóra fogok szavazni, de csakis a te kedvedért.

— Köszönöm, nagyon köszönöm, örök hálára köteleztél, — áradozott a barát s azután ismét kerülgették a piacot.

Eltelt vagy tíz perc, de a kölcsönös ábrándozás miatt egyik sem tudta a beszélgetést megkezdeni. Végre az utóbbi, ki nagylelkűleg megígérte szavazatát, megállott és fontos arccal fordult barátjához. A hálás barát szerette volna még a gondolatát is kitalálni társának, hogy ő is visszonozhassa az iménti nagylelkűséget, azért iparkodott csupa fül és szem lenni.

— Talán akarsz valamit mondani?

— Igen! egy nagy szivességet kérnék, ha...

— Semmi ha, még csak az kellene. Ki vele egész bátran, hadd halljam, mire van szükséged.

Az öreg kezdett szerénykedni:

— De nem leszek-e vajjon alkalmatlan? Egy nagy szivesség... nekem igen fontos... nem is olyan nagy dolog...

— Akkor megteszem. Vedd úgy, mintha már meg is tettem volna. Halljuk, mit akarsz?

— Tedd meg te is az én kedvemért és szavazz gr. Karátsonyira.

Mint a kit szíven ért a beszéd, a hálás barát pillanatokig egy szót sem volt képes hallatni. Lassan tért magához nagy meglepetéséből s

még azután is jóideig a bajuszát tépdeste és szórakozottan bámult maga elé. Majd erőt vett magán és megszólalt:

— Tehát az a kivánságod . . .

— Igen, hogy szavazz gr. Karátsonyira.

— Hm, hogy én szavazzak gr. Karátsonyira, a kit nem ismerek, a ki ilyen és olyan . . . a ki . . .

— Ugy látom, nem akarod megtenni. Jól van, vedd úgy, mintha semmit sem szoltam volna.

A barát már-már mü könnycseppeket készült kitörülni szemeiből:

— Ne vedd olyan érzékenyen a dolgot, hiszen csak tréfáltam. Az a kivánságod ugy-e, hogy szavazzak gr. Karátsonyira; jól van, megteszem a te kedvedért, de csakis a te kedvedért, — és egy hatalmas parolát csapott öreg társa tenyerébe.

Másnap aztán mindketten szavaztak és pedig Karátsonyira az, a ki Gajzágó hívének vallotta magát és Gajzágóra az, a ki Karátsonyit szerette volna támogatni.

—

KIRE SZAVAZ ?

A szavazó-bizottság elé került az 1902-iki választáson egy örmény hentes, a ki gr. Karátsonyira szeretett volna szavazni, de mikor együtt látta a zöld asztal körül az ünnepélyes bizott-

ságot, annyira megilletődött, hogy egyetlen szót sem tudott szólani.

— Kire szavaz? — kérde érélyesen az egyik bizottsági tag.

— Kr . . . Kê . . . Kê . . . Kr . . .

— Kire szavaz? — sürgette most még érélyesebben a fenti ur.

Az örmény ekkor már olyan zavarban volt, hogy csak az iménti csörgőkigyószerü hangokat tudta kinyilatkoztatni.

— Utoljára kérdem, kire szavaz?

— Kê . . . Kê . . . mê . . . ma . . . *magamra*,
— szólt borzasztó trémájában és kereste az ajtót, hogy minél gyorsabban távozhassék.

—

MA HARAGA — HOLNAP GÁGÁZ.

Egy kortes, a ki választás előtt a nép egyszerű fiaival nem igen szokott érintkezni, sőt addig is csak gunyos értelemben foglalkozott velük, megszólított egy embert és páratlan módorának megigézö nyájasságával kérdezte:

— Édes Haraga ur, *nemde* Ön is a mi pártunkon van.

Szeretett volna rögtön a föld alá sülyedni a szegény ember, kit ily finom „nemdés“ nyelvezettel tisztelt meg az uri kortes.

— *Nemde* édes Haraga ur, Ön is mellettünk lesz, *nemde*?

Pokoli gunynyal nevetett az ember:

— Most ugyebár „édes Haraga ur“ vagyok, de tegnap Gágáz * voltam, holnap megint Gágáz leszek, na hát csak azért sem megyek a maguk pártjára.

A ROKON VÁLASZTÓ.

Termékeny volt a legutóbbi választás nemcsak brosürökben, hanem élcekben is. A „gomb alatt“ folyt le ez a jelenet is:

Egy pityokos állapotban levő választótól megkérdezték, hogy kire szavaz, mire ő egész bizalmasan kijelentette, hogy *Aladár*ra.

— Mondja a nevet! — figyelmezteté egyik bizottsági tag.

— Hát a grófunkra.

— A nevét kérdem, nevezze a nevét!

— Má' hogy nevezhessem máskép, miko' Aladár nékem *rokonam*, — felelé büszkén a nemes sarjadék.

---

* Gunynév: dadogó.

ANEKDOTÁK.

A KUTYA ÉS A BÉL.

Mártonfi A. pap, midőn egy izben a templomból hazafelé tartott, egy gyermeket látott maga elé futni, a ki arcából kikelve tudatta vele:

— Teszszék jönni pap báci, mert a tuta medette a talián belét.

Mártonfi pap egyenesen a gyermek szülőihez ment:

— Hallották mit beszél ez a gyermek? Azt mondja, hogy a kutya megette a talián belét. Küldjenek gyorsan orvos után!

— Nem a talián belét, hanem a mi belünket ette meg a kutya, — világosították fel a háziak Mártonfit.

— Igen? akkor jó lesz két orvost is hivatni, nehogy baj legyen.

— Nem kell doktor tisztelendő ur, hiszen nem minket evett meg a kutya, hanem csak a kolbásznak való bélt.

— Vagy ugy! Most már értem. Tehát a maguk *disznó* belét ette meg a kutya, az már más. Ezt kellett volna mondják először is, a helyett, hogy annyit kábitották a fejemet.

VIGASZTALÁS.

Nagyon panaszkodott hajdanában egy bőrös az apjának, a miért ez nem járatta iskolába és nem taníttatta magyarul.

— Ma már én is „hivatalista“ lehetnék, ha taníttatott volna magyarul — sopánkott a fiu.

— Oh te szamár! Adj hálát az istennek, hogy így van. Most legalább csak az örmények tudják, hogy milyen szamár vagy, ők pedig hallgatnak. De ha a magyarok is tudnák, ásis ki kellene hogy szökjek a világból.

AZ UPSZER FIA.

A mult század első éveiben történt, hogy egy asszony elment panaszra a főbiróhoz és kérte egy Upszer nevü embernek a megbüntetését.

— Miért? — kérdezte a főbiró.

— Hug meg, hug meg (hogyne), mikar az Upszer fia az in Kokica kisasszony lányamat kiprovideálta — panaszoló az asszony.

IZÉ, IZÉ . . .

Egy olajképet látott egy közönségesebb fajtájú ifju. Ideáljának szépségét akarta jellemezni vele, kit azonban névleg nem ismert és nem beszélt

vele sohasem. Vette a tollat és megírta neki az alábbi sorokat:

Izé, izé, nagy izé,
Falra festett nagy hosszú,
Nem látam tégedet,
Nem tudam nevedet.

HALÁLOS ÁGYON.

Haldokolt egy öreg örmény s ősi szokás szerint az lett volna kötelessége, hogy mielőtt lehunyja szemeit, elbucsúzzék hozzátartozóitól. A mi emberünk erre képtelen volt. Bárhogyan szólították, rázták, mozgatták, nem akart magához térni. Pedig ott volt ágya mellett legkedvesebb fia is, ki sok évek mulva most került elő, hogy atyja megáldja őt. Az egyik családtag ismét rázogatni kezdte az öreget.

— Kelj fel Hácsig, itt a fiad!

Az öreg erre sem reagált.

Az egyik rokon végre az „utolsó“ eszközhöz folyamodott. Elővett egy jól kiszárított báránybőrt és az öreg füleihez közel tartva, elkezdte recsegtetni.

De már erre, mint egy vérbeli harci paripa, figyelmes lett az öreg, feltápáskodott ágyában s minden erejét összeszedve, még egyszer megszólalt:

— Mit adjak érte?

ŐSZINTÉN.

A bécsi Ring-színház égése idején egy vidéki kisasszony Bécsben járt szülőivel. Mikor haza jött, mindenki tudni szeretett volna valamit a szenzációs dolgokról s azért egyszerre többen megkérdezték:

— Mit láttál Bécsben?

— Egy huszártisztet és egy nyári felsőt, — felelé őszintén a kisasszony.

—

ALKALMATLAN UTAZÁS.

Először járt vonaton egy ember. A kalauz elhelyezte a kocsi egyik sarkába és ajánlotta neki, hogy cseréljen helyet majd valakivel, ha az ülést megunja. Kolozsvárig azonban meg sem mert moccani az ember, habár egy lélek sem utazott vele a kocsiban. Kolozsvár körül aztán megkérdezte a kalauz, hogy miért nem vett kényelmesebb helyet magának, mire az örmény bánatosan mondá:

— Szerettem volna más helyre menni, mert még most is zsibbad az egész testem, de nem volt kivel helyet cserélnem.

—

NAGYLELKÜ FÖSVÉNY.

Cselédet fogadott egy fősvény. Sok ideig tárgyaltak, míg meg tudtak állapotodni végre a havi-bérben. Egy forintot azonban mégis lealkudott a fősvény a kitünő kosztra és a jó ellátásra való tekintettel, melyet így tudatott a jámbor cseléddel:

— Nálam nagyon jó dolgod lesz. Minden reggel négy órakor fogsz felkelni, de ha jól viseled magadat megengedem, hogy három óra-kor is felkelhessél. Kosztot olyant kapsz, milyen-ben még otthon sem volt részed. *A kenyér a pongárban, a kulcs a zsebemben*, ehetsz-ihatsz egész nap. Nos, mi lesz? Beállasz vagy nem?

— Akár most is, — felelé örömmel az el-kábitott cseléd.

— Látom, hogy becsületes leány vagy — mondá ekkor a fősvény. — Tudd meg tehát, hogy még rizskását is fogsz kapni mindennap, *ha marad.*

—

HALLOD LÁDA, — KÉRNEK.

Egy gazdag kisasszonynál sűrűn jelentkeztek a kérők. Három-négy kérője is akadt egyszerre, a mi a vagyonos leányt gondolkodóba ejtette. Ezek nyilván a pénzemre utaznak, — vélekedett és mindenik kérőjét kikoszarazta.

Egy-két hétig csend volt a háznál, de azután ismét megjelentek a kérők s a számos ezerek elnyerése reményében válogatott bókokat mondtak a leánynak.

— Boldogitson kezével édes Nagysád, — szóla az egyik is, a másik is.

A leány ilyenkor a hozományát tartalmazó pénzes ládához ment és a kérők szégyenkezése közepette beszélni kezdett a ládával.

— Hallod láda, kérnek! Menjek, ne menjek?

A láda persze mélységesen hallgatott, miként általában a ládák szokták. A leány ekkor odafordult kérőihez és így beszélt:

— Hallották? A láda nem szól semmit, azt mondja, hogy ne menjek, tehát magamat ajánlom.

Nem is ment férjhez azután sem, mert habár kérő volt elég, de az igazi, ki a ládának is tetszett volna, nem akart jelentkezni.

A NYUL.

Az örmény természet keleties nehézkességét példázza ez az adoma.

Két ember kiment a mezőre vadászni. Csendes botorkálásaik közben az egyik meglát egy nyulat, a mint az tőlük mintegy száz lépésnyire áll és figyel. Álmos hangon odaszól társának:

— Nyul.

Társa néz-néz hosszasan maga elé, aztán végtelen közömbösséggel mondja ő is:

— Nyul.

Eltelik megint néhány perc, mialatt az első megszólalt:

— Te, én lelövem.

A második a vállát vonogatja.

— Hát te nem löved?

— Hásze' má' elszaladt, — felelt nagy keservesen az utóbbi, mert a nyul időközben észrevette a két vadászt s ott hagyta őket, hogy tanakodjanak tovább is, vajjon melyiknek kellett volna őt előbb meglőni.

—

A JÁTÉKOSOK.

Az örmény temperamentum kétféle véglet között tár: vagy megdöbbenő közöny, vagy éles szangvinikusság jellemzik. Az utóbbira nézve van egy adoma, illetőleg egy történet, mely ebből a szempontból is érdekes.

Régebben két örmény kártyázott az u. n. Göncy-féle kertben. Kezdetben az egyiknek járt a kártya, a mi a másikat igen bosszantotta, később ennek kedvezett a szerencse s ez megint az elsőt hozta borzasztó dühösségbe.

Ugy csapdosták a kártyákat, mintha minden pillanatban szét akarnák zuzni az asztalt, pedig a csapdosás korántsem az asztalnak szólt. Egy-más iránt való dühös gerjedelem tört ki belőlük, de egyelőre mérsékeltek magukat és csak az asztalon dörömböztek. De következett egy újabb

játék és az egyik vesztett. Tovább már nem állhatta szó nélkül, fogta az összes kártyákat és társának fejéhez vágta. Ez rögtön széket ragadott és azzal lapogatta felebarátját, ki a válságos pillanatban az összes kéz alatt levő üvegeket, poharakat egymásután irányozta jóbarátja fejéhez, úgy hogy mindketten véres fejvel maradtak a csatatéren.

Mihelyt magához tért az egyik, rögtön szaladt K. doktorhoz visum repertum-ért.

— Irjon egy olyan bizonyítványt, hogy legalább tíz évre elzárják azt a . . .

— Bizza csak rám, majd eligazítom a dolgát, — felelé a doktor és megírta a látteleletet a tényeknek megfelelőleg s a végén konstatálta, hogy a seb öt nap alatt könnyedén begyógyul.

Az ember kezébe vette az irást, összehajtogatta, zsebébe tette és mint egy mágnás fizetet; öt forintot.

Alig telt el félóra jött nagy hévvel a másik. Ennek is tíz évi elzáratást eredményező visum repertum kellett, minekfolytán hatalmasan debakhálni kezdett:

— Adjon doktor ur nekem egy visum repertumot, hogy elzárassam legalább tíz évre azt a . . .

— Meg lesz, csak nyugodjék.

Kapott ez is visum repertumot, de nála már négy napi gyógyulást konstatált a doktor, miután csekélyebb ütésekert szenvedett. Ez is összehajtogatta, zsebébe rejtette az irást és

urasan fizetett öt forintot, gondolván, hogy tiz évi fegyház testvérek között is megéri ezt a csekély összeget.

Másnap délután szokása szerint elment a doktor ujságot olvasni s a mint a vendégek között szétnéz, legnagyobb meglepetésére együtt találja a két verekedőt kedélyes kártyázás között.

Megcsóválta fejét, nem szólt, egészen beletemetkezett az ujságba. Nem állhatta meg azonban, hogy koronként egy-egy oldalpillantást ne vessen a verekedők felé.

Azok a legnagyobb kedélyességgel tovább folytatták a játékot s tudni sem látszottak a tegnapi dolgokról; a tiz évi elzáratásról, a visum repertumról és a nagy vérengzésről.

A sok pillantgatás feltűnt végre a játékosoknak és nevetve kérdék a doktortól:

— Ugyebár azon csodálkozik doktor ur, hogy bennünket együtt lát?

— Megvallom, egy kissé meglep a dolog. Önök öt-öt forintot is fizettek nekem . . . aztán mégis . . .

— Hát, tudja doktor ur kérem alásan, nincs ebben semmi különös. *Mi ezt már így szoktuk.*

Az őszinte felvilágosítás után vidáman egymásra néztek, hunyorgattak szemeikkel és nevettek mindketten a naiv doktort, a ki azt mondta, hogy nem érti a dolgot, holott, az egész dolog igen egyszerű, csak egy kis belátás kell hozzá.

A BECSÜLETES ÖRMÉNY.

Uj boltot nyitott az örmény Szamosujvárt. Bemegy hozzá egy oláhfalusi ember s veszen nála öt krajcáron acélt s három krajcár áru tüzkövet és taplót.

— Most hát számolja össze nekem krétával, mi a summa? — mond a székely.

Az örmény fogja a krétát és számol:

— Üt meg három a nuc, kentoknak elengedem belüle nigy grajcár, há' lesz tizenkettü.

A lúfő kifizette a summát, feltette magában, bármikor kerüljön Szamosujvárra, mindig ezen becsületes kereskedőnél vásárol.

— Erdélyi Képes Naptár.

KÖNNYŰ VOLT A TEKINTETES URNAK.

Az örmény kereskedőnek egy nem épen tiszta kezü hivatalnok egyszer szemére vetette, hogy megbukott. — Az örmény is tudva az ő ludaságát felelé:

— Könnyő volt a tekéntetes órnak el nem bakni, mikar drága pénzen vett kötelekkel megkütütték, elül-hátul vasvillás leginyekkel megtámoszgatták.

— Erdélyi Képes Naptár.

TÁVIRAT.

Rosz idők jártak egy izben a bőrökre. Vagyis nem azon áron keltek el, a hogy a kereskedők szerették volna s ez igen sok számításokat megzavart. Nagy-Szebenben és Szász-Régenben egy ilyen rosz vásár alkalmával szintén *baisse*-re szállt a bőrök ára, a mi arra birta az örményt, hogy szükszavu táviratban tudtul adja Szamosujváron lakó társának a szomoru állapotot. Táviratát ekép fogalmazta:

*Erdélyország — Szamosujvár.
 Áján. Juh bőr. Rosz vásár.
 Szász-Régen százhetven,
 Nagy-Szeben száznegyven.
 Adjam — ne adjam?*

A TÖLTÖTT KÁPOSZTA.

Világot próbálni küldi Zatit az apja. Szamosujvártól az ötödik faluban megpihen s éjszakai szállást kér egy jó módu atyafinál. A háziasszony egy nagy fazékkal töltött káposztát készített este, hogy eltegye a rákövetkező ünnepnapra. Lefekvés előtt a család az asztal köré gyűl, hogy elvégezze esti imáját. Mint aféle buzgó emberek, közel egy óráig imádkoznak. Kezdetben Zati is imádkozik, de később megunja s alig várja,

hogy a család nyugalomra térjen. A mint már mindnyájan elaludtak, Zati előbujik fekvőhelyéről és az utolsó darabig megeszi a töltött káposztát. Másnap reggel a háziasszony vizsgálja a fazekat s nagy ámulattal látja az üres levélhüvelyeket. Zati elpirul s az asszony ráival:

— Hát hogy tudta megenni az egész ebédünket?

— Hát biz' én azt hittem, — feleli Zati ártatlan arccal, — hogy maguknak ma nem lesz szükségük ebédre. Az este annyit imádkoztak, hogy szentül meg voltam győződve, hogy reggelre már mind a menyországba lesznek.

Kakas Márton.

A MÜVELT EMBER.

Volt Szamosujvárt egy igen művelt ember, a ki olyan tökéletes módorral rendelkezett, hogy a műveltség terén tekintélynek volt elismerve. Mikor még félreeső sétákat volt kénytelen tennie, akkor sem feledkezett meg az etiketről, hanem ünnepélyesen meghajtotta magát és így szólt:

— Magamat ajánlom, ásztosz szoé!

A KORCSMÁBAN.

Egész éjszaka mulatott egy ember. Reggel felé utána ment felesége a korcsmába és hivogatta haza:

Gyere haza gyöngyvirág,
Mert felkelt a napvilág.

Alkalmasint az ember is meg volt áldva a versrögtönzési képesség adományával, mert hasonlóképen rimekben felelt:

Megyek, megyek galambom,
Csak a lábim gombolom.

HARAPSZIN NÉNI.

Harapszin néni prémes bundát akart csináltatni egyetlen fiának, miért is elment egyik rokonához, hogy 30 forintot kölcsönözzön tőle.

— Mire kell?

— Szeretnék a fiamnak egy 30 forintos „bundát“ csináltatni.

— Hm, aztán olcsóbb nem volna jó?

— Nem bizony, mert szeretném, hogy jó fajta és tartós legyen.

— Nagyszerű! Talán bizony még prémmel is behuzatná.

— Persze. Akárhogy is, de már nagy a fiu, ne mondassák az emberek, hogy nem telik neki.

— Tehát prémmel? És igazán mondja?

— Na igen.

— Akkor nem adok pénzt, mert tudja meg, hogy még a király sem tart „prémest“ magának, pedig az tehetné, mert nagyobb ur, mint a maga kedves fia.

Harapszin néni hazament és busan elpanaszolta pátimáit. Nemsokára odaért rokona is és mérgesen kikelt az ostoba fényüzés ellen. Ujból felhánytorgatta, hogy „prémest“ még a király sem használ, mi szüksége van akkor egy olyan szegény fiunak, a ki ráadásul még kölcsönre is szorul.

— De hiszen jó lesz nekem prém nélkül is, — mondá szerényen a fiu, — csak bunda legyen.

— Tehát prémes *bundát* akar csináltatni az anyád és nem . . . . . az már más. Itt a pénz.

S mikor átadta a 30 forintot, megmagyarázta egyuttal a magyarul gyöngén tudó Harapszin néninek, hogy nagy különbség van ám az *n* nélküli bunda és az igazi bunda között, mert az előbbi olyan ritka valami, hogy olyan még a királynak sincs.

—

A NÓTA.

Vásárból jött haza egy fiatal ember. A vásár jól ment, de az ifju, ki az új generáció szellemében nevelkedett, minden pénzét elverte. Mikor betért a portékás szekér az udvarra, a fiatal ember édes anyja érdeklődve kérdezte:

— Mit hoztál fiam a vásárból?

— Egy új nótát édes anyám, — felelte a fiu és magában fütyürészte a legujabban hallott nóta dallamát.

—

AZ OSZTÁLYOZÁS.

Szamosujvárt az a szokás divik, hogy temetés után a halottas házat a szegények egész csoportja szállja meg, s a gyászolók egy megbizottja alamizsnát oszt ki köztük. Történt, hogy egy ismert vagyonos ember temette el életepárját, a ki barátai lebeszélése dacára sem volt hajlandó az alamizsna-osztást másra bizni, hanem állhatatosan megmaradt szándéka mellett, hogy az alamizsnát ő osztja ki, mert, mint mondá, sok ingyenélő összegyül ilyenkor, a ki nem érdemes a segélyre; ő tehát majd osztályozza őket. S egyiket azért, mert mehet kocsisnak; a másikat, mert van munkabíró gyermeke, a ki eltartja; harmadikat, mert mehet szolgálni; van férje, a ki dolgozik és így tovább, a sereg adomány nélkül oszlott szét s mindezt az ügyes osztályozás idézte elő.

A VONATON.

Diákok utaznak a vonaton. Egymásután mutatkoznak be az ott levő örmény kereskedőnek, kit ez a figyelmesség igen meghatott. Végre megjelenik az utolsó is:

— Nevem Sándor Sándor.

Az örmény elneveti magát.

— Hagy beszilhet nikem ilyen balandakat. Azt mig csak elhiszem, hagy Sándornak hívják,

de Sándar Sándar ipen ugy jün ki, mintha ágye-ketye in azt mandanám magának, hagy *Bagdán Bagdán* vagyok, pedig csak Bagdán vagyok.

TANÁCS.

A következő tanácsot adja egy ember a fiának :

— Vigyázz fiam! Szent-György naptól Szent-Mihályig ne hadd el a bundádat.

— De miért, hiszen ekkor már nyár van, — mondja a fiu.

— Épen azért, mert Szent-Mihály naptól Szent-Györgyig ugyis minden ember őrzi bundáját, de Szent-Györgytől Szent-Mihályig *csak az okosak*.

A HOZENTRÁGER.

Hozentrágert akart vásárolni két örmény Bécsben, de meg voltak akadva, mert nem tudták, hogy miként kell a hozentrágert *németül* kérni.

Nagy tusakodások után bemennek mégis egy üzletbe és kérnek hozentrágert. Nagy volt ám meglepetésük, midőn a segéd minden fenakadás nélkül hozta elébük a kért dolgot.

Nem állhatta meg az egyik, hogy ne szóljon :

— Ürdüge van a talvaj nimetjinek. Mig a *gandalatját* is kitalálja az embernek.

A SZABÓ LEVELE.

Felszólította jogász adósát az örmény szabó, hogy fizessen, de pénz helyett, mindig csak ígérekkel állott elő a jogász. Holnap, egy hét múlva, elsején, — mondogatta, úgy hogy végre a szabó is megunta a dolgot és kereskedelmi akadémiát végzett fiával levelet íratott a könyvelő adósnak. A tanult fiu a kereskedelmi levelezések stílusában megírta:

— Van szerencsém mélyen tisztelt uraságotat felkérni, hogy esedékes 20 frt tartozását három nap alatt annyival is inkább sziveskedjék kiegyenliteni, mert ellenesetben kénytelen leszek uraságod ellen a törvényes lépéseket megtenni.

A szabó elolvasta a levelet, de össze is tépte, mert látta, hogy nem jó. Elővette most ő a tollat és egy levelező-lapra minden megszólítás nélkül ráírta:

— Se' tegnap, se' ma, se' hónap, hát mikó'!!!?

PÁRBAJ ELŐTT.

Párbaja volt az örménynek. Minden pillanatban várták segédei az indulást, az örménynek azonban sürgös dolga akadt, azért így szólta a segédekhez:

— Pár percre el kell mennem, de ha véletlenül nem jelenhetnék meg a párbajon, egész nyugodtan megkezdhetik nélkülem is.

—

BECSES NEVEM.

Női társaságba került egy ifju. Tudván, hogy mi az etikett, megható szerénységgel így mutatta be magát:

— *Becses nevem* Csicsák Kristóf.

—

NYOMJADI!

Miután többszörös figyelmeztetések után sem fizetett egy örmény embernek az adósa, megkérte fiát, hogy írjon egy kiméletlen levelet, de külön is figyelmeibe ajánlotta, hogy a tollat nyomja meg irgalmatlanul, nehogy azt vélje az adós, mintha tréfálni akarnának vele.

Tollat, papírt vett elő a fiu és kezdett írni. A mi gorombaságra emlékezett, a mi durvaságot életében hallott, mind belerakta a levélbe, ámde apja, ki háta mögött állott, mindegyre biztatta:

— Ne kiméld a tollat, *nyomd meg*, hadd legyen mit olvasnia.

A fiu elcsodálkozott és kérdőleg nézett apjára. Hiszen a levél csak úgy hemzsegett a különféle becsületsértő kifejezésektől s ime apjának mindez még mind kevés. Ha már meg kell lenni —

gondolá — változatosság okáért beletesz néhány népszerűbb káromkodást. Fogta tehát a tollat és fürge betűkkel leszidta az adós összes nemzettségét, sőt még egy pár álkot is mellékelte ráadás gyanánt.

— *Nyomd meg* azt a tollat! — kiáltott mérgesen az apja, ki még mindig nem látott erélyesebb tollvonásokat a levélben.

A fiu figyelmeztette:

— De apám, baj lehet belőle, nem merem.

— *Nyomd* csak az én felelőségemre, ne törődj egyébbel.

Összeráncolta homlokát a fiu, elővette legjobb eszét és keresgélni kezdett elméjében, hogy vajjon micsoda gorombaságot irhatna még, a mi megnyerje apja tetszését. Rendet iparkodott tartani, tehát először is az állatokon kezdte. Marha, ökör, disznó, szamár és így ment az egész oldalon. Azután a diszkreditáltabb foglalkozásokat kente az adósra. Hóhér, tekergő, zsebvágó, csaló, váltóhamisító, kosaras asszony... és írta mindaddig, a míg ki nem fogyott az anyagból. Ezután bizalmasan még azt is megemlítette, hogy közönséges sviháknak és naplopónak tartja, a kít legközelebb nyílt utcán fog egy kis moresre megtanítani. Végül épen ajánlani akarta, hogy kitűnő helyet tud számára a szamosujvári fegyházban, midőn apja ráütött öklével az asztalra és dühtől remegő hangon parancsolta:

— *Nyomd meg a tollat, hogy szakadjon az a papiros.*

— Apám! Az isten szerelmére kérlek, mit akarsz. Többet már nem birok . . .

— Ej! számár! Azért tanítottalak annyi eszten-deig az iskolában. Hol az a toll, add ide a levelet.

Miután alaposan megvizsgálta és sehol nem talált feltünőbb vastagításokat, széttépte a levelet és ő kezdte most nyomkodni a tollat.

— Látod, így kell, hadd lássa az a gazember, hogy kivel van dolga.

— Most már értem — szólt megkönnyebbülve a fiu; — tehát ezt akarod ugy-e — és ekkor egy nagyot nyomott tollával a papiroson.

— *Jól van, csak nyomjad, még jobban, még egy kicsit jobban,* — sürgette a fiát, a ki ret-tentő vastag, hosszú és idétlen betűkkel megírta: *Tisztelt uram! Kérem szépen sziveskedjék hátra-levő tartozását nekem haladéktalanul megküldeni, miután a pénzre igen nagy szükségem van. Szíves jóindulatát előre is megköszönve, maradok mély tisztelettel N. N.*

Mikor készen volt a levél, megkérdezte a fiu apjától:

— Jó lesz így apám.

— Ez már aztán beszéd, — felelt titkos bosszu-érettel az apa és kéjes gyönyörrel legeltette szemeit a durván összefirkált papírra. — És most vidd postára a levelet, mert tudom istenem, hogy nem fogja az ablakába tenni.

A FÉKEZŐ.

Vasuti fékező volt egy özvegy asszonynak a veje és egy alkalommal be kellett jelentenie tartózkodási helyét a városnál. A tisztviselő feltette a szokásos kérdéseket, végre a mesterségre került a sor.

— Mi a foglalkozása vejének?

— Nagyan furca egy meszterszég insztállom, mert *cak cavar-cavar ész megáll a gőzös.*

MARAD ÖTVEN.

Száz forintjával tartozott egyik kereskedő a társának. Pesten véletlenül összetalálkoztak és az adós megragadta az alkalmat, hogy még ötven forintig szerencsét próbáljon.

— Adj kölcsön *holnapig* ötven forintot.

— Nagyon szívesen. Két évvel ezelőtt adtam neked száz forintot, abból most elengedek ötvenet, marad tehát még ötven.

A KI NEM TUD SPOROLNI.

Udvarolt egy egyszerű örmény egy műveltebb leánynak. Megkerülték már vagy ötször a piacot, a mi az ifjunak komoly aggodalmat okozott. Nem egyébert, minthogy a csizmáját igen sajnálta.

— Talán jó volna egy kissé leülni.

A leány semmit sem szólt.

Ujabb kerülgetések következtek s a harmadik forduló után az ifju ismét hallatta magát:

— Jó volna leülni.

— Miért? Hisz' oly kellemes az est — rebege a leány.

— Nem egyébért szólok, de akárhogy is, a csizma nagyon kopik.

— Ah! fi donc csizma! akkor vesse le a csizmáját és járjon meztláb.

Nagyon elkeserítette a ifjut a leány válasza és mihelyt hazament kijelentette anyjának, hogy az „illetőt“ nem veszi nőül.

— Miért, édes fiam?

— Csak azir', mer' nem tud sparalni. Ma este is addig mind flangirazatt a piacon, a mig a brüner cipűjét tünkre tette.

NE HARAGUDJÉK.

Az örmény ember leánya halálos beteg. Reggeltől estig futkosik a család az orvos után, de nem bírják otthon lenni. Végre este megérkezik, de arra már meg is halt a leány. A mint az orvos belép, eléje rohan az apa s nagy jajgatással mondja:

— Doktor uram, doktor uram ne haragudjék, az én szegény leányom estig várt türelmetlenül. De aztán már nem bírta bevárni, hát neki indult — s meghalt.

A DISZNÓK.

Piktor Kristóf nevű öreg örmény körülbelül azt a szerepet viszi a szamosujvári népéletben, a mit a „Khodzsa“ a török anekdotákban. Pedig már előregedett, megvéhédte a derék Piktor Kristóf, azért mégis mulatnak rajta az emberek, adomákat komponálnak róla s ha nincs gazdája valamely ujdonsült tréfának, habozás nélkül ráfogják Piktor Kristófra, a ki tudatában sincs szegény feje annak, hogy micsoda nevezetes embert csináltak jóakarói belőle.

Egyszer elment az öreg a fogyasztási hivatalba, hogy bizonyos bárcákat váltson ki a vágóhidra viendő sertésekről. A hivatalnok felszólította, hogy diktálja a sertések számát és a tulajdonosok nevét. A jámbor Piktor Kristóf megkezdte:

— Dávid egy disznú. A hapáram egy disznú. Az a nagyszájú X. két disznú. Maga is a kampánistája egy nagy disznú is egy kicsi disznú. A többi disznúkat hunap mandam.

KÁVÉDARÁLÓ EGY SZERELMES LEVÉLBEN.

Hosszu levelet irt ideáljának a szerelmes ifju. Boldogság, szerelem, mámor áradt ki minden sorából, de szó volt benne egy kávédarálóról is. Akkoriban a kávédaráló még lukszus portéka volt, ajándéknak tehát nagyon bevállott.

Reggeltől estig egyedül te vagy a gondolatom — irta a szerelmes ifju. — Itt küldök neked egy kávédarálót. A te szavad bájos csengését hallom a pacsirta dalában, a fülemile énekében. Téged látlak a nap aranyos sugaraiban, a hold méla fényében, te életem, halálom, mindenem... De vigyázz reá, mert a kávédarálót balról jobbfelé kell forgatni... te életem... mindenem...

—

TEMETÉSEN.

Házsártos férje volt egy asszonynak. Mikor meghalt a férj, az asszony belenyugodott az isten akaratába. Annyira belenyugodott, hogy kezdett aggodalomba esni a temetés miatt, mert bármilyen házsártos és rossz természetű volt a néhai, de illik a temetésen őt megsiratni, nehogy a világ rosztat gondoljon. Már pedig az asszony nem tudott sirni. Életének legszomorubb óráit idézte fel emlékébe, de könnyek nem jöttek szemeiből. Visszagondolt legelső ismeretségre, találkozásukra, a jegyváltásra, a házasságra és még jobban megkeményedett a szive.

Elkövetkezett végre a temetés. A koporsót már kivitték a házból, midőn az asszonynak hirtelen eszébe jutott, hogy az ezüstnemük, miket férje elzalogosított nincsenek kiváltva s most már végkép odavesznek. Mint a zápor úgy megeredt erre a könny szemeiből és keserves sirásával még a legkeményebb lelkeket is megindította.

Szomszédai vigasztalni próbálták:

— Nyugodjék meg lelkem, az isten akarta így . . .

De mindez csak olaj volt a tüzre, mert az asszony haját tépte, sirt és zokogott, miközben görcsök fullasztották arra a gondolatra, hogy az ezüstművek odavesztek.

AZ Ő SZÁJÁVAL.

Kereskedők beszélnek együtt s jókat nevetnek egy gírguc kollega mondásain. Ámde az örmény épen akkor érve oda, megáll künn az ajtónál a nagy nevetésre s hallgatozik. Persze rögtön magára ismer, fel is teszi a kérdést hangosan:

— Vajjan ki beszil att benn az in szájjammal.

Erdélyi Képes Naptár.

UTBAIGAZITÁS.

Egy atyánkfia nagy elkeseredésében beborozott egy este. Ilyen állapotban megtörténik aztán, hogy a saját szülővárosa egyenes utcáin is eltévelyedik a halandó. Ebbe a kényelmetlen sorba csöppent a mi emberünk is. De hát szerencse, hogy a rendőrök kötelessége többek között a beborozott embernek kalauzolására is kiterjed. Atyánkfiára is ráakadt egy rendőr, ki szeliden szólott hozzá:

— Hol lakik kérem?

- Szamosujvárt.
- Melyik utcában?
- A Közép-utcában.
- Hányadik szám alatt?
- *Az föl van írva a házra,* — felelt nagy bölcsen atyánkfia.

„Szamosujvár.“

AZ ISTEN KEGYELMES.

Becsaptak egy nyuzót irgalmatlanul a vásáron. Olyan bőröket adtak el neki, melyek mindenütt ki voltak rágva, de a kötéscsomóban nem látszottak, mert körüskörül jó bőrökkel voltak bekerítve. Barátai ajánlották, hogy pereljen, de a bőrös nem akart.

— Majd megfizet az isten azoknak a csalóknak.

— Vigyázz barátom — figyelmeztették ekkor barátai — és ne bizd az istenre a dolgot, mert az Uristen irgalmas és kegyelmes, te pedig maradsz a kárral.

KÉTÉRTELMÜ TÁVIRAT —

EGYÉRTELMÜ FELELET.

A következő kétértelmű táviratot küldte egy diák apjának:

— Apám, nő a baj — uszam. Kérek husz forintot.

Az apa ebből a táviratból azt is megérthette, hogy fiának nő a bajusza, de azt is, hogy nő a baj és kedves fia uszik.

Miután az apa szempontjából az előbbi magyarázat sokkal háládatosabb volt, praktikus örmény létere, husz forint helyett, egy skatulya bajuszpödröt küldött fiának, hogy legyen mivel kenegetnie bajuszkáját.

—

ADOMA A VICINÁLISRÓL.

A Szamosvölgyi vasut megnyitása idején hozták forgalomba ezt az adomát.

Egy szamosujvári örmény a vasuti vágányok mentén igyekezett Deés felé. Utközben elérte a vonatot és a mozdonyvezető barátságosan megszólította;

— Üljön fel koma, ne fárassza magát.

— Majd máccar — felelt az örmény — *most nagyon sietek.*

—

A TRUBÁDUR.

Fiatal doktor növendékek vizitbe készülnek egy örmény házhoz, hol szép leány van.

Az anya már messziről észreveszi a doktorokat, mire óvatosan behuzza az ablakot és gyorsan lánya után szalad a konyhába.

— Mi a baj anyám?

— Vágj fűdhöz a kanalat s ásis menj mindjárt a dualettbe és verjil a *Trabádurt*, mert jönnek a fiatal daktarak.

—

SÜRGÖS MEGRENDELÉS.

Rendelést akart tenni egy régi kereskedő, minek okáért levelet irt a bécsi Szenkovics nevü örmény céghez. Így szólt a levél:

Ici* Szenkavics!

Küldjen nikem 5 miter sirtinget a kik fajtából, egy vig hopikik is egy vig sárgát, de azannal, mert nagyon sürgös. De ippeg mast mandja a felesigem, hagy az 5 miter sirtingre nincs szüksig, a hopikik selyem pedig nagyon hagyja a szinit is a sárga mig kit farintat se ir, — hát kirem szipen is pasta fardultával ne küldjen nikem semmit, majd máskar ugyis kiputulam. Sürgös választ várva

vagyak, a ki maradak:

N. N.

kereskedü.

—

UTON.*

Uton van két kereskedő. Harangoznak délre; betérnek a vendéglőbe. Kérnek két levest. Forrón

* T. c. (tisztelt címü).

** Több helyen, mint angol adoma ismeretes.

hozzák. Rögtön enni kezd az egyik: meg sem fujta. Elégette száját úgy, hogy könnyei is hullottak.

— Mi bajod? Miért könnyezel?

— Szegény nagyapám jutott eszembe!

Kezébe veszi a másik is a kanalat: ez is megégette magát.

— Vitt volna el a tatár nagyapáddal együtt!

„Szamosujvár monográfiája.“

SZIVES KINÁLÁS.

Ebédén volt egy hatalmas termetű ember egy örmény háznál. A háziasszony folytonosan kínálta, de a vendég adta a madárévtvágyu embert és állandóan szabadkozott.

— Egyék még egy adagot, — kínálta az asszony.

— Köszönöm már elég volt.

— De vegyen kérem legalább egy keveset.

— Igazán nem kérek, kétszer is vettem már.

— Hát aztán, — szolt az asszony utolérhetetlen nyájassággal; — *mi az egy ilyen marhának.*

AZ UDVARIAS APA.

Olyan meghitt családi élet uralkodott egy szamosujvári örmény háznál, hogy az apa a gyermekeit is magázta és pedig olyan formán, hogy még a megszólítást is ebben a formában tette:

— *Maga Dani* legyen szives a bőröket kikapolni. *Maga Róza* legyen szives nekem egy kis vizet adni stb.

Megtörtént aztán egy izben, hogy Dani, a ki egyébként igen ügyes, életrevaló legény volt, elment a „Fácsebinyé“-be mulatni. De nem sokáig élvezhette a vigasságot, mert tudatták vele, hogy atyja utánna jött és keresi. Dani hirtelen elrejtőzködött egy sifonerben. Miután atyja sehohsem találta, a sifonert is kutatni kezdte. A többi mulatók köréje csoportosultak és csendesítették:

— Hagyjon békét a sifonernek, csak ruhák vannak benne.

Az öreg azonban élt a gyanuperrel, hogy fia ott rejtőzködik, azért beszélni kezdett, de ekkor sem feledkezett meg a fiát megillető finomabb modorral s azért ezen szavakkal kopogtatta meg a sifonert:

— Akárki vagy akármí,
Maga Dani bujjon ki!

A KÉT ÖRMÉNY.*

I.

Két örmény atyafi keményen öszvehorgolt valami felett; elannyira, hogy egyik a másikat mindennek elmondta, csak becsületes embernek nem.

* Másik változata az Örmény Anekdoták I. kötetében.

A megsértett, félvén ellenfelével ökölre szállni, föladta a járásbiróságnál.

A járásbiróság előhivatta a vádlottat és kikérdé a történekről. A ki is midőn mindent bevallott volna, ezért tiz forint pénzbírságra ítéltetett.

Az örmény e szavakkal szurta le a bírságot:

— Lefizetem, de csak annyit mondom, tolvaj, gazember vagy, az a másik!

Mely másodszeri bántalmazásért nyomban ismét tiz forint bírságra ítéltetett.

Ekkor aztán így szólt:

— Na még ezt lefizetem és most már nem mondom semmi, csak gondolom valami! (T. i. hogy gazember.)

Üstökös.

II.

Perbe idézte egyik szamosujvári (Magyarország) örmény a másikat, a mivel őt gazembernek mondotta. A járásbiróság 5 forint pénzbírságra ítélte a panaszlottat.

— Csak öt forint? fizetek s migis mandak neki, hogy gazember!

— Most hát fizet 10 forintot! Irnok, írja meg a jegyzőkönyvet!

— Hó! ne irjan! Hát ha nem mandak túbbszür?

— Akkor azokért nem fizet.

— Jal van; én nem mandak ezután neki, hogy gazember, csak gandalak!

Fliegende Blätter.

A TEMETŐBEN.

A halottak napja szintén egyike azoknak az ünnepeknek, melyet az örmény ember kegyeletes szívvvel ül meg. Szamosujvár ilyenkor ismét örmény Jeruzsálemmé válik, hova mindenünnen elzarándokolnak egy napi látogatóra az elszármazott örmények, hogy a temetőben nyugovó apáik, rokonaik és atyafiaik emlékezetére az elhagyott sirhantokat megvilágítsák és könnyeikkel öntözzék.

Öt évvel ezelőtt messze vidékről szintén megjelent egy becsületes, jámbor örmény ember Szamosujvárt világitási szándékkal. A jámboroknak abból a fajtájából való volt, kik az Ur előtt igen kedvesek, de kiket a földi létben szamosujvári nyelvezettel „tontolony“nak szokás nevezni. Volt neki is régentén egy jótevője, a ki évtizedek multán most jutott eszébe és elhatározta, hogy gyertyákat gyujtat emlékére a halottak estéjén.

Hóna alá vett két csomag stearin gyertyát és a temető egyik sirján, melyről ugy vélte, hogy a néhai jótevő nyugszik alatta, zavartalanul kikapolta és áhítatos elmélkedésbe merült. Alig néhány perc mulva azonban megjelent egy özvegy nő és kérte a hely átengedését, mert ugymond az a férje sirja.

Felpakolta a hálás szívü ember a gyertyákat és áttette a szomszéd sirhantra, honnan nem-sokára szintén mennie kellett, mert kiderült,

hogy a néhai jótevő nem ott nyugszik. Hóna alatt a két csomag gyertyával elindult most a sir keresésére. De nem emlékezett semmire, mert harminc év alatt bizony a temető is sokat változik. Végre feltűnt a sirásónak, hogy annyit keresgél, odacsatlakozott tehát melléje és felajánlotta szolgálatait.

— Kit tetszik keresni? — kérdé kíváncsian.

— K. M.-et.

— Az öreget vagy a fiatalt?

— Az öreget.

— Tán csak nem azt, a melyik Gyulafehérvárt halt meg?

— De épen azt keresem.

— Hja kérem alásan, mért nem mondta mindjárt. 'Szen az öreg K. M.-nek csak a fia fekszik itt, az öreg *Gyulafehérvárt* van eltemetve.

— Nem tudtam — szóla a jámbor és a felfedezés örömeire ugyancsak vakargatta a fejét.

— Bit csidáljak bost a gyertyákkal?

— Tudja mit? Ha már itt van, tegye a gyertyákat a fiatal K. M. sirjára, az isten ugy fogja venni, mintha az öregért tette volna.

— Biz'a gyol bodja, — felelt busan a szórakozott jámbor és sok sikertelen keresgélés után végre ő is megvilágította néhai jótevője fiának sirját, kiről addig azt sem tudta, hogy létezett valaha a világon.

A KI EL VAN FOGLALVA FEJÉVEL.

A legtöbb örmény felfelé demokrata, lefelé azonban radikális arisztokrata. Megnyilvánul ez a hajlandóság olyan kicsiségekben is, minő a köszönés. Példának okáért egy ur, — egy a sok közül — rendesen nem szokta visszonozni azokat a buzgó köszöntéseket, melyekkel egy ifju atyjafia hüségesen megtisztelte. Legfeljebb havonként egyszer, valamely morgás alakjában adott életjelt magáról, de kalapot nem emelt, fogadj istent nem mondott, mert mindez fizikai munkát igényelt volna, holott ő csak a kényelmet szerette.

Végtére is az ifju örmény, teljes nemzeti büszkeségével előállott és kérdőre vonta az urat:

— Mért nem fogadja köszönésemet?

Az arisztokrata hajlamu ur abbeli gyanujában, hogy még lovagias kázusok is származhatnak a dologból, engesztelőleg válaszolt:

— Gyecs', hagy van kedved beszilni. 'Szen csak azir' nem küszüntem, me' mindig *nagyan elvagyak foglalva a fejemmel.*

Ezen kis fejbeli megeröltetése után aztán tovább ment és tovább foglalatoskodott becses fejével.

A KÉRŐ ÉS AZ APA.

Magyar kérő jelentkezett egy háznál, de az apa tudni sem akart a házasságról, mert nagyon

válogatos volt a kérőkben. Később ugy elkerültek házáat, hogy eltelt tiz év és lánya még mindig nem ment férjhez.

Ekkor meglátta egy alkalommal a legelőbb kikoszarozott kérőt háza előtt sétálni, azért biztatólag hivogatta:

— Jüjjen, csak jüjjen, mast adak ütet, mert nagyon fanynyadt.

MAGYARÓ.

Élt hajdanában egy öreg asszony, a ki lányairól büszkén szokta mondogatni, hogy olyan egészséges, ügyes lányok, mint valami magyarók. Mikor meghalt, legidősebb lányának eszébe jutott az emlékezetes mondás és még a temetésen is nagy sirás között egyre azt hajtogatta:

— Azt montad, hogy olyanok vagyunk, mint valami magyaró. Magyaró... magyaró... lyukas magyaró...

EGYRÉSzt — MÁSRÉSzt.

Hogy hivják keresztapadat? — kérdezték régebben egy leányzótól.

— Egyrészt Korbuly Miklós.

— Hát másrészt?

— Másrészt Cucug Miklós.

— Aztán hogy van neki kétféle neve?

— Azt biz'a csak az isten tudja, — felelt a naiv leányzó, ki nem tudta, hogy az örményekben oly gazdag vénája van maiglan is a csufolodásnak, hogy uj, újabb és legújabb gunyneveket kentek egymásra pusztá szórakozás kedvéért, melyek idővel olyan népszerűekké váltak, hogy van ma is legalább 20 család Szamosujvárt, kikről csak a beavatottak tudják, hogy valaha igazi névvel is bírtak.

SZIVAROS BOLTBAN.

Nagy lármával beront egy ember egy szivaros boltba.

— Kérek *szivarokat!*

— Hányakat!

— Most csak *egygyeket*, majd máskor többeket.

Tíz krajcárossal fizetett, miből öt krajcárnak még vissza kellett járnia, ámde a boltos lelkén szintén erőt vett a verselési vágy s a rim kedvéért csak egy krajcárt adott vissza, a többit bölcsen zsebrevágta, mondván:

— Krajcárok
Egygyek,
Majd máccar
Tübbek.

Persze, hogy ez nem valami épületes adoma, de közöltük azért, mert az örmény folklorében

lokális érdekü és ennél fogva népszerű adomának van elismerve. Legyen ez is együtt a többiekkel, tekintve, hogy ezen adomáknak az összegyűjtésében semmiféle mulattatási ambíció nem vezetett, viccelődési vágy még kevésbé.

A BUTA.

Egy budapesti sirkő raktárban felfedezte egykori barátjának a sirkövét a szamosujvári örmény. Kezdi olvasni: *itt nyugszik . . .*

Ez elég volt neki, rögtön bement a sirkőtelepre és megkérdezte a tulajdonost?

— Itt nyugszik az én édes jó barátom?

— Itt csak a sirköve van, de ő nem itt nyugszik.

— Hm! Mér' írja akkor az ur, hogy *itt nyugszik*.

— Egyszerű a dolog. Mert a sirkő N. szamosujvári ur számára készült és az ő sirhantja elé fogjuk felállítani.

— Jó jó, 'szen tudom, hogy mit akar maga mondani. Hanem a felirat azért mégsem jó, mert nem volt szabad azt írni rá, hogy *itt nyugszik*, hanem így kellett volna: *ott nyugszik*.

A tulajdonos nevetni kezdett:

— Miért?

— Csak azért, mert a ki Szamosujvárt van eltemetve, az nem *itt* nyugszik, hanem *ott*. Hogy mondhatja hát mégis az ur, hogy *itt* nyugszik?

A tulajdonos most már kijött a békességéből.

— Ne tanítson maga engem, tudom én a dolgomat.

— Ha tudja — felelt az örmény mérgesen — akkor írja úgy, hogy *ott* nyugszik és nem *itt*, mert ez az irás úgy jön ki, mintha én azt mondanám magának: bolond, pedig nem bolond, csak buta, látam in a kinizisibül.

MIKOR AZ ÖRMÉNY VÁSÁROL.

Posztót akart vásárolni az örmény Budapesten, de egyik darab sem tudta megnyerni tetszését. Az előmutatott posztóvégekre mind csak azt mondta :

— Még vastagabbat, ez sem jó.

Előhoz végre a kereskedő egy másfélujjnyi vastagsagu bunda-posztót és várja a hatást.

— Aztán mit adjak ezir a rangyas argántinir — veté oda fitymálva az örmény.

A FÜSTMŰVÉSZ.

Megbízta egy talentumos virsli készítő hentes azzal, hogy készítsen ötszáz pár virsli egy uri család számára. Azért bízták meg őt, mert tudták róla, hogy tudományos füsttel szokott dolgozni. A hentes felettébb büszke volt az ő füstjére, melynek titkát nem árulta el senki-nek, a füst lévén az ő ereje, mint Sámsonnak a haja.

Mikor elkészült a rózsavörös színü, kellemes illatu ötszáz pár virslivel, 25 forint honoráriumot követelt. A háziak célszerűnek vélték megjegyezni:

— Nagyon sokat kívánsz barátom, mások tíz forinttal is megelégednének.

— Mások igen, de én nem, — mondá önérzetesen a füstművész. — Mert épen az a különbség köztem és *mások* között, hogy nekem nem a munkát, hanem a *művészetet* kell megfizetni.

BIKHÁMMÁ . . .

Vendégek voltak régen egy örmény háznál. A háziasszony mulattatta a vendégeket, a kik olyan jól találták magukat, hogy még két óra múlva is ott voltak. Következett végre az uzsonna ideje s az asszony mindenáron szerette volna értésére adni anyósának, hogy teritessen és hozzon be valami befőtt nyalánkságot, hogy a vendégek ne unatkozzanak. Nehányszor intett anyósa felé, de eredmény nélkül, mert az anya nem értette el szándékát. Nem volt mit tennie, tehát a zongorához ült s azon cim alatt, hogy a vendégek kérésére elénekel egy örmény dalt, anyjára való gyakori pillantásokkal így kezdte énekét:

Bikhámmá, bikhámmá*
Pjer êz ribizlin . . .

* Anyósom (öreg anyám), hozza be a ribizli befőttöt.

A melodia folyamán egyéb rendelkezéseket is tett, persze örményül az ügyes nő, miket anyósa azonnal teljesített s nemsokára asztalra került a sokféle nyalánkság, a nélkül, hogy a vendégek tudták volna, hogy a hatásos trillákkal előadott dal valójában az uzsonnára vonatkozó intézkedéseket tartalmazta.

SZÓJÁTÉK.

Minden pénzét elkártyázta hajdanában egy fiatal ember s mikor hazament, aggódva kérde az anyja, hogy mi lett a pénzzel.

— Hagyja el édes anyám, elégettem a *blatt*-on,
— mondá a fiatal ember képletesen.

— Vigyázz fiam, máskor ne hagyd a *platt*-on a pénzedet, én is elégettem rajta a kezemet.

A KOLDUSOK.

Egy dusgazdag embertől kérdik a pesti kereskedők, hogy hogyan érzi magát ő, nemkülönb tisztelt atyafisága és a szamosujváriak.

A dusgazdag ur igazi örmény önérettel így felelt:

— In is az atyámfijai mig csak megvagyunk valahogy, hanem a tübbieik, azok mind kaldusok.

DUR!

Kolozsvárt egy ma is fennálló és nagyforgalmu üzletben egy alkalommal nagyon alkudozott hajdanában néhány uri nő bizonyos kelmén. Negyedóra mulva az urnők még egy utolsó kísérletet tettek.

— Adja két forintért méterét vagy nem?

— Ne mozduljak el innen, (abban a pillanatban már el is mozdult) ha adhatom.

— Tudja mit, — szólának a vevők. — Két forint tiz krajcár.

— Nem lehet.

Délután ismét eljöttek az urnők, de most már a segéddel alkudták a kelmét. Két forint tizenöt krajcárt ígértek, mire a segéd megkérde főnökét örményül, hogy mit csináljon.

— Nem lehet olcsóbban *dur** — mondá a főnök kétféle nyelven a segédnek, ki a következő pillanatban már lehasította a kelmét s bizalmasan megsugta a vevőknek:

— A főnök ur nem engedi olcsóbban, de én odaadom, nehogy elkerüljék máskor üzletünket.

LAKODALOM UTÁN.

Lakodalomból tartott hazafelé egy kolozsvári örmény. Két lovas fogaton ment, de a lovak

* Alkalmi értelemben: csak vágjad.

közül csak egyik volt az övé, a másikat kölcsönbe kapta Kolozsvárig.

Utközben jókedve támadt a vőlegénynek s mindegyre odakiáltotta a kocsisnak:

— Üsd azt a szürkét, mert nem a miénk. Üsd, hogy szaladjon!

— Hát a sárgát ne üssem? — kérdé a kocsis.

— Hogyne ütnéd, üsd bizony azt is, de majd csak akkor, ha a tied lesz.

—

MINT OTTHON.

Vendége volt a kolozsvári örménynek, igen furcsa természetű vendége, a ki példának okáért a vadonatúj paplant és ágyneműt össze-vissza szokta rugdosni álmában.

Az első éjszaka mindjárt elszakította a paplant és ez igen fáj a vendégszerető házigazdának. Azon tündött egész nap, hogy miként akadályozza meg az ágyneműk pusztulását, mert fáj a szive értük. Eleinte azt gondolta, hogy ellátja paplannal, párnákkal s egyéb szükséges dolgokkal vendégét, de csak addig a míg elalszik, akkor aztán óvatosan eltávolít mindent s így az ágyneműk mentve lesznek. De belátta, hogy a terv semmit sem ér, mert ha a vendég felébred még az ő hátáról fogja lehuzni a paplant s akkor ő fog fájni. Tehát mást gondolt.

Mikor vendége elaludt, mindkét lábát lekötötte az ágyhoz. Szeretett volna rugdalozni most is a

vendég, de nem lehetett, mert a kötelékek nem engedték. Kénytelen volt felébredni és panaszosan kérdé a házigazdától:

— Mi van velem, mintha szoritaná valami a lábamat.

— Semmi, épenséggel semmi sincs, vigasztalá a gazda, *csak tessék tovább rugdalozni, mint otthon.*

A KI KOMBINÁL.

Megbizta egy kolozsvári dáma egyik kereskedőt, hogy vigyen neki a lakására különféle ruhaszöveteket, de csak akkor lépjen be szobába, ha nem lesz sürgös házi teendőivel elfoglalva. Pontos időben megjelent a kereskedő s a mint véletlenül bekukkantott a szobába, azt látta, hogy kéz-kézbe téve ülnek egymás mellett a dáma és egy ur, a ki talán a férje volt.

Rögtön visszahuzodott és kezdett magában tépelődni, hogy mit csináljon. Bemenjen vagy ne menjen, köhögjön vagy ne köhögjön, egy szóval komplikált kérdéssel állott szemben. Végre megjelenik a szobalány és kérdi, hogy miért nem megy be. A kereskedő újra tépelődött.

— Mit tud maga. Ketten vannak a szobába. Keze att van a kezibe, szemei ragyagnak, mast aztán *kambinálj* te szeginy ember, hagy mit csináljál.

KIVÜL ÖRMÉNY — BELÜL RÓKA.

Sz. K. kolozsvári kereskedő téli kabátot csináltatott magának egy megmaradt posztóvégből, a mi ó-módi voltánál fogva senkinek sem kellett.

Mikor meglátták rajta a pettyes színü, vékony, de belül rókaprémmel bevont kabátot, gunyolodva kérdék tőle barátai:

— Nem fázik öreg az uj kabátban?

— Nem bizony, mert belül *róka vagyok*.

—

JÖN — MINTHA MENNE.

Büszkén sétálgat fel s alá az örmény a piacon. Apja meglátja a büszke hidalgót és boldog gyönyörűséggel legelteti rajta szemeit. Mikor előtte is elhaladt, túlaradó boldogságában utánna kiáltott:

— Ugy jössz ásis, mintha mennél.

*

Ennek az adomának másféle változatát Kolozsvárt így ismerik:

Két örmény származásu katonatiszt találkozik egymással. Az egyik megszólal:

— Honnan jössz barátom?

— Oh, te Antal, hát nincs szemed! Hiszen nem jövök én, hanem megyek.

—

A KIKICSÁR RÉSZVÉTE.

Wágner kolozsvári nagykereskedő meghalván, az örökösök a vidéki vevőknek is küldöttek halotti cédulát. Megkapta ezt L. J. *tövsi* kis-kereskedő is, Wágnernek adósa s mikor elérkezett a fizetés ideje, a következő levéllel küldötte a pénzt Kolozsvárra:

Elfelejtethetlen már nihai Wágner úr!

Nagyan ireztem szivemből az elhuntát, de már azan túl vagyunk; itt hagyja münket. Ünnek maradtam adúsa, nuha egy kevéssi elkisem azt kitürülni, mái pastán küdem küszünettel az üszeget, mely üsszesen egész tartazásam, 64 frt 87 kr. Tessik ezt a künyvből kitürülni.

Tisztelüje: L. J.

ÜZLETI FOGÁS.

Ott üldögélt a *deési* piac egyik sarkán kevés portékájával az örmény atyafi. De hát az a tapló, az a kova, az a pertli s az a néhány acél, a mennyit egy ponyvára kipakolt és eladóvá tett, kit csalogatna, kit csábitgatna oda? Nagy ideig felé se ment senki.

Örményünk unta ezt az állapotot s egyszer csak portékáját keresztül-kasul ugrálva, elkezd torkaszakadtából kiabálni:

Ne tolakodjanak! Jut itt mindenkinek elég!
Van portéka bővön! Adok én szivesen! Csak
ne nyomjanak, ne szorítsanak agyon!

Az emberek a lármára összecseszültek. Azt
gondolták megháborodott a szegény örmény és
sajnálataból minden taplót, kovát, acélt s pertlit
megvettek.

Urambátyám.

FUSSÁL TRÉZSI!

Épen akkor látogatta meg egy ur a deési
kereskedőt, mikor az családjával az ebédnél ült.
Miután a kereskedő hibásan tudott magyarul,
az *u* helyett mindig *o*-t mondott és így biztatta
feleségét:

— Fussál Trézsi, fussál és adjál ebédet a
tekintetes urnak, hagy jól izezze magát a mü
házunknál.

A ZSIDÓ ASZTALOS ÉS AZ ÖRMÉNY KERESKEDŐ.

Grünbaum, a zsidó asztalos és Meskó, az
örmény boltos örökös civódásban vannak *Maros-
Vásárhelyen*. Mert tudvalevő, hogy a melyik
városban örmény lakik, ott nem nyit boltot a
zsidó.

Grünbaum, az asztalos egyszer hosszú levelet
írt az örménynek. A mi düh volt benne, azt
mind belerakta a levélbe. Tolvaj, csaló, zshivány

és megymás csak szelid nyájasságok voltak a vaskosabb sertésekhez mérve.

Mikor elkészült a levéllel, piros tentába mártotta a tollát és keresztül húzta az összes sértőszavakat. Ekkor aztán elküldte a levelet az örménynek.

Meskó dühöngve olvasta végig a levelet.

— Na várj csak piszkas zsidú! Ezirt meg-lakalsz!

Szaladt egyenesen a biróhoz a panaszával. De a tárgyaláson Grünbaum ravaszul mondta:

— Kérem alássan, mikor leirtam a leveletem, mindjárt észrevettem, hogy azokért a szavakért engem meg lehetne büntetni. Hisz épen azért húztam ki azokat!

A jókedvű bíró fölmentette az asztalost a becsületsértés vádjá alól és az örmény mérgében ezt a levelet írta Grünbaumnak még az nap:

Hallad-e te zsidú! Nálad sokkal kisebb gazembereket felakasztattak már! Csak azt akartam mandani!

Dejszen most már az asztalos fortyant fel. Vitte a levelet nagy diadallal a biróhoz. No ha most se csukják el azt az örményt, hát soha!

A tárgyalás alatt Meskó vallott töredelmesen.

— Ön írta ezt a levelet?

— Én!

— És volt rá valami oka? Pillanatnyi fölhevülése diktálta talán?

— Dehagy diktálta, dehagy! Csupa jó barátságban vagyok in az in kamámmal.

— Akkor miért sértette meg a becsületében?

— Hiszen nem sirtettem in meg ütöt. Csak azt irtam, hogy kisebb gazembereket is felakasztattak már. Ez pedig tiszta igazság: Hát a tizenhárom virtanút nem felakasztattak?

Pesti Napló.

AZ IBRIKEK.

Egy vigéc a *marosvásárhelyi* kereskedő üzletében különböző árukat ajánlott s a kínálgatás során természetyszerüleg mondta németül: übrigens (továbbá).

— Übrik? — kérde a kereskedő, jelezni akarván, hogy ő is tud keveset németül.

— Ja, übrigens . . . — mondá mosolyogva a vigéc.

— Értem: übrik, ibrik, aféle edény. Van nekem olyan is. János, hozzá csak ki néhány ibriket.

János a vigéc elé rakott vagy tiz darab ibriket és mimikával értésére adta, hogy választhat belőlük.

— Nar (bolond), — mormogta magában a vigéc, de a kereskedő akaratlanul is meghallotta s miután a *nar* örményül *uj*-at jelent, újból ráparancsolt inására:

— János! Hozzá csak uj ibrikeket, tudod *azokból a nagyokból*.

TÖMEGES MEGRENDELÉS.

Egy *maros-ugrai* kereskedő rendelő levelet irt Marosvásárhelyre Bukler Miksának. Az érdekes levél ez :

Kelt levelem Agrából 1860-ban Bukler Miksa kereskedő úrnak

Maras-Vásárhelyt.

„Kirek kit szálámit, de legyen küzte szapany is sáfrány is . . .“

Ezután rendelt még vagy negyven féle dolgot, többek között prágai sonkát, szegedi virslit, töltött libát, egy szóval halat, vadat, mi jó falat, miközben belépett felesége és kijelentette, hogy nem egyezik bele a rendelésbe. A kereskedő ekkor felvette az elejtett fonalat és szötte tovább, irván :

„Eküzben belipik a felesigem s azt mandja nikem : te szamar, te astaba, kinek a szemed világának renedeled ezt a sak mindenfilit. Ki az ürdüg fagja ebbe a rangyas faluba ezeket a fájin dugakat megvenni.

Tehát kirem nem küldeni semmit se addig a mig küzüttünk a bikessig visszaáll . . .“

A HALDOKLÓ TANÁCSA.

A tordai örmény haldoklott. Ott volt mindenki ágya mellett, csak a szomszédja nem, mert ő a konyhában alkudozott egy oláhval bizonyos bőrökre. Nehezen ment az alku, mert az oláh megkötötte magát és nem akart a bőrök árából engedni.

— Adok három pengőt, — kiáltott végre a szomszéd, úgy hogy a szobában lévők is meghallották. A haldokló öreg figyelmes lett az ismerős zajra és tágra nyitott fülekkel hallgatózott ágyában.

— Három pengő ötvenért adom, — szólott ekkor az oláh.

— Annyit nem adok, hanem tudod mit? Kapsz három pengő husz krajcárt — és egymásután csapdosta a bőröket, mutatni akarván, hogy nem sokat érnek.

Az oláh gondolkozott egy darabig s aztán kijelentette, hogy annyiért nem adja, tehát kezdődött az alku előről. A szomszéd majdnem egy negyedórai meddő alkudozás után végre otthagya az oláhot és belépett a szobába. Nem-sokára azonban az oláh is követte és halkán a fülébe sugta:

— Három pengő ötvenért kell?

— Tudod mit, add ide három huszonötért, itt a pénz.

— Nem lehet, nem lehet — sopánkodott az oláh, mire a szomszéd újra hozzá akart fogni az alkuhoz. A haldokló örmény azonban nem állhatta tovább szó nélkül az ügyetlen szomszéd szánalmas alkudozásait, azért mielőtt okos lelkét kilehelte volna, majdnem szeráfi hangon egy utolsó tanácsot adott a tökéletlen szomszédnak:

— Te marha! Igirj neki mig egy pahár pálinkát, aztán adaadja niked mig a fejit is.

Alig mondta el a nevezetes szavakat, mindjárt hátrahanyatlott és meghalt. Tanácsának azonban fogamatja lett, mert mikor az oláh a pálinkát hallotta emlegetni egyszerre engedékeny lett és odaadta a kért áron a bőröket.

—

EGY EGÉR.

Papucs alatt élt egy tordai örmény kereskedő. Nyakig benne ült a papucsban, hogy még a pénzes fiok kulcsa is az asszonytól állott. Okos és célszerű kereskedelem útján sikerült mégis száz forintot megspornia, a mivel nagy szándékai voltak.

Azt tervezte, hogy mikor Bécsbe megy bevásárlás végett, a százas bankónak bizonyos hányadát egy kis mulatságra fogja felhasználni. Addig is, mig ez a nevezetes nap beköszöntene, egyelőre elrejtette a százas bankót a füstlyukba, egy téglá alá, nehogy felesége megtalálja.

Négy hónapig pihent a százas bankó a füstlyukban s lassan-lassan következett az idő a Bécsbe való menetelre. Az ember elindult a százas bankó után, előbb azonban fohászzkodott:

— Világosító-Szent-Gergely segíts meg!

És benyult a füstlyukba, de nem talált semmit. Még egy fohászt megkockáztatott:

— Világosító-Szent-Gergely, csak most az egyszer segíts meg!

Benyult másodszor is a füstlyukba, megtalálta a téglát, de a százas bankónak semmi nyoma. Tovább kotorászott ujjaival s a sötétből kivett egy csomó papir foszlányt, a százas bankó darabjait, mit az egerek összerágicsáltak.

Kétségbe volt esve, haját tépte, sirni akart, de épen akkor ért oda a felesége.

— Mit keresel a füstlyukban?

Hogy elhárítson magáról minden gyanut, nagy nevetésben tört ki, pedig a lelke belül ugyancsak keserű volt.

— Egeret, egy huncut kicsi egeret keresek, alyan szip kicsi egir vut, váj be szip vut, de elszaladt a talvaj...

És nevetett tovább, míg a könnyei kicsordultak.

AKASZTÚFÁRA VALÚ GACI.

Gaci (Gusztáv) megszökött Szamosujvárról Tordára és magával vitte többek között nagybátyjának igen szép dohányzacskóját. Ezen

tetteért testvére részéről alapos megfeddésben részesült, miről ezen levél tanuskodik:

Tisztelt akasztúfára való Gaci!

Mirt csináltál te talvaj szigyent níkem a fejemre. Lehuztál níkem az arcámról büremet is csináltál belüle dahánya zacsakút. Akasztúfára való Gaci! Daktar bácsi mind mangya te talvaj, te zshivány, huvá vittil a dahánya zacsakúját. Is azt izeni níked, hagy erigy a pakalba, falúba, várasba, minkúbe, a pusziába, ha nem hazal vissza dahánya zacsakúját. Ín is izenem níked, hagy külgyil vissza, hagy ne huzzad tavább szígyenbe az arcáma büremet, te huncut Gaciija. Tisztellek is csukulak is küdek níked a levelembe egy farintat. Azt manta daktar bácsi, ne mangyam meg, hagy ű küdte. Mast az eccer nem mandam meg, me látam hagy akasztúfára való vagy. Küdd vissza a dahánya zsacsakúját, ezt mandam níked ámen, ámen.

A TÖRVÉNY ELŐTT.

Magyar-Láposon a bíróság elé idéztetett egy asszony egy örményt tanunak. Az örmény nem emlékezett semmire, pedig egy tyukról volt szó, melyet állítólag ő is ismert.

— Nem emlékszik, az a sárga, a melyik mindig átjárt a kerítésen.

— Nem emlékszem.

— Jöjjön velem, mert megmutatom . . .

Az örmény közbevágott:

— Ne mutasson nekem semmit. Mutatta volna inkább harminc évvel ezelőtt.

ÖRMÉNY PRAKTIKA.

Egy oláh atyafi beállit *Zilahon* egy örmény boltba s kaszát kér. A kereskedő elibe tesz egy nagy rakást, az oláh mind végig nézi megpengeti, füléhez tartja, de egyet sem talál jónak. Ugyanaz történik a második, harmadik csomóval is, — végre az oláh, miután az egész boltbeli készletet végig hánytavetette, kijelentette, hogy kaszát nem vehet, mert egyet sem talált olyat, a milyen neki kellene s távozni készült.

Az örményt, a ki ügyes kalmár-szellemre valló fogásairól volt ismeretes, rendkívül bántotta a dolog s pár pillanatig tartó gondolkodás után — ő kezd válogatni a nagy kasza rakásban s csakhamar kivesz egyet s nagy hangon oláhhul — hogy az atyafi is értse — odaszól a segédnek:

— Krestóf, tedd fére ezt a kaszát; beh régóta keresek már én is egy jó kaszát, hála az Ur-istennek, hogy megtaláltam, a mit kerestem.

Az oláh figyelmes lesz a dologra s kéri, hogy mutatnák meg neki is azt a kaszát. Az örmény vonakodik, de végre is odaadja az oláhnak a csuda kaszát, hogy bámuljon.

A vége az lett, hogy az oláhnak nagyon megtetszett s hosszas rimánkodás után megvehette dupla áron a legközönségesebb kaszát.

De ezzel még nem elégedett meg a vén görög, hanem hogy *bosszuja* teljes legyen, papirost kért a segédttől, szépen belegöngyölte a kaszát s az oláhnak ezzel a figyelmeztetéssel adta át:

— Nesze frátye, ezt meg kell becsülni, mert ilyen kasza nincs több sehhol a világon.

Üstökös.

MOST FÜTYÜLJ TEKINTETES UR!

Mármaros-Szigeten a mult század negyvenes éveiben kalodába akart záratni egy öreg örményt a főszolgabíró.

— Ne ligy baland tekintetes ur, egy ilyen üreg embert elzáratni, — esdekelt az örmény.

A főszolgabíró oda se' hajtott, hanem vigan tovább fütyürészett. Az öreg ismét kérlelni kezdte, mire a főszolgabíró újra rágyujtott és egymásután fütyölte az öreg örmény nagy keserűségére a vigabbnál-vigabb nótákat.

Eközben berontott a hajdu az irodába és jelentette, hogy a mig távol volt, ellopták a főszolgabíró ládáját, ruháit és irományait az udvaron levő kocsiból.

— Na most fütyülj tekintetes ur! — szolt ekkor az öreg örmény s mialatt a főszolgabíró az udvaron kutatgatta holmiját, sürgösen elillant.

HADD EL BOGYI!

Olyan különös és szokatlan tempóban táncolta egy *mármaros-szigeti* örmény az ötvenes évek egyik bálján a csárdást, hogy még Togyi nevű kebelbarátjának is feltűnt a dolog. Emez csön-desíteni akarta nekihevült barátját, miért is jó-indulatulag kérde tőle:

— Mit csinálsz Togyi?

— Hadd el Bogyi, csak *cifrázok!* — szólott Togyi és mindjárt belekezdett egy még merészebb kompozícióba.

IGY IS ROSZ, UGY IS ROSZ.

Beállit az örmény gyerek nagybátja boltjába *Mármaros-Szigeten*, a ki épen az ujonnan érkezett portékák polcra rakásával volt elfoglalva s sok teketória után kirukkol mondókájával, hogy ő tulajdonképen házasodni akar, tehát azért jött, hogy nagybátyja tanácsát kikérje: megtegye-e ezen fontos lépést vagy ne?

Az öreg Gerguc egy vég kanavászt a polcra feldobva, megfordul, homlokára tolja pápaszemét, hogy jobban lásson s aztán házasulandó öcscsének szeme közé nézve, a következő tanácsot adja:

— Tucc mit?!

Házasadjál avagy maragy nütelen
Meg fagsz bánni, de mindig szüntelen.

Üstökös.

AZ APA KRITIKÁJA.

Egy tekintélyes mármaros-szigeti örmény urnak a fia végre-valahára ügyvédi irodát nyitott a hetvenes években. Beállított egy izben az apa is az irodába és kérdé fiát:

— Ha már olyan sokat költöttem rád, legalább mond meg nekem, hogy melyik a legjobb szigeti fiskális?

— Tán csak nem akar perelni? Adja ide nekem, majd megmutatom én . . .

— Jal van, ne beszilj tovább — szakította félbe az apa. — Nem balandultam meg, hagy níked adjam a peremet, hagy azt is elveszitsed. Csinálj te csak másnak pereket, ha níkem kell, majd kapak ín magamnak külümb leginyt, mint te vagy.

Igy szólt az öreg és nyomban elvitte perét R. fiskálishoz, mert annak ugymond „ju fálkája“ van. (Jól tudja verni a száját.)

HAZAI ILLAT.

Mármaros-Szigeten ugy beszélík, hogy élt ottan egy örmény ember, a ki nem szívesen vette, ha örmény származását feszegették. Ellenőrizetlen pillanatokban nagy elismeréssel tudott szólani őseiről, kik Árpád apánk idejében oly vitézül viselték magukat s jó magaviseletükkel méltóvá tették magukat arra, hogy őseivé lehessenek.

Ellenben ha örményekről volt szó, rendesen igen szórakozott lett és nem emlékezett semmirre.

Egy izben rendes társaságával kártyázott a kaszinóban, midőn egy ember belépett. Az ál-örmény, mint a harci paripa, ösztönszerűleg a jövő felé fordult s véletlenül leleplezte magát, midőn mondá:

— Enyje! milyen buzsenyica szagot érzek.

— Ugy van! — felelte a jövevény. — Épen most jövök Szamosujvárról, nem csoda, ha a hazai illat megütötte a Nagyságod orrát.

ÜZENET.

Az öreg Petrovics pékmester ajtaján nagyban dörömböztek *Mármaros-Szigeten* egy este. Maga a gazda, a népszerű Petrovics bácsi ment az ajtóhoz, hogy tudakozodjék:

— Ki az? Mi kell?

Kivülről nyomban felelt egy hang:

— Kérem szépen itt lakik Petrovics bíró?

— Miért?

— Tisztelteti a méltóságos törvényszéki elnök ur és kéreti egy percre.

Most már Petrovics bácsi is felelt:

— Nem tudom ki lehet az a „Petrovics bíró,“ mert itt csak *nagyságos Petrovics Lajos királyi törvényszéki bíró ur* lakik, ő pedig nem megy sehova.

PAKOLÁS KÖZBEN.

Vásárba készültek a *mármaros-szigeti* örmények. Már javában folyt a pakolás, midőn megjelennek egy öreg örmény előtt a fiai és kritizálni kezdik:

— Hagyja abba apám, nem tud maga pakolni.

Legérzékenyebb oldalán bántották az öreget, azért nemes önérzettel támadt fiaira:

— Ti mertek nikem beszilni a pakalásról, nyecsaplitak. 'Sze mig a világan se vutatak, mikar in már pakaltam.

—

JÖVEDELMEZŐ SZÁMLÁK.

Ellopták egy *mármaros-szigeti* örmény kereskedő boltja elől a kiakasztott lópokrócot. Kéthárom hétig nyomozták a tolvajt, de mikor nem került elő, fogta magát a kereskedő és ötven adósának számlájába beirta a lópokróc árát. Harminc nagy lármával rontott be az üzletbe és erélyesen tiltakozott, a mi egy csöppet sem hozta ki sodrából a kereskedőt.

— Tehát az ur azt állítja, hogy nem vásárolt tőlem pokrócot — kérdezte egyenként adósait, a mint azok az üzletbe léptek.

— Nem.

— Nagyon jól van, akkor kitöröljük a tartozást, pedig mintha . . .

— Semmi mintha, én nem vásároltam pokrócot.

— Bocsánat, akkor valami tévedésnek kell lennie.

És mutatta, hogy milyen kellemetlenül érinti a dolog, miközben megállapította, hogy huszszoros nyeresége van az eltűnt pokróc árából, mert épen ennyien ismerték el a tartozást.

RIMES SZÁLLÓIGE.

Mármaros-Szigeten a 60-as években egy rimes szállóige támadt a következő apropóból. A város vagyonosabb családjai között gyűjtést indítottak a m.-szigeti „kisdud óvó” részére. Többek között egy odavaló vagyonos örmény család két tagja is adakozott és pedig az egyik zsebkendőt, a másik pedig ágyterítőket. Ámde az ágyterítő helyett utóbb mégis nyakkendőt írt be a második, mert — mint a gunyolódó nyelvek mondják — a zsebkendő végszóra mindenáron rimmel akart felelni, erre a célra pedig a nyakkendő nemcsak olcsóságánál, hanem hasonló szótagjainál fogva is alkalmasabbnak ígérkezett. Tehát így írták az adakozást:

N. Gerő zsebkendő,
Mária, két nyakkendő.

Ezzel a rimmel aztán eleget tettek nemcsak a magasabb költészeti követelményeknek, hanem keblük praktikus tépelődéseit is eloszlatták.

ÖRMÉNY KERESKEDELMI IRÁLY.

Cipőket vitettek be az N. kisasszonynak próbálás végett D. és V.-nek az arany kereszthez címzett *szathmári* kereskedéséből; de nem használhatták. Ám a kereskedők éles szeme holmi repedéseket vett észre a cipőkön, melyek nyilván a próbálástól eredtek. Becsomagolták tehát a cipőket s a következő levéllel küldték vissza a kisasszonyoknak:

Tns. kszonyok!

A mely tupanak bevitetük, megfeszítvén pedig őket az erütetís, duhadt megrüpedt, duhadt az ily tupanak vissza nem acceptalak,

D. és V.

az arany krucsához.

A HERING ÁRA.

Élesden a Jakabfi boltjában egy parasztember heringet kér.

— Aztán mennyibe kóstál ez? — kérdi.

— Négy krajcár — feleli a boltos.

— Aztán miért olyan drága ez? A Léderer boltjában odaát három krajcárért megkapom.

A boltos idegesen mondja:

— Hát akkor menjen oda. Vegyen ott.

— Hájszen ott vennék én most is, de most nincs ott héring. Kifogyott.

A bolfos nevetve válaszolta:

— Jaj komám, mikor nálam nincs héring, akkor én is három krajcárjával adom!

Pesti Napló.

LAKODALMI MEGHIVÓ.

Egy rettegi (Szolnok-Dobokamegye) örmény ember írta sógorának hajdánában ezt a levelet:

Ides sagar!

Kirem ides sagar urat is sagarni asszanyt, hogy akvetetlenül jüjjenek, de eljüjjenek hazzánk a lakadalra. A sagar asszany hazza magával a brazelikját is a sagar ur a pintyinakat (sarkantyu). Is kirem, hogy akvetetlenül farduljanak fel hazzánk a szekirrel, hogy a sagar asszany gácsirazza (gárdirozza) kisaszszany liányamat, ha elűre nem lehet báter a hátuljára. Fene egye meg a lút, eltürett a lába. Kirem háram krajcárra apium.

A PÁPASZEM.

Levelet irt a falusi örmény a *német*nek, a miért ez olyan portékának az árát követelte tőle, mit ő már régebben kiegyenlített. Megragadta a tollat amugy üstökénél fogva és irt a következőképen:

Té cé

Müller János urnak

Bicsben.

a nagy fábrikában.

Mit kir maga tülem a pínzt, mikar in má' kifizettem aztat. Ha vak az ur, akkar küdek magának itt egy pápaszemet, hagy tegye a szemire is máskar avval nízze meg, hagy mi van a künyvibe irva.

Alázatas szalgája:

Csarsz Bagdán.

PROBÁLGATÁS.

Besztercén egy örmény ott, a hol legnagyobb volt az utcai forgalom, csuf szavakat kezdett kiáltani az emberek után.

— Hova mégysz te hóhér, te rabló! — kiáltozott s ugyanakkor másfelé fordította tekintetét.

Végre megszólította a városi kapitány, hogy miért orditozik.

Az örmény hunyoritott egyet szemével:

— Csak próbálok őket, hogy lássam melyik veszi magára, mert azzal aztán nem trábálok.*

* Nem csinállok üzletet.

A FURFANGOS DIÁK.

A *nagy-enyedi* örmény boltoshoz ellátogatott egy diák és alázatosan megkérte, hogy csináltasson számára egy rend ruhát. A boltos így szólt:

— Csináltatok fiam szívesen, de a *dulugencia* végén meg kell ám fizetni.

— Megfizetem becsülettel, csak most ne kívánja. Kifogytam a pénzből.

— Igen ám, csak hogy nekem egy kötelezvény is kell, mert a ki adós, legyen lekötelezve, annak az a rendje.

— Adok kötelezvényt, nyugtát, mindent a mit kíván, csak diktálja, hogy mit irjak, — mondá nagy örömmel a diák és tollat ragadva várta, hogy a boltos diktáljon.

Mintha mi sem volna egyszerűbb a kötelezvény szerkesztésnél, a boltos csakugy foghegyről diskurált:

— Irjad hát, hogy *Kötelezvény* „s a többi.“ Aztán tudod már te a többit.

— Megvan, — szólt a diák.

A boltos tovább diktált:

— Kelt *ekkor* és *ekkor*, *itt* és *itt*. A többit már tudod.

A diák leírta becsületesen: *ekkor* és *ekkor*, *itt* és *itt*.

— Na látod te számár, hogy nem nehéz. Irjad tovább: ezennel beismerem, hogy *ekkor*

és *ekkor, itt és itt, ettől és ettől, ennyi és ennyi* posztószövetet vettem.

Hibanélkül leírta a diák, hogy ettől és ettől, ennyi és ennyi posztót vásárolt. A boltos folytatta :

— Megfizetem pontosan és hiány nélkül *ekkor és ekkor, itt és itt.*

Ez és ez, tanuló.

Mikor készen volt a diák az irással, szépen összehajtogatta, lesimitotta és átadta a boltosnak, a ki eltette többi becses okmányai közé és várta a fizetési határidőt. Ámde kétszer is letelt már a terminus s a diák még mindig nem jelentkezett a pénzekkel.

Megunta a boltos a hosszas várakozást s küldte a fiát lóhalálában a kötelezvényvel a gymnasiumi direktorhoz, hogy utasítsa a diákot fizetésre. Elolvasta tizszer is a furcsa kötelezvényt a direktor s mikor betelt a nevetéssel, vitte a tanárokhoz, hogy ők is mulassanak. *Ekkor és ekkor, itt és itt, ez és ez,* — no hiszen várhatsz szegény boltos, a mig ettől és ettől, itt és itt megkapod pénzedet.

— Mond meg fiam az apádnak, — üzenték a tanárok, — hogy *az és az* már nem jár iskolába.

A fiu hazament, visszavitte a kötelezvényt, de félóra mulva jött helyette az apja. Egyenesen a direktorhoz ment :

— Itt az irás, ő írta, tessék előhivatni !

— Kit ?

- A ki a kötelezvény alá van írva.
- De lelkem, ide nincs senki aláírva.
- Már hogyné volna — erőlködött a boltos.
- Nem tudok ugyan olvasni, de hála istennek nem vagyok én se vak. Hát ez micsoda?

A direktor elolvasta ekkor a kötelezvényt, megmagyarázta a boltosnak és görcsös nevetés között átadta az irást.

A boltos elkezdett monologizálni:

— Na megállj talvaj diák, majd adak ín mig níked ruhát, brassait* a javábúl. Így becsapni íngemet. Az ín számbúl írta a talvaj, pedig az *ü szájábúl* kellett vúna. Na megállj csak, majd adak ín níked brassait a javábúl — és ezer darabra tépte az irást, melylyel a huncut diák őt, a furfangokban előnyösen járatos férfiut, oly csufosan megszegyenitette.

ELŐRELÁTHATATLAN BALESET.

Girguc gazda egyetlen leánya esküvőjén nagy lakomát csapott, melyre a város színe-java hivatalos volt. Javában gyűlt a vendégsereg s számuk egyre növekszik, hogy szerény lakásukban már alig van hely az ujonnan érkezők befogadására. Egy bizonyos komaasszony odaszól az örömanjának:

* Kötél.

— Ugyan, édes komámasszony, hogy is tudott annyi vendéget összehívni?

— Hiszen tudta az ördög, hogy mind el fognak jönni! — védekezett az örömanya.

Urambátyám.

A NÉPSZINHÁZBAN.

Bőrökkel megrakott kocsikkal ment fel Budapestre két *szilágy*-megyei örmény a vásárra. Az arra kijelölt téren felállították kocsijukat, ők meg elmentek egy kicsit szétnézni a fővárosban. Egyszerre csak az egyiknek eszébe jut, hogy ha már Pesten vannak, elmennek a Népszínházba is, hogy otthon elmondhassák azt a sok szép dolgot, a mit ott látni lehet. Tervét közölte társával s fél óra múlva mindketten a Népszínházban ültek kényelmes helyükön. „Éjjel az erdőn“ című darabot adták.

Már jó közepén tartottak a darabnak s a jámbor örmények alig tudtak betelni a látott gyönyörőségekkel, midőn egyszerre oly jelenet következik, a melyben egy hirtelen keletkező vihar foly le. Sűrű, egymást követő villámlások, menydörgések hallatszanak s hallják, hogy a zápor ugyancsak bőven omlik a felhőkből.

— Hallad, hallad, hogy esik künn az eső?
— szól az egyik ijedt hangon.

— Hallam, — felel ez vissza szorongva.

— Ugyi mantam, mielőtt elmentünk, hogy takarjuk le a búreket; mast keresztül fagnak

magakat ázni is hunap majd aljan rasz állapotban lesznek, hagy husz percenttel alcsubban kell eladni őket.

— Der Ásztvádz! — kiált fel erre a másik, — ásis menyjünk mingyá' haza s mentsük meg legalább a teljes elázástul a bűreket.

S azzal felkerekedének s otthagyták nagy zajjal a színházat.

AZ ÖRMÉNY KALMÁR.

Jókai Mór „A kalmár és családja“ cimmal az erdélyi örmény népéletből egy epizodot irt meg, melynek egy részletét, mely a furfangos kalmár praktikáival foglalkozik, mi is bemutatjuk. Alkalmasint Jókai sem sok örményt látott életében, mert ő is csak a képtelen zsárgonban beszélő és a sablonos „Girguc“ alakjáig tudja megközelíteni az örménységet, de ez végtére is nem baj. Az irás azért érdekes s ez mindenkit kárpótolhat. Az említett epizod így szól:

Egyszer egy marhakupec, kinek Gerguc szintén roppant pénzekkel maradt adósa, azt a fáradságot vette magának, hogy nyomról-nyomra utánna járva felkereste Gerguc gazdát legutóbbi telepén.

Ott ült akkor is a boltajtóban, a csibuk szájában volt, hanem dohány nem volt benne.

A kupec messziről megismerte s rákiáltott:

— Jó napot Dimitri szomszéd!

A kalmár nagy szemet csinált s rendületlen ábrázattal felele a kupecnek :

— Kit keresol te derik becsületes ember ?

— Téged hinak Dimitrinak ugy-e ?

— Engem hinak Gergucot.

— Hát te nem az öcséd vagy, Dimitri ?

— Én a bátyám vagyok, Gerguc.

— Ejnye milliom a lelke, már pedig azt gondoltam, hogy megkaptam azt a gézenguzt.

— Jaj bizony talán tigodat is megcsalta az a semmirevaló.

— No meg engem, hogy akasztanak fel a nevenapján.

— Kivánom neki tiszta szivbul! Engem is kirabult a gyilkus, a tulvaj, elvitte minden pinzomet, aranyet, ezustot, bankucéduluj. Hogy nyeljenek el neki a krukodélusok, ott a hol a vagyon, idegen országon.

— Hát idegen országba szökött a semmirekellő ?

— Oda az istentelen haramia. Innen elfutott Girgácijába, ottan is felszedte a sok pinzt, futott odább Bulgárijába, Paplagonijába, Tótországi-jába ; mind hijába! Mindenütt megcsalta a sok derik becsületes számár-bolond embereket. Azok már most keresik nagy bolond módra, hogy sütnék meg, a hol megkaphatják, mert ha koldus nem lennék mind a két lábamra, magam mennék neki s elhoznám a bőrit, ha nincs egyebe.

— No azt már nem bánom, hiszen ha szerencsétlenség érte, arról senki sem tehet. Ha csak a bőre maradt, azt viselje egészséggel.

— De ne viselje. Ha bajája van; ő az okája. Ha spekulátul, mért nem kalkulátul? Ne mássz a fára, nem fulsz belája; ne menj a vízbe, le nem esol. Ezt régen megmondta a bölcs Kajabuc proféta, a miker még senki sem élt a földre.

A kupec átlátta, hogy becsületes emberrel van dolga s addig engesztelé Gerguc gazdát a Dimitri ellen való átkozódásokban kifogyhatatlan férfiut, míg az hajlandó lőn magamagának megbocsátani, könnyes szemekkel zokogván: hiszen, hogy engem koldussá tett, azt csak megbocsátom neki, mert én neki is testvére voltam, meg az átyjának is, de hogy több ily becsületes embert is koldussá tett, mint kegyelmed, azt siralmas meggondolnom.

— Mit — kiálta fel büszkén a kupec. — Engem ugyan nem tett koldussá. Maradt még nekem azért elég. Ne gondoljon kend engem oly szegénynek. Mit árul kend?

— Cérnát meg tüt.

— Adjon belőle száz forint árát. Nem vagyok én koldus.

— Engedje meg, hadd csukuljalak meg a szájadat, a képed mellett; — rebege elérzékenyülten a gyönged szívü boltos. — Mit adjak neked? Mivel szolgálhassak? Parancsuljál, ha ezer forintot ir is, odádum.

— Nem kell nekem semmi. Itt a pamuk ára.

— Nem eresztlek, míg valamit magadba nem vettél tülem. Mit eszol, mit iszol?

— Adj hát egy pohár bort.

— Te is olyat kirsch, a mi nincsen.

— No hát hozass a csapszékéből. Itt van tiz forint.

— Szalagy te fátyu, fogd ezt a tiz forintot (s odaád neki 5 garast) hozz a legdrágább borából másrásból, essentiásból. Ne ez a poflé előre, hogy ne igyál belőle.

A borért küldött fiu aztán tengerideig odamarad, a kupec megunja a várakozást, otthagyja a tiz forintját, meg a száz forintját, meg az ezer forintját, visszamegy Hódmező-Vásárhelyre s otthon elmondja, hogy milyen derék becsületes testvére van annak a semmirekellő, országcsaló Dimitrinek.

A JÓ GYERMEK.

A *széki* örménytől kérdezték, hogy milyen a fia.

— Köszönöm, megvagyok vele elégedve, — felelé cinikusan. — Mikor a templomba megy, nem eszi meg a gyertyákat az oltárról. Nagyon jó fiu.

Egy más alkalommal ismét kérdezték, hogy miként van megelégedve gyermekével. Ekkor így szólt:

Nem panaszkodhatom ellene, elég jó gyermek. Ha éjszaka felébred álmából, soha sem kér enni.

VÁLASZTÁSI GUNYDAL.

A hetvenes évek választási mozgalmi idején egyik tekintélyes és tehetős *szaamosujvári* család a velük atyafiságban levő jelölt érdekében működött. Ekkor csinálták az ellenpártiak egy ismert oláh lakodalmi dal melodiájára ezt a gunyverset:

Az X. család azt akarja,
     Traj, laj, laj.
 Követ legyen a sógora,
     Traj, laj, laj.
 Bontsátok ki a hordókat.
     Traj, laj, laj.
 Vegyünk vele szavazókat,
     Traj, laj, laj.

A TANDIJ.

A megboldogult Kovács Gyárfás *deés-aknai* róm. kath. plébánost, a jeles egyháztörténeti író meglátogatta egy alkalommal a közeli falvakból egy egyszerű örmény ember. Vitt neki nyulat, füstölt kecske hust, szőlőt s tette mindezt azért, mert a plébános bizonyos időben nagy kellemetlenségektől mentette meg őt és családját.

Az ajándékok átvétele után leültette Kovács a barna vendéget és diskurálni kezdett vele. Így telt el egy óra, miközben az örmény távozni akart, de Kovács semmiáron sem engedte. Végre jó ötlete támadt, a mit nyomban közölt vendégével:

— Tudja mit mondok magának bátyám, kártyázzunk egy kicsit.

— Megtenném szívesen — védekezett az örmény — de nem tudok.

— Példának okáért ferblit, tudja, ugy kettősben.

— Nem értek hozzá.

— Ej, dehogynem ért, megtanitom én mindjárt. Majd meglátja milyen jól fog telni az idő.

És a plébános kezdte tanítani az örményt ferblire. Először is megmagyarázta az alapfogalmakat, majd a hívás, visszahívás, ráhívás különféle lehetőségeit s mikor az elméleti részszel készen volt, áttért a szemléltető oktatásra. Kiosztott négy kártyát az örménynek, négyet magának és egymásután hallatta a következő szövegeket: négygyel jobb, nyolccal beljebb, ezt adom tizért, a másikat ingyen, forpász, tiz a vaknak, még egyszer tiz a vaknak, hívok még huszat, harmincegy, — nyertem.

Az első játékot megnyerte, következett a második. Az örménynek igen megtetszett a dolog és meglepő tanulékonytságot árult el. Azért most ő kezdte: négygyel jobb, nyolccal beljebb, ezt adom tizért . . . stb. A szerencse ekkor az ő javára billent s ezzel még jobban belemelegedett a játékba. Következtek a többi játszmák s szinte csodálatos volt a szerencséje.

— Hja kedves bátyám, hozasson csak két liter bort, mert a tandíjat meg kell ám fizetni — szólt kissé ingerülten a plébános, látva, hogy

mindig az örmény nyer. Félóra mulva ismét megszólalt:

— Hol a tandij? kedves bátyám a tandijat szeretném látni! — s nemsokára ismét az asztalra került két liter bor.

De minél inkább buzgolkodott Kovács, annál nagyobb lett az örmény szerencséje, a mi nagyon bosszantotta Kovácsot, kinek most már a tandij volt az egyedüli vigasztalása. Alig nyerte meg az örmény a játszmákat, Kovács rögtön intézkedett:

— Még két liter bor és tiz finom szivar.

És egyre-másra jöttek a borok, a szivarok és cigaretták az örmény számlájára. Késő éjszaka volt, midőn az örmény alkalmasnak vélte az időt a távozásra, miért is felállott. Konstatálta azonban, hogy a borokon és szivarokon kívül még kerek négy forint nyeresége van, sőt az ajándékba hozott nyulát is visszanyerte. Kovács Gyárfás ekkor keserü lélekkel fordult vendégéhez:

— Ez volt az első és utolsó eset életemben, hogy örményt kártyázni tanítottam. Nem elég, hogy elnyerte a pénzemet, a nyulamat, de most veszem észre, hogy még a tandijat is nekem kellett megfizetni. No hát az ördög vigye el kedves barátom, mától fogva örménynyel nem játszom.

Igy szólt nagy hevében, de ugyanakkor szomorú pillantásokat vetett az ajándék nyulra, melyet az örmény páratlan flegmával vitt tova, mint a ki a legtermészetesebb dolgot cselekszik.

SZÁLLÓIGÉK.

CIVIS ARMENUS SUM.

Szamosujvári polgárnak lenni a régi világban kitüntetés volt. Mert a polgári állapot nemcsak tekintélylyel, hanem erkölcsi kötelezettségekkel is járt, miknek teljesítésére a „valóságos“ polgárok voltak hivatva. A „törzsökös“ polgár az örmény társadalomban az első fokozatot jelentette, miután ezek a városalapító ősökkel való nemzetségbeli nekszus révén jutottak a tekintélyes címhez és egyes kiváltságokhoz. A főhivatalokat ezek viselték.

Még nem is olyan régen szokásban volt, hogy a „törzsökös“ örmények nemzetségei ingyen fát kaptak évenként a város erdeiből s egyéb előnyökben is részesültek. A „valóságos“ polgár többnyire törzsökös is volt s a valóságos címét onnan nyerte, hogy a városon házas telekkel birt. Régi oklevelek *domiciliatus civis*nek vagy *gremialis civis*nek nevezték a valóságos polgárt, kit tekintélyes pozíciója a város belső ügyeinek közvetett vagy közvetlen formában való igaz-

gatására képessé tett. Választó és szavazó csakis ilyen polgár lehetett, hasonlóképen a tisztviselőket és a főhivatalnokokat is közülök választották.

A „civis Armenus sum“ tartalma tehát a „civis Romanus sum“ szállóige jelentésével azonos. A polgári önérzet büszke megnyilatkozása, melynek politikai vonatkozása nem volt és ma sincsen. Ellenben társadalmi jelentősége annál nagyobb volt, mert azt jelentette, hogy az illető „*törzsökös és valóságos szamosujvári polgár*,” tehát nem idegen és nem jött-ment s ezen a cimen, míg benne élt az egységes örmény társadalomban, semmiféle idegen beavatkozást nem türt meg. Míg ez a szellem élt, melyet az egyház és a szenatus, mint két legmagosabb forum a céltudatos vezetés által még jobban megerősített, szinte páratlan gazdasági és erkölcsi jólét uralkodott az örmények között. Hogy ma a város inségbe jutott, züllés előtt áll és a legegyszerűbb dolgokat illetőleg megható fogalomzavarban leledzik, a régi természetes és termékenyítő hagyományoktól vaktában és fejnélkül való elszakadása is eredményezte. A népnek ma nincs vezetője, a juhok pásztor nélkül bodorognak s mialatt a még kiaknázatlan és erkölcsileg, valamint gazdaságilag előnyösen értékesíthető tőkék elkallodnak, a nép előljáróival egyetemben csak zug és tehetetlenségében mindegyre a szállóigévé lett mondást hajtogatja: „*vége a mi városunknak.*“

Bizony a „civis Armenus sum“-nak ma vajmi kevés a gyakorlati értelme. Pár évtized mulva — így haladván — alkalmasint csak humoros vonatkozásában fogják ismerni.

ÉS AZ TÖBBI.

Régi szállóige, mely már kiment a használatból. Története az, hogy hivatalos levelezéseknél, okmány aláírásoknál, testületi fellépések alkalmával a szenatust ezzel az elnevezéssel illették, mikor a város főbirái valamely ügyben a guberniumhoz, a vármegyéhez vagy a város patronusaihoz felírtak.

„Szamosujvári Biró Simai Gergely“ 1736-ban kelt *magyar* levelében, midőn a város egyik protektorát vendégségbe hívja, így ír:

Tekéntetes Ur,
 nekünk nagy jó Urunk, Patranosunk!

Értvén az Urnak Tordán ennek előtte mostanában pedig Koloson való commorálását; kivántuk az Urat ezen Levelönkkel alázatosan kérni (mivel ide való igyekezete is az Urnak esett értésünkre) hogy Isten szerencsésen elhozván, szegény szállásunkot meg ne vesse, hanem töstént és bizodalmason tessék az Urnak hozzánk szálloni, mely mutatandó grátiáját az Urnak töllünk ki telhető dolgokban megszolgálni igyekeztvén, régi tapasztalt grá-

tiájában továbbra is alázatosan ,magunkot
recamendáljuk.

Az Urnak

alázatos szolgálói

Szamosujvár, I/9
1736

Szamosujvári Biró Simai
Gergely és az többi.

Érdekes ez a levél azért is, mert mutatja, hogy Szamosujvár megalapítása után 36 év múlva már minő perfekt magyarsággal irt és beszélt a város kormányzója. Itt-ott akad zsargon-szerűség is a levélben, de ez érthető, ha tudjuk, hogy ekkor a magyar szó még nagyon ritka volt az örmények között s csakis az előkelőbbek értették.

NEMZETI VAGYON.

Szamosujvár városának dominiumait és ősi ingatlanait hivatalos néven *nemzeti vagyonnak* szokás nevezni, miután ezek a javak *örmény szerzemények*, miket a város alapítás idején vásároltak meg és hagytak az utódokra a régi örmények. Ezzel a nemzeti vagyonnal azonban furcsa helyzetbe jutottak a szamosujváriak. Tudvalevőleg a nemzeti vagyon jövedelméből fedezik a városi kiadások tetemes részét, a mi különösen pár év előtt, mikor még nem volt háromszázezer forintos gymnasiuma és kétszázezeres kaszárnyája a városnak, valóságos eldorádói állapotokat teremtett.

A nemzeti vagyon volt az a fejős tehén, a mi mindennel ellátta a boldog szamosujváriakat. Bőség szarvra kell itt gondolni, miből egyre omlott a sok áldás — és nem járt nyomában semmiféle pótló. Később, hogy felettébb rossz és célszerűtlen számítások következtében igen költséges vállalatokba verték pénzüket, — bekövetkezett a bibliai hét sovány esztendő ideje a különféle százalékos pótlók alakjában. A pótlókat persze nemcsak a „törzsökösök,“ hanem a város többi lakósa is fizetik s ezen a címen az u. n. civis gremialis fogalom nagyon megtágult.

Most tehát nem nagyon járhatja a gomb alatt az armenisch-katholisch-féle szállóige, mert ha nem is fogyatkozott még meg a vitulus, de támadt mellette igen sok titulus. Most, ha arról van szó, hogy saját intézményeinek, egyházának fejlesztésére áldozzon a város, a javaslatot csak halkán és pianissimo lehet szóba hozni, mert akadhatnak bizony olyanok, kik az egyébként még mindig minimalis adó jogán kevésbé hevülnek azokért az intézményekért, melyeket a tanács ma még közérdekűeknek tart a törzslakosság szempontjából. Igaz, hogy a nemzeti vagyon ma is létezik, de ez még nem elég argumentum, mert ugyanilyen vagyona volt Erzsébetvárosnak is s ez a vagyon az ottani örménység cinizmusa és közönye folytán megszűnt „saját“ jellegű lenni abban a pillanatban,

hogy az örménység a vezérszerepről magát le-
szoríttatni engedte.

Br. Bánffy Dezső már főispán korában észre-
vette a Szamosujvár vagyonaára váró követke-
zményeket s bizalmasan ajánlotta 20—25 év előtt
a város akkori vezetőinek, hogy szakítsák ki a
kormány beleegyezésével a hiteles okmányokkal
igazolható nemzeti vagyont a városi pénzalapból
s fektessék be olyan intézmények létesítésébe,
melyek a vagyon vérség szerint törvényes utó-
dainak vagy magának az örmény egyháznak a
használatába menhetnének át. A terv akkor
abbanmaradt s ilyenformán még remény lehet
arra, hogy száz évek multával, ha idegenek
fogják majd kormányozni a várost, az akkori
vezetőség megvonja támogatását még azon in-
tézményektől is, melyek felett egykor patronatusi
joggal birt, — ha nem lesznek kéz alatt a
dokumentumok.

Igy akart tenni a „modern“ Erzsébetváros is
legujabban egy szamosujvári kulturális és hu-
manus intézménnyel szemben és szerette volna
hatályon kívül helyeztetni a régi erzsébetvárosiak
egyik határozatát, mert ez nagyon alkalmatlan
volt a mainak, tekintve, hogy némi anyagi áldo-
zatról volt benne szó. Ez a sors várakozik tehát
a szamosujvári „nemzeti vagyon“-ra is s még
inkább a városra, mely eddig ugyan még nem
szakadt ki végleg a történeti folytonosságból,
de minden jel arra vall, hogy a közöny és a

cinizmus erre az utra hajtja s nincs sok hátra, hogy a gomb alatt olyan szellem támadjon, mely elsöpörjön a föld színéről mindent, a mi kétszázötven évig, mint hagyomány, kormányzási principium, kegyelet és öröklött jog, a várost az örménységnek, az örménységet pedig a magyarságnak fentartotta.

DÁVID LUKÁCS ÁLLJON MEG!

Örmény embert vittek a temetőbe, a menet élén szokás szerint a keresztet vivő ember haladt, jelen esetben egy Dávid Lukács nevű jámbor lélek. Ünnepelesen rakta lábait gyászmeneti stilusban egymásután, de nem nézett sem hátra, sem oldalt, csak ment. Hogy a pap utközben a szenteltviz-tartóval lemaradt, hogy a szenteltviz-merítő az edényből kiesett stb. mindezt Dávid Lukács nem látta, mert ő kötelességéhez hiven csak ment-mendegélt előre, míg a pap és a gyászszekér jóval mögötte kullogtak.

Nehogy feltűnés vagy botrány támadhasson a Dávid után való kiabálások miatt, egy szent asszony úgy oldotta meg a dolgot, hogy az örmény circum dederunt dallamára ezeket énekelte:

Dávid Lukács álljon meg a szent kereszttel!

Míg a tisztelendő ur visszajön a szent vizelővel.

Dávid természetesen nem állott meg, csak mikor nevének gyakori ismétlését vélte a szomoru

gyászének akkordjaiban hallani, fordult vissza, hogy ismét odacsatlakozzék a menethez, honnan még mindig felhangzott a szivszaggató sirásban a szent asszony szózata:

Dávid Lukács álljon meg már a szent kereszttel!

Mert a tisztelendő ur nem jött még el a szent vizezővel.

JÁMESZ-UTCA ÉS TÁRSAI.

Örmény szarkazmus nyilatkozik meg az olyan személytelen dolgok elnevezésénél is, minők az utca, egyes városrész, kerület, ház stb.

A sétatér végén elhuzodó kis telep neve: *Tizenháromváros*, miután a házak száma egykor tizenháromat tett ki. *Jámesz*-utcának nevezték el a postahivataltól jobbra menő utcát, hol különösen régebben az örmény hentesek, mészárosok és nyuzók huzodtak meg. Ez egy külön világ volt, az igazi örménység világa, melyet igen kevés figyelemre méltattak, holott a régi hagyományokat és szokásokat, a nyelvet, viseletet stb. ezek tartották fenn a mai napig. A „Jámesz“ elnevezés persze gunyolódásból történt, miután ebben az utcában lakoztak a kecskéekkel kereskedő nyuzók is, kik ennél fogva a „jámesz“ név alatt ismert örmény ételnek a liferálói is voltak.

A vasuti állomáson túl terjedő terület *Hélbaria*, szintén gunyos elnevezés, ugyszintén a *Kakasváros* is, mely egy újabb verzio szerint onnan kapta nevét, hogy az ott lakó asszonyok kuko-

ricából készített „kakas“ eladásával foglalkoztak. *Hupuci-hidja* név alatt emlegetik az alsó-vizutcai Szamos-hidat, pedig az istenben boldogult Hupuci uramnak csak annyi köze volt ehez a hidhoz, hogy az ő ütött-kopott és azóta már rég eltűnt kis házikójának közelségében épült a jeles tákolmány. Különben is szegény ember volt a derék Hupuci uram (ez is gunynév) s ha mégis az ő nevéől keresztelték el a hidat, nyilván az a tendencia lappangot benne, hogy gonosz intrikával hidotulajdonossá avassák, őt, a kinek rozsdás pisztolyain, ócska vasdarabjain s liliputi méretű házikóján kívül semminemű vagyona, marhája nem volt.

Végre egy főtéri emeletes háznak *Burg* nevet adtak, a mi azt jelenti, hogy a ház és annak környezete úgy áll a többi szerény házak között, mint egy valóságos bécsi burg a helyi igényekhez alkalmazva, — külön méltóságokkal, hatalommal, szokással és *pragmatica sanction*nal berendezve.

Már divatba jöttek az ilyen kifejezések, melyek rövid idők múlva a szállóigék bizodalmaiba lépnek át: megyek a Burgba, a Burgból jövök, a Burgban lakom, a Burg ebédel stb. A régi jó tulajdonságok nagy része enyészőben van, hanem a gunyolodási véna még ma sem merült ki, alkalmasint nem is fog, hanem együtt enyészik el majd a fajjal, melynek egyik inkarnatus járu-lékát képezi.

EGYÉL GUBICSOT.

Nagyon szerelmes volt egy fiatal kereskedő egy leányba. Udvarolt neki hévvel, kitartással, még táncolni is megtanult kedveért, úgy hogy a legközelebbi bálon már együtt lejtették a mazurt és a hopszpolkát.

Javában keringett a szerelmes pár, midőn egy kereskedő igen fontos arccal előttük termett és az ifjut félrehívta. Olyan lelkesen beszélt, mintha legalább is tulvilági boldogságáról lett volna szó.

— Nézd meg barátom, egy fontos dolgot akarok közölni veled. Most hallottam, hogy a szomszéd falvakban sok gubicsot lehet venni igen olcsón. Fényes üzlet, mesés haszon, mit gondolsz, nem volna jó, ha azonnal indulnánk?

A szerelmes ifju csak annyit hallott, hogy „gubics“ s neki ez elég volt. Rohant észnélkül a ruhatárba. Sietségében letaposta ideálját, neki ment a fal tükröknek, míg a kijáratott megtalálta. Mikor kabátja és kalapja kezében volt, odament ideáljához és majdnem zokogva mondá:

— Százezer forintért sem adnálak, de épen most mondja Uszep (József), hogy kitűnő gubics üzletet csinálhatnánk, ha rögtön indulunk. Ne haragudj lelkem, veszek neked rubintot, gyémántot . . . de meg kell nézzem azokat a gubicsokat.

Többet nem mondhatott, mert a gubics-ügy nem türt késedelmezést. Rögtön felpakoltak,

lóhalában indultak a falvakba és összevásárolták mindenütt a gubicsokat. Egy hét múlva, mikor hazakerültek, kiderült, hogy igen fényes üzletet csináltak. A sikerült gubics-üzlet örömeire egyenesen a lány lakására tartott a szerelmes ifju.

Ámde, mit tapasztalt? A helyett, hogy tárt karokkal fogadták volna, a leány is, a szülői is igen kimértek voltak s csak félvállról diskuráltak vele.

Ugy látszik ezeket a gubics bántja — vélte az ifju, — majd jóvá teszem a dolgot. Egyenesen a lány elé lépett:

— Azért jöttem, hogy megkérjem a kezedet, nagyon szeretlek.

— Köszönöm szépen, de már van vőlegényem, — mondá a leány gunyosan. — Inkább menj vissza oda a honnan jöttél és *egyél gubicsot!*

Az ideális ifju szomoruan távozott, mert bebizonyosodott, hogy a míg ő a falvakat járta és főtt a feje a gubicsokért, vetélytársa akadt s szerencsésen kizökkentették a nyeregből. Később ő is megházasodott, de gubicsait nem felejtette el a világ, alkalmas esetekben még ma is emlegetik.

ÜSD AGYON, DE NE NAGYON.

Körülbelül 30—35 éves szállóige, szerzője Jókai Mór, ki egy örmény tárgyú elbeszélésében (A kalmár és családja) használta s ezen a réven

lokálizálódott Szamosujvárt. Teljes szövege a következő :

Üsd agyon,
De ne nagyon,
Dobd ki az ablakon,
Hadd szaladjon,
Mert nem tudod,
Hogy ki vagyon.

Ezzel a verses szózattal biztatja ugyanis a novellában az öreg örmény segédjét, hogy kutasssa át a szobákat, hova állítólag egy fiatal ember rejtőzködött. Ujabban így is használják a magyar szállóige nyomán: „üsd agyon, de ne nagyon, nehogy megsántuljon.“

MIÉRT NINCSENEK SOKKAL TÖBBEN.

Irodalmi szállóige, mely a boldogult Vadnay Károly révén terjedt el, a ki nagy pártolója volt az örményeknek és mindenkor őszinte vonzalmat tanusított irántuk. Abban az időben, mikor még a *Fővárosi Lapokat* szerkesztette, munkatársai között volt néhány tehetséges és sokatigérő örmény származásu hirlapíró, kik megismertették vele az európai örmény lirát, az orosz- és franciaországi örmény zurnatisztikát s később ráterelték figyelmét a hazai örménységre, melynek soraiból jeles államférfiak, szabadsághősök, katonák, írók és művészek váltak ki. Egy alkalommal aztán,

mindön egyik kedvelt munkatársa figyelmeztette, hogy a *Fővárosi Lapok* tárcarovatában „Erdélyi testvéreinkről“ megindított nemzetiségi cikksorozatba jó volna az örményeket is felvenni, Vadnay azzal válaszolt, hogy az örményeket nem ott, hanem a magyarokkal együtt kell emlegetni és „csak az a kár, hogy miért nincsenek sokkal többen.“

Innen kezdve igen népszerű lett a mondás és alig olvashatunk örmény vonatkozású társadalmi cikket, hogy ezzel a szállóigével léptenyomon ne találkozhatnánk.

IRJÁL NEKI SZABÓ JÁNOS.

Bizonyos dologban folyamodást akart intézni két örmény Szabó János gör. kath. püspökhöz, kinek nemesszivüése általánosan ismeretes a szamosujváriak előtt. A folyamodással valahogy rendbejöttek volna, de következett a cím és ez volt a bökkenő.

Hogyan címezzék a folyamodást? Tekintetes, nagyságos, excellenciás, kegyelmes, — vajjon melyik az igazi a sok közül és melyik illetékes a püspöki méltósághoz. Az egyik azt javasolta, hogy adjanak három címzést, mert így alkalma lesz a püspöknek kiválogatni a neki legtehetszesebbet s azzal bizonyára meg lesz elégedve.

— Nem jó, valami egyebet kell kigondolni.

— Adjunk akkor *négy* címet.

- Azt fagja gandalni, hogy balandak vagyunk.
- Mitévők legyünk?
- Tudsz mit: írjál neki Szabó János! ez lesz a legjobb, — tanácsolta az okosabbik s innen ered a szállóige.

SZODUSZ KUBÁNYI KU BÁNYI.

A szamosujvári gyógyszerértárnak volt egy Kubányi nevű gondnoka a nyolcvanas években, a ki igen megkárosította a gyógyszerértárt vagyis többrendbeli pénzeket magával vitt. Akkor csinálták ezt az oláh szójátékot, a mi magyarul azt jelenti, hogy: elment Kubányi a pénzekkel.

MÁR A RÉGI NÉPEKNÉL.

„Már a régi népeknél“ szokásban volt, hogy a két nemen levő ifjak bizonyos idő beálltával házasságot kötöttek egymással. Egy tekintélyes ur annyira meghatónak találta ezt a megcáfolhatatlan igazságot, hogy valahányszor lakodalmi ünnepélyekre meghívták, egyszer sem mulasztotta megjegyezni, hogy „már a régi népeknél . . .“

Ugy bevésődött az emberek emlékébe a kijelentés, hogy házassági frigyek alkalmával önkénytelenül is kénytelenek voltak beismerni, hogy a mit most cselekszenek, az lehet jó, hasznos és szép, de abban semmi új és meglepő nincsen, hiszen „már a régi népeknél“ is szokásban volt,

miként az a jeles szónok számtalanszor kifejtette. Beszédének egyéb részét elfelejtették, ezt a pár szót azonban jól emlékübe vésték, hogy alkalom adtán együtt mondhassák a szónokkal: „már a régi népeknél . . .“

AZÉRT MÉG LEHETÜNK HOSSZU ÉLETÜEK A FÖLDÖN.

Gopcsa Joáchim, néhai városi tanácsostól eredő szállóige. Azt jelenti, hogy még akkor is, ha reményeinkben csalódtunk, az életből kikoptunk, anyagi és szellemi jókban megfogyatkozunk, ha végleg semmivé lettünk; — jogunk van azzal vigasztalodni, hogy hosszú életűek mégis lehetünk a földön.

RIGMUSOK AZ ELSŐ ÖRMÉNY NAPTÁRRÓL.

„Áfgánisztán Vártán Kalendáriuma“ cím alatt jelent meg 1882-ben az első örmény naptár, melyet a következő évben egy másik követett. Kissé csufolódó és személyeskedő tónusban volt tartva, melyet elejétől-végig Törös Tivadar irt, de olyan kelendőségre tett szert, hogy ma már aranyokért sem lehet egyetlen példányt kapni belőle. Rigmusokat is gyártottak felőle, melyekből kettőt kuriozumból bemutatunk. Az első reklámvers a rikkancsok számára:

Ráklitátul halt meg a cár,
 Egy Vártán csak ütven krajcár.
 Elsű ürminy-magyar naptár,
 Ne gandalkazzál az árán,
 Jú kedvet susem kapsz drágán,
 Biztasit tigatedet Vártán.

A naptár nemcsak Szamosujvárt és Erdélyben, hanem a fővárosban is igen népszerű lett. Mutatványokat közöltek belőle a napilapok, habár a viszonyokkal nem ismerősök előtt a kalendárium tartalma arabusul volt irva. Ugy látszik azonban, hogy így is tetszett, mert az egyik képes lap még üdvözlő sorokban is részeltette. Például:

Mit hallok jó Vártán?
 Mint a vad bőszt Ártán,
 Veszen elő kaptát,
 És huz reá naptárt.
 Örmény naptárt,
 Magyar naptárt,
 Fájnat! stb.

HOZZÁD SZÓLOK NEMES BOCSÁNCZI-ÁG!

Ujabb keletü szállóige, mely abból az alkalmából támadt, hogy egy lakodalmi ünnepélyen a szónok így kezdte felköszöntőjét, mintegy felszólítván az érdekelteket, hogy figyeljenek, mert róluk lesz szó és nem másokról.

Jelentése a közbeszédben átvitt értelemmel birs rendesen akkor használják, midőn a félreértések kikerülése végett bizonyos dologra direkt óhajtják a hallgatók figyelmét felhívni.

FESS — NE FESS!

Makao játék alkalmával használják. Nyolc-tíz évvel ezelőtt még csak egy szűkebb társaság idézgette kedélyes makao játszók alkalmával, de gyorsan népszerűvé vált és fejlődése útján elhatott a legifjabb örmény generáció tagjai közzé is.

A modern unokák a régiek nyomdokain haladva, hűségesen átvették és ádáz makao tusák alkalmával, ha vasárnap délutánonként a Koronakávéházba téved az ember, minden játékasztalnál fülébe csap ez a mondás, melyet a többi felekezetek emberei is nagy izgalmak között idézgetnek.

Mikor a játészó bevág, a kezében levő kártyaszemek nagyságához képest egy, kettő, három vagy nagyobb szemű kártyákra van szüksége, hogy nyolcas, esetleg kilences eredményt tudjon kimutatni. Ilyenkor hangzik fel a „Fess — ne fess“ jelszó, a mi azt jelenti, hogy a játészó vagy kis szemű (1, 2, 3) vagy pedig nagyobb szemű (4, 5, 6, 7, 8) kártya után sovárogo. Az előbbiek a kártya közepén vannak, tehát nem festenek, míg az utóbbiak négytől-kilencig a kártya mindkét oldalán megfelelő színű szemekkel vannak kifestve.

ÁDÉ BÁBU LÁNCU!

Egy öreg örménynyel történt egyik hetivásáron holmi kázus, midőn bizonyos láncokat el akart

emelni, de még idejekorán észrevették s kiáltották utána: *ádê bábu láncu* (Adja ide bábu a láncot). Más verzió szerint az örménytől akarta volna egy oláh paraszt ellopni a láncot, de az örmény észrevette s midőn utolérte az oláhot, a szokmánya alól kilogó láncot elkezdte cibálni ezen szavakkal: *ádê bábu láncu*. — Egyébként népszerű szállóige s már a falusi parasztok között is elterjedt.

RÓZA NEM AKÁRKI.

Élt egy szorgalmas, ügyes varrókisasszony Szamosujvárt, kit épen ezen jó tulajdonságai miatt igen pártoltak a szamosujvári hölgyek. Egy izben az történt aztán, hogy az egyik szülő üzenet útján megkérte, hogy legyen szives hozzá elfáradni s a leánya számára készített rukát próba végett elhozni.

A kisasszony talán még elment volna, hanem nővére előállott és rövid, erélyes szavakkal tudtul adta a hirhozónak, hogy mondja meg urnőjének, hogy Róza nem fog elmenni próbára, mert Róza nem akárki, a kivel csak ugy üzenetek útján lehet rendelkezni. Nem is ment el s ezen tényéből támadt az idézett szállóige, mely igénytelen létét csipős gunyolodás kíséretében kikezdte és hallhatatlanná tette.

KÖZMONDÁSOK.

KÖZMONDÁSOK.

Az örmény közmondásokból eddig két gyűjtemény van készen, melyeknek egyikét Szongott Kristóf, másikat dr. Gopcsa László állították össze. Azonkívül a Szongott Kristóf által szerkesztett *Armeniá*-nak eddigi évfolyamaiban évről évre gazdagodik a gyűjtemény, mely eddig is sok kincsét mentette meg a pusztulásban levő örmény folklorénak. Az itt következő sorozatban azok a közmondások vannak bemutatva, melyek az említett gyűjteményekben nincsenek felvéve, továbbá a melyek jobbára a szamosujvári örmény millieuben termelődtek.

Pár helyen meg van jelölve a személy is, kitől a mondás eredt s kinek révén átment a köztudatba. Az eredet megállapításánál természetesen csak a hagyományra lehet támaszkodni s legfeljebb az így szerzett adatokkal szemben lehetett némi kritikát gyakorolni, miután helyi jellegű literatura a nyolcvanas évekig Szamosujvárt nem volt, örmény nyomda nem létezett

s így a népköltészet körébe vágó összes emlékeknek egyedül a hagyomány volt a fentartója és terjesztője. Ez azonban a nyomtatott írásoknál is hivebben megőrizte a régi örmény élet egyes mozzanatait s nemcsak a helyi, hanem a múlt századokban Szamosujvárról és a többi telepekből Bánátba költözött örmények emlékezetét is kegyeletesen fentartotta.

Végül még azt kell megemlítenünk, hogy azon közmondások, melyek csak magyarul vannak feltüntetve újabb keletűek s a nép között is csak magyarul élnek, mint a melyek a szamosujvári magyar-örmény dialektus produktumai. Itt tehát az örmény varianst mellőzni kellett, mivel ezekkel a „magyar“-örmény közmondásokkal a helyi kulturtörténetnek egy újabb fejezete kezdődik.

* * *

A te fádöt öntözzed előbb s csak azután a másét: Êzkhu pájde csêre jev hededjál êz azgáin. *Der Esztephán Kárimiszján* (Bárány István) örmény paptól eredő mondás, ki 1820. körül egyik prédikációjában használta abban az értelemben, hogy mindenki előbb a maga ügyeit intézze el s csak azután avatkozzék a más dolgaiba. Régi emberek, kik ezt a mondást szülők után megőrizték, abban az értelemben is használják, hogy van elég dolga Szamosujvárnak a maga egyházával és társadalmi intézményeivel, végezze el tehát az itt váró feladatokat s csak

azután érdeklődjék egyéb dolgok iránt, ha a saját fáját előbb „megöntözte.“

*

**Agár-agárral, kutya-kutyával, magyar-magyar-
ral, örmény-örménynyel:** Párág párgi jed, sun sáne jed, mádzsár mádzsári jed, háj háju jed. *Novák Márton* néhai főbíró, Szamosujvár első országgyűlési követének mondása, ki akkor tette ezt a kijelentést, midőn leányát egy „idegen“ ur akarta volna nőül venni. Az örmény ma is irtózik a keveredéstől, régebben pedig nemcsak családi tradíció, hanem kardinális elv volt az idegenektől való tartózkodás. Ennek a principiumnak adott kifejezést *Novák* főbíró, midőn így szólt: „agár-agárral, kutya-kutyával, magyar-magyarral, örmény-örménynyel, — a lányomat tehát nem adom.“ Azt jelentette a mondás, hogy mindenki maradjon a maga fajtája mellett, a hogy azt az isten elrendelte.

*

Örménynek örmény kell: Hain hájg betke. Értelme azonos az imént ismertetett mondással, de nagyon gyakori a használata ebben a vonatkozásban: örmény az örményt megérti, de az idegen az életét is megkeseríti.

*

Ha van mézém, eljön rá Bagdadból is a légy. Keleti eredetű örmény közmondás, melyet az erdélyi örmény dialektus is átvett. Sőt a magyar

zsurnalisztikában is forgalomba kerüött, mennyiben Bartha Miklós évekkel ezelőtt a *Magyarország*-ban írott vezércikkeinek egyikét ezzel a közmondással vezette be. Más változatban ismertette Szongott Kristóf is Szamosujvár monografiájáról szóló könyvében.

*

Tiz kötéllel kösd le a pénzedet. Egyik változata azoknak a közmondásoknak, melyek ezt a gondolatot másféle alakban is kifejezik. Például: ma van pénzem s holnap már elfujja a szél. Vagy: bán-gá, bán csiká (A pénz van és nincs). Ilyen jellegű közmondás ez is; könnyebb a pénzt megszerezni, mint megtartani. Ez utóbbi állítólag egy Korbuly Miklós nevű néhai szamosujvári polgártól származik.

*

Casa bune, gazda csiká. Ebben a közmondásban csupán az utolsó szó örmény, az első kettő oláh, a harmadik magyar, a szellem azonban örmény. Szó szerint való fordításban: a ház jó, de gazda nincs. Jelentése: a jó ház megvan, de gazda, a ki kormányozza, nincs.

✱

*

Ember embertársa dolgát nem tudja; éjfélnélkor a templomba hívja: Márt mártun pán cshide, gesz khiserun zsám gichêne. Története a hagyomány szerint ez volna. Éjféli misére hívta egy ember a társát egyik karácson estéjén, mire az

utóbbi kijelentette, hogy nem mehet. Pogánynak, istentelennek és más egyebeknek elmondta erre az első az utóbbit, a ki nagy elkeseredésében csak ennyit felelt: a feleségem haldoklik, a kis gyermekem haldoklik, a fejem mindjárt meghasad és ő a templomba hiv.

*

Az öreg bolond, a nagy bolond és a gyermek a bölcsöben csak a fejét rázza: Dzere chev, mjedze chev, archkine êz kêloche gi thatve.

*

Pénz nem létében sok jó vásárok elmaradnak. Kereskedők között használatos közmondás, eredete ismeretlen.

*

Nesze hátam láss vásár! Megfelel ennek a magyar közmondásnak: nesze semmi, fogd meg jól. A szamosujvári átmeneti jellegű magyar dialektusban képződött, örményül nem használják, eredete ismeretlen.

*

Hajnalban. Olyanszerű mondás, mint a kötet első fejezetében ismertetett *dein*. Mindkettő egy gondolatsornak a végső pontja, melyek eredetileg csak az idegenekkel való diskurzus közben használtattak, ha meg volt rá az ok és az alkalom. A „hajnalban“ féle mondás különben nyers, durva, de szárkásztikus értelmű örmény mondatnak magyar szóban való végződése s rendesen

olyankor mondják, mikor valakit nagyon meg akarnak sérteni, de úgy, hogy az illető nyílt sértést még se tapasztalhasson.

*

Jobb hazudni, mint károsodni. Kérdezték egy embertől, hogy mennyiért vásárolta lovait, mire az egy igen nagy összeget mondott. Miután a lovak megtetszettek a kupeceknek, jó drágán megvásárolták, de mikor a pénzt már leszámolták, kijelentette az eladó, hogy csupán kétszázhetven forintjába állanak a lovak s épen százharminc forintot nyert rajtuk.

— Miért hazudtad akkor, hogy 350 frtért vetted a lovakat. Ez nem becsület, nem tisztességes eljárás.

Igy zugolodtak a kupecek, de az eladó nem sokat törődött velük

— Tudjátok meg, hogy azért hazudtam nektek — felelé később a furfangos ember — mert *sokkal jobb hazudni, mint károsodni.*

*

Hosszu-hosszu, vékony-vékony. **Mánuság Mitfisz kisasszony:** Ergán-ergán, párág-párág Mitfisz Mánuság. Az ötvenes évekből eredő szállóige, vagyis közmondás, mely a kolozsvári örmény kereskedő segédek révén terjedt, kiknek Mánuság Mitfisz kisasszony ezen szavakkal mutatta be magát. Egykoru emberek emlékezése szerint rendkívül takaros, munkás, vallásos leány volt

Mitfisz, hosszú ábrázattal és feltűnő karcsúsággal, minek folytán gunytárgya lett a csufolodok előtt. Ő azonban nem sokat törődött a beszédekkel s bármikor kérdezték, mindig így mutatja be magát: ergán-ergán, párág-párág, Mitfis Mánuság.

*

Tiz zsidó egy örmény. Örmény vonatkozása, de nem örmény eredetű példabeszéd, a mi azt jelentené, hogy élelmesség tekintetében egy örmény felér tiz zsidóval. Ehez hasonló a következő is: a zsidó becsapja a görögöt, a görög az ördögöt, az örmény pedig mind a hármat.

*

Ha nyerek — nyerek, ha vesztek, tudom, hogy nem vesztek. Mármaros-szigeti eredetű közmondás, mely az egykor ottan élt, de már onnan is kipusztult örmény kereskedők között volt elterjedve. Jelentése az, hogy vannak bizonyos üzletek, melyek még akkor is nyereséggel járnak, mikor a látszat veszteséget gyanítat. Ilyen üzlet volna például valamely alkotmány bukás vagy csőd, melyben nyilvánvalóan veszt az illető látszat szerint, ellenben nyer a valóságban.

*

Ez á hángá, nem ez á hángá. vagyis: *ez* a hang, nem *az* a hang. Tréfás közmondás, minek a története az, hogy hajdanában, mikor farsang idején és hushagyó kedd napján nagy divatban voltak Szamosujvárt a „maszkurák,“

egy álarcos társaság fekereste az álarcok és jelmezek készítésével foglalkozó *Lorkó* nevű tót szabót és az egyik maskarás elváltoztatott hangon új jelmezeket kért tőle. Ámde Lorkó uramnak szeget ütött a fejébe a különös hang és az ismerősnek vélt fiatalember előtt megjegyezte, hogy: éz á hángá, ném áz á hángá. S mindaddig nem is adta ki a kért jelmezt, míg az illető valódi hangján nem szólt hozzá, mert így biztosítva volt, hogy rongálás esetén felhajthatja az ismerős emberen a jelmez árát.

*

Tizet gondolj, míg egyet vágsz. Négyféle változatban ismeretes. 1. Tizszer fontold meg, míg egyet szólsz. 2. Addig ne beszélj, míg a szót szádban meg nem rágtad. 3. Tizszer mérj és egyet vágj. 4. Inkább szólj egyszer okosat, mind tizszer oktalant. (A 2 és 3 alatt közölt közmondásokat Szongott Kristóf is megemlíti gyűjteményében.)

*

Csak a kulcsot kell megtalálni és a zár rögtön felpattan. Ujabb eredetű közmondás, terjesztője ismeretlen.

*

Vén lovat nehéz hámba fogni. Eredete ismeretlen.

*

A becsület jobb a szalonnás káposztánál. Egy mészáros mester, midőn a becsület szóba került,

hosszasan elmélkedett a becsület és a szalonnás káposzta között való értékes viszonyról, míg végre az előnyt egész határozottsággal a szalonnás káposzta hátrányára döntötte el. A közmondás innen való, tréfás értelemben használják.

*

Ma péntek van. Van egy örmény állatmese, melynek értelmében a kutya (egy másik változatban a macska), midőn a mézárászék hustartó fogasáról hasztalanul próbálta a hust elcsipni, hosszas erőlködés után végre abbahagyta a dolgot s midőn társa e miatt kérdőre vonta, bűnbánóan felelt: ma péntek van (vagyis ilyenkor a kutya is kénytelen bőjtölni, ha nincs szerencséje).

*

Kombinál, mint az örmény. Kolozsvár és környékén népszerű közmondás, mely állítólag *Kassai Vidortól*, a Népszínház egykori művésztől származik, ki nagy derűtség között szokta kolozsvári színész korában elmesélni, hogy az örmény, hogyan kombinál. Lehet, hogy csupán az adoma népszerűsítése révén tulajdonítják Kassait a közmondás szerzőjének, mert Kolozsváron kívül Tordán, Marosvásárhelyt, Deésen és Szamosujvárt évtizedek óta ismerik, a Kassai szerzőségéről azonban semmit sem tudnak.

*

Enged majd a gyertyák árából. Népszerű, kedvelt szólam, de keletkezése ismeretlen.

*

Vagy négylovas hintó vagy Szamosujvár. Székely közmondás, abban az értelemben, hogy ha már lopásra szánja el magát az ember, akkor legalább négylovas hintót lopjon, kevesebért nem érdemes a szamosujvári „intézetbe“ kerülni.

*

Hallja maga te. Szójáték, de egyuttal szállómondás, melyet a hengegőkkel szemben szoktak a nevetségessé tétel végett alkalmazni. Az eredete is onnan datálódik, hogy midőn egy előkelő ur egy örmény kikicsárt megszólított és megfedett, a miért az nem beszélt vele elég alázattal, a kikicsár tette magát, hogy nem jól ért magyarul és „hallja maga te“ féle modorban mindenféle gorombaságokat zuditott ártatlan arccal az előkelő ur fejére.

*

B. letette a fejét*) s a háza mindjárt felfordult: B. vár têrile êz kêlahe u pusztitehile dune. A legszebb és legmélyebb értelmű közmondások egyike. Jelentése: egy pillanat alatt semmivé lesz egy nehéz, komoly és becsületes munkában eltöltött hosszú életnek minden eredménye, mihelyt a ház (intézmény) lelke és fentartója kidől, kinek munkásságát a nyomába lépő léhaság nem képes sem méltányolni, sem megérteni.

*

Mi a cseléd? Pénzen vett ellenség: incs e kuhárká? bánov kênac têsnaamin. Vagy: Báni

* Meghalt

vêrá nêkâze kuhârkân. Ebben a közmondásban két olyan szó is van, melyet sem a régi, sem az irodalmi örmény nyelv nem ismer. Az erdélyi és a szamosujvári örmény nyelv a hazában önállólag fejlődött s elzárva lévén minden oldalról az összefüggő és egységes örmény nyelv területektől, lassanként külön dialektussá vált, melyre hatással voltak a magyar nyelv és az oláh népnyelv, míg viszont az örmény nyelv és az örmény élet különösen a szamosujvári átmeneti jellegű *magyar* dialektussal szemben érezte hatását, melynek szókincsén, fonetikáján helyenként szellemén is rajta van ez a bélyeg.

*

Add a puskát, hogy puskázzam meg vele a jepurát* vacsorára. Ebben az alakban ez a mondás nem ismeretes, mert ez nem egyéb, mint fordítása ennek az örmény kuriozumnak: *dur ez puskâ zi puskâm ez jepurân vacsarân vêra*, a mi viszont azért vált érdekessé, mert groteszk típusa akar lenni a szamosujvári örmény dialektusnak, melynek szókincese össze van keverve mindenféle idegen elemekkel s még egy ilyen öt szavas mondatban is, három szót a magyarból, egyet az oláhból vesz át s a mit hozzáad, az csupán a rag, minden egyéb nélkül. Persze csak egy karikatúrája akar lenni az idegen idiomákkal kevert örmény nyelvnek, de lényegében igazat

* Nyulat.

céloz, mert évtizedekkel előbb már Lukácsi plébános is konstata, hogy a nép tudatlansága és primitív nyelvi műveltsége következtében az örmény nyelv mind jobban korcsosodik és mindinkább veszít eredeti jelleméből.

*

És mast ráfardulak a tensurra. Tréfás szólásmondás, melynek alapjául egy örmény gazdatisztnak a levele szolgál. Azzal bizta meg ugyanis egy birtokos az ő örmény gazdatisztjét, hogy távolléte alatt pontosan értesitse az otthon levő dolgokról. A gazdatiszt aztán merész fántáziával fordult egyik tárgyról a másakra s mikor ebben a modorban megemlékezett urnőjéről, annak leányairól, végre a birtokos nagyapjára is reáfordult mondván: és mast engedje meg, hogy tensasszanyrul ráfarduljak a tensurra.

*

Bármire viszi is az örmény, a sing mindig kilátszik zsebéből. Mikszáth Kálmán idézi „Egy választás Magyarországon — a körtvélyesi csiny“ című könyvében, mint erdélyi örmény vonatkozású közmondást.

*

Hamar fordulj, keveset rakj: Thez tárcir, khics párcir. Megfelel a magyar közmondás értelmének: keveset markolj, sokat fogj.

—

TARTALOM.

Az örményekről	Lap 1—10
--------------------------	-------------

KRÓNIKÁS ANEKDOTÁK, KURIOZUMOK, APRÓSÁGOK.

	Lap		Lap
A borok beszéde	13	Báró Naláci és az örmények	56
Örmények Buda visszafoglalásánál	13	A pudlista fia	58
Az örmény vasálarcos	23	A gubernium idejéből	59
A labanc püspök	25	Az ördög és a kántor	60
Gyöngéd ajándékok	29	Haruc és dein	63
Százezer forintos békesség	31	A boltok alatt	64
A Gergely naptár átvétele	34	A gubernátor szállóigéje	67
Az örmények nyuzója	35	A püspök szakácsa	68
Bíró-választás a régi világban	37	Az érdem	70
A Franciskánusok Szamosujvárt	39	Eretnek János	71
Az örmény Rip-Rip	40	Kereszt a hegytetőn	72
A Rubensképlegendája	45	Hétkereszttek	75
Leleplezett államcsiny	52	Kiegyenlített tartozás	77
Egy szentéletű plébános	54	Mály tábornok	79
Céh-ítélet a mult századból	55	Lumináció a negyvenes évekből	81
		Der Ohánnesz	83
		Jajgatások egy vizsgán	85
		Ad conservandam sanitatem	87

	Lap		Lap
Csak homeopatikusan	88	A ki teremtette . . .	142
Ha te ütöd az én zsi- dómat	89	A bosszu	142
Tulváj gyinci	93	Tiszteletbeli örmény püspök	144
A nagy serház	95	A doktorátus	145
A deválváció idejéből	97	Lukács Béla	145
A verbunk	98	József főherceg és az örmény honvéd	149
Petőfi Szamosujvárt	99	Négy vallásu bor	152
A Frankuc doktor or- vossága	101	Papp Tódor	153
Gábrus Zachar	103	Kapatán Márton	155
Két csoda	108	Babilonia	155
Indokolt fohász	111	Jóstehetségü orr	156
Krónikás adoma	112	Örmény mende-monda Napoleonról	158
Szavazás előtt	112	Ez is gazsiáda	160
Eltévedt halak	113	A nemesség hatása	161
Ez a király	115	A felettig való dolog- ról	161
Négyes fogatok az országuton	115	Nemesz szarjadékok	162
A Simay grófsága	117	A király látogatásakor	163
Haynald püspök be- széde	117	A fakanál	165
Gazsiáda	119	A fegyverneki puszta haragosa	168
Lukácsi Kristóf	120	Minden jó, ha vége jó	170
Külömbségek	128	Harapos mandulák	172
Tengerbe fult meg- rendelések	129	A padon	174
Gajzágó contra Wen- ninger	130	Karácsonyi Antal	178
A tógátus adomája	131	A fogadalom	180
Dallamos megszólítás	132	És	182
Uri virtus	134	Örmény ismertető jel	184
A tanu	137	Fráter Eduárd egerei	185
K. Papp Miklós	138	A tosztológia profe- szora	186
Punktum és folyta- tásai	140	Egy magyar-örmény budhistáról	188
Ávéd Jákó	141	Lovag, aki nem lovagol	189

	Lap		Lap
Fitzgerald adomáiból	190	Mátyás király igaz-	
Törös Tivadar . . .	193	sága	218
A diszörmény . . .	196	A püspök válasza . .	219
Milyen az örmény .	197	Kabdebo	220
A bánáti eretnek . .	197	A Richelieu sirjánál	221
Keresztelő Szt-Gergue	200	Egy báli éjszakán . .	223
Molnár Antal	201	A trafika előtt . . .	224
Kakas bácsi	204	A névrokon	226
Izsákocská	205	A sósborszesz	227
Szegény János	208	Utbaigazítás	228
Örmény föld — ma-		Óriási siker	228
gyar föld	209	Idegenben	229
Hátra arc	210	A csikós	231
Egy klasszikus előadás	211	Sürgös	233
A kitünő opera	213	A bocokhinák	234
Betegh vagyok	216	Az ajándék	236
A kamat	217	Kétértelmű válasz . .	237
A tűz ellen	217	Hazafelé	238

A „GOMB“ ALATT.

	Lap		Lap
A „gomb“ alatt . . .	243	Jakabb Bogdán	253
A nagysáskajárás ide-		Maga penna hallgas-	
jéből	244	son	254
Egy kényes fogalmaz-		Itt van Gapesa	254
vány	245	Egyhangulattal	256
A szenátor csókái . .	246	Az orvosságok ellen .	256
Centumpáterek lako-		A kik hallgathatnak .	257
mája	247	Egy nyájas öreg urról	258
Megkövetett kommu-		A hálátlanok	260
nitás	249	Ézé	261
Salamoni ítélet	251	Egy dokumentum . . .	263

1848—49.

	Lap		Lap
A szamosujvári csata	267	Jelenet az uton . . .	286
A város védelmezője	268	Bemutakozás . . .	287
Meg káprán	269	Urbán spionjai . . .	287
A pártfogó	270	Örményt fogtam, de	
Rég volt	272	nem enged	288
Woroniecki herceg és		Lukác báci	289
házigazdája	273	A jó üzlet	290
Az örmény varga és		Kellemetlen atyafiság	291
a kigyó	275	Kitűnő kereskedők . .	293
A bosszu	281	A Bach-világból . . .	294
A lándzsások	282	Vendégség után . . .	295
Jönnek a magyarok .	283		
Szász-Sebes megmen-			
tője	285		

VÁLASZTÁSI EPIZODOK.

	Lap		Lap
Fel — le	299	Egy biztos mandátum	310
A konceptus	300	Áfgánisztán levele . .	311
Kortes nóták 1848-ból	301	A titkos szavazás	
Az 1863-iki választás	301	előnye	312
Két derék hazafi . . .	304	Választási nóták és	
A főörmény	305	égyebek	314
Husunkból való hus . .	306	Két öreg	317
Tisztelt jelöltünk . . .	307	Kire szavaz	319
Tisztelt képviselő ur	308	Ma Haraga — holnap	
Kortes és főispán . . .	309	Gágáz	320
Alkotmányos princi-		A rokon választó . . .	321
pium	310		

ANEKDOTÁK.

	Lap		Lap
A kutya és a bél	325	Az Upszer fia	326
Vigasztalás	326	Izé, izé	326

	Lap		Lap
Halálos ágyon . . .	327	Sürgős megrendelés .	352
Őszintén	328	Uton	352
Alkalmatlan utazás .	328	Szives kínálás . . .	353
Nagylelkű fősvény .	329	Az udvarias apa . . .	353
Hallod láda — kérnek	329	A két örmény	354
A nyul	330	A temetőben	356
A játékosok	331	A ki el van foglalva	
A becsületes örmény	334	fejével	358
Könnyű volt a tekin-		A kérő és az apa . . .	358
tetes urnak	334	Magyaró	359
Távirat	335	Egyrészt — másrészt	359
A töltött káposzta .	335	Szivaros boltban . . .	360
A művelt ember . . .	336	A buta	361
A korcsmában	336	Mikor az örmény vá-	
Harapszin néni	337	sárol	362
A nóta	338	A füstművész	362
Az osztályozás	339	Bikhámmá	363
A vonaton	339	Szójáték	364
Tanács	340	A koldusok	364
A hozentráger	340	Dur!	365
A szabó levele	341	Lakodalom után	365
Párbaj előtt	341	Mint otthon	366
Becsés nevem	342	A ki kombinál	367
Nyomjad!	342	Kivül örmény — belül	
A fékező	345	róka	368
Marad ötven	345	Jön — mintha menne	368
A ki nem tud sporolni	345	A kikicsár részvéte .	369
Ne haragudjék	346	Üzleti fogás	369
A disznók	347	Fussál Trézsi	370
Kávédaráló	347	A zsidó asztalos stb.	370
Temetésen	348	Az ibrikek	372
Az ő szájával	349	Tömeges megrendelés	373
Utbaigazítás	349	A haldokló tanácsa .	374
Az isten kegyelmes .	350	Egy egér	375
Kétértelmű távirat .	350	Akasztufára valu Gaci	376
Adoma a vicinálisról	351	A törvény előtt	377
A Trubádur	351	Örmény praktika	378

	Lap		Lap
Most füttyülj tekinte-		A hering ára	385
tes ur	379	Lakodalmi meghívó .	386
Hadd el Bogyi! . . .	380	A pápaszem	386
Igy is rossz, úgy is rossz	380	Probálgatás	387
Az apa kritikája . . .	381	A furfangos diák . ,	388
Hazai illat	381	Előreláthatatlan bal-	
Üzenet	382	eset	390
Pakolás közben	383	A Népszínházban . .	391
Jövedelmező számlák	383	Az örmény kalmár .	392
Rimes szállóige	384	A jó gyermek	395
Örmény kereskedelmi		Választási gunydal .	396
irály	385	A tandíj	396

SZÁLLÓIGÉK.

	Lap		Lap
Civis Armenus sum . .	401	Szodusz Kubányi, ku	
És az többi	403	bányi	414
Nemzeti vagyon	404	Már a régi népeknél	414
Dávid Lukács álljon		Azért még lehetünk	
meg!	407	hosszu életüek . . .	415
Jámesz utca és társai	408	Rigmusok az első ör-	
Egyél gubicsot	410	mény naptárról . . .	415
Üsd agyon de ne na-		Hozzád szólok nemes	
gyon	411	Bocsánci-ág	416
Miért nincsenek sok-		Fess — ne fess	417
kal többen	412	Ádê bábu láncu . . .	417
Írjál neki Szabó János	413	Róza nem akárki . . .	418

KÖZMONDÁSOK.

	Lap		Lap
A te fádat öntözzed	422	Tíz kötéllel kösd le a	
Agár-agárral	423	pénzedet	424
Örménynek örmény		Casa bune	424
kell	423	Ember embertársa	
Ha van mézem	423	dolgát	424

	Lap		Lap
Az öreg bolond . . .	425	A becsült stb. . . .	428
Pénz nem létében . .	425	Ma péntek van . . .	429
Nesze hátam	425	Kombiná, mint az ör-	
Hajnalban	425	mény	429
Jobb hazudni	426	Enged majd a gyer-	
Hosszu-hosszu	426	tyák árából	429
Tíz zsidó egy örmény	427	Vagy négylovas hintó	430
Ha nyerek, nyerek . .	427	Hallja maga te . . .	430
Ez á hángá	427	B, letette a fejét . . .	430
Tizet gondolj	428	Mi a cseléd	430
Csak a kulcsot kell		Add a puskát	431
megtalálni	428	És mast ráfardulak .	432
Vén lovat nehéz hám-		Bármire is viszi stb.	432
ba fogni	428	Hamar fordulj stb. .	432

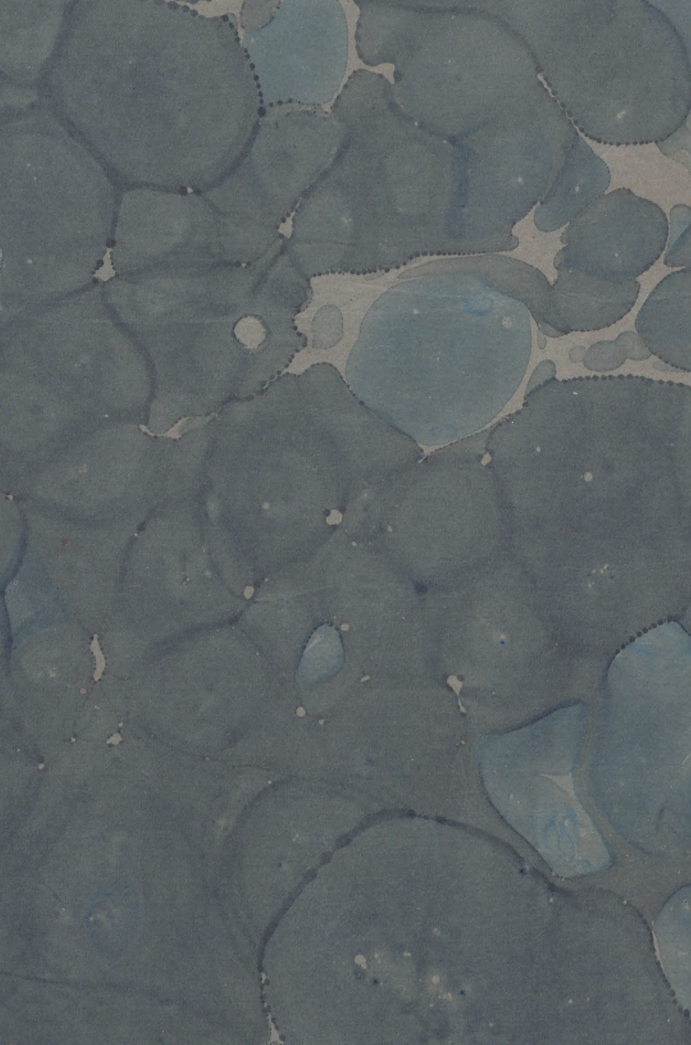

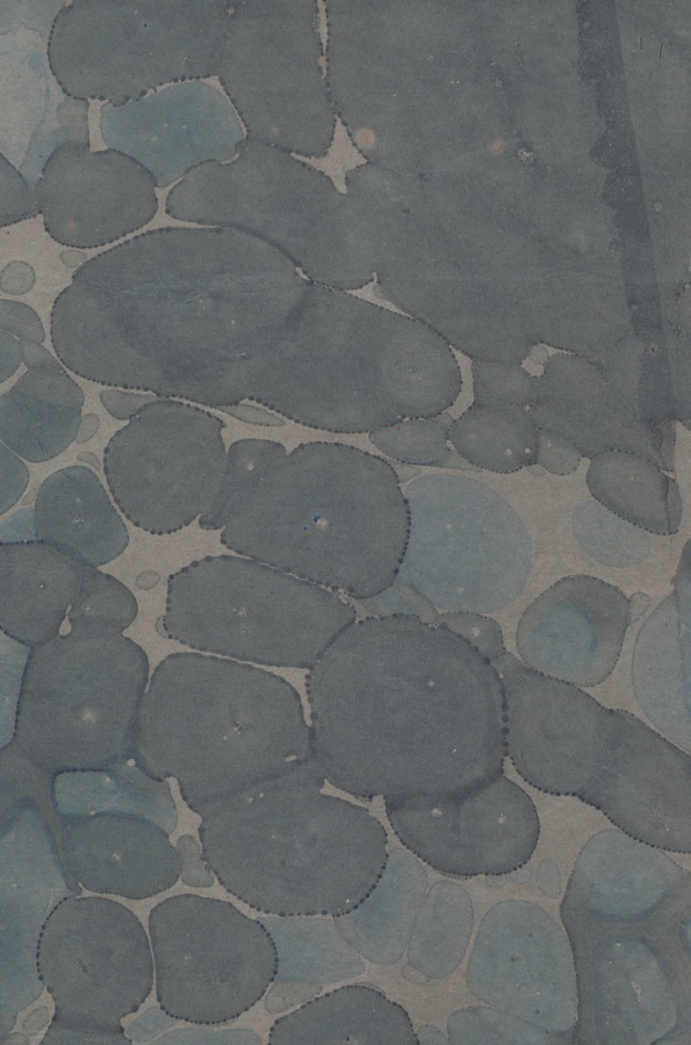
Értelemzavaró hibák.

- A 7-ik lapon a 17-ik sorban *harmadik generáció* helyett **második** olvasandó.
- A 80-ik lapon az 5-ik sorban *bolt* helyett **bot** olvasandó.
- A 220-ik lapon az 1-ső sorban *most már csak félörmény vagyok* helyett *most még csak félörmény vagyok* olvasandó.
- A 325-ik lapon *Mártonfi J.* helyett **Mártonfi Antal** olvasandó.
- A 273- és 274-ik lapon *Woronyecky* helyett **Woroniecki** olvasandó.
- A 308-ik lapon a 9-ik sorban *megölte* helyett **megölelte** olvasandó.
-

9

BANK
OF
NEW YORK

26.996 1/2